مبارک باد

۱

لیکن کتاب در علم نجوم در علم طب در علم [illegible]
در علم اعداد در علم حساب در علم [illegible]
در علم فارسی [illegible]
در علم جواهرات

۳۱

[illegible]

رسالة الاصول

بسم الله الرحمن الرحيم — [illegible]

احق اصل يبتني عليه المطالب واولى فصل يبتدي اليه ارباب الالباب حمد من تنزه من سمة التغيير والتجاسي تقدس
من ادراك العقول والحواس والصلوة على افضل من ارسله لتبليغ الاوامر والنواهي واشرف من ظهر اسرار الحقايق
كما هي وآله الذين [illegible] تفتيش الاحكام وانارتهم تعرف مسائل الحلال والحرام صلوات الله عليهم ما دامت
الفروع مترتبة على الاصول والابنية متفرعة بالفصول وبعد فيقول [illegible]
الذنب الخاطئ [illegible]
[illegible] الاصول [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] المنهج الاول في المقدمات [illegible] المطلب الاول [illegible]
[illegible]
[illegible] الاحكام الشرعية الفرعية [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

تبارک الله

این کتاب در علم نجوم در علم [illegible] در علم حساب در علم جفر [illegible]
در علم اعداد در علم [illegible]
در علم فال [illegible]
در علم جواهرات

۲۱

بدیع الاصول

بسم الله الرحمن الرحیم

[illegible]

۳۰۱

الحقيقي ومنع الا [illegible] اما النقل فبحيث [illegible] مثل الفرع بصرف المجازية ولا حاجة الى العلم بالاستدلال [illegible]
بالادلة الاربعة المدونة [illegible] ليس بنصب منصبنا ومنع ابطال افتاء الاقدم **فصل** [illegible] العلم
بالقواعد الممهدة لاستنباط الاحكام الشرعية الفرعية والفقه [illegible] بالاختصاص [illegible] من
الشرعية والمنطق ومباديه من المنطق والكلام والعربية والاحكام [illegible] الادلة [illegible]
من حيث الاستنباط [illegible] الشامة [illegible] التقليد اما [illegible]
[illegible] كفاية [illegible] المجتهد [illegible] الثلاثة [illegible] الاجتهاد
الاجب كفاية [illegible] الفارض الخمس [illegible] لان يعرف الا [illegible]
فصل الدليل ما يمكن التوصل بصحيح النظر فيه الى مطلوب [illegible] ولا امكان [illegible]
الحد [illegible] بكونه [illegible] الامارة [illegible] ولا شرعي لا يفرق
بينهما [illegible] الاستلزام والنظر [illegible] المطلوب [illegible]
[illegible] الاحتمال النقيض [illegible]
[illegible] بوجه [illegible] الشيء [illegible]
[illegible] لانتفاء الامكان [illegible]
[illegible] الجزئي [illegible] المطلق [illegible]
[illegible] المطلب [illegible]
ان امتنع نقيضه [illegible] والجزم [illegible]
فصل منع [illegible] جزئيه [illegible] بالمطابقة [illegible] بالعكس [illegible]
[illegible] بتقييدهما [illegible] جزئي [illegible]
فصل [illegible] ولا يكون [illegible] المعنى [illegible]
المركب [illegible] الحقيقة [illegible] الحقيقة [illegible]
[illegible] الجنس [illegible] الثاني [illegible]
[illegible] **فصل** [illegible] من غيره [illegible]
[illegible] تحقيق [illegible] الجنس القريب
[illegible] الحقيقي [illegible] **فصل** [illegible]
[illegible] **فصل** القضية [illegible]
[illegible] الحكم [illegible]
[illegible] الحقيقية [illegible] النسبة [illegible]
[illegible] الشرطية [illegible]
[illegible] حقيقية [illegible] **فصل** البرهان [illegible]

الامر

لانه [illegible] على الطرفين ولا استثنائي [illegible] المطلوب [illegible]
[illegible] التركيب [illegible] الحكم [illegible]
[illegible] التناقض [illegible] كذبت [illegible] والعكس [illegible] الموجبات
الثانية [illegible] الخالف [illegible] الموجبة الكلية [illegible] الجزئية [illegible] وعكس النقيض
تبديل طرفيها مع بقاء الصدق والكيف [illegible] الموجبة جزئية [illegible] الكلية [illegible]
وعكس النقيض [illegible] مع بقائها [illegible] **فصل** [illegible]
عند [illegible] الاربع
فمحتملاه [illegible] مع [illegible] كلية
كبراه [illegible] كلية
[illegible] الاربع
[illegible] الكلية
[illegible] **فصل** الاستثنائي [illegible]
استثناء [illegible] المقدم [illegible] التنافي [illegible]
من اثبات [illegible] الاستثنائي
والعكس **المطلب الثاني في المبادي اللغوية** [illegible]
[illegible] الوضع [illegible]
[illegible] الاشتقاق [illegible]
[illegible] التوقيف [illegible]
[illegible] **فصل** [illegible] اللفظ [illegible]
[illegible] الجزء [illegible]
[illegible]
ان [illegible] اللفظ [illegible] **فصل** [illegible]
[illegible] المركب [illegible]
[illegible] **فصل** المركب [illegible]
اللفظ [illegible] القديم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **فصل** الحقيقة [illegible]
[illegible]

وهو أولى من الاشتراك والتخيير فتطلب ثمرات هي خارجة عنها بخلاف ما لو قيل إن المتيقن الأول والثانية
محترز في البيت البيع الخ ودعوى أبيه مشهورة والحقيقة الموقوفة المشهورة شاذة والشائع [illegible]
ثبوتها للعبادة [illegible] بلا يلزم تعم عربية القرآن وغير المذهب كمشكاة وسجيل معناه إبراهيم [illegible] فصل
الألفاظ الموضوعة لمطلق الجمع لسرنا اللفظية [illegible] المختلفة كالنفقة ويديرونها في المقابل بين الجملة
والعبد وصورتها مع [illegible] وسواء لم ابتني ما انتقل عليه وكذا أيما نهاه واستفادة الجمع من جوهر اللفظ
ممنوع باحتمال الانقلاب ما تكلم على أنه يقتضي تقديم الفرع مما حرم أمر [illegible] المال والقتال للتعقيب بعض
فكل شيء بحسبه كتزوجت فولدت وأما قولها تعالى فنقيصه [illegible] بعقاب ما للإلا في الترتيب وهو قد جاء [illegible]
مجاز خاص بالسنا أي أرى وأما التعقيب في الباء لما [illegible] التبعيض كما يريد النفي الصحيح من الباء [illegible]
الثلاث في تفسيرها ثم والصحيح أبوه [illegible] باعتبار غير ذلك في سبع عشر وبينا من كتابه [illegible]
الكلام [illegible] في شرح التحصيل فصل المشتق مع ثبوت [illegible] الأصل باسم لحروفه [illegible] للكليهم بعد المعنى
في صورة حقيقة [illegible] لتحصل المشتق المجرد [illegible] مجاز إذا المدعو للتمام والقائل والقائل [illegible]
والأصل المتيقن [illegible] الاستقبال بالاتفاق والنفي الحال لا يفيد منع [illegible] من الفرعين ويقال [illegible]
المنع [illegible] لكل [illegible] يقيد في ما قد [illegible] الفصل معيرة وإطلاق التام والتمام [illegible]
والقاعد مجازا لنفاذ الأن الشارع والثاني سبحا نقريح [illegible] الطهارة بالمشتق بالشرع بعد برهه وإنما الأول
كان في فصل الأخير الاشتقاق بالمبادئ في المشتق وإن غلب واستدل [illegible] المدح والتضارب مع [illegible]
الأمر والقريب بعينه وتعيين البناء هو الأخير الأثر ويمكن الاستدلال لا يحقق القائم والقائل [illegible]
بحجاز والعينية ثابتة [illegible] بر وشبهه بالاستقراء [illegible] منع [illegible] والمناسب على الجمع
والحسن على المنطق مثل لتغيير المجرد [illegible] الشريعة [illegible] بطلب الوجوب من اللازم [illegible]
أن [illegible] الاستقراء [illegible] المطلب الثالث في المبادئ الاصطلاحية [illegible]
في الحد والعلامة [illegible] انقضاء [illegible] يعتبرونه [illegible] فعلة [illegible]
المختصر [illegible] والمعنى [illegible] الطلب التركية وأن القدرة [illegible] والمطلقة
الترتيب [illegible] ويكون العبادة [illegible] المذهب [illegible] منها [illegible]
النص بعد [illegible] فصل الفرائض الحكم خطاب الله المتعلق بأفعال المكلفين [illegible]
من جهتين [illegible] والله خلقكم وما تعملون [illegible] المخاطبات [illegible]
الظاهر في [illegible] ولذلك استدل [illegible] [illegible] من المكلف [illegible]
[illegible] مقصودة [illegible] معتبرة [illegible]
وما [illegible] التي [illegible] في [illegible] تم سوغها [illegible]
[illegible] استدلالهم [illegible] البيانية الأولية [illegible]
لا يوجد [illegible] والمقتدى تنبيه [illegible] باضطرت الزمان [illegible]
[illegible]

لعلمت الوعد والوعيد والإرادة المطلقين [illegible] الخطاب أن أسلمت [illegible] التكليف [illegible]
الاستقضاء والتخيير [illegible] الشيء [illegible] الشيء [illegible] بالصحيح
[illegible] ما يشمل الفعل [illegible] الكلي [illegible] الأدلة [illegible] على [illegible]
[illegible] والمنهي عنها في الحكم [illegible] فصل احتمالات المنهي على [illegible]
والذم على [illegible] يشهد [illegible] الأدلة [illegible] الحسن [illegible]
الكلام [illegible] في المذكرات [illegible] الثاني [illegible]
[illegible] التخصيص [illegible] البعض [illegible]
النبي صلى الله عليه وسلم [illegible] معجزة [illegible] الإقامة بالأدلة [illegible]
[illegible] في الأصل [illegible] القدرة [illegible] الوجوب بالإرادة [illegible]
[illegible] للعقود [illegible] مسلمات [illegible]
[illegible] لما احتمالات [illegible] العقاب
على شكر [illegible] بالنسبة [illegible] الاستهزاء أما
[illegible] تعالى [illegible]
الثانية الأشياء [illegible] قبل الشرع [illegible]
[illegible] الاستقلال [illegible]
من [illegible] فصل الواجب [illegible]
الأربع [illegible] الثالث [illegible]
[illegible] العادة [illegible]
[illegible] الواجب [illegible]
[illegible] فصل
[illegible] الحنفي [illegible]
[illegible] الشافعية [illegible] الحنفية [illegible]
[illegible] الواجب [illegible]
[illegible] تنبيه [illegible] رضي الله عنهما [illegible] التخيير [illegible]
بين [illegible]
[illegible] الواجب [illegible]
[illegible]
[illegible] الواجب [illegible]
[illegible] الواجب [illegible]

الاطلاق قال لما [illegible] بكون الفرض من احكام الاديان لا ينافي بقاءه في وقت تحقق كان الحقيقة
من الوقت يقتضي [illegible] قبل ان [illegible] بقيا في العصيان [illegible] احكام القاضي [illegible]
[illegible] السلامة [illegible] الحاجبي [illegible] فصل الواجب
الكفائي ما [illegible] عن الكل بفعل البعض [illegible] وجوبه على البعض [illegible] الشافعي
[illegible] على تاثير الكل [illegible] لا يعقل [illegible] الاثم [illegible] بآية النفر [illegible]
[illegible] فصل الواجب المخير [illegible] الشافعي [illegible] التخيير
[illegible] الثاني [illegible] بالكفائي [illegible] سقط بالبعض
[illegible] التخيير [illegible] الواجب [illegible] على [illegible]
[illegible] الكفاية [illegible] بترك الكفائي [illegible] مسئلة
المندوب [illegible] العلامة [illegible] الامر للوجوب كما يجب
والحاجبي [illegible] الكل [illegible] الماموربه [illegible]
[illegible] الحقيقة [illegible] الثانية [illegible] المباح [illegible]
من الاحكام [illegible] حقيقة [illegible] الثانية [illegible]
من [illegible] فصل [illegible] الفقهاء [illegible]
ان [illegible] الثلث في [illegible] الشرع [illegible]
[illegible] التعجيز [illegible] الاصل [illegible]
[illegible] فصل [illegible] الواجب [illegible]
[illegible] بالكفاية [illegible] مطابقة [illegible]
[illegible] بالجهاد [illegible] الواجب [illegible] الاستطاعة [illegible]
مستغني [illegible] الوجوب [illegible] الجزم [illegible]
[illegible] العصيان [illegible]
[illegible] فصل المباح [illegible] الكعبي [illegible]
بان ترك [illegible] الاباحة [illegible] التخيير [illegible]
[illegible] الشرعية [illegible] المباح [illegible]
[illegible] فصل [illegible] الحاجبي المنهج الثاني
في الادلة الشرعية [illegible] الكتاب والسنة والاجماع [illegible] القياس [illegible]
[illegible] المطلب الاول في الكتاب [illegible] القرآن كلام [illegible] الاعجاز [illegible]
[illegible] الكتب [illegible] المصحف [illegible]
عن [illegible] الثاني [illegible] الفصل [illegible]
[illegible]

[illegible] في الثاني [illegible] التشهد [illegible] الاول [illegible]
[illegible] من القرآن [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الكريم [illegible]
فصل القرآن [illegible]
[illegible] النبي [illegible]
[illegible] المطلب الثالث
في السنة [illegible] النبي صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] الحديث بالمعنى [illegible]
[illegible] المعنى [illegible]
من [illegible] المعصوم [illegible] فصل الخبر
[illegible] الحديث [illegible] الانشاء [illegible] كلام [illegible]
[illegible] الخبر [illegible]
[illegible] الثلاثة [illegible]
[illegible] الكفار [illegible] صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] فصل المتواتر [illegible]
[illegible]
[illegible] المرتضى [illegible]
[illegible] الكتاب [illegible]
[illegible] فصل [illegible]
[illegible] المرتضى [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الكتاب [illegible] البلاغة [illegible]
[illegible] فصل [illegible]
[illegible]

٨ فان اية التثبت حجة عليه لمنع سبق الفاسق على الخلاف فيعين الاسراع بعد ذلك [illegible] منقول [illegible]
ولا يستقيم التفريق بين الكفر المرتضى من اصحابنا فانا لا نقول بين المحققين من تفسيق ابان بن عثمان
مع توثيق الاخوان [illegible] حجة على الشيخ [illegible] وانا [illegible] الى ذكريا [illegible]
فلن امثال الكلام من شرح المنهاج من [illegible] من نظر [illegible] من [illegible]
ضابط فصل في تزكية [illegible] الاثنان [illegible] في الرواية [illegible] المتاخرين [illegible]
المحقق [illegible] الاحتياط [illegible] النبي [illegible] الاثنين [illegible]
في الشهادة [illegible] الناس [illegible] الاجماع [illegible]
[illegible] السمع [illegible] الحج [illegible] الكلام [illegible] الشيعي [illegible]
[illegible] الجامع [illegible] الاكثر [illegible] فصل [illegible]
[illegible] الترتيب [illegible] الحديث [illegible]
كذلك مع [illegible] الاولين [illegible] في هذا
الزمان [illegible] الشيخ [illegible] القراءة عليه [illegible] الاجازة [illegible]
مع [illegible] الاجازة [illegible] عدم [illegible]
فيه [illegible] الاستدلال [illegible]
في الاجماع [illegible] المجتهدين [illegible] الامة [illegible]
[illegible] المجتهدين [illegible] الاجماع على [illegible]
ولكن [illegible] سبيل المؤمنين [illegible] صلى الله عليه وآله [illegible] امتي على الخطاء [illegible]
[illegible] الاحتمال [illegible] المعصوم [illegible]
[illegible] المعصوم [illegible] الاجماع [illegible]
فصل [illegible] المعصوم [illegible]
الاجماع على الخطاء [illegible] الاجماع [illegible]
[illegible] الاجماع على [illegible] الخطاء [illegible] صلى الله عليه وآله [illegible] امتي على الحق حتى تقوم
الساعة فصل اجماع اهل البيت عليهم السلام حجة لاية التطهير [illegible] في شانهم [illegible]
[illegible] ابي سعيد الخدري [illegible] قال رسول الله صلى الله عليه وآله نزلت هذه [illegible] في علي وحسن وحسين
وفاطمة انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا [illegible]
[illegible] الخطاء [illegible] الاية [illegible] صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] اهل بيتي [illegible] اهل البيت في الاية [illegible]
[illegible] ام سلمة [illegible] عائشة [illegible] رسول الله صلى الله عليه
وآله [illegible] الحسن [illegible] الحسين [illegible] فاطمة

٩ [illegible] ثم قال انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا [illegible]
[illegible] ان النبي صلى الله عليه وآله كان في بيتها فاتته فاطمة عليها السلام [illegible]
[illegible] الحسن [illegible] الحسين [illegible]
[illegible] انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا [illegible] صلى الله
عليه وآله [illegible] الكساء [illegible] اللهم [illegible] اهل بيتي [illegible]
[illegible] الرجس وطهرهم تطهيرا قالت [illegible] رسول الله فقال انك
[illegible] في [illegible] ابراهيم عليه السلام [illegible] النبي صلى الله عليه وآله اني تارك فيكم
ما ان تمسكتم به لن تضلوا كتاب الله وعترتي اهل بيتي [illegible] حتى يردا علي الحوض [illegible]
[illegible] اختلاف [illegible] اللفظ [illegible]
اهل بيتي [illegible] اهل بيتي [illegible]
عليهم السلام [illegible] النبي صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] عليهم السلام [illegible]
[illegible] فصل الاجماع المنقول
بخبر الواحد حجة [illegible] الغزالي [illegible] الحاجبي [illegible]
[illegible] صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] الاجماع [illegible]
في [illegible] المطلب الخامس في الاستصحاب [illegible]
[illegible] الثاني [illegible] اصحابنا [illegible]
[illegible] الحكم [illegible]
[illegible] الحاجبي [illegible]
[illegible] الثاني [illegible]
[illegible] الثالث [illegible]
في [illegible]
[illegible] ان [illegible] شيئا [illegible]
[illegible] صلى الله عليه وآله [illegible]
[illegible] عليهم السلام [illegible]
عليه السلام [illegible]
[illegible]
[illegible]

شاهد الحال [illegible] الاحكام [illegible] النبي صلى الله عليه وسلم [illegible]
اجتهد [illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] بعض الصحابة [illegible] في [illegible]
[illegible] فانه [illegible] الا [illegible] الى [illegible] ذلك [illegible] الامر [illegible]
على القياس [illegible] القريبات [illegible] الاحكام [illegible] منفيه [illegible]
[illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] الله [illegible]
[illegible] من الصحابة [illegible] ويختلف [illegible] الاجماع [illegible] القياس [illegible]
[illegible] المنهج الثالث في [illegible] الكتاب والسنة [illegible] مطالب المطلب الاول
في الامر [illegible] بالقول [illegible] صيغة افعل [illegible] حقيقة في الايجاب [illegible]
[illegible] الاباحة [illegible] الشيخ [illegible] على [illegible]
[illegible] الندب [illegible] صلى الله عليه وسلم
[illegible] الا الاستطاعة [illegible]
[illegible] والجاز [illegible] فصل [illegible]
صيغة الامر [illegible] حقيقة الفعل [illegible]
[illegible] والقياس [illegible] الصلاة والصوم [illegible] الامر
بالشيء [illegible] مقيد [illegible]
[illegible] فصل الامر [illegible] على [illegible]
[illegible] والقياس [illegible] التخيير [illegible]
[illegible] فصل [illegible] الامر بالشيء [illegible]
[illegible] الايجاب [illegible]
[illegible] الامر [illegible] الاستبدال [illegible]
الاشارة [illegible] مع [illegible]
من [illegible] فصل النهي [illegible] الامر [illegible]
[illegible] الاشتراك [illegible]
[illegible] بالصوم [illegible]
[illegible] فصل [illegible] المطلوب
[illegible] النهي [illegible]
[illegible] المطلوب [illegible]
[illegible] فصل النهي [illegible] بعد [illegible]
[illegible] الفعل [illegible]
الملازمة

للملازمة في الكتابة [illegible] الشافعي [illegible] الثاني [illegible]
[illegible] فصل النهي [illegible] الاكثر [illegible] الامر والملازمة [illegible]
[illegible] بالنهي [illegible]
[illegible] معنى [illegible]
[illegible] فصل النهي في العبادات [illegible]
[illegible] بالاستدلال [illegible]
[illegible] المباحث
[illegible] الشيخ [illegible]
[illegible]
المنهج المطلب الثاني في العام والخاص [illegible] اللفظ [illegible]
[illegible] الجزئيات [illegible] الاجزاء [illegible]
[illegible]
اللفظ [illegible] على [illegible]
[illegible]
[illegible] الملازمة
[illegible] اللفظ [illegible]
[illegible] فلا
[illegible] اللفظ [illegible] فصل
صيغ العموم [illegible] الاستفهام والموصول [illegible] الجمع
كذلك والنكرة المنفية [illegible] الاستدلال [illegible]
[illegible]
[illegible] فصل [illegible] صيغ الجمع [illegible]
[illegible]
[illegible] فصل التخصيص [illegible]
[illegible] الاستثناء [illegible]
[illegible]
ان [illegible]
فصل العام المخصوص [illegible] الباقي [illegible]
[illegible]

مجازا من حقيقة والمحقق اول الجميع ولا تعيين بالدليل ومحقق فصل السبب لا يخصص العام خلافا لبعض
كبعض فيدل على ما تعلق السبب من النافي مع عدم المنافي والحجج لا اعتبار الشهرة والنظائر والعادة
فان اخراج السبب بالاجتهاد كثيرة ولكن نظر الا ترى وقد ثبت المطابقة وجعلت من الصلات لا تخصيص بالعادة
بعد نقض منه تلك القضية بالارادة نحو اذا نوى وهذا الجمع مع معرفة السبب مرة والمطابقة بالرواية خاصة
وسبب الحدث من خاص فصل تخصيص المتن بالنقل بالاجماع والكتاب وتخصيص السنة لا يجوز
منها التخصيص والاجماع مع جواز المطلقة يجانس ويتناول النص بطريقه والجمع ويثبت بالوقف وقال الى المحقق و
المامور لا يثبت من على تعلقها ولم يخصص المنتج ادعى تخصيصه في الازمان المفصلة انما يثبت به ان الفرض
العموم والمجاز والمحذوف ان الدليلين اذا ورد في الواحد فقد على المتن كان الكلام بينهما من بيان
بينهما ومعه المنتج للاجماع والنص بالمجازية لانه فصل ان ما ناقض العام والخاص يعارضا حمله
مقدم فيعد حصر العام بعد منسوخ وبطل تخصيص وكذلك بعد المقابلة عند المحقق والعلامة ناسخ منه المرتضى
لنا تقديم العام موجب الغاء الخاص وتقديم الخاص لا يفيد الا اذا ثبت النسخ ككون العام والمتأخر
وصف البيان وكذا جعل التأخير فكلا له واحتمال النسخ مثل يا ايها الانسان ونحو والتخصيص بالمقارنة فصل
لا يجوز العمل بالعموم قبل البحث عن المخصص والمحقق لا بأس لا عليه لنا انه يجمع المتن الشيخ فصل العطف
وجب بالذي يجب منها الحجة لما ذكر بالعلم تلك الفرق تام المثل ويثبت من ان اكثر الاخير مجاز ما لم يكن
الشيخ كما يسبق الحق التخصيص وبعد المنفصل بعد المخصص والمقابل يتكلم انه يتحمل العمل بالتخصيص والعلة
كون الدليل المحتمل المجتهد منسوخ والنسخ بعد موجود بلا نفي فصل الاستثناء المتصل يجاز الاشتراك المنفصل
لا منسوخ ولا تخصيص لم يحمل عليه الا مع تقدير المتصل منه الا مع ابطال الفرق لا يقال ان الاستثناء تام
في ما الى المقصود ويبين نظر به في الاستثناء ولا تكرار ولا يلزم جمل الاستثناء بالجميع والاصح بعدها كالعام
استثناء المنفصل من بعد ما في الاصل لا يوافق من حيث انه التخصيص مع اختلاف الاستثناء اذا بحث النكرة
منها انا ان الاصح ان يعتبر المشهور لنا ان جميع الاحاد المنفصلة ما فيه ان لا فصل الاستثناء المستغرق
لغا اتفاقا ولا لاكثر يجوز ان الاكثر من الباقي فضلا من مساواة ويثبت المنع مطلقا في العدد خاصة ويقال مطلقا
لنا قوله تعالى الا من اتبعك من الغاوين وفي الحديث القدسي كلكم جائع الا من اطعمته واتفاق الفقهاء على الصحة
الاستثناء والكلام على جملة متعددة والاكثر مما اقر واستحسان المتصل المنفي كاستحسان عشرة الا تسعة
عشرة فصل يتناول ما بعده في ذكره وفيه مرة الا انه فيها ويقال يستغرق كالاستثناء والمجوز ويقال انه ان تعذر
وركب الكل لزم الاستغراق او المتصل فرع الباقي لا تنقضها والتخصيص انه ما ثبت من المنفصل
الثاني ولزم المنقض من عن تأويله الاول يعني الغير المجوز لانه يبطل الثالث ولا يلزم تخصيص الاول والثاني
لزم كذب فان صدق متعلقا لانه ما نفي عن نفي تناقض او مستقيم لكن الا ان الاخير يستغرق باقي ابطل الا ما يعد بالاول
نفي ما يعد بسبب الاخراج الاستثناء وفي المستثنى كلام طويل النهاية فصل الاستثناء بعد الجمل بالواو الشيخ
الشافعية للكل والحنفية للاخيرة والمرتضى بالاشتراك الغزالي بالوقف واليه يرجع الحاجب والعلامة يرجع
للاخيرة

كالمفرد واستحسان التكرير ومنع بالمنع والحجة للمطلوب مع امكان الاكتفاء بالجميع والثاني يرجع الى الكل
في ان الحذف والثانية كالسكوت ويمنع بعرف الدليل والاولى اولى والثالث حسن الاستفهام
وان ما لا الحقيقة ومنع بمنع الاحتمال مع جواز الاشتراك فصل الاستثناء من الاثبات نفي وبالعكس
المنفصل المستثنى مسكوت عن نفيه واثباته لنا النقل وكلمة التوحيد وعن ان افادتها الشريعة لا اللغة
باطل واخراج المفهوم لتحريم الشرط والمعنى بهما وكذا في النفي الاتم والتخصيص بالشرط والصفة
والغاية كالاستثناء في كثير من الاحكام والمعنى شائع ومع المانع فاضيه فصل يقال العموم في تعارض ان
تعلقت مخصص ومنه الشيخ والحاجبي والعلامة قال ان الدعوى والمحقق بالوقف مع الاول والاولى
الغير ويجب والثاني مجازا لفظا لا تسليم مجازا من آخر انما تعارض المجاز بالترجيح كالاستخدام شائع المطلب
الثالث في المطلق والمقيد المطلق ما دل على شائع في جنسه والمقيد بخلافه فان اختلف حكمهما فلا يحمل المطلق
اجماعا الا مع التوقف ككلية المحمول موجبا منقبتين والا حملا بيانا لاتحادهما وقيل ان تأخر المقيد فالجمع
او يعين الجاوزة ويرجع الى التخصيص منقبتين يعمل بهما اجماعا وان اختلف فهم مختلف فالاول
متفق والمنصوص المطلب الرابع في المجمل والمبين المجمل ما لا يتضح دلالته او ما فعل او لفظ مفرد
او مركب لا اجمال في نحو لا تم حرمت عليكم الميتة لظهور المراد كالتي قوله صلى الله عليه وسلم والمسح برؤوسكم ان الباء
للتبعيض كما اراد من قوله بجواز السارق والسارقة فاقطعوا ايديهما فالمرتضى مجاز في اليد لا خلافا مع الكل المعنى
ومن حيث المنع لانه الفقه على الاباحة والجحي والعلامة والقهري والحاجبي لا احاد فيه الا انها حقيقة
في المعنى الى المنكب وهو البعض بالقرينة والمنع للمشتق لا الاباحة والاجماع الخبر ويشترطه كقوله عليه السلام
الطواف بالبيت صلاة لا اثبات لا نفي فيها ماجاءت ليس يحمل اللفظ على الشرعي بعد تبين تعذر عليه السلام كما العطف
لا الاحكام لا التعليم اللغة فصل المبين نقيض المجمل والبيان بالقول اجماعا وبالفعل منه الاكثر وتأخيره عن وقت
الحاجة ممتنع اجماعا والى وقت الحاجة ممتنع المرتضى فيما له ظاهر كالعام لا المجمل كالقرء فيجوز لنا الجواز به
في كثير كالصلاة والحج للغزالي وهو كخطاب الرب بالنكث في عدم الفهم والمرتضى لزوم الاغراء بالجهل وحرف الا كلا
في الثاني ولكن لا فرق بينه مع عدم الفهم امثلة والتوسعة وتجويز التخصيص مقدم والشيخ وارد المطلب الخامس في الظاهر
والمأول الظاهر والدلالة مظنونة ترجيحها والمأول المحمول على المرجوح لمقتضى والتأويل منه قريب كالاية الثلاثة
على ما بيان المضمر وبينه كتأويل الحاجب الشيخ بالطعام طعامهم واشاه كالاسرع بالاعتاق الخلاع انا لاول وابعد
كتأويل خبر غيرهن بذلك وتأويل المنهي فيما الحرمين بالفعل وقد بسطنا الكلام عليه في شرح التهذيب المطلب
الخامس في المنطوق والمفهوم المنطوق ما دل عليه اللفظ في محل النطق وهو صريح مطابقي ومتضمن وغير
الوضعي وان قصد وتوقف عليه صدق او صحة عقلا او شرعا فدلالة اقتضاء ويجد وهو اقتران بالاول
لغو تنبيه وايماء وكلا فدلالة الاشارة والمفهوم ما دل لا في محل النطق فان كان موافقه مفهوم موافقة ويسمى فحوى الخطاب ولحن
الخطاب وبخلافه مفهوم المخالفة وهو مفهوم الشرط والصفة والغاية والعدد والحصر فصل
مفهوم الشرط حجة عند الاكثر ومنهم المحقق والعلامة خلافا للمرتضى ومن ادعى لنا التبادر والعرف

الفقه مع الامن وقوله صلى الله عليه وآله لا ينبغي للمسلمين ... وقال تعالى انا نحن
حققنا قلنا فيهما احدهما انتفاء القرينة لامتناع المنهي عنه انا لفرض المبالغة لا الاجماع فانه من الظاهر فصل
مفهوم الصفة حجة عند الشيخ والشهيد في الذكرى ونفاه الاكثر كالمرتضى والمحقق والعلامة الاول لنا لو لم يدل
لكان الانسان الابيض حيوان ... في قوله صلى الله عليه وآله مطل الغني ظلم ... الثاني استعمال
الثالث والوصف تكون للاختصار ... فيه ... ولا يجعل شيئا
منها منسوخ ... من اجتهاد فصل مفهوم الغاية حجة عند الاكثر الا المرتضى وبعض العامة لنا ان المتبادر
من نحو صوموا الى الليل ... في الصفة قلنا القسم المقيد ... الليل ... المبتدأ
بخلافها ومفهوم اللقب ليس بحجة والخلاف نادر ... المطلب السابع
في النسخ وهو رفع الحكم الشرعي بدليل شرعي متأخر ... في القرآن ... المبدلة
والقبلة والصدقة والثبات ... لا يليق ... الواقع
... ببيت ... عليه السلام ... الى الزمان لا ...
الشريعة ... والمطلق ... فصل ... نسخ النبي
بل ... الشيخ والعلامة والمعتزلة ... والحاجبي ... الاشاعرة ... قبل
... الناسخ ... والثالث ... والنبي ...
... تقديم الشفعة ... بالموت ... وان الفرض
... الفريقين ... فصل نسخ الكتاب ... بالكتاب بالسنة ...
لا ... الاجماع لا ينسخ ولا ينسخ به لانه ... انقطاع الوحي ... الثلاثة لا الحكم ...
... كما في ... رمضان ... التأبيد ولا ...
... المنهج الرابع في الاجتهاد والتقليد الاجتهاد ملكة يقتدر بها على استنباط الحكم الشرعي الفرعي
من الاصل فعلا او قوة قريبة والعلامة في النهاية استفراغ الوسع في طلب الظن بشيء من الاحكام الشرعية بحيث
ينتفي اللوم عنه بسبب التقصير والحاجبي استفراغ الفقيه الوسع لتحصيل الظن بحكم شرعي ...
... الفقيه ... الاستنباط ... الاستنباط
والتجزي ... على الاطلاق ... الحكم ... والتقي
من المطلق ... الاجتهاد ... الاجتهاد في الفروع ...
احكام النبي صلى الله عليه وآله ... اجتهاد ... ان هو الا وحي يوحى ...
مجتهد لا ... صلى الله عليه وآله ...
... المعصومين سلام الله عليهم اجمعين ...
... المسائل ... الاكثر ... في ...
ثم ... فصل ... باستثناء ... الاجتهاد ... النبي

استثناء ... صلى الله عليه وآله ... فهم ... المجتهد ١٥
... فصل ... الشيخ ... السلف ...
بل ... الاختلاف
... المتأخرين ...
... فصل ...
مجتهد في مسألة ... الاجتهاد ... الاصول ...
والرجال ... الفقهاء ... الفرع ... الاصول
وهي العمدة في هذا الباب ولا يجب ... المجتهد ... الحكم والتفصيل ...
... فصل
...
...
...
...
بالتقليد ...
...
لا ...
...
بأصول ... التقليد ...
...
...
...
...
...
... المنهج
الخامس في الترجيحات ...
... التعارض ... الترجيح ...
...
...
... فصل ...
...

فالمتقدم على العام مقيداً بالمخصص على تقدير ... المتفق عليه على المفهوم والحق تقديم الخاص على العام
والاستثناء على الاشارة ... المتقدم عليه ... المخصص على الباقي ...
فصل وأما الدلالة فالقسم على الاباحة والاثبات على النفي والمقتضي ... على الموجب والسبق على ...
وأما الخارج فالمستند ... على ... وما ... الظهور ومذكور سبب الورود ... الاعلى ... الاكثر
... ومركب ... شتى ... فالرجح ... والدم ... ترتيب ... والحذر ... فقد
... والعاقل ... في ... البيان ... الفقير الى الله ...
وأملاه ... جمال الدين ... الحسن بن المطهر الحلي في ثاني عشر من شهر ... الثاني من
العشر الثاني بعد الالف والحمد لله **تبصرة المتعلمين** ... أولاً وآخراً ... والصلاة ...

كتبه بعجم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله القديم سلطانه العظيم شأنه الواضح برهانه المتفضل على عباده بارسال انبيائه المتطول عليهم بالتكليف المؤدي
لاحسن جزائه وصلى الله على سيد رسله محمد المصطفى وعترته الطاهرين **أما بعد**
فهذا الكتاب الموسوم بتبصرة المتعلمين في احكام الدين وضعناه لارشاد المبتدئين وافادة الطالبين مستمدين
من الله المعونة والتوفيق فانه اكرم المعطين واجود المسئولين ومبتدئين بالاهم فالاهم **كتاب** الطهارة وفيه
ابواب **الأول** في المياه الماء على ضربين مطلق ومضاف فالمطلق ما يستحق اطلاق اسم الماء عليه من غير قيد
وكله طاهر مطهر وباعتبار وقوع النجاسة فيه ينقسم اقساماً **الأول** الجاري ولا ينجس
بما يقع فيه من النجاسة ما لم يتغير لونه او طعمه او ريحه بها فان تغير نجس ويطهر بكثرة الماء عليه ... وحكم
ماء الغيث حال نزوله وماء الحمام اذا كان له مادة حكمه **الثاني** الراكد كمياه الحياض والاواني ان كان مقداره
كراً وحده الف ومائتا رطل بالعراقي او كان كل واحد من طوله وعرضه وعمقه ثلاثة اشبار ونصفاً بشبر مستوي
الخلقة لم ينجس بوقوع النجاسة فيه ما لم يتغير احد اوصافه فان تغير نجس ويطهر بالقاء كر عليه دفعة حتى يزول
التغير وان كان اقل من كر نجس بوقوع النجاسة فيه وان لم يتغير احد اوصافه ويطهر بالقاء كر عليه دفعة **الثالث**
ماء البئر ان تغير بوقوع النجاسة فيه نجس ويطهر بالنزح حتى يزول التغير والا فطهور وأوجب علماؤنا
النزح ... بوقوع النجاسة فيها ... واوجبوا نزح الجميع بوقوع المسكر او الفقاع
او المني او دم الحيض او الاستحاضة او النفاس فيها او موت البعير فيها فان تعذر تراوح عليها اربعة رجال
مثنى يوماً ونزح كر لموت الحمار والبقرة وشبههما ونزح سبعين لموت الانسان وخمسين للعذرة الذائبة
والدم الكثير غير الدماء الثلاثة واربعين لموت الكلب والسنور والخنزير والثعلب والارنب وبول الرجل
وعشر للعذرة اليابسة والدم القليل وسبع لموت الطير والفأرة اذا تفسخت او انتفخت وبول الصبي واغتسال
الجنب وخروج الكلب منها حياً وخمس لذرق الدجاج الجلال وثلاث للفأرة والحية ودلو للعصفور وشبهه وبول الرضيع
... **الرابع** اسآر الحيوان كلها طاهرة الا الكلب والخنزير والكافر وأما **المضاف**
فهو المعتصر من الاجسام او الممتزج بها مزجاً يسلبه الاطلاق كماء الورد والمرق وهو طاهر غير مطهر ينجس بكل ما يقع فيه من النجاسة

سواء

سواء كان قليلاً او كثيراً ولا يجوز رفع الحدث به ولا الخبث وان كان طاهراً **مسائل الأولى** الماء المستعمل
في رفع الحدث طاهر مطهر **الثانية** الماء المستعمل في ازالة النجاسة نجس سواء تغير بالنجاسة او لم يتغير
عدا ماء الاستنجاء **الثالثة** ... الماء ... النجاسة **الرابعة** الماء النجس لا يجوز
استعماله في الطهارة ... **الباب الثاني** في الوضوء وفيه
فصول **الأول** في موجباته يجب بخروج البول والغائط والريح من الموضع المعتاد والنوم الغالب على السمع
والبصر وما في معناه والاستحاضة القليلة الدم ولا يجب بغير ذلك **الفصل الثاني** في آداب الخلوة يجب
ستر العورة ويحرم استقبال القبلة واستدبارها في الصحاري والبنيان ويجب
... تقديم الرجل اليسرى عند الدخول ... والتقنع ...
... الاستنجاء ... والجلوس ... والبول في ...
... الاحجار ... واستقبال الشمس والقمر ...
... واستقبال الريح ... والكلام ...
والاستنجاء باليمين ... الفصل الثالث ...
باليسار ... السلام ...
مخرج البول ... المقعدة ...
خرج **الفصل الثالث** في كيفيته يجب فيه سبعة اشياء النية ... غسل الوجه من قصاص
شعر الرأس الى محادر شعر الذقن طولاً وما اشتملت عليه الابهام والوسطى عرضاً ...
ما ... ثم غسل اليد اليمنى من المرفق الى اطراف الاصابع ... ثم مسح بشرة مقدم
الرأس او شعره ... ثم مسح بشرة الرجلين من رؤوس
الاصابع الى الكعبين ... والترتيب ... والموالاة ...
... **الفصل الرابع** ... غسل اليدين ... والمضمضة والاستنشاق ...
والثلث من الجنابة ... والمضمضة والاستنشاق ثلاثاً ثلاثاً
... غسل اليدين ...
في ... **مسائل الأولى** ...
... **الثانية** ... **الثالثة**
... **الباب الثالث** في
الغسل يجب بالجنابة والحيض والاستحاضة والنفاس ومس الاموات بعد بردهم بالموت وقبل تطهيرهم
بالغسل والموت ... **الفصل الأول** في الجنابة وهي تحصل بانزال الماء
الدافق مطلقاً وبالجماع في الفرج حتى تغيب الحشفة ... قبلاً او دبراً ...
... الغسل ...

ولا يصل اليه الماء بدونه والبداءة بالرأس ثم بالجانب الايمن ثم بالايسر ويسقط الترتيب مع الارتماس ويستحب
فيه الاستبراء بالبول او الاجتهاد والمضمضة والاستنشاق والغسل بصاع من الماء فما زاد وتخليل ما يصل اليه الماء
ويحرم عليه قبل الغسل قراءة العزائم ومس كتابة القرآن او شيء عليه اسم الله تعالى او اسماء انبيائه او الائمة عليهم السلام
ودخول المساجد الا اجتيازا الا المسجد الحرام ومسجد النبي صلى الله عليه وآله ووضع شيء فيها ويكره قراءة ما زاد على سبع
آيات ومس المصحف والاكل والشرب الا بعد المضمضة والاستنشاق والنوم الا بعد الوضوء والخضاب ولو احدث
في اثناء الغسل اعاده الفصل الثاني في الحيض وهو في الاغلب دم اسود غليظ يخرج بحرقة وحرارة وما تراه قبل تسع
سنين او بعد ستين ان كانت قرشية او نبطية او بعد خمسين ان كانت غيرهما فليس بحيض واقله ثلاثة
ايام متواليات واكثره عشرة ايام وهي اقل الطهر ولا حد لاكثره فان كانت المرأة ذات عادة مستقرة رجعت
اليها وان كانت مبتدأة او مضطربة لها تميز عملت عليه وان فقدته رجعت المبتدأة الى عادة اهلها فان فقدت
فالى اقرانها فان فقدت الكل تحيضت في كل شهر بسبعة ايام او بثلاثة من الاول وعشرة من الثاني والحائض
يحرم عليها الصلاة والصوم [illegible] ويحرم عليها دخول المساجد الا اجتيازا الا المسجدين وقراءة
العزائم ومس كتابة القرآن ويحرم على زوجها وطؤها قبلا ويكفر استحبابا ولا يصح منها الصلاة ولا الصوم ولا الطهارة
ولا الاعتكاف ولا الطواف ولا يرتفع حدثها ولا يجب عليها قضاء الصلاة ويجب عليها قضاء الصوم ويكره لها
قراءة ما عدا العزائم ومس المصحف وحمله والاستمتاع بما بين السرة والركبة ويستحب
لها الوضوء وقت كل صلاة وتجلس في مصلاها ذاكرة بقدر صلاتها الفصل الثالث في الاستحاضة وهي في الاغلب
اصفر بارد رقيق يخرج بفتور وما تراه بعد ايام الحيض او النفاس او بعد اليأس فان كان الدم قليلا وهو ان لا يغمس القطنة
وجب عليها تغيير القطنة وتجديد الوضوء لكل صلاة وان كان كثيرا وهو ان يغمس القطنة ولا يسيل وجب عليها مع ذلك
تغيير الخرقة والغسل لصلاة الغداة وان كان اكثر وهو ان يسيل وجب عليها مع ذلك غسلان آخران للظهر والعصر تجمع بينهما
وغسل للمغرب والعشاء الآخرة تجمع بينهما وكغسل الحائض فاذا فعلت ذلك صارت بحكم الطاهر الفصل الرابع
في النفاس وهو الدم الذي تراه المرأة عقيب الولادة او معها ولا حد لاقله واكثره عشرة ايام وحكمها حكم الحائض في جميع
الاحكام الفصل الخامس في غسل الاموات وفيه مباحث الاول الاحتضار ويجب توجيه الميت الى القبلة
بان يلقى على ظهره ويجعل وجهه وباطن رجليه اليها ويستحب تلقينه الشهادتين والاقرار بالنبي والائمة عليهم السلام
وكلمات الفرج وقراءة القرآن وتغميض عينيه واطباق فمه ومد يديه [illegible] وتعجيل تجهيزه الا مع الاشتباه
ويكره ان يحضره جنب او حائض او ان يجعل على بطنه حديد الثاني الغسل ويجب تغسيله ثلاث مرات الاولى بماء السدر
والثانية بماء الكافور والثالثة بالماء القراح كغسل الجنابة ولو فقد تيمم [illegible] ويستحب وقوف الغاسل
على يمينه [illegible] الاستغفار [illegible] وتغسيله تحت السقف
واستقبال القبلة به وغسل رأسه وجسده برغوة السدر [illegible] ويكره اقعاده [illegible]
وقص شعره [illegible] الثالث التكفين ويجب تكفينه في ثلاثة اثواب [illegible] ويستحب
[illegible]

لقرينها

لكل منهما ومنطقا [illegible] من العامة [illegible] ان يكتب على
اللفافة والقميص والازار والجريدتين [illegible] الشهادتين واسماء الائمة [illegible] ويكره [illegible]
[illegible] الرابع الصلاة
عليه ويجب الصلاة على كل مسلم او بحكمه ممن بلغ ست سنين [illegible] ويستحب على من نقص
عن ذلك [illegible] الاولى بالصلاة عليه اولاهم بالميراث والزوج اولى [illegible]
مع الشرائط [illegible] وكيفيتها ان يكبر [illegible] خمسا [illegible]
ويتشهد الشهادتين ثم يصلي على النبي وآله عليهم السلام بعد الثانية ثم يدعو للمؤمنين بعد الثالثة ثم يدعو للميت ان كان
مؤمنا وعليه ان كان منافقا وبدعاء المستضعفين ان كان منهم [illegible] سأل الله تعالى ان يحشره مع من يتولاه
[illegible] ثم يكبر الخامسة وينصرف [illegible] ولا قراءة فيها ولا تسليم
ويستحب فيها الطهارة [illegible] مسائل الاولى لا يصلى عليه الا بعد تغسيله وتكفينه [illegible] الصلاة على المرأة
[illegible]
[illegible] الخامس [illegible]
[illegible] ويستحب اتباع الجنازة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مسائل الاولى الشهيد لا يغسل ولا يكفن [illegible] الثانية
[illegible]
[illegible]
[illegible] الخامسة [illegible]
[illegible] الفصل
السادس في الاغسال المسنونة [illegible] من رمضان [illegible]
[illegible]
[illegible] المبعث [illegible] النبي والائمة عليهم السلام
[illegible] وصلاة الحاجة والاستخارة [illegible]

والنهي الحرام والكثير ... [illegible] الباب الرابع في التيمم ويجب عند فقد الماء
او تعذر استعماله لمرض او برد او خوف عطش او لص او سبع او تعذر الوصول اليه او ثمنه او يضر به في الحال ولو لم يضر وجب وان كثر
ويجب الطلب غلوة سهم في الحزنة وسهمين في السهلة من جوانبه الاربع ولو كان معه ماء لطهارته [illegible] ازال النجاسة
وتيمم وانما يجوز التيمم بالتراب الخالص ويجوز بارض النورة والجص والحجر ويكره بالسبخة والرمل [illegible]
تيمم به وكيفيته ان يضرب بيديه على الارض ثم ينفضهما ويمسح بهما جبهته من قصاص الشعر الى طرف انفه ثم يمسح
ظهر كفه الايمن ببطن الايسر ثم ظهر الايسر ببطن الايمن ويكفي ضربة واحدة ان كان بدلا من الوضوء وضربتان ان كان بدلا من
الغسل ويجب ان [illegible] ولا ينقض التيمم الا ما ينقض الطهارة ووجود الماء مع التمكن من استعماله ولو وجده في
الاثناء اتم صلاته ولا يعيد ما صلاه بتيممه ولا يجوز قبل دخول الوقت ويجوز مع التضيق وفي السعة قولان الباب
الخامس في النجاسات وهي عشرة البول والغائط من كل حيوان ذي النفس السائلة غير مأكول اللحم والمني من ذي النفس السائلة
مطلقا وكذا الميتة منه والدم منه والكلب والخنزير والكافر والمسكر والفقاع ويجب ازالة النجاسة عن الثوب والبدن للصلاة
وعفي عما نقص عن سعة الدرهم البغلي من الدم الذي ليس احد الدماء الثلاثة وعن دم القروح والجروح مع السيلان وعما لا تتم
الصلاة فيه منفردا كالتكة والجورب والقلنسوة [illegible] المربية للصبي اذا لم يكن لها الا ثوب واحد
تغسله في اليوم والليلة مرة ويجب ازالة النجاسة [illegible] ولو اشتبه [illegible]
بغيره صلى في كل واحد منهما مرة ولو لم يتمكن من غسل الثوب [illegible] صلى عريانا [illegible]
ولو صلى في النجس مع العلم اعاده في الوقت وخارجه ولو جهل حال الصلاة اعاده في الوقت ولو [illegible]
وتطهر الشمس ما تجففه من البول وشبهه على الارض والحصر والبواري والارض باطن الخف والقدم [illegible] الاناء
ويجب غسله من ولوغ الكلب ثلاثا اولاهن بالتراب ومن الخمر والفارة ثلاثا وسبعا افضل ومن غير ذلك
مرة والثلاث افضل [illegible] استعمال اواني الذهب والفضة في الاكل والشرب
وغيرهما ويكره المفضض [illegible] كتاب الصلاة وفيه ابواب
الاول في المقدمات وفيه فصول الاول في اعدادها الصلاة الواجبة في كل يوم وليلة خمس الظهر اربع ركعات في
الحضر وفي السفر ركعتان والعصر كذلك والمغرب ثلاث فيهما والعشاء الآخرة كالظهر والصبح ركعتان فيهما
والنوافل اليومية اربع وثلاثون في الحضر ثمان ركعات قبل الظهر وثمان بعدها قبل العصر واربع بعد المغرب وركعتان
من جلوس بعد العشاء الآخرة تعدان بركعة وثمان ركعات صلاة الليل وركعتا الشفع وركعة الوتر وركعتا الفجر ويسقط
في السفر نوافل النهار والوتيرة [illegible] من الصلاة الواجبة الجمعة والعيدان والكسوف والزلزلة والآيات
والطواف والجنازة والمنذور وشبهه وما عدا ذلك مسنون الفصل الثاني في اوقاتها اذا زالت الشمس دخل وقت
الظهر حتى يمضي مقدار اربع ركعات ثم يشترك الوقت بينها وبين العصر الى ان يبقى لغروب الشمس مقدار اربع ركعات
فيختص بالعصر واذا غربت الشمس وتحقق بغيبوبة الحمرة المشرقية دخل وقت المغرب الى ان يمضي مقدار ادائها
ثم يشترك الوقت بينها وبين العشاء الى ان يبقى لانتصاف الليل مقدار اربع ركعات فيختص بالعشاء واذا طلع
الفجر الثاني دخل وقت الصبح الى ان تطلع الشمس واما النوافل فوقت نافلة الظهر اذا زالت الشمس الى ان يصير

[illegible]

ويكره بالسبخة والرمل [illegible]

[illegible]

[illegible]

ظل كل شيء مثله فاذا صار كذلك ولم يصل شيئا من النافلة اشتغل بالفريضة ولو تلبس بركعة من النافلة
زاحم بها الفريضة ووقت نافلة العصر بعد الفراغ من الظهر الى ان يصير ظل كل شيء مثليه ولو خرج وقد تلبس بركعة
زاحم بها والا فلا ووقت نافلة المغرب بعدها الى ان تذهب حمرة المغربية ولو ذهبت ولم يكملها اشتغل بالفريضة
ويمتد [illegible] ووقت نافلة الليل بعد انتصافه وكلما قرب من الفجر كان افضل ولو طلع وقد تلبس باربع
زاحم بها الصبح والا فلا [illegible] ووقت ركعتي الفجر بعد الفراغ من صلاة الليل وتأخيرهما الى طلوعه افضل ولو طلع الفجر
زاحم بها الى ان تطلع الحمرة المشرقية مسائل الاولى يجوز قضاء الفرائض في كل وقت ما لم يتضيق الحاضرة
والنوافل ما لم تدخل الفريضة الثانية يكره ابتداء النوافل عند طلوع الشمس وغروبها وقيامها نصف النهار الا
في يوم الجمعة وبعد الصبح والعصر الا ذا السبب الثالثة تقديم كل صلاة في اول وقتها افضل الا [illegible]
ولا يجوز تأخير الصلاة عن وقتها ولا تقديمها عليه الفصل الثالث في القبلة وهي الكعبة مع القدرة وجهتها مع البعد
والمصلي في الكعبة يستقبل اي جدرانها شاء [illegible] ويتوجه اهل كل اقليم الى ركنهم فالعراقي
لاهل العراق واليماني لاهل اليمن والغربي لاهل الغرب والشامي لاهل الشام وعلامة العراق جعل الفجر محاذيا للمنكب
الايسر والشفق للمنكب الايمن وعين الشمس عند الزوال على طرف الحاجب الايمن مما يلي الانف والجدي خلف المنكب
الايمن ويعول فاقد الامارات على [illegible] مع الاشتباه يصلي الى اربع جهات مع الاختيار ومع الضرورة الى اي جهة شاء ولو ترك الاستقبال
عمدا اعاد في الوقت وخارجه ولو كان ظانا او ناسيا وكان بين المشرق والمغرب فلا اعادة ولو كان اليهما
اعاد في الوقت ولو كان مستدبرا اعاد مطلقا ولا يصلي على الراحلة اختيارا الا نافلة الفصل الرابع في اللباس
يجب ستر العورة اما بالقطن والكتان او ما انبتته الارض من انواع الحشيش او بالخز الخالص او الصوف
والشعر والوبر مما يؤكل لحمه وجلده مع التذكية ولا يجوز الصلاة في جلد الميتة وان دبغ ولا في جلد ما لا يؤكل لحمه
وان ذكي ودبغ ولا في صوفه وشعره ووبره ولا في الحرير المحض للرجال مع الاختيار ويجوز في الحرب وللنساء
والذهب عليه [illegible] ولا في الثوب المغصوب ولا فيما يستر ظهر القدم اذا لم يكن له ساق ويكره في الثياب
السود الا العمامة والخف وان يأتزر فوق القميص [illegible] للرجال واللثام والنقاب
في غير الحرب واشتمال الصماء [illegible] في الثوب [illegible] مما تقدم والله اعلم
[illegible] ستر الرأس [illegible] والامة
والصبية كشف الرأس [illegible] ستر جميع جسده [illegible]
[illegible] الفصل الخامس
في المكان [illegible] الصلاة [illegible]
[illegible] والنجاسة
[illegible] الجبهة
[illegible] ان يكون بين يديه [illegible]
[illegible] من النجاسة

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ولا يجوز على المغصوب مع العلم ولا على النجاسة ولا يشترط الطهارة [illegible] بقيد [illegible] ولا يجب التوجه على الأعمى
بل من [illegible] منها بالاستعمال [illegible] ويجزيه التوجه مع عدم الأمن على [illegible] مع [illegible] على القرب
إن تعذر عليه الفصل السادس في الأذان والإقامة وهما مستحبان في الصلاة الخمس أداء وقضاء للمنفرد والجامع
[illegible] في الجهرية خصوصا في الغداة والمغرب وصورة الأذان الله أكبر الله أكبر
الله أكبر الله أكبر أشهد أن لا إله إلا الله أشهد أن لا إله إلا الله أشهد أن محمدا رسول الله أشهد أن محمدا رسول الله حي على
الصلاة حي على الصلاة حي على الفلاح حي على الفلاح حي على خير العمل حي على خير العمل الله أكبر الله أكبر لا إله
إلا الله لا إله إلا الله والإقامة مثله إلا التكبير في أوله فيسقط منه مرتان في أوله والتهليل فيسقط منه مرة في آخره ويزيد
قد قامت الصلاة مرتين بعد قوله حي على خير العمل فيجتمع فصولها خمسة وثلاثين فصلا ولا يؤذن قبل دخول الوقت
إلا في الصبح ويستحب [illegible] الترتيب [illegible] أن يكون المؤذن [illegible] بالأوقات
متطهرا قائما [illegible] مستقبل القبلة [illegible] للإقامة [illegible] بينهما بجلسة [illegible]
ويكره أن يكون [illegible] في أثناء الفصول والكلام في خلالهما والترجيع بغير الإشعار [illegible]
قول الصلاة خير من النوم الباب الثاني في أفعال الصلاة وهي واجبة ومندوبة فهنا فصول الأول في الواجبة
[illegible] الأول النية [illegible] تكبيرة الإحرام [illegible] القربة [illegible] أداء أو قضاء
واستدامة حكمها إلى الفراغ الثاني تكبيرة الإحرام [illegible] وصورتها الله أكبر ولا يكفي [illegible] مع القدرة
ويجب النطق [illegible] ويجب [illegible] القيام مع القدرة ويستحب رفع اليدين بها [illegible]
[illegible] الثالث القيام [illegible] مع القدرة [illegible] مضطجعا بالإيماء [illegible]
[illegible] الرابع القراءة ويجب الحمد والسورة في الثنائية والأوليين من غيرها ولا يجزئ الترجمة ويجب
[illegible] مع [illegible] شيئا [illegible] الله [illegible]
[illegible] في الثالثة والأخيرتين [illegible] التسبيح [illegible] سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله
أكبر ويجب الجهر في الصبح وأولتي المغرب والعشاء والإخفات في البواقي ولا يجوز قراءة العزائم في الفرائض
[illegible] قراءة [illegible] ويستحب الجهر بالبسملة في الإخفاتية [illegible] الجمعة
والمنافقين في الجمعة [illegible] الخامس الركوع ويجب في كل ركعة مرة واحدة [illegible]
[illegible] ويجب [illegible] بالكف [illegible]
بقدر التسبيح [illegible] مرة واحدة صورتها سبحان ربي العظيم وبحمده [illegible] ويستحب [illegible] التكبير
[illegible] الأصابع [illegible]
[illegible] التسبيح [illegible] سمع الله لمن حمده [illegible] السادس السجود في
كل ركعة سجدتان [illegible] ويجب [illegible] الجبهة [illegible] والركبتين [illegible]
[illegible] بقدر التسبيح [illegible] ويجب [illegible]
بقدر التسبيح [illegible] مرة واحدة صورتها سبحان ربي الأعلى [illegible]

عليهما

[illegible] الصلاة [illegible] ويستحب التكبير [illegible] بيديه [illegible]
والتسبيح [illegible] الثانية [illegible] والقيام [illegible]
ويكره الإقعاء الثامن التشهد ويجب في كل ثنائية مرة وفي كل ثلاثية ورباعية مرتين ويجب [illegible]
والشهادتين والصلاة على النبي وآله عليهم السلام وأقله أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا رسول الله اللهم
صل على محمد وآل محمد ويستحب [illegible] التاسع التسليم [illegible]
[illegible] السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين [illegible] ورحمة الله وبركاته ويستحب أن يسلم المنفرد إلى القبلة
[illegible] الفصل الثاني
في مستحبات الصلاة [illegible] الأول التوجه [illegible] تكبيرة الإحرام الثاني
القنوت [illegible] الثالث [illegible]
[illegible] التشهد [illegible]
[illegible] الرابع [illegible]
[illegible] التعقيب [illegible] الزهراء عليها السلام [illegible] الفصل الثالث
في قواطع الصلاة [illegible] الطهارة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الباب الثالث في بقية الصلوات الواجبة وفيه فصول الأول في الجمعة وهي ركعتان
[illegible] الظهر [illegible] السلطان العادل أو من نصبه [illegible]
[illegible] والخطبتان [illegible] الصلاة على النبي وآله [illegible] قراءة سورة خفيفة
من القرآن [illegible] ثلاثة [illegible]
[illegible] الجمعة [illegible]
[illegible] الخطبتين [illegible] الخطيب مع القدرة ويستحب
[illegible] الطهارة وأن يكون الخطيب [illegible] على الصلاة [illegible]
[illegible] الثانية [illegible] الثالثة [illegible]
[illegible] الرابع [illegible]
[illegible] الفصل الثاني في صلاة
العيدين [illegible]
[illegible] ركعتان [illegible] الخامسة [illegible] الركوع [illegible] ثم [illegible]
[illegible] الركوع ويستحب [illegible]

بتكبيرة [illegible] قبل الركوع في الفطر [illegible] في الاضحى [illegible] والتكبير عقيب اربع صلوات اولها
الفجر [illegible] في التشريق في الاضحى عقيب خمس عشرة [illegible] الظهر يوم العيد [illegible]
عقيب عشرة مسائل الاولى [illegible] النفل [illegible] الثانية
قبل التكبيرات الزائدة [illegible] وكذا [illegible] الثالثة [illegible] بعد طلوع الشمس
قبل الصلاة [illegible] النفل الثالث في صلاة الكسوف [illegible] الشمس [illegible]
[illegible] ركعتان [illegible] ركعات [illegible] سجدتين [illegible]
[illegible] الحمد وسورة [illegible]
[illegible] خمس [illegible] سجدتين [illegible]
[illegible] القيام بالجماعة [illegible]
الوقت والتكبير [illegible]
[illegible] الكسوف والخسوف [illegible]
[illegible]
[illegible] الخامسة [illegible] الباب [illegible]
في صلاة [illegible] الاستسقاء [illegible] المياه [illegible]
[illegible] المياه [illegible] الاستسقاء [illegible]
[illegible] الامام [illegible] مستقبل القبلة [illegible]
[illegible]
[illegible] الباب [illegible] في [illegible]
[illegible] صلاة [illegible]
[illegible] الثاني [illegible] في [illegible] الصلاة
[illegible] القبلة [illegible]
[illegible]
[illegible] القراءة [illegible]
[illegible]
[illegible] في التشهد [illegible]
[illegible] الركوع [illegible] القيام [illegible]
[illegible] التشهد [illegible] التسليم [illegible] الثالثة [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] الرابع [illegible] الاكثر [illegible] ركعة [illegible]
او ركعتين من جلوس [illegible] ركعتين [illegible]
[illegible] الاولى [illegible] الامام [illegible] الثانية
[illegible] الثالثة [illegible] الامام [illegible] القيام
[illegible] الرابع [illegible]
الرابعة [illegible] التشهد [illegible] الصلاة [illegible]
[illegible] الخامسة [illegible] التشهد [illegible]
[illegible]
[illegible] الخامسة [illegible]
[illegible] السابعة [illegible] الثامنة [illegible]
[illegible] التاسعة [illegible]
العاشرة [illegible]
[illegible] الباب السادس في صلاة الجماعة [illegible]
[illegible]
والمأموم [illegible] الامام [illegible]
[illegible] الامام [illegible]
[illegible] الامام [illegible]
جماعة [illegible] الامام [illegible]
[illegible]
[illegible] الامام [illegible]
[illegible] الامام [illegible]
[illegible] الثانية [illegible]
[illegible] الثالثة [illegible] الامام [illegible] الرابعة [illegible]
[illegible] الامام [illegible] الخامسة [illegible]
[illegible] التشهد [illegible]
[illegible]
[illegible] والقراءة [illegible]
[illegible]

من جماعة النفل فيها وكتبنا الباب السابع في صلاة الجمعة هي مفروضة سفرا وحضرا جماعة ولها شروطها
ثلاثة ان تكون في السلطان ... لا تنعقد حتى يقدم كل اثنين منهم الجماعة تكون في القرية ... [illegible]
الرخصة ان تكون الجمعة في جهة البلد وكيفيتها ان يصلي بالامام ركعة ويقضي الثانية حتى يتم ويسلم
ويجيء الباقون فيصلي بهم الثانية ويقعد في التشهد حتى يتموا فيسلم بهم وان كانوا ثلاثة صلى بالاولى ركعة وبالثانية
ركعتين وبالعكس ويجب بعد التسليم ان يأتي شيئا من الايجاب ... مع الضرورة وصلاة شدة الخوف يجب
الايماء فاما المأمون ... اذا وجد ... ولا امان ويستقبل القبلة ... ولا يمكنه ... الا بالايماء
فيما النجس ... سبحان الله والحمد لله ... ولا اله الا الله والله اكبر ... في سبيل الله ... ولا يقرأ
الباب الثامن في صلاة المسافر ويقصر الفرض ... بثلاثة شروط ... ففيها
مقصد المسافر وهي ثانية ... الثاني الا يقيم ... من ستة
ستة اشهر ... الثالث
ان يكون السفر ... الرابع ... والجمعة
... في بلد ... ثلاثة ايام ...
الخامس ان ...
هيب ... فيه هنا
عنا ... ويقضي ... الوقت ...
من السفر ... كتاب الزكاة
... الباب الاول في شرائط الوجوب انما تجب زكاة المال على
البالغ العاقل الحر المالك النصاب ... من الذهب ... الحول ...
والمال الغائب ...
... وزكاة الفطر ...
... الواجب ...
...
... وانما القضاء ...
... الباب الثاني في نصاب
الزكاة ... النوع الاول ... في النعم ... الابل
... شرط ... بنت مخاض ... ففيها شاة
ثم في عشر شاتان ثم في خمس عشرة ثلاث شياه ثم في عشرين اربع شياه ثم في خمس وعشرين ففيها
خمس شياه ثم ... بنت مخاض ... ثم ... بنت لبون ثم ... ففيها
حقة ثم احدى وستين ففيها جذعة ثم ست وسبعين ففيها بنتا لبون ثم احدى وتسعين ففيها
حقتان

[illegible marginal notes]

[illegible marginal notes]

حقتان ثم مائة واحدى وعشرين ففي كل خمسين حقة وفي كل اربعين بنت لبون بالغا ما بلغ
اما البقر فلها نصابان اصلها ثلاثون ففيها تبيع او تبيعة والثاني اربعون ففيها مسنة واما الغنم
ففيها خمسة نصب اربعون ففيها شاة ثم مائة واحدى وعشرون ففيها شاتان ثم مائتان وواحدة
ففيها ثلاث شياه ثم اربعمائة ففيها اربع شياه ثم في كل مائة شاة بالغا ما بلغ
ولا يتعلق به الزكاة ... النصابين ... وفي البقر ... وفي الغنم ... واما الشرط
... في الجميع ...
... الزكاة ...
ثم النصاب قبل الحول سقط ...
في الزكاة ... اما ... من الحمر ... الذكور والاناث ...
الذي في كل ... بنت لبون ...
في ...
... بنت لبون ...
شاتين او عشرين درهما ...
... الفصل الثاني في زكاة
الذهب والفضة ...
الذهب ...
... والفضة ... خمسة دراهم ثم ...
... الفصل الثالث في زكاة الغلات تجب
في ...
...
...
...
...
...
... الفصل الرابع فيما يجب فيه الزكاة
في مال التجارة ...
...
...
منها الفصل الثالث في مستحق الزكاة وهم ثمانية اصناف ... الفقراء والمساكين والعاملين ...

لا يملكونه ثبت ستر لهم ولعيالهم لكنه عاجز من تحصيل الكفاية بالصنعة ويعطى صاحب دار السكنى وعبد
الخدمة وفرس الركوب الثالث العاملون وهم السعاة للصدقات الرابع المؤلفة قلوبهم وهم الذين يستمالون
للجهاد وإن كانوا كفاراً الخامس في الرقاب وهم المكاتبون والعبيد الذين في شدة السادس الغارمون وهم المدينون
في غير معصية السابع في سبيل الله وهو كل مصلحة وقربة كالجهاد والحج وبناء القناطر والمساجد الثامن
ابن السبيل وهو المنقطع به في الغربة وإن كان غنياً في بلده والضيف إذا كان سفرهما مباحاً ويعتبر في الأصناف الإيمان
ويعطى أطفال المؤمنين ولا يعطى الكافر [illegible] مع الاستغناء ولا [illegible] ولا يجب التعميم [illegible]
[illegible] والمملوك ولا [illegible] ولا تحل للهاشميين [illegible] من الخمس [illegible]
للهاشميين المندوبة ويجوز [illegible] ويستحب تقسيطها على الأصناف وأقل ما يعطى الفقير
ما يجب في النصاب الأول [illegible] الباب الرابع في زكاة الفطرة وهي واجبة على المكلف الحر الغني [illegible]
[illegible] عند هلال شوال [illegible] ويجوز تقديمها في رمضان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويجب إخراجها عن نفسه ومن [illegible]
من مسلم وكافر وحر وعبد صغير وكبير [illegible] ويجب [illegible]
[illegible] الإمام [illegible] ولا يعطى الفقير أقل من صاع [illegible]
[illegible] الباب الخامس في الخمس وهو واجب في غنائم
دار الحرب [illegible] والكنوز [illegible]
من مسلم [illegible] الحلال [illegible]
[illegible]
[illegible]
الثلاثة للإمام وسهم للفقراء من الهاشميين [illegible] وسهم لأبناء السبيل [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] كتاب الصوم [illegible]
[illegible] الصوم وهو الإمساك عن المفطرات مع النية [illegible] رمضان [illegible]
[illegible] الليل [illegible] الزوال [illegible]
في رمضان [illegible]
قبل الهلال ويوم الشك [illegible] من شعبان [illegible] من رمضان أجزأ [illegible]

[illegible] رمضان [illegible] الزوال [illegible]
[illegible] الباب الثاني [illegible] القضاء [illegible]
[illegible]
[illegible] الفجر [illegible] حتى يطلع الفجر [illegible]
[illegible] القضاء والكفارة [illegible] الفجر [illegible] الليل [illegible]
[illegible] الليل [illegible]
[illegible] حتى يطلع
الفجر [illegible] بالمائعات [illegible] الإمساك
من الكذب على الله وعلى رسوله وعلى الأئمة عليهم السلام [illegible]
[illegible] الصوم [illegible]
[illegible]
[illegible] الصوم [illegible]
في [illegible] مسائل الأولى الكفارة [illegible] شهر رمضان [illegible]
[illegible] قضاء رمضان [illegible]
كفارة [illegible] شهرين متتابعين أو إطعام ستين مسكيناً وكفارة قضاء رمضان [illegible]
إطعام عشرة مساكين فإن عجز صام ثلاثة أيام [illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] الثالثة [illegible] الكفارة [illegible] الباب الثالث في أقسام
[illegible] فالواجب [illegible] رمضان [illegible]
[illegible] رمضان [illegible] شهر رمضان [illegible] برؤية الهلال
[illegible] شعبان [illegible] برؤية الهلال [illegible]
[illegible]
[illegible] رمضان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] رجب [illegible] شعبان [illegible]
[illegible] الإمساك [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

صوم الثمانية عشر [illegible] وايام التشريق لمن كان بمنى والصوم يوم الشك على انه من رمضان وصوم نذر المعصية وصوم
الصمت والوصال والواجب في السفر الا النذر المقيد به [illegible] مع العلم [illegible] لمن افاض من عرفات قبل الغروب
[illegible] سفره [illegible] ثلاثة ايام في بدل [illegible] مسائل الاولى الصوم الواجب
ينقسم الى معين وهو رمضان [illegible] والنذر والاعتكاف ومخير [illegible] كفارة
[illegible] رمضان [illegible] الصيد [illegible] وهي كفارة اليمين وقتل الخطاء والظهار [illegible] وكفارة
قضاء رمضان اذا افطر بعد الزوال الثانية كل صوم يجب فيه التتابع الا النذر المطلق وشبهه والقضاء
وجزاء الصيد والسبعة في بدل الهدي الثالثة كل ما يشترط فيه التتابع اذا افطر لعذر بنى وان افطر لغير عذر
استانف الا من وجب عليه شهران متتابعان فصام شهرا ومن الثاني ولو يوما ومن وجب عليه شهر فصام خمسة عشر يوما
والثلاثة في بدل الهدي [illegible] التشريق الباب الرابع في [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
من [illegible] ولا كفارة وان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
الباب الخامس في الاعتكاف وهو اللبث للعبادة في مسجد مكة او مسجد النبي [illegible]
[illegible] الصوم [illegible] ثلاثة ايام [illegible] الواجب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] كتاب الحج وفيه ابواب الباب الاول في الشرائط وهي
[illegible] الاسلام [illegible] الاستطاعة [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] الاستطاعة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الاسلام [illegible] الباب الثاني في انواعه [illegible]
[illegible] تمتع وقران وافراد اما التمتع
فصورته الاحرام بالعمرة الى الحج من الميقات والطواف بالبيت سبعا وصلاة ركعتين في مقام ابراهيم عليه
السلام والسعي بين الصفا والمروة سبعا والتقصير ثم الاحرام ثانيا من مكة بالحج والوقوف بعرفات [illegible]
[illegible] الى المشعر [illegible] بعد الفجر [illegible] ثم المضي الى منى [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الباب الثالث في الاحرام
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الباب الرابع في [illegible] الاحرام [illegible]

فالطرد والاشارة اليه والاغلاق عليه وذبحه والنساء وطئاً وتقبيلاً ولمساً ونظراً بشهوة
وعقد النكاح له ولغيره والشهادة عليه والاستمناء والطيب والمخيط للرجال وما يستر ظهر القدم والفسوق
وهو الكذب والجدال وهو قول لا والله وبلى والله وقتل هوام الجسد والقاؤها [illegible]
واستعمال الدهن وتغطية الرأس للرجل والتظليل سائراً وتغطية المرأة وجهها والحشيش
النابت في الحرم الا الاذخر [illegible] والاكتحال بالسواد والنظر في المرآة ولبس الخاتم
للزينة والحجامة ودلك الجسد ولبس السلاح [illegible] وفي ذلك كله [illegible]
والاحرام في الثياب السود والحناء للزينة ودخول الحمام وتلبية المنادي واستعمال الرياحين
ويجوز حك الجسد والسواك ما لم يدم **الباب الخامس** في كفارات الاحرام وفيه فصول **الاول** في
كفارات الصيد وهي الحيوانات المحلل الممتنع فالبري يحرم صيده [illegible] ويجب في النعامة
البدنة فان عجز فض ثمنها على البر واطعم ستين مسكيناً لكل مسكين مدان
وما زاد عن ستين لا يجب عليه [illegible] فان عجز صام عن كل مدين يوماً فان عجز صام ثمانية
عشر يوماً وفي بقرة الوحش وحماره بقرة فان عجز فض ثمنها على البر واطعم ثلاثين مسكيناً لكل واحد
مدان ولا يجب عليه التتمة والفاضل له فان عجز صام عن كل مدين يوماً فان عجز صام تسعة ايام وفي
الظبي والثعلب والارنب شاة فان عجز فض ثمنها على البر واطعم عشرة مساكين لكل مسكين مدان
والفاضل له ولا يجب عليه التتمة فان عجز صام عن كل مدين يوماً فان عجز صام ثلاثة ايام وفي كسر
بيض النعام ان تحرك الفرخ لكل بيضة بكرة من الابل وان لم يتحرك ارسل فحولة الابل في اناث بعددها
فالناتج هدي لبيت الله تعالى فان عجز فعن كل بيضة شاة فان عجز اطعم عشرة مساكين فان عجز صام
ثلاثة ايام وفي بيض القطا والقبج ان تحرك الفرخ لكل بيضة من صغار الغنم وان لم يتحرك ارسل فحولة
الغنم في الاناث بعددها فالناتج هدي لبيت الله تعالى فان عجز كان كبيض النعام وفي الحمامة شاة
[illegible] وعلى المحل في الحرم عن الحمامة درهم وعن الفرخ نصف درهم وعن البيضة ربع
ويجتمعان على المحرم في الحرم وفي القنفذ والضب واليربوع جدي وفي القطا والقبج والدراج حمل
فطيم وفي العصفور والقنبرة والصعوة مد وفي الجرادة والقملة يلقيها عن جسده كف من طعام
وفي الجراد الكثير شاة [illegible] لم يكن عليه شيء ولو اكل ما قتله كان عليه فداء آخر ولو
[illegible] فعليه فداءان ولو اشترك جماعة في قتله فعلى كل واحد فداء [illegible]
بالاحرام [illegible] **مسائل الاولى** المحرم في الحل يجب عليه الفداء والمحل
في الحرم القيمة ويجتمعان على المحرم في الحرم ما لم يبلغ بدنة **الثانية** [illegible] بالاكل
عمداً او سهواً او جهلاً [illegible] وتكررت الكفارة **الثالثة** [illegible]
[illegible] **الرابعة** [illegible]
[illegible] **الخامسة** [illegible] في احرام الحج [illegible]

بمنى وان كان معتمراً فبمكة [illegible] **السادسة** [illegible] صيد
خمسة **الفصل الثاني** في باقي المحظورات [illegible] من جامع امرأته قبل احد الموقفين [illegible]
عالماً بالتحريم بطل حجه وعليه اتمامه والقضاء من قابل [illegible] ان كان الحج [illegible]
وعليهما الافتراق [illegible] حتى يأتيا المكان الذي [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible] بعد الموقفين [illegible] البدنة [illegible]
[illegible] فان عجز [illegible] شاة [illegible] شاة [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] شاة [illegible]
بشهوة [illegible] **الثالث** [illegible]
[illegible] **الثالث** [illegible] في تقليم الاظفار [illegible] طعام [illegible]
شاة مع اتحاد المجلس [illegible] شاة **الرابع** [illegible] شاة
وان كان [illegible] **الخامس** [illegible] اطعام عشرة مساكين [illegible] ثلاثة ايام وان كان
مضطراً **السادس** في [illegible] شاة [illegible] عشرة مساكين [illegible]
بيده [illegible] من طعام وان كان [illegible] **السابع** في [illegible] شاة [illegible] الرأس
وان كان [illegible] **الثامن** في الجدال [illegible] ثلاثاً شاة [illegible] **التاسع**
في [illegible] شاة **العاشر** في [illegible] شاة [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] **الباب السادس** في الطواف [illegible]
[illegible]
[illegible]
والبيت [illegible] ركعتين في مقام ابراهيم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ثم الثامن من ذي الحجة يوم التروية والتاسع يوم عرفة لوجهين احدهما ان التروية من الروية والروية التفكر وهو ان ابراهيم [illegible]
هذه الليلة ان [illegible] فتفكر في هذا اليوم ان هذه الرؤيا [illegible]
[illegible] ذي الحجة [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

٣٦

عن كل ليلة شاة الا ان يبيت بمكة مشتغلا بالعبادة ويجوز ان يخرج بعد نصف الليل ويجب [illegible]

[illegible] الثاني [illegible] فان غربت [illegible] وفي الثاني

[illegible] ويستحب [illegible]

[illegible] الامام [illegible] التشريق [illegible]

[illegible] مسجد الخيف [illegible]

[illegible] المسجد [illegible]

[illegible] المدينة [illegible] النبي صلى الله عليه وآله [illegible]

وزيارة فاطمة عليها السلام من الروضة وزيارة الشهداء خصوصا حمزة باحد وزيارة الائمة عليهم السلام بالبقيع [illegible]

[illegible] الباب الثالث في العمرة [illegible]

[illegible] والتقصير [illegible]

[illegible] المتمتع [illegible]

[illegible] الباب الخامس في الحصر والصد

[illegible]

[illegible]

[illegible] والمحصر [illegible]

[illegible]

[illegible]

كتاب الجهاد وفيه فصول الفصل الاول فيمن يجب عليه وهو فرض على الكفاية بشرط [illegible] البلوغ والعقل والحرية

والذكورة وان لا يكون شيخا هما ولا اعمى ولا مقعدا ولا مريضا يعجز [illegible] الامام [illegible]

[illegible] المسلمين [illegible]

[illegible] الفصل الثاني

[illegible]

[illegible] الجزية [illegible]

[illegible]

ولا تقتل المجانين [illegible]

[illegible]

[illegible] الاسلام [illegible]

[illegible]

٣٧

[illegible] الاسلام [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible]

الثالث [illegible] الامام [illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الثالث [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

حتى [illegible] الامام [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible]

[illegible] المسلمين [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible] الامام [illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الرابع في الامر بالمعروف والنهي عن المنكر

[illegible] المعروف [illegible] المنكر [illegible]

[illegible] واجب [illegible] مندوب [illegible] المنكر

[illegible] بالقلب ثم باللسان ثم باليد [illegible] الامام

[illegible]

[illegible]

الحكم بحسب اختلاف الملك فان اشترط بالنية فالركن فلا يجزئ الواجب من قبل الثلاث وهو مجيب
مخرج من الملاك واما ما يتمكن من الامر بالمعروف والنهي عن المنكر ولذلك لا يجب ... في ابتداء الحكم بالحق

كتاب المتاجر وفيه فصول الفصل الاول في التجارة وتجب لما كان الاكتساب معيشة سواها
وقد تستحب لما اراد التوسعة على عياله وقد تكره كالصرف وقد تباح ... وقد تحرم
فيحرم منها اصناف الاول بيع الاعيان النجسة كالخمر والانبذة والفقاع والميتة والدم والخنزير والكلب الا كلب
الصيد والماشية والحائط والزرع ... الثاني بيع الآلات المحرمة
كالعود والزمر والاصنام والصلبان وآلات القمار كالشطرنج والنرد ... الثالث ما يقصد
به المساعدة على المحرم كبيع السلاح لاعداء الدين ... وبيع العنب ليعمل خمرا والخشب ليعمل صنما
ويكره بيعه لمن يعمله ... الرابع ما لا ينتفع به كالمسوخ والحشرات
والسباع ... الخامس الاعمال المحرمة كعمل الصور المجسمة والغناء والنوح بالباطل وهجاء المؤمنين وحفظ كتب الضلال
ونسخها ودرسها ... وتعلم السحر والكهانة والقيافة والشعبذة والقمار والغش وتدليس الماشطة وتزيين الرجل بالمحرم
السادس ما يجب على الانسان فعله كتغسيل الموتى وتكفينهم وحملهم ودفنهم والاجرة على الحكم والاذان
... والمكروه بيع الاكفان والطعام والرقيق والذباحة والصياغة والحجامة مع الشرط ...
والاجرة على تعليم القرآن ونسخه وكسب القابلة مع الشرط ... السلطان ...
حلال ... الفصل الثاني في آداب التجارة ...
... يستحب التفقه فيها ... والتسوية بين المتبايعين ... والاقالة للنادم ...
... ويكره ... مدح البائع وذم المشتري وكتمان العيب والحلف ...
... والدخول الى السوق اولا ... والربح على المؤمن الا مع الحاجة ...
... الزيادة وقت النداء ...
... الفصل الثالث في عقد البيع ... وهو الايجاب والقبول ...
... المالك ... الاجازة ...
... الخيار ...
... ويشترط في المبيع ان يكون ... مقدورا على تسليمه ... فان وجد على الوصف ... والا كان له الخيار ...

...

الى الاحتمال ... فان تلف ... الثمن ...
... الفصل الرابع في الخيار واقسامه سبعة الاول خيار المجلس ... ما لم يفترقا ...
... الثاني خيار الحيوان ... ثلاثة ايام ...
... الثالث خيار الشرط ... ويجب ان تكون المدة مضبوطة ...
... الرابع خيار التأخير ...
... الخامس ... السادس خيار الرؤية ... السابع خيار العيب ...
... الفصل الخامس في العيب ...
... الفصل السادس في النقد والنسيئة ... المؤجل ... الاجل ...

الثمن [illegible] بعدم [illegible]

[illegible] خلافاً [illegible]

[illegible]

[illegible] بالحق [illegible]

[illegible] **الفصل السابع** فيما يدخل في المبيع من توابعه [illegible]

[illegible]

بالكلي [illegible] المشتري [illegible]

[illegible] **الفصل الثامن في التسليم** [illegible]

[illegible] في الحيوان [illegible]

[illegible] البائع [illegible] التسليم [illegible] قبل

[illegible] قول البائع [illegible]

[illegible] العقد [illegible]

[illegible] الثمن [illegible]

[illegible] المشتري [illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل التاسع** [illegible]

في [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الحيوان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الثمن [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل العاشر في بيع** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] المشتري [illegible] البائع [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل الحادي عشر في بيع الحيوان**

[illegible] المشتري [illegible]

[illegible] المشتري [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] البائع [illegible]

[illegible]

[illegible] المشتري [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] البائع [illegible]

[illegible]

[illegible] البائع [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل الثاني عشر**

في التلف [illegible]

الباقي [illegible]

[illegible] المشتري [illegible]

[illegible]

... الشفعة ... الاجل ... في ... بعد

او الزيد ... البيع ... ولا يجوز ... بينها

... المتاع ... على البائع ... الثالث ...

في المشتري ... الاجرة ... على ... فيه ... ما ... والقول

... في التقريط مع اليمين ... الفصل الثالث ... في الشفعة ...

... ان يكون الملك ... المشتري ... البيع ...

ان يكون الملك ... المشتري البيع ... الشفيع ...

... الشفعة ... له ... البائع

في الفرع ... الشفعة ...

[illegible]

[illegible]

والمشتري مطلقا للمالك في عدم [illegible] انتهى [illegible] في الباقي ويغنى

الغاصب [illegible] في السفر [illegible] جاز [illegible] والاطلاق يقتضي [illegible] بين المال

[illegible] ولو نسج المالك [illegible] الفصل السابع في التمييز وهو عقد جائز

ما للطرفين [illegible] المالك [illegible] مع الرضى [illegible]

[illegible] المالك [illegible] مع الشريك [illegible] الى المالك

[illegible] المالك [illegible]

[illegible] بما [illegible] يتحقق [illegible] في مالية [illegible]

[illegible] في الثمن وعدم الشريك [illegible] المالك [illegible] الفصل الثامن

في [illegible] منفعة [illegible] المنزاد [illegible] على [illegible]

[illegible] في القيمة [illegible]

[illegible] في عدم الشريك [illegible] المالك [illegible]

الفصل التاسع في [illegible] المالك [illegible]

[illegible] بالقيد [illegible]

[illegible] وهو [illegible] مع [illegible]

[illegible]

[illegible] في كلام [illegible]

[illegible] في القلة [illegible] السلطان [illegible]

[illegible] فان كانت [illegible]

[illegible] الملك [illegible]

[illegible] الملك [illegible]

[illegible] المالك [illegible]

[illegible] الفصل العاشر في الغصب

[illegible] الاستقلال [illegible]

المالك [illegible] المالك [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible] المالك [illegible]

[illegible] والقيمة [illegible]

[illegible]

فرع [illegible] الذهبي [illegible] منهم مع الاستئناف [illegible] المغصوب

[illegible] المطالبة [illegible] الى [illegible]

المغصوب [illegible]

[illegible] الغاصب

[illegible] المغصوب [illegible]

[illegible] المغصوب [illegible] المغصوب للمالك [illegible]

[illegible] بالمغصوب [illegible] الغاصب [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible] الغاصب [illegible] مع العين [illegible] الفصل

[illegible] في [illegible]

[illegible]

[illegible] ثم [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible]

[illegible] مع [illegible]

[illegible] التصرف [illegible]

[illegible]

[illegible] مع [illegible]

[illegible] مع [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible] المغصوب [illegible]

مع [illegible] كتاب [illegible] الفصل الاول [illegible]

[illegible] من غاب [illegible]

[illegible] المثل [illegible]

[illegible] الغاصب [illegible]

[illegible] المثل [illegible]

[illegible] بعضه [illegible]

[illegible] المطالبة [illegible]

[illegible] بعد اذن المالك [illegible] المالك [illegible]

[illegible] في التجارة [illegible] الفصل الثاني

في الرهن [illegible]

[illegible] الفصل الثالث في الحجر واسبابه [illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الرابع [illegible]

[illegible] الفصل الخامس [illegible]

[illegible] الفصل السادس [illegible]

[illegible] الفصل السابع في [illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الثالث

[illegible]

[illegible]

الفصل الثاني

[illegible]

كتاب الهبات

الفصل الاول

[illegible]

الفصل الثاني

[illegible]

٥٠

وإلى المملوك بإذن مولاه ويمضي الكامل الوصية إلى أن يبلغ الصبي ثم يشتركان ولا ينقض بعد بلوغه ما تقدم [illegible]
ولو أوصى إليهما أن يجتمعا لم يجز لأحدهما الانفراد ولو أطلق فليس لأحدهما الانفراد فيجبرهما الحاكم على الاجتماع
فإن تعذر استبدل [illegible] ولو أذن لهما [illegible] الانفراد جاز أن يتصرف كل واحد منهما [illegible]
وإذا عجز الوصي [illegible] الحاكم [illegible] ولا يضمن الوصي [illegible]
[illegible] الوصية [illegible] بالخاصة [illegible]
[illegible] ويتولى الحاكم من لا وصي له [illegible] على [illegible]
ولو أوصى [illegible] بجزء من ماله [illegible] الوصية وبالسهم الثمن
من الأصناف [illegible] من الكل [illegible] الأب [illegible] الثلث [illegible] ماله
[illegible] بالشيء [illegible] من الكل [illegible]
[illegible] بالإجازة [illegible] الثلث [illegible]
[illegible] من الكل [illegible]
[illegible] ولا يدفع [illegible]
[illegible] الأكبر [illegible] يعتق [illegible]
[illegible] الثلث [illegible]
[illegible] الوصية من الثلث [illegible]
ولو أوصى [illegible] وصار [illegible] فإن كان [illegible]
[illegible]

كتاب النكاح

وفيه فصول: الفصل الأول في النكاح الدائم والمنقطع وملك اليمين ويفتقر الأول
إلى العقد ويصح إيجابه بلفظ الماضي من أهله [illegible] بلفظ زوجت [illegible] ولا يكفي [illegible]
[illegible] مع العجز الترجمة والإشارة ولو زوجت المرأة نفسها صح [illegible] مع البلوغ والرشد ولا يشترط [illegible]
[illegible] ولا الشهود [illegible] ولو [illegible] المرأة [illegible]
[illegible] قبل الدخول [illegible] مع [illegible]
بطل العقد ويستحب أن يختار البكر العفيفة الكريمة الأصل وصلاة ركعتين والإشهاد والإعلان والخطبة أمام العقد
[illegible] ركعتين عند الدخول والدعاء وأمرها بمثل ذلك [illegible] ويكره إيقاع العقد والقمر
في العقرب [illegible] مع [illegible]
[illegible] إلا في ليلة [illegible] من كل شهر [illegible] رمضان [illegible]
[illegible] مستقبل القبلة ومستدبرها [illegible] الاحتلام قبل الغسل
[illegible]

٥١

أما لو زوجها [illegible] بغير الكفو [illegible] من [illegible]
[illegible] الثابت [illegible] بالمادة [illegible]
أهل [illegible] الفصل الثاني في الأولياء وإنما الولاية للأب والجد له [illegible] على الصغيرين
والمجنونين [illegible] البالغ الرشيد [illegible] أو [illegible]
[illegible] أولى [illegible] مع [illegible] على الإجازة [illegible] سكوت البكر [illegible] وكذا
كان [illegible] ولا ولاية للأم [illegible] البالغ [illegible] مع [illegible]
[illegible] الإجازة فإن مات
أحدهما قبل البلوغ [illegible] الفصل الثالث في [illegible] الفصل
في المحرمات وهي قسمان نسب وسبب فالنسب سبعة الأم وإن علت والبنت وإن سفلت والأخت وبناتها
وإن نزلن والعمة والخالة وإن علتا وبنات الأخ وإن نزلن وأما السبب فأمور الأول [illegible] في
وطء المرأة بالعقد أو الملك [illegible] وإن نزلن [illegible]
على الأب [illegible] على [illegible] وإن نزلن
ومن عقد على امرأة [illegible] عليه أمها [illegible] الأم في العقد فإن طلقها قبل الدخول
جاز له العقد على بنتها [illegible] الأخت [illegible] وكذا بنت أخيها [illegible]
[illegible] الحرة والخالة [illegible]
ولو ملك الأختين [illegible] الأخرى [illegible] على الحرة [illegible]
[illegible] على [illegible]
على [illegible]
[illegible] الحرة [illegible]
في [illegible] العقد على [illegible]
[illegible] العقد فإن دخل حرمت أبداً [illegible] المرأة [illegible] عدة [illegible] الثاني
ولو عقد [illegible] حرمت أبداً بالعقد [illegible] الرابع [illegible] حرمت عليه أم الغلام وأخته وبنته
[illegible] الخامس [illegible] حرمت أبداً [illegible]
[illegible] أو نحرم [illegible] حرمت أبداً [illegible] السابع [illegible]
[illegible] بالتحريم [illegible] الثامن [illegible]
[illegible] التاسع [illegible] حتى تنكح زوجاً غيره [illegible]
[illegible] حتى تنكح زوجاً غيره [illegible] العاشر [illegible]
[illegible] على [illegible] الحادي عشر [illegible]
[illegible] العدة [illegible] على [illegible]

وكذا الحكم في الاختين الثاني الرضاع ويحرم منه ما يحرم من النسب اذا كان عن نكاح يوما وليلة او ما انبت
اللحم وشد العظم او كان خمس عشرة رضعة كاملة من الثدي لا يفصل بينها رضاع امرأة اخرى وان يكون
في الحولين بالنسبة الى المرتضع دون ولد المرضعة وان يكون اللبن من فحل واحد فلو ارضعت امرأتان
صبيتين بلبن فحل واحد نشر الحرمة بينهما ولو ارضعت امرأة صبيتين بلبن فحلين لم تنشر الحرمة ويحرم [illegible]
[illegible] المرضعة اما وذو اللبن ابا واخوتهما اخوالا واعماما واخواتهما [illegible] اولاد صاحب اللبن ولادة و
رضاعا على المرتضع واولاد المرضعة ولادة لا رضاعا ولا ينكح ابو المرتضع في اولاد صاحب اللبن ولادة ورضاعا ولا
في اولاد زوجته المرضعة ولادة لا رضاعا ولا اولاده الذين لم يرتضعوا من هذا اللبن النكاح في اولاد المرضعة
والفحل ولو ارضعت كبيرة الزوجتين صغيرتهما حرمتا ان كان دخل بالمرضعة والا الكبيرة [illegible]
[illegible] الثالث اللعان ويثبت به التحريم المؤبد وكذا لو قذف الزوج امرأته الصماء او الخرساء [illegible]
لا يجوز للمسلم [illegible] ولا يجوز [illegible] الامة مهرا [illegible] والولد
[illegible] الولد للاخر [illegible] الولد [illegible] المولى [illegible]
من [illegible] المولى [illegible] وكان جاهلا سقط الحد [illegible] المهر [illegible] الولد
[illegible] بالعقد [illegible] المولى [illegible]
[illegible] الحرية [illegible] الولد [illegible] البيع [illegible]
العتق [illegible] المشتري [illegible] العقد [illegible]
[illegible] العتق [illegible] النكاح [illegible]
[illegible] الولد [illegible]
[illegible] للمشتري [illegible] النكاح [illegible] وكذا [illegible] العبد
[illegible] المشتري [illegible] المهر [illegible] وطلاق العبد [illegible]
[illegible] الشريكين
[illegible] المشتري [illegible] بالعقد [illegible]
[illegible] الفصل
السادس في العيوب [illegible] في الرجل الجنون [illegible] والجب [illegible] وفي المرأة الجنون [illegible]
والبرص [illegible] والعمى [illegible] ولا يفسخ [illegible] في الجنون [illegible]
بالفسخ [illegible] الفسخ قبل الدخول [illegible]
[illegible] المهر [illegible]
[illegible] المهر [illegible]
[illegible] الفسخ [illegible] المدلس
وكذا

وكذا لو تزوج بنت مهيرة فوجدت بنت امة ولو تزوج حرة فبان انها امة كان له الفسخ والمهر يرجع به الا قبل الدخول
السابع في المهر ويصح [illegible] بكل ما يتملكه المرأة بالعقد ويسقط نصفه بالطلاق قبل الدخول ولو مات قبله
او دخل استقر [illegible] ان يكون عينا او دينا او منفعة ولا يتقدر قلة ولا كثرة ولا بد من [illegible]
ولو لم يسم [illegible] العقد وكان لها مع الدخول مهر المثل ما لم يتجاوز السنة فان تجاوز رد اليها ومع الطلاق
[illegible] المتعة [illegible] الزوج [illegible]
[illegible] الحكم ما لم يتجاوز [illegible] السنة [illegible] كان الحكم [illegible]
المتعة [illegible] مطلقا [illegible]
ولو [illegible] فان [illegible] اصدقها [illegible]
مع الدخول [illegible] العقد [illegible] المهر [illegible] العقد [illegible] الشرط [illegible]
[illegible] الدخول [illegible]
[illegible] والمرأة
لا تمتنع قبل الدخول حتى تقبض المهر الفصل الثالث في القسم والنشوز [illegible]
[illegible] فان [illegible]
[illegible] واحدة [illegible]
البكر [illegible] الزوج [illegible] الاتفاق [illegible]
[illegible] اكثر [illegible]
[illegible] الحاكم [illegible] فان [illegible]
[illegible] الطلاق [illegible] الفصل التاسع في احكام الاولاد ويلحق الولد في الدائم مع
الدخول [illegible] ستة اشهر [illegible] الحمل [illegible] ستة اشهر [illegible]
اكثر من [illegible] اشهر [illegible] الولد [illegible]
ولا يجوز له الحاق ولد الزنا [illegible] بعد طلاق الاول [illegible] ستة اشهر [illegible]
وان كان لستة اشهر [illegible] ولو كان لاقل من ستة اشهر [illegible] اكثر من عشرة
من طلاق الاول [illegible] المتعة [illegible]
بعد ذلك [illegible] الولد [illegible] الامة [illegible]
[illegible] الحر [illegible] من [illegible]
يوم [illegible] الشبهة [illegible]
الثاني [illegible] الولادة [illegible] المرأة [illegible]
[illegible] النساء [illegible] الحسين [illegible]
والكنية [illegible] ابي القاسم [illegible] السابع [illegible]

[illegible] البلوغ [illegible] الجواري [illegible] ويجب [illegible] ان يعتق من [illegible]
[illegible] منها ولا يكره شيء من [illegible] الام والجدة [illegible]
[illegible] الشيخ [illegible] الاقارب [illegible]
[illegible] اقرب [illegible]
[illegible] الصغار [illegible] وتسقط الحضانة [illegible] الاب [illegible]
الفصل الثالث في النفقات اما النفقة فيجب لها النفقة من الطعام والكسوة والسكنى مع التمكين التام [illegible]
[illegible] فلا نفقة [illegible]
[illegible] الاب [illegible]
[illegible] الاب [illegible] فان [illegible] الام [illegible]
[illegible] الكفاية [illegible]
[illegible] كتاب الفراق [illegible] **الفصل الاول** في الطلاق [illegible]
[illegible] في المطلق البلوغ والعقل والاختيار والقصد [illegible] الصغير ولا السكران [illegible]
[illegible] القاصي [illegible]
[illegible] الصغيرة واليائسة والحامل [illegible]
[illegible] **الفصل الثاني**
في [illegible] الطلاق [illegible]
[illegible] الطلاق [illegible] اليائسة الصغيرة [illegible]
[illegible] المطلقة [illegible]
[illegible] العدة [illegible]
[illegible] في الطلاق البلوغ [illegible]
[illegible] المراة في انقضاء العدة [illegible]
[illegible] المراة [illegible]
[illegible] **الفصل الثالث** في العدة [illegible]
[illegible] الصغيرة واليائسة [illegible]
[illegible] اشهر [illegible]
[illegible] اشهر [illegible]
[illegible] الحرة [illegible]
[illegible] الطلاق [illegible]

[illegible] الطلاق [illegible]
[illegible] الفرقة [illegible]
[illegible] **الفصل الرابع** في الخلع والمباراة [illegible]
[illegible] بالطلاق [illegible] المراة [illegible]
[illegible] الكراهية [illegible]
[illegible] الكراهية منها [illegible] العدة
[illegible] العدة [illegible]
[illegible] بالطلاق [illegible]
[illegible] الطلاق [illegible]
[illegible] الكراهية
[illegible] العدة [illegible]
الفصل الخامس في الظهار [illegible]
[illegible] المظاهر [illegible]
[illegible] الكفارة
[illegible] العدة [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] الحاكم [illegible]
[illegible] **الفصل السادس** في الايلاء [illegible]
[illegible] المراة [illegible]
[illegible] اشهر [illegible] الحاكم [illegible]
[illegible] الطلاق [illegible] والتكفير [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] الكفارة [illegible]
[illegible] **الفصل السابع** في اللعان [illegible]
[illegible] المراة [illegible]
[illegible] اشهد بالله [illegible] المراة [illegible]
[illegible] الحاكم [illegible]
[illegible] اشهد بالله [illegible] الحاكم [illegible]

او كان من الثلاثين ... بالنجاسة ... عن ... الرجل وعتق المراة

والنفي بالغيبة مع القدرة ... بالشهادة ثم بالغصب ... الحاكم ...

ويعوض الرجل ... والمراة من ... اللعان ...

نفسه بعد اللعان ... بعد اللعان ...

... اللعان ... المطلقة ...

سقوط اللعان ... كتاب العتق وفيه فصول الاول في ... بالعتق ...

النذر ان ... ولا يقبل ... الا

... الرجل ولا المراة ... الرجل ... بالنسب ...

... الفصل الثاني ... في العتق ...

العتق ... ولا يقع ... والكتابة مع القربة ...

شيئا من ... في العتق ... بالقربة ...

... ان يعتق ...

عتق ... شيئا ...

... بالقربة ...

عتق ... التدبير ...

... بالتدبير ...

وكذا ...

باقي ... الثالث التدبير ...

... بالتدبير

...

...

...

... التدبير الرابع الكتابة ... مطلقة ومشروطة ...

...

... الكتابة ...

...

...

...

... المطلقة ...

[illegible]

ان يقول ... فان ... في الرق ... فان عجز ...

... في الرق ...

به ... الكتابة ...

...

... كتاب الايمان وفيه فصول الاول ...

اليمين ... الله تعالى ...

والاختيار ...

... اليمين ...

... اليمين ...

...

... اليمين ...

...

... الثاني في ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

والقيد ان ... اليمين ...

...

... الفصل الثالث في الكفارات ...

... كفارة ...

صام شهرين متتابعين فان عجز ... ستين مسكينا وكفارة من افطر يوما من قضاء شهر رمضان ...

الطعام ... فان عجز صام ثلاثة ايام متتابعات والمخيرة كفارة من افطر يوما من شهر رمضان ...

... شهرين متتابعين او اطعام ستين مسكينا

وما يجتمع فيه الامران كفارة من افطر يوما من شهر رمضان ...

وهي عتق رقبة او صيام شهرين متتابعين او اطعام ستين مسكينا وما يجتمع فيه الامران كفارة اليمين
وهي عتق رقبة او اطعام عشرة مساكين او كسوتهم فان عجز صام ثلاثة ايام متتابعات وكذا الايلاء وكفارة الحلف
[illegible] عتق رقبة وصيام شهرين متتابعين واطعام ستين مسكينا وقيل من حلف بالبراءة فكفارة
كفارة الظهار وان عجز فكفارة اليمين وفي جز المرأة شعرها في المصاب كفارة رمضان وفي نتفه او خدش
وجهها او شق الرجل ثوبه في موت ولده او زوجته كفارة يمين ولو تزوج امرأة في عدتها فارقها وكفر بخمسة اصوع
دقيق ولو نام عن العشاء الآخرة حتى خرج الوقت اصبح صائما ... مسائل
الاولى من وجد الرقبة [illegible] وجبت العتق ... الثانية
[illegible] القسم في الرقبة ولا يجزي الكافر ... الثالثة كفارة
العبد في الظهار ... الرابعة لا تجزئ ... الاطعام
لكل مسكين مد ... الاطعام ...
الخامسة الكسوة ثوبان ... السادسة ...
... كتاب الصيد والذبائح وفيه فصول الاول ...
الكلب ...
...
...
...
...
...
...
خاصة ...
... الفصل
الثاني في الذباحة ويشترط في الذابح الاسلام او حكمه ولو ذبح الذمي او الناصب لم يحل وقيل يحل
وان كان ... مع القدرة ... والتسمية ...
في المنحر ... التذكية استقبال القبلة والتسمية ... الاصح ...
... الذكية ...
...
...
الدم ... المذكى ... ان الذبح ...
وفي ...

وذكاة السمك اخراجه من الماء حيا ولو مات في الماء لم يحل وكذا ذكاة الجراد اخذه حيا ...
فيها الاسلام والتسمية ... فلا يحل ... وذكاة الجنين ذكاة امه اذا تمت
خلقته ... الفصل الثالث في الاطعمة والاشربة وهي اقسام الاول حيوان
البحر ولا يؤكل منه الا ما كان سمكا له فلس ... ولا يؤكل الجري والمارماهي والزمار
والسلاحف والسرطان ...
... الثاني البهائم ويؤكل من الانسية الابل والبقر والغنم ويكره الخيل والبغال
والحمير ...
...
... القسم الثالث الطير
ويحرم السبع ...
...
... الرابع الجامد ...
...
...
الذبائح ...
... القسم الخامس المايع ...
...
... بحرم الحيوان ...
... الطرف ...
... السادس ...
... الاكل ...
للمضطر كتاب الميراث وفيه فصول الاول في اسبابه وهي شيئان نسب وسبب فالنسب مراتبه

مراتبه ثلث الاولى الابوان والاولاد فللاب المنفرد المال وللام وحدها الثلث والباقي رد عليها
ولو اجتمعا فللام الثلث والباقي للاب ولو كان معهما زوج او زوجة فله نصيبه وللام الثلث والباقي
للاب وللابن المال وكذا للابنين فما زاد بالسوية ولو انفردت البنت فلها النصف والباقي رد عليها
وللابنتين فما زاد الثلثان والباقي رد عليهما ولو اجتمع الذكور والاناث فالمال للذكر مثل حظ الانثيين
ولكل واحد من الابوين مع الاولاد السدس والباقي للاولاد ولو كان معهم اناث فالباقي بينهم للذكر مثل حظ الانثيين
ولو كان مع الابوين بنت فللابوين السدسان وللبنت النصف والباقي رد عليهم بالنسبة اخماسا وكذا لو كان مع البنت احد الابوين
[illegible] مع البنتين فصاعدا فللبنتين الثلثان والباقي لهما [illegible] الزوج او الزوجة دخل النقص
على البنت او البنات مسائل الاولى اذا خلف الميت مع الابوين اخوين او اخا واختين او اربع اخوات فللام السدس
[illegible] بشرط ان يكونوا مسلمين غير [illegible] ولا مماليك منفصلين غير حمل ويكونوا من الابوين او من الاب
ويكون الاب موجودا فان فقد احدهما فلا حجب فاذا اجتمعت الشرائط فان لم يكن معها اولاد فللام السدس
والباقي للاب وان كان معهما بنت فلكل من الابوين السدس وللبنت النصف والباقي يرد على الاب والبنت ارباعا
الثانية اولاد الاولاد يقومون مقام الاولاد مع عدمهم ويأخذ كل فريق منهم نصيب من يتقرب به فلاولاد البنت
مع اولاد الابن الثلث للذكر مثل حظ الانثيين ولاولاد الابن الثلثان كذلك والاقرب يمنع الابعد ويشاركون
الابوين كآبائهم [illegible] الثالثة يحبى الولد الاكبر الذكر بثياب بدن
الميت وخاتمه وسيفه ومصحفه ان لم يكن سفيها ولا فاسد الرأي بشرط ان يخلف الميت غير ذلك وعليه قضاء ما
على الميت من صلاة او صيام المرتبة الثانية الاخوة والاجداد اذا لم يكن للميت ولد ولا ابوان [illegible]
للاخوة والاجداد فللاخ من الابوين المال [illegible] وللاخت من قبلهما النصف والباقي رد عليها وللاختين فما زاد
الثلثان والباقي رد عليهما ولو اجتمع الذكور والاناث فللذكر مثل حظ الانثيين [illegible]
من يتقرب بالاب خاصة مقام من يتقرب بالابوين [illegible] ولا يجتمع الاخوة من الابوين مع الاخوة من
الام [illegible] لمن يتقرب بالام السدس ان كان واحدا والثلث ان كان اكثر بينهم بالسوية وان كانوا ذكورا
واناثا والباقي لمن يتقرب بالابوين [illegible] للذكر مثل حظ الانثيين ويسقط الاخوة من الاب ولو اجتمع الاخوة
من الام مع الاخوة من الاب خاصة كان لمن يتقرب بالام السدس ان كان واحدا والثلث
ان كان اكثر بالسوية والباقي لمن يتقرب بالاب للذكر مثل حظ الانثيين [illegible]
[illegible] المتقرب بالام [illegible] والنقص يدخل على المتقرب
بالابوين او بالاب [illegible] للذكر مثل حظ الانثيين [illegible] بالسوية
ولو اجتمع [illegible] فللمتقرب بالام الثلث [illegible] والباقي للمتقرب بالاب [illegible]
[illegible] المتقرب بالاب والاقرب يمنع الابعد ولو اجتمع الاخوة والاجداد كان الجد كالاخ والجدة كالاخت
وان [illegible] الاخوة والاخوات يقومون مقام آبائهم [illegible] الاجداد وكل واحد
منهم يرث نصيب من يتقرب به [illegible] بالسوية [illegible] المرتبة

الثالثة الاعمام والاخوال [illegible] المال وكذا [illegible]
والعمات ولو اجتمعوا فللذكر مثل حظ الانثيين [illegible] الثلث بالسوية
والباقي لمن يتقرب بالابوين [illegible] للذكر مثل حظ الانثيين ويسقط المتقرب بالاب ولو فقد المتقرب
بالابوين قام المتقرب بالاب مقامه [illegible]
[illegible] للمتقرب بالام السدس ان كان واحدا والثلث ان كان اكثر بالسوية
والباقي لمن يتقرب بالابوين [illegible] ويسقط المتقرب بالاب ولو فقد المتقرب بالابوين قام المتقرب
بالاب مقامه ولو اجتمع الاخوال والاعمام فللاخوال الثلث [illegible] والباقي للاعمام
وان كان واحدا [illegible] فان تفرقت الاخوال فللمتقرب بالام [illegible] الثلث ان كان اكثر بالسوية
والباقي لمن يتقرب بالابوين ويسقط المتقرب بالاب [illegible] فللمتقرب بالام [illegible]
واحدا [illegible] والباقي للمتقرب [illegible] ويسقط المتقرب بالاب [illegible]
[illegible] والباقي للمتقرب بالاب [illegible] مقام آبائهم مع عدمهم ويأخذ كل
منهم نصيب من يتقرب به [illegible] والاقرب يمنع الابعد الا في صورة واحدة وهي ابن عم من الابوين
مع عم من الاب فان المال لابن العم خاصة [illegible]
[illegible] مع فقدهم والاقرب يمنع الابعد [illegible]
[illegible] الفصل الثاني في الميراث بالسبب
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اما الولاء [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الثاني
[illegible]
[illegible] الثالث [illegible]

وان انفقد كل مناسب وصاحب انتقل الميراث [illegible] وكان [illegible] في [illegible]

يقسم في [illegible] البلد **الفصل الثالث** في موانع الارث وهي [illegible] اما الكفر فلا يرث الكافر من المسلم

ولا يمنع من يتقرب به [illegible] المسلم [illegible] الميراث للامام والمسلم يرث الكافر

ويمنع من شاركه الكافر [illegible] الكافر [illegible]

شاركها واخذ الجميع [illegible] الكافر [illegible]

[illegible] اختلفوا في [illegible] في المال [illegible]

[illegible] من حيث [illegible] ويقسم [illegible] الاسلام [illegible]

ولا يقتل [illegible] الثلاث [illegible] في الاكثر [illegible]

ويرث اقارب [illegible] وان كانت من [illegible] الامام

[illegible] **الثاني** القتل وهو يمنع الارث من [illegible] ان كان عمدا ظلما ولو كان خطأ [illegible]

[illegible] ميراث [illegible] القاتل [illegible] الامام [illegible] بالاب

[illegible] في القريب [illegible] الامام [illegible]

[illegible] القتل [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

والمشترع [illegible] الامام [illegible]

من التركة [illegible] وميراث [illegible]

[illegible] **الفصل الرابع** [illegible]

[illegible] من [illegible] في الفريضة [illegible]

[illegible] في الفريضة [illegible]

[illegible] الفريضة [illegible]

[illegible] الفريضة [illegible]

[illegible] الفريضة [illegible]

[illegible] الفريضة الثانية في الفريضة [illegible] الفريضة الثانية في الفريضة [illegible] **الفصل**

الخامس في ميراث [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

لا يكن

[illegible] **الفصل السادس** في ميراث الخنثى [illegible]

[illegible]

[illegible] الخنثى

[illegible] الخنثى [illegible]

[illegible] **الفصل**

السابع في ميراث الغرقى والمهدوم عليهم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل**

الثامن في ميراث المجوس [illegible]

[illegible]

[illegible] **الباب الثالث** في صفات القاضي [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل الثاني** في كيفية الحكم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل الثالث** في [illegible]

[illegible] والله تعالى [illegible] الطلاق [illegible] بغير اربع [illegible] الرجعة والتحريف والتلفيق في [illegible]

[illegible] بالقصد [illegible] والثاني يكفى [illegible] الاشارة [illegible] في مجلس الحاكم [illegible]

والبينة على المدعى [illegible] لا يمين [illegible]

ولا مع عدم العلم [illegible] وتقبل الشهادة مع اليمين [illegible] بالشهادة [illegible]

[illegible] الطلاق [illegible] والقصاص [illegible] الحاكم [illegible] الثاني [illegible] الفصل

الرابع في المدعى [illegible]

[illegible] مع عدم البينة [illegible] الثاني [illegible]

[illegible] البينة [illegible] بالتسوية [illegible]

[illegible]

[illegible] البينات [illegible] الا

ان يشهد بغير السبب [illegible] بالسبب الخارج [illegible]

[illegible] بالتسوية [illegible] القرعة [illegible]

[illegible] الفصل الخامس في صفات الشاهد وهي ستة البلوغ وكمال العقل والايمان

والعدالة وانتفاء التهمة وطهارة المولد وتقبل شهادة الصبيان في الجراح مع البلوغ العشر [illegible]

وعدم الاختلاف [illegible] وتقبل شهادة اهل الذمة في الوصية مع عدم المسلمين ولا تقبل شهادة الفاسق [illegible]

ولا شهادة [illegible] وكذا الوكيل [illegible] شهادة [illegible]

[illegible] وتقبل شهادة [illegible] ولا تقبل شهادة المملوك [illegible]

[illegible] ولا تقبل شهادة [illegible]

[illegible] في الطلاق [illegible]

في [illegible] وشهادة [illegible] الفصل

السادس في [illegible] مسائل الشهادات الاولى لا يجوز للشاهد ان يشهد الا مع العلم ولا يكفي رؤية الخط مع عدم الذكر

[illegible] في الشهادة [illegible]

[illegible] الثانية [illegible] الشهادة [illegible]

[illegible]

للشهادة الثالثة تقبل الشهادة على الشهادة في الديون والاموال والحقوق لا في الحدود ولا يكفي اقل من [illegible]

[illegible] اثنان [illegible]

[illegible] الشهادة مع عدم الحكم [illegible] الشهادة [illegible] الشاهدان قبل الحكم

بطل وان كان بعده لم ينقض الحكم [illegible]

ضمن الشهود

ضمن الشهود ولو قال شهود القتل بعد القصاص اخطأنا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الثاني [illegible]

[illegible] الفصل الاول في حد الزنا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الثاني في اللواط [illegible]

[illegible]

وان كان صغيرا او مجنونا ولو لاط البالغ بالصغير [illegible] الزنا وقتل القاتل ولو ادعى العبد الاكراه [illegible] قبل
قتل ولو لاط الذمي بمسلم قتل وان اسلم [illegible] ولو لم يوجب [illegible] حتى كان اربعا قتل
او صغيرا ولو تكرر الحد قتل في الرابعة ويعزر الاجنبيان المجتمعان في ازار واحد مجردين من ثلثين الى تسعة
وتسعين ولو تكرر التعزير حد في الثالثة ويعزر من قبل غلاما بشهوة ويثبت السحق بما يثبت به الزنا ويجب فيه
حد مائة على الفاعلة والمفعولة والحرة والامة سواء ولو تكرر الحد ثلثا قتلت في الرابعة ويسقط الحد بالتوبة قبل البينة
كاللواط ولا يسقط بعدها ويعزر المجتمعتان تحت ازار واحد مجردتين ولو تكرر التعزير ثلاثا حدتا ويعزر القواد
خمسة وسبعين جلدة ويحلق راسه ويشهر وينفى [illegible] ولا جز على المرأة ولا نفي [illegible] ويثبت
بالاقرار مرتين [illegible] الفصل التاسع في حد القذف من قال لغيره [illegible] البالغ العاقل الحر المسلم المحصن
[illegible] يا زاني او يا لائط [illegible] حتى [illegible]
[illegible] قال [illegible] الحد [illegible]
[illegible] الحد [illegible] بعضه [illegible]
[illegible] ولو [illegible] التعزير [illegible]
[illegible] او [illegible] اللائط [illegible]
والحاكم والمكره والتقاضي بالحد [illegible] فان جاءوا بحجة [illegible]
وان جاءوا به متفرقين [illegible] ويثبت القذف بالاقرار مرتين من البالغ [illegible] او بشهادة عدلين [illegible]
والمجنون [illegible] كان [illegible] الاستيفاء
على التمام [illegible] الحد [illegible] ثلثا [illegible] رابعة من سب النبي صلى الله عليه وآله [illegible]
من الائمة عليهم السلام [illegible] القتل [illegible] ومن قال لا اله [illegible] الله
[illegible] بالاسلام [illegible] الفصل العاشر في حد المسكر
من تناول مسكرا او فقاعا [illegible] بالغا [illegible] عالما بالتحريم والتكليف [illegible]
حد [illegible] ثمانين [illegible] ولو تكرر [illegible]
[illegible] قتل في الرابعة [illegible] الامام [illegible] فان تاب [illegible]
[illegible] قبل قيام البينة سقط الحد [illegible] الامام [illegible] بشهادة
عدلين او بالاقرار مرتين [illegible]
[illegible] الفصل الحادي
عشر في حد السرقة [illegible] في قطع السارق التكليف [illegible] الحرز [illegible]
[illegible] من الحرز [illegible]
[illegible] فان [illegible] من الاصابع [illegible]

ثلثا في الحبس فان سرق بعد قتل ولو تكررت السرقة [illegible] ولو سرق الطفل او المجنون
عزرا ولا يقطع العبد بسرقة مال السيد ويقطع الاجير [illegible] والضيف مع الاحراز [illegible]
المال من السارق ولا يقطع السارق من المواضع المباحة كالحمامات والمساجد [illegible] الظاهر
[illegible] سارق الكفن [illegible] ولو تكررت السرقة
[illegible] بشهادة عدلين او بالاقرار مرتين [illegible] المال [illegible]
[illegible] قبل البينة سقط الحد [illegible] بعد الاقرار يتخير الامام مسائل الاولى لو سرق اثنان [illegible]
سقط الحد [illegible] الثانية قطع السارق [illegible]
[illegible] الامام [illegible] الثالثة [illegible] القطع
[illegible] الرابعة [illegible] الخامسة [illegible] قطع اليمين
وان كان [illegible] الفصل
الثاني عشر في حد المحارب [illegible] تخير الامام بين قتله وصلبه
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
مسائل الاولى [illegible] البالغ [illegible]
[illegible]
[illegible] ولا [illegible]
بشهادة [illegible] الثانية [illegible]
في [illegible] بشهادة [illegible]
[illegible] الثالثة [illegible] بشهادة [illegible]
[illegible]
[illegible] كتاب القصاص والديات [illegible]
[illegible] القتل [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

فان خرجت اتفق منهما فلا ان الشرع [illegible] على القتل اتفق من القاتل وكذا لو ادعى [illegible] الامر فالمعجل كان

عبدًا للاول وان اسكر فاحد وقتل الحر [illegible] ان قتل القاتل ومثل المسلك النحوي وينوب منه النافذ الفصل

الثاني في شرائط القصاص وهي خمسة الاول كون المقتول [illegible] اذ كان القاتل حرا [illegible] من الحر للعبد ولا الكاتب

ولا ام الولد ولا المبعض بل يلزم قيمته [illegible] ان عبدا من غير الحر ولا بعبد العبد الذي [illegible] ولا بعبد [illegible]

ويقتل الحر بمثله وبالحرة ويرد نصف الدية والحرة بمثلها وبالحر ولا يرد [illegible] وكذا في [illegible]

ثم ان التلف [illegible] الحر [illegible] المراة [illegible] الفضل [illegible] ولا يرد [illegible]

بالعبد ولا الامة ولا الامة بمثلها وبالعبد [illegible] ان كان الدم [illegible] بين قتله [illegible] ولا [illegible]

اتفق المجهول [illegible] ان استوعبت الجناية قيمته [illegible] القبيحة اوزائد [illegible] من شراء [illegible] ان يقيد

بالمثل الجناية [illegible] ان قتل عمدا [illegible] لو قتل حر عمدا [illegible] ولو قتل خطا [illegible] قيمته

ولو قتل قيمته من قيمة المقتول ولا [illegible] الفقهي بالكاتب المرهون ابا المطلق الذي [illegible] شيئا كالعتق [illegible]

تعلق شيئا بقتل الحر الا [illegible] في نصيب [illegible] والخيار بين ذلك [illegible] بالارش [illegible]

الرقبة المرتهنة ولو قتل الحر [illegible] قتلها [illegible] القاتل [illegible] على [illegible] الثاني

الثاني الاسلام [illegible] ولا يقتل مسلم بكافر ولو كان ذميا [illegible] الذمي بمثله وبالذمي [illegible]

فاقتل [illegible] والذمي بمثلها وبالذمي [illegible] ولو قتل الذمي مسلما عمدا [illegible] المقتول فان شاء [illegible]

قتل وان شاء [illegible] ويقتل [illegible] الاسارى [illegible] الصغار [illegible] بعد القتل [illegible] ولو قتل خطا [illegible]

في [illegible] ان [illegible] الامام [illegible] الثالث ان لا يكون القاتل [illegible] ولا يقتل الاب بالولد [illegible]

[illegible] الولد [illegible] ولو قتل [illegible] الرابع العقل فلا يقتل المجنون بالمجنون

[illegible] من العاقل [illegible] ولو قتل البالغ الصبي [illegible] القاتل [illegible]

[illegible] الخامس ان يكون المقتول معصوم الدم [illegible]

[illegible] يقتل [illegible] الفصل الثالث في الاطراف [illegible] جماعة في قتل [illegible]

[illegible] كل واحد من جناية [illegible] ولو قتل [illegible] على [illegible]

للمقتولين [illegible] وكذا [illegible] في الاطراف [illegible] امرأة [illegible]

به [illegible] الفاضل [illegible] ولو قتل [illegible] الجنايات [illegible]

[illegible] ولو اشترك رجل وامرأة في قتل رجل فللولي قتلهما [illegible] الفاضل [illegible] الرجل ولو قتل الرجل

[illegible] ولو قتل المراة [illegible] نصف الدية من الرجل ولو اشترك عبد [illegible] في قتل حر

فللولي قتلهما [illegible] نصف الدية على الحر وما يفضل من قيمة العبد عن جنايته [illegible] ولو قتل الحر [illegible]

[illegible] نصف الدية [illegible] العبد [illegible] قيمته على النصف كانت [illegible] ولو قتل العبد

[illegible] الحر [illegible] من نصف الدية ان كان [illegible] الدية [illegible]

لاولياء المقتول ولو اشترك عبد وامرأة في قتل حر فللولي قتلهما [illegible] قيمة العبد من جنايته

الدية

الدية على عاقلة الواطئ ولو قتل المراة واشترك البناء كانت قيمته بعقد الجناية [illegible] القاتل

[illegible] ولو قتل العبد فقيمته بعقد الجناية اذا [illegible] نصف [illegible] المراة [illegible] قيمته اكثر [illegible] المراة

عليه الفاضل فان استوعب قيمة الحر [illegible] الفاضل [illegible] الفصل الرابع فيما يثبت به القتل وهو

الاول الاقرار ويكفي المراة من اهل ولو اقر [illegible] فان [illegible] الذي [illegible] الاول سقط القصاص

وكانت الدية على [illegible] ولو اقر واحد [illegible] فان [illegible] الولي الاخذ [illegible]

ولا سبيل [illegible] الثاني البينة وهي [illegible] ان يثبت ما يوجب الدية [illegible] وتاحد [illegible]

[illegible] الثالث القسامة وهي [illegible] اللوث [illegible] الظن بصدق المدعي [illegible]

[illegible] اثبات الدعوى [illegible] ثم [illegible] الايمان

[illegible] ولو [illegible] لم [illegible]

[illegible] في [illegible] الفاسق [illegible]

من [illegible] ان [illegible] اللوث [illegible]

ان يلوث [illegible] في [illegible]

[illegible] اللوث [illegible] في [illegible] او [illegible] على [illegible]

المال [illegible] اللوث [illegible] الفصل الخامس في كيفية القصاص [illegible]

[illegible] المراة [illegible]

[illegible] القصاص [illegible] القاتل [illegible]

[illegible] على القاتل [illegible] القصاص [illegible]

المقتول [illegible] القصاص [illegible]

[illegible] القصاص [illegible] النفس [illegible] من المراة [illegible]

الرجل [illegible] الصحيح [illegible]

[illegible] في [illegible] القصاص [illegible]

[illegible] الحر [illegible]

[illegible] القصاص [illegible]

[illegible] ولو [illegible] الثاني الدية [illegible]

الاسبوع [illegible] الفصل السادس في دية النفس ودية الحر

المسلم [illegible] من [illegible] او [illegible]

[illegible] في سنة واحدة من مال الجاني [illegible]

العمد من الابل [illegible] وثلثون بنت لبون وثلاث وثلاثون حقة [illegible] ان [illegible]

الثاني وقسامه في سنتين ودية الخطأ من الابل [illegible] بنت مخاض وعشرون ابن لبون وثلاثون بنت لبون

وثلاثون حقة [illegible] من باقي الاصناف [illegible] في ثلث سنين ودية المرأة النصف من ذلك

ودية الذمي ثمانمائة درهم [illegible] والعبد قيمته ما لم [illegible] دية الحر [illegible]

[illegible]

[illegible] جناية العبد

[illegible] الفصل الثاني فيما يوجب ضمان الدية [illegible]

[illegible]

[illegible] الدية على [illegible]

[illegible]

[illegible] السبب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الثالث في ديات الاعضاء [illegible] في شعر الرأس الدية [illegible]

[illegible] النصف [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible] الدية كاملة [illegible]

[illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible] ثمانية وعشرون [illegible] دينارا [illegible]

[illegible] الاسنان [illegible]

[illegible] الدية [illegible] الاسنان

[illegible] الاسنان [illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible] بدية [illegible] الابهام

[illegible]

[illegible]

[illegible] ثلثا دية الاصابع [illegible]

[illegible] دية [illegible]

[illegible]

[illegible] ثلث [illegible] مئة البعير

في الشفتين وفي العليا ثلث الدية [illegible] وفي السفلى الثلثان [illegible]

[illegible]

في [illegible] نصف الدية [illegible] من ثدي المرأة

نصف ديتها [illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] الدية [illegible] وفي الخصيتين الدية وفي كل واحدة النصف

[illegible] الخصيتين [illegible] دينار [illegible] من شفري المرأة نصف ديتها

وفي افضاء المرأة ديتها [illegible] الدية [illegible]

[illegible]

[illegible] الدية [illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] نصف الدية [illegible]

خمسة وعشرون دينارا [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

دينارا [illegible] الدية [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الرابع في ديات المنافع في العقل الدية [illegible] وفي السمع الدية [illegible]

[illegible]

[illegible] نصف الدية [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible] الدية [illegible]

الفصل الخامس في ديات الجراح [illegible] وهي التي تقشر الجلد [illegible]

في اللحم [illegible] وهي التي تأخذ في اللحم كثيرا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الدية [illegible]

[illegible] ثلث الدية [illegible]

[illegible] دينارا [illegible]

ثلث [illegible]

٧٢ عوض الذي يتقوم غير من دية الرأس ويتساوى المرأة والرجل في الدية والقصاص حتى يبلغ ثلث الدية فإذا
بلغت الجناية ثلث الدية صارت المرأة على النصف وكلما قيل الدية من الرجل فنصفه من المرأة فيهما وكذا في الذمي
وفي العبد قيمته ما لم يتجاوز دية الحر فهي تحسب من دية المرأة والذمي وقيمة العبد والإمام ولي من لا ولي له [illegible]
او بلغت الدية [illegible] الفصل الثاني عشر في دية الجنين والميت في النطفة عشرون [illegible]
دينارا وفي العلقة أربعون وفي المضغة ستون وفي العظم ثمانون فإذا اكتسى اللحم [illegible] فمائة دينار
وفيما بين ذلك بحسابه ودية الجنين الذمي عشر دية أبيه والمملوك عشر قيمة أمه المملوكة سواء الذكر والأنثى ولو ولجته
الروح فدية كاملة في الذكر والنصف في الأنثى ولو قتلت امرأة ومات معها ولد [illegible] المرأة [illegible] دية الجنين
ان جهل حاله ولو أفزع المرأة مباشرة او تسبيبا فعليه [illegible] فعليه عشرة
دنانير [illegible] الجنين [illegible] بحساب [illegible] وكذا [illegible] الحامل فالقت
جنينها [illegible] مائة دينار وفي قطع جوارحه
بحساب ديته وكذا في جراحه وشجاجه وتعزى هذه الدية [illegible] الفصل الثالث عشر في الجناية على الحيوان
من أتلف حيوانا مأكولا بالذكاة فعليه الأرش [illegible] القيمة [illegible]
[illegible] وكذا في قطع أعضائه
مع استقرار الحياة وإن كان بغير [illegible] الشيء [illegible]
الغنم [illegible] الفصل الرابع عشر في
العاقلة [illegible] على العاقلة [illegible] العصبة والمعتق وضامن الجريرة والإمام أما العصبة فهم المتقربون
إلى الميت بالأب [illegible] ولا تعقل المرأة ولا الصبي
ولا المجنون ولا تحمل العاقلة عمدا ولا شبيها [illegible] ولا ما يثبت بالإقرار ولا الصلح
ولا جناية [illegible] على نفسه [illegible] البهيمة ولا [illegible] المال [illegible] الذمي والإمام [illegible] ويقسط
الدية على الأقرب فالأقرب [illegible] الإمام [illegible] ولا يرجع العاقلة على الجاني [illegible] الدية من
العصبة أخذت من الموالي فإن اتسع [illegible] فمن عصبة الموالي [illegible]
الموالي [illegible] الدية من العاقلة [illegible] بالحصص [illegible]
[illegible] ولو كان [illegible] الدية على العاقلة فهذا
ما تيسر [illegible] في هذا المختصر [illegible] الله تعالى أن يجعل ذلك [illegible] ـ کتاب ششم
[illegible] الأوزان [illegible] فقد [illegible] الله
عليه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] أن الدينار [illegible] ستة دوانيق
قال العلامة

٧٣ قال العلامة في التحرير الدراهم في صدر الإسلام كانت مختلفة بغلية وهي السود كل درهم ثمانية دوانيق وطبرية
كل درهم أربعة دوانيق فجمعا في الإسلام وجعلا درهمين متساويين وزن كل درهم ستة دوانيق ونحوه قال في
التذكرة والمنتهى وقال المحقق في المعتبر والمحرر [illegible] الدرهم ستة دوانيق بحيث يكون كل عشرة منها سبعة مثاقيل
وهو الوزن المعتبر [illegible] كانت ثمانية دوانيق والطبرية أربعة دوانيق فجمعا وجعلا درهمين
[illegible] الدراهم فإنها كانت مختلفة الأوزان
واستقر في الإسلام على أن وزن الدرهم الواحد ستة دوانيق كل عشرة منها سبعة مثاقيل [illegible]
يكون [illegible] سبعة مثاقيل [illegible] المثقال الشرعي [illegible]
المثقال الشرعي [illegible] المثقال الشرعي درهم وثلاثة أسباع درهم والدرهم نصف المثقال
الشرعي وخمسه [illegible] المثقال الشرعي [illegible] سبعة مثاقيل [illegible]
مثقالا [illegible] ثمانية [illegible] أسباع درهم [illegible]
في [illegible] مثقالا [illegible]
في المنفعة [illegible] قال العلامة في التحرير [illegible] سبعة مثاقيل [illegible] وكل درهم نصف مثقال
وخمس [illegible] الدرهم [illegible] المثاقيل الشرعية [illegible]
[illegible] في التذكرة والمنتهى [illegible] اتفقوا على أن كل [illegible] حبات [illegible]
[illegible] وكذا ذكره صاحب كتاب [illegible] فالدرهم [illegible] شعيرة والدينار
ثمان وستون شعيرة [illegible] أسباع شعيرة [illegible]
والحبة [illegible] شعيرة [illegible]
والمد والدرهم [illegible] أما الدرهم في زماننا [illegible] المثقال

ثلاثة وستين دينارا من الطلى ولاة الدراهم الشاهي القديم كان وزنه [illegible] مثاقيل من الصيرفي [illegible]

الصيرفي [illegible] ستة دوانيق [illegible] الدرهم
[illegible] ثلاثة وستين دينارا [illegible] وأما الشاهي
[illegible] الشاهي العباسي [illegible] مثقال من الصيرفي [illegible] الشاهي
مثقال بالصيرفي [illegible] مثقال بالشرعي [illegible] وإن
أردت استعلام ذلك [illegible] المثقال الشرعي [illegible]
[illegible] ستة
[illegible] المثقال بالصيرفي
[illegible] الشاهي [illegible]
[illegible] ثمانية وستون [illegible] مثقال بالصيرفي [illegible]
[illegible] الشاهي [illegible]
[illegible] مثقالا [illegible] ـ کتاب هفتم رسالة [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

الباب الحادي عشر فيما يجب على عامة المكلفين من معرفة اصول الدين اجمع العلماء كافة على وجوب معرفة الله تعالى وصفاته
الثبوتية والسلبية وما يصح عليه وما يمتنع والنبوة والامامة والمعاد كل ذلك بالدليل لا بالتقليد فلا بد من ذكر ما لا يمكن
جهله على احد من المسلمين ومن جهل شيئا من ذلك خرج عن ربقة المؤمنين واستحق العقاب الدائم وقد رتبت هذا الباب
على فصول **الفصل الاول** في اثبات واجب الوجود تعالى فنقول كل معقول اما ان يكون واجب الوجود في الخارج لذاته
واما ممكن الوجود لذاته واما ممتنع الوجود لذاته ولا شك في ان هنا موجودا بالضرورة فان كان واجبا فهو المطلوب وان كان
ممكنا افتقر الى موجد يوجده بالضرورة فان كان الموجد واجبا فهو المطلوب وان كان ممكنا افتقر الى موجد آخر فان كان
الاول دار وهو باطل بالضرورة وان كان ممكنا آخر تسلسل وهو باطل بالضرورة لان جميع آحاد تلك السلسلة الجامعة لجميع
الممكنات يكون ممكنة بالضرورة فتشترك في امتناع الوجود لذاتها فلا بد لها من موجد خارج عنها بالضرورة فيكون
واجبا بالضرورة وهو المطلوب **الفصل الثاني** في صفاته الثبوتية وهي ثمانية **الاولى** انه تعالى قادر مختار لان
العالم محدث لانه جسم وكل جسم لا ينفك عن الحوادث اعني الحركة والسكون وهما حادثان لاستدعائهما المسبوقية
بالغير وكل ما لا ينفك عن الحوادث فهو حادث بالضرورة فيكون المؤثر فيه وهو الله تعالى قادرا مختارا لانه لو كان موجبا
لم يتخلف اثره عنه بالضرورة فيلزم اما قدم العالم او حدوث الله تعالى وهما باطلان بالضرورة وقدرته تتعلق بجميع
المقدورات لان العلة المحوجة اليه هي الامكان ونسبة الذات الى الجميع بالسوية فتكون قدرته عامة **الثانية** انه تعالى
عالم لانه فعل الافعال المحكمة المتقنة وكل من فعل ذلك فهو عالم بالضرورة وهو يعلم كل معلوم لتساوي نسبة جميع المعلومات
اليه بالسوية ولانه تعالى حي وكل حي يصح ان يعلم كل معلوم فيجب له ذلك لاستحالة افتقاره الى غيره **الثالثة** انه تعالى حي
لانه تعالى قادر عالم فيكون حيا بالضرورة **الرابعة** انه تعالى مريد وكاره لان تخصيص بعض الافعال بايجادها في وقت دون وقت
لا بد له من مخصص وهو الارادة ولانه تعالى امر ونهى وهما يستلزمان الارادة والكراهة بالضرورة **الخامسة** انه تعالى
مدرك لانه تعالى سميع بصير فيكون مدركا وقد ورد القرآن بثبوتهما له فيجب اثباته له **السادسة** انه تعالى قديم ازلي باق ابدي
لانه واجب الوجود فيستحيل عليه العدم السابق واللاحق **السابعة** انه تعالى متكلم بالاجماع والمراد بالكلام الحروف والاصوات
المسموعة المنتظمة ومعنى كونه تعالى متكلما انه يوجد الكلام في جسم من الاجسام وتفسير الاشاعرة غير معقول **الثامنة** انه
تعالى صادق في وعده لان الكذب قبيح بالضرورة والله تعالى منزه عنه لاستحالة النقص عليه تعالى **الفصل الثالث**
في صفاته السلبية وهي سبعة **الاول** انه تعالى ليس بمركب والا لكان مفتقرا الى اجزائه والمفتقر ممكن **الثاني**
انه ليس بجسم ولا عرض ولا جوهر والا لافتقر الى المكان ولامتنع انفكاكه عن الحوادث فيكون حادثا وهو محال ولا يجوز
ان يكون في محل والا لافتقر اليه ولا في جهة والا لافتقر اليها ولا يصح عليه الحلول في غيره والا لافتقر اليه ولا يتحد بغيره
لامتناع الاتحاد مطلقا **الثالث** انه تعالى ليس محلا للحوادث لامتناع انفعاله عن غيره وامتناع النقص عليه تعالى
الرابع انه تعالى يستحيل عليه الرؤية لان كل مرئي فهو في جهة لانه اما مقابل او في حكم المقابل بالضرورة فيكون
جسما وهو محال ولقوله تعالى لن تراني وهي للتأبيد **الخامس** في نفي الشريك عنه للسمع وللتمانع فيفسد نظام
الوجود ولاستلزامه التركيب لاشتراك الواجبين في كونهما واجبا الوجود فلا بد من مائز **السادس** في نفي المعاني
والاحوال

والاحوال عنه لانه لو كان قادرا بقدرة وعالما بعلم وغير ذلك لافتقر في صفاته الى ذلك المعنى فيكون
ممكنا هذا خلف **السابع** انه تعالى غني ليس بمحتاج لان وجوب وجوده وكونه غير متعلق بغيره يقتضي استغناءه عن
ما سواه وافتقاره الى غيره يقتضي امكانه **الفصل الرابع** في العدل وفيه مباحث **الاول** العقل قاض بالضرورة ان من الافعال ما هو
حسن كرد الوديعة والاحسان والصدق النافع وبعضها ما هو قبيح كالظلم والكذب الضار ولهذا حكم بهما من
نفى الشرائع كالملاحدة وحكماء الهند ولو كانا شرعيين لما حكم بهما نافي الشرائع **الثاني** في انا فاعلون بالاختيار
والضرورة قاضية بذلك للفرق الضروري بين سقوطنا من السطح ونزولنا منه على الدرج ولامتنع
تكليفنا فلا عصيان ولقبح ان يخلق الفعل فينا ثم يعذبنا عليه وللسمع **الثالث** في استحالة القبيح عليه تعالى لان
له صارفا عنه وهو العلم بالقبح ولا داعي له اليه لانه اما داعي الحاجة المستحيلة عليه تعالى او الحكمة وهو منتف
هنا ولانه لو جاز صدوره عنه تعالى لامتنع اثبات النبوات **الرابع** انه تعالى
يفعل لغرض لدلالة القرآن عليه ولاستلزام نفيه العبث وهو قبيح **الخامس** انه تعالى يجب عليه اللطف وهو
ما يقرب العبد الى الطاعة ويبعده عن المعصية ولا حظ له في التمكين ولا يبلغ حد الالجاء لتوقف غرض المكلف عليه
فان المريد لفعل من غيره اذا علم انه لا يفعله الا بفعل يفعله المريد من غير مشقة لو لم يفعله لكان ناقضا لغرضه وهو قبيح عقلا
السادس انه تعالى يجب عليه عوض الآلام الصادرة عنه ومعنى العوض هو النفع المستحق
الخالي من تعظيم واجلال والا لكان ظالما تعالى الله عن ذلك علوا كبيرا **الفصل الخامس** في النبوة وفيه مباحث **الاول** في نبوة نبينا
محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم
رسول الله لانه ادعى النبوة وظهرت المعجزة على يده كالقرآن وانشقاق القمر ونبوع الماء من بين اصابعه واشباع
الخلق الكثير من الطعام القليل وتسبيح الحصى في كفه وهي اكثر من ان تحصى فيكون صادقا والا لزم اغراء
المكلفين بالقبيح فيكون محالا **الثاني** في وجوب عصمته والعصمة لطف خفي يفعل الله تعالى بالمكلف بحيث
لا يكون له داع الى ترك الطاعة وارتكاب المعصية مع قدرته على ذلك لانه لولا ذلك لم يحصل الوثوق بقوله فانتفت
فائدة البعثة وهو محال **الثالث** في انه معصوم من اول عمره الى آخره لعدم انقياد القلوب الى طاعة
من عهد منه في سالف عمره انواع المعاصي والكبائر وما تنفر النفس منه **الرابع** يجب ان يكون افضل اهل زمانه
لقبح تقديم المفضول على الفاضل عقلا وسمعا قال الله تعالى افمن يهدي الى الحق احق ان يتبع امن لا يهدي الا ان يهدى
فما لكم كيف تحكمون **الخامس** يجب ان يكون منزها عن دناءة الآباء وعهر الامهات وعن الرذائل الخلقية والعيوب
الخلقية لما في ذلك من النقص فيسقط محله من القلوب والمطلوب خلافه **الفصل السادس** في الامامة
وفيه مباحث **الاول** الامامة رياسة عامة في امور الدين والدنيا لشخص من الاشخاص نيابة عن النبي وهي واجبة عقلا
لان الامامة لطف فانا نعلم قطعا ان الناس اذا كان لهم رئيس مرشد مطاع ينتصف للمظلوم من الظالم

كانوا الى الصلاح اقرب ومن الفساد ابعد وقد تقدم ان اللطف واجب **الثاني** يجب ان يكون الامام معصوما
والا لتسلسل لان العلة المحوجة الى الامام هي رد الظالم عن ظلمه والانتصاف للمظلوم منه ولو جاز ان يكون غير معصوم
لافتقر الى امام آخر ويتسلسل ولانه لو فعل المعصية فان وجب الانكار عليه سقط محله من القلوب وانتفت فائدة
نصبه وان لم يجب سقط الامر بالمعروف والنهي عن المنكر وهو محال ولانه حافظ للشرع فلا بد من عصمته ليؤمن من الزيادة
والنقصان ولقوله تعالى لا ينال عهدي الظالمين **الثالث** الامام يجب ان يكون منصوصا عليه لان العصمة من الامور
الباطنة التي لا يعلمها الا الله تعالى فلا بد من نص من يعلم عصمته عليه او ظهور المعجزة على يده على صدقه **الرابع** الامام
يجب ان يكون افضل الرعية كما تقدم في النبي عليه الصلاة والسلام **الخامس** ان الامام بعد رسول الله علي بن ابي
طالب عليه السلام للنص المتواتر من النبي ولانه افضل اهل زمانه لقوله تعالى وانفسنا وانفسكم ومساواة الافضل ولاحتياج النبي اليه
في المباهلة ولان الامام يجب ان يكون معصوما ولا احد من غيره على ما ادعى له الامامة بمعصوم اجماعا فيكون هو الامام
ولانه اعلم لرجوع الصحابة في وقائعهم اليه ولم يرجع هو الى احد ولقوله عليه السلام اقضاكم علي ولانه ازهد من غيره
وطلق الدنيا ثلاثا [illegible] وغير ذلك لا تحصى كثيرة ثم من بعده ولده الحسن ثم الحسين صلوات الله عليهم ثم علي بن الحسين
زين العابدين ثم محمد الباقر ثم جعفر بن محمد الصادق ثم موسى بن جعفر الكاظم ثم علي بن موسى الرضا ثم محمد بن علي الجواد
ثم علي بن محمد الهادي ثم الحسن بن علي العسكري ثم محمد بن الحسن المهدي صاحب الزمان صلوات الله عليهم اجمعين
بنص كل سابق منهم على لاحقه وللادلة السابقة **الفصل السابع** في المعاد اتفق المسلمون كافة على وجوب المعاد البدني
ولانه لولاه لقبح التكليف ولانه ممكن والصادق اخبر بثبوته فيكون حقا وللآيات الدالة عليه والانكار على جاحده
وكل من [illegible] عليه [illegible] يجب [illegible] الجنة [illegible] يجب الاقرار بكل ما جاء به النبي [illegible] من ذلك [illegible]
والصراط والميزان وانطاق الجوارح وتطاير الكتب [illegible] والشفاعة [illegible] يجب الاقرار بها [illegible]
الثواب والعقاب وتفاصيلها المنقولة من جهة الشرع [illegible] ويجب الامر
بالمعروف والنهي عن المنكر بشرط ان يعلم [illegible] المعروف معروفا والمنكر منكرا [illegible]
والنهي [illegible]

٨٢

كتاب ششم

هذا
كتاب خلاصة الحساب

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يا من لا يحيط بجميع نعمه عدد ولا ينتهي مضاعف شكره الى امد ونصلي على سيدنا محمد النبي المجتبى وعترته
سيما الائمة المتناسبة احسابا العليا اما بعد فان الفقير الى الله الغني بهاء الدين محمد بن الحسين العاملي غفر الله
بالصواب في يوم الحساب يقول ان علم الحساب لا يخفى علو شانه [illegible] رسالة [illegible]
كثير من العلم الذي [illegible] من العاملات [illegible] [illegible]
وفصول [illegible] من فوائد [illegible] كتب المتقدمين [illegible] شريفة [illegible]
وجعلتها تحفة [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] السلطان [illegible] السلطان بن السلطان
بن السلطان [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] وسميتها بخلاصة الحساب ورتبتها على مقدمة وعشرة ابواب مقدمة الحساب علم
يستعلم منه استخراج المجهولات العددية من معلومات مخصوصة وموضوعه العدد الحاصل في المادة [illegible]
[illegible] على الاعداد [illegible] نصف مجموع حاشيتيه [illegible]
[illegible] الواحد [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] ويقتصر [illegible]
الارقام التسعة المشهورة ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ الباب الاول في حساب الصحاح [illegible] ويقتصر [illegible]
[illegible] تضعيف وتنصيف [illegible]
[illegible] الفصل الاول في الجمع ارسم العددين متحاذيين [illegible] من اليمين [illegible]
كل مرتبة [illegible] عشرة [illegible] في [illegible]
[illegible] الى السطر الجمع
وهذه صورته

٢٠٣٩٣
٤٣٣
٢١٠٣٦

٢ ٥٣٧٢
٦٥٠٥
٢ ٨٠٢٨

فان تكررت سطور الاعداد [illegible] الى العشرة
[illegible] وهذه صورة [illegible] التضعيف في [illegible]

سطر التضعيف

٢٥٢٥٧٣
٥٠٥١٤٦

[illegible] وهذه صورته

سطر التنصيف

٢٣٧٣
١١٨٦
[illegible]

فلا [illegible] في هذه الاعمال [illegible] الجداول وهو تطويل
بغير طائل

٨٣

بغير طائل وهذه صورتها
واعلم ان ميزان العدد ما يبقى
منه بعد اسقاطه تسعة تسعة
فامتحان الجمع والتضعيف
بجمع ميزاني العددين وتضعيفه
[illegible] التضعيف
ميزان المجتمع فان وافق ميزانه
الحاصل فالصواب الفصل الثاني
في التنصيف [illegible]

جمع العددين من اليمين				
٧	٣	٥	٣	٥
٢	٣	٩	٧	٢
			١	٧
٧	٣	٤	٢	٩

جمع الاعداد من اليسار				
٢	٣	٧	٣	٥
٩	٧	١	٣	
٥	٥	١		
٥	٩	٧		
١	٥	٩		٥

التضعيف من اليسار				
٧	٦	٥	٥	٢
٣	٢		٥	٤
٣	١			٥

وتنصف كل رقم ان كان زوجا وان فردا فنصف ما تحته [illegible] الكسر في المرتبة السابقة
ان كان [illegible] [illegible]
النصف فهكذا وهذه صورته

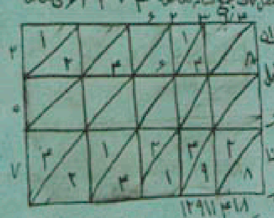
٨٧٣٠٣١٣
٤٣٦٥١٥٦

وكذلك [illegible]
والامتحان بتضعيف ميزان النصف واخذ ميزان المجتمع فان خالف
ميزان النصف فالخطأ الفصل الثالث في التفريق [illegible] من اليمين [illegible]
من محاذيها [illegible] الباقي تحت الخط [illegible] فان لم يبق شيء فصفر [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] بالنسبة الى [illegible] [illegible] ٨٧٣١ ٢٩ [illegible]
٢٧٥٧٥٣
من اليسار هكذا ٢٧٤٣ [illegible] والامتحان [illegible] ٢٣٠٨٨١ [illegible]
[illegible] ٢٩٩٩٣ ٩٢٣ ٢٩٨ فالباقي ان خالف ميزان الباقي فالخطأ
في الضرب وهو تحصيل عدد
نسبته الى احد المضروبين [illegible] المضروب الآخر [illegible] في الضرب وهو [illegible]
في مضروب [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] المضروبين [illegible] المجتمع
من [illegible] المرتبة [illegible] المرتبة [illegible]
[illegible] الثالث [illegible]
فاذا [illegible] المضروب [illegible] والمضروب فيه على
[illegible] المضروبين [illegible]
[illegible] على المضروب الآخر [illegible] عشر [illegible]
مضروب [illegible] [illegible] المضروبين [illegible]
[illegible] على الحاصل [illegible] [illegible]
في الثلاثة في ضرب الآحاد [illegible] [illegible] المضروبين [illegible]

١									١
٢	٤								٢
٣	٦	٩							٣
٤	٨	١٢	١٦						٤
٥	١٠	١٥	٢٠	٢٥					٥
٦	١٢	١٨	٢٤	٣٠	٣٦				٦
٧	١٤	٢١	٢٨	٣٥	٤٢	٤٩			٧
٨	١٦	٢٤	٣٢	٤٠	٤٨	٥٦	٦٤		٨
٩	١٨	٢٧	٣٦	٤٥	٥٤	٦٣	٧٢	٨١	٩

من الحاصل مضروبين ما بينهما المفروضا المشتق فالحاصل هو مع المركب مثاله الثمانية فاجعله عشر فرضنا من المائة
والعشرين مضروب الاثنين فله ... في ضرب ما بين العشرة والعشرين مضروب في بعض تريد الحاصل حاصل
يا مجموع العشرة وتبسط المجموع عشرات ثم تضيف اليه مضروب الاحاد في الاحاد مثاله اثنى عشر في ثلاثة عشر تزيد الثلاثة
والخمسين ستين ... خمسين او خمسة ... تضيف عشرات او مائة
وخمس للكسر فتضيف ما اجتمعت للمجموع مثاله ستة عشر في خمسة الجواب ثمانين ... سبعة عشر في خمسين فالجواب ثمانمائة
وخمسون ... في ضرب ما بين العشرة والعشرين فيما بين العشرين والمائة من الكبار مضروب
احادا قلها في عدة تكرار العشرة ... الحاصل على الاكثر ويبسط المجموع عشرات وتزيد عليه مضروب الاحاد في الاحاد
مثاله اثنا عشر في ستة وعشرين ... العشرة والعشرين ... ثلاثين عشرات ... العمل
حصل ثلثمائة واثنا عشر ... في خمسة عشر في مائة وخمسين ... الف وخمسمائة ... عليه
... الحاصل عشرات ... ونصف للكسر ... للمجموع مثاله ... في خمسة
عشر الجواب ثلثمائة وستون ... في مائة وخمسين الجواب ثلاثة الاف وسبعمائة وخمسون
في ضرب ما بين العشرين والمائة تماثلت عشراته ... في بعض تريد احاد احدهما على الاخر وتضرب
المجموع في عدة تكرار العشرة وتبسط الحاصل عشرات وتزيد عليه مضروب الاحاد في الاحاد مثاله ثلاثة وعشرون
في ستة وعشرين ... العشرين في الاثنين ... الخمسين عشرات ... خمسمائة وخمسة وستون
فيما اختلف عدة عشراته ما بين العشرين والمائة تضرب عدة عشرات الاقل في مجموع الاقل والاكثر وتزيد عليه عشر
احاد الاقل في عدة عشرات الاكثر وتبسط المجموع عشرات وتضيف اليه مضروب الاحاد في الاحاد مثاله ثلاثة وعشرون
في اربعة وثلثين ... على الثلاثة والستين ... واضف السبعمائة والثمانين اثنى عشر قاعدة كل عددين ... تفاضلهما
... مجموعهما ... فيضرب نصف المجموع في نفسه ويسقط من الحاصل مضروب نصف التفاضل بينهما في نفسه
مثاله اربعة وعشرون في ستة وثلثين اسقط من السبعمائة مضروب نصف التفاضل في نفسه اعني ستة وثلثين
يبقى ثمانمائة واربعة وستون قاعدة تسهيل الضرب بان يضيف احد المضروبين الى ... مرتبة ... وتاخذ
بتلك النسبة من الاخر وتبسط الماخوذ فيحصل الضرب ... والكسر ... مثاله خمسة عشر ... في اثنى عشر
... الى المائة بالربع ... مع الاثنى عشر ... ثلاثة ... الجواب ثلثمائة وخمسة
وعشرون قاعدة تسهيل الضرب بان تضعف احد المضروبين ... وتنصف الاخر ... ذلك ...
... مثاله خمسة وعشرون في ستة عشر ... مرتين ... الثاني
كذلك ... الضرب ... في مائة ... قاعدة فان تكررت المراتب ... العمل فاستعن بالقلم فان كان
... في مركب ... المفروضة ... في الاخير ... الى ... الحاصل ... العشرات ثم
احادا ... الحاصل ... فان كان ... وان كان صفرا ... عدة العشرات ... فان ...
احاد ... صفرا ... فانه ... صفرا ... كان مع ...
... الحاصل ... في هذا العدد ٣٠٤٣ ... العمل هكذا ...
٣١٢١٥
...

خمسمائة ... تحت سطر الحاصل صفرين ... ضرب ... فالطريقة ... كالشبكة ... ضرب
والخالدة ... الشبكة ... شكلا ... بعدد ... المراتب ... مثلثين ...
... احد المضروبين ... على ... الاحاد ... المراتب
... هكذا ثم اضرب ... الحاصل في ... الخالي ...
في ... وا ... المراتب ... المقعر ... الى ... الثاني ... تحت ...
فحصل ... ٣ ٢ ٣ ٢ ٢ ...

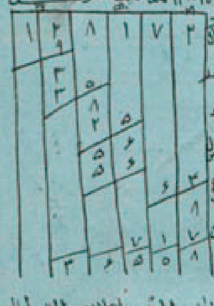

٢٥٧ وهذه صورة العمل ... بضرب ... المضروب في ميزان
المضروب فيه ... الحاصل ... الخارج ... العمل
خطاء الفصل الثاني في القسمة ... الواحد ... نسبة
المقسوم الى المقسوم عليه ... الضرب ... ان تطلب عددا اذا
ضربته في المقسوم عليه ... الحاصل المقسوم ... المقسوم
عليه ... خارج القسمة ... كذلك ... الاقل الى المقسوم عليه ... القسمة ...
العدد ... الخارج فان تكررت الارقام ... سطرين ... مراتب المقسوم ... المقسوم عليه تحتها
بحيث ... اكثر ... المقسوم عليه ... المقسوم ... على ... المقسوم ...
اكثر ... من الاحاد ... يمكن ... ما ... من مراتب المقسوم عليه ... المقسوم ...
... الباقي ... فان ... في ... مراتب المقسوم عليه ...
ثم تنقل المقسوم عليه الى ... من المقسوم ... تطلب ...
... فان لم يوجد ... صفرا ... وهكذا ... المقسوم ... المقسوم عليه ...
... خارج القسمة ... من المقسوم ... المقسوم عليه مثاله هذا العدد ٩٧٥١٨١٣
على هذا العدد ٣٣ ... خارج القسمة ٢٩٥٤١ ... وهذه صورته

والامتحان ... ميزان الخارج في ميزان المقسوم عليه ... ميزان الباقي
ان كان ... الحاصل ... المجتمع ... ميزان المقسوم ... الفصل الثاني
في استخراج الجذر المضروب في نفسه ... في الحسابيات ... في
المساحة ... الجبر والمقابلة ... الحاصل ...
ان كان ... استخراج جذره ... الى ...
واسقط ... المراتب ... الباقي ... المسقط
مع ... المسقط ... الخاص ... بالتقريب ...
... المقسوم ... مرتبة ... الطلب
... الاحاد ... في نفسه ... الحاصل ... الثلاثة

الا فيه وتمام فيما او انا انه فتبقى اولا من المقسوم منه انا معه ثم نضعه فوقها وتحتها بسائر مضروب الفوقاني في
التحتاني ونقصت الحاصل مما تحت العدد الذي جذره بحيث يحاذي آحاد المضروب فيه وتقصر ما يحاذيه وتمام ذلك
ونقصت الباقي بحيث يعاد السطر ثم نزيد الفوقاني على التحتاني وننقل الجميع الى اليمين بمرتبة ثم نطلب اعظم عدد
كذلك انا نضعه فوق العلامة التي تلي العلامة الاخيرة وتحتها الكل مزيد فيه مرتبة من التحتاني وننقصان
الحاصل مما يحاذيه وتمام فيما او انا نعده ونعلمه بما عرفت ونزيد الفوقاني على التحتاني ونقلت مما في السطر
التحتاني الى اليمين بمرتبة فان لم يوجد نضع فوق العلامة وتحتها صفرا وانقل وهكذا الى ان يتم العمل فما فوق الخطوط
هو الجذر فان لم يبق شيء تحت الخطوط فالعدد منطق وان بقي فاصم وتلك البقية كسر مخرجها ما يحصل من زيادة
ما فوق العلامة الاولى مع واحد على التحتاني مثاله اردنا جذر هذا العدد ١٢٨١٧٢ عملنا ما نراه صار هكذا

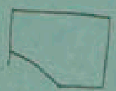

وبقي تحت الخطوط الواصل ثانيه فهي كسر مخرجها الحاصل من زيادة ما فوق الاولى
وواحد على التحتاني اعني ٧١٧ ثم الامتحان بضرب ميزان الخارج في نفسه
وزيادة ميزان الباقي ان كان على الحاصل فيوافق المجتمع ان خالف ميزان العدد
فالعمل خطأ **الباب الثاني** في حساب الكسور وفيه ثلاث مقدمات وست فصول
كل عدد غير الواحد نسبته فتارة وتارة فان اعني اولها الاكثر فتجد
فان منها ثالث مما تعرفه والكسر الذي هو مخرجه نفسها فلا يعتبر
الى ثالث يتق ويعرف بما في عشر الاكثر على الاول فانه لم يبق شيء فمتداخلان
وان بقي نسبة المقسوم عليه على الباقي وهكذا الى ان لا يبقى شيء فالعددان متوافقان والمقسوم عليه الاخير هو العادلهما
او بقي واحد فمتباينان ثم الكسر اما منطق وهو الكسور التسعة المشهورة او اصم وهو ما لا يمكن التعبير عنه الا بالجزء وكل منهما
اما مفرد كالثلث وجزء من احد عشر او مكرر كالثلثين وجزءين من احد عشر او معطوف كنصف السدس وجزء من احد عشر من جزء
من ثلاثة عشر او معطوف كالنصف والثلث وجزء من احد وجزء من ثلاثة عشر ولنا ربما يصحب الكسر ما فان مع صحيح فانه يسمى فوقه
والكسر تحته فوق المخرج والاضافة بصيغة الكسر وفي المعطوف بينهما الواو وفي العلم المضاف من الواحد والاثنان هكذا
٢ ونصف وخمس اسداس هكذا ... والخمسان وثلاثة ارباع هكذا ... وجزء من احد عشر من جزء من ثلاثة عشر هكذا
١١ من **المقدمة الثانية** مخرج الكسر المفرد صحيح منه فمخرج الثلث ثلاثة وهو بعينه مخرج الكسر ومخرج المضاف مضروب
مخارج مفرداته بعضها في بعض اما المعطوف فان كان مخرجاه متداخلين فالمخرج اكثرهما او متوافقين
في الكسر او متباينان فاكتف بالاكثر ثم ابتدا الحاصل مع مخرج الكسر الثالث فاعمل بما عرفت وهكذا الى الحاصل هو المطلوب فمخرج
الكسور التسعة في عدد الثلث في الثلاثة الى الشرع المتباين والحاصل في منتهى الاربعة المتوافق والحاصل للخمس
للمتباين والتسعة للمتداخل في الحاصل فاكتف به فاضربه في الستة المتباينة والحاصل في جميع الثمانية والحاصل في ثلاث
العشرة للمتباين والعشرة للمتداخل في الحاصل وهو الثاني ... بما عرفت فاكتف به فهو المطلوب **تنبيه** وكذلك
اذا تعسر مخارج متوالية فخذ منها ما لا كثر فيه واسقط ما اكتفى بالاكثر وما كان متوافقا فاستبدل به وفقه واعمل
بالوفق كذلك ثم تنزل المخارج الباقية الى التباين فاضرب بعضها في بعض فالحاصل هو المطلوب مثاله ... الامثلة
والكسر

والثلث والاربعة والخمسة لدخولها في الباقي والسبعة لتوافق الثمانية بالنصف فاستبدلها بنصفها وهو
ما يقل في العشرة فاسقط والثمانية توافق العشرة بالنصف فاضرب خمسة في الثمانية والحاصل في السبعة والحاصل
في التسعة يحصل المط وهو ٢٥٢٠ **المقدمة الثالثة** في تحصيل مخرج الكسر التسعة من ضرب ايام الشهر في عدة الشهور والحاصل في ايام
الاسبوع وهو مضروب مخارج الكسر التي فيها حرف العين بعضها في بعض وسئل عن امير المؤمنين عليه السلام عن ذلك فقال
اضرب ايام اسبوعك في ايام سنتك **المقدمة الثانية** في التجنيس والرفع اما التجنيس فهو البسط كسرا من جنس
كسر معين فاذا اردت ان كان مع الصحيح كسر ان تضرب الصحيح في مخرج الكسر وتزيد عليه صورة الكسر فيصير الاثنين والربع مثلا
تسعة ارباع ومجنس الستة والثلثين من الثمانية والاربعين والخمس مثلا بعد خمسة الا ... واما الرفع فهو الكسر
على انك اذا كان معك كسر عدده اكثر من مخرجه فاقسم عليه مخرجه والباقي كسر من ذلك المخرج فيرفع خمسة عشر ربعا ثلاثة وثلاثة
ارباع **الفصل الاول** في جمع الكسور وتضعيفها ان تجمع الى المخرج المشترك مجموعه او تضعفه وتقسم مجموعه او ضعفه عليه
على المخرج فالخارج صحيح والباقي كسر من المخرج وان شئت فالحاصل واحد والنصف والثلث والربع
وتضعيف سدس والسدس والثلث نصف والنصف والثلث والسدس واحد وتضعيف ثلاثة اثمان واحد وخمس **الفصل
الثاني** في تنصيف الكسور وتفريقها اما التنصيف فان كان الكسر زوجا نصف او فردا ضعفت المخرج ونسبت الكسر اليه
وهو ظاهر واما التفريق فنقص احدهما من الآخر بعد اخذهما من المخرج المشترك وتنسب الباقي اليه فاذا نقصت الربع من الثلث بقي
نصف سدس **الفصل الثالث** في ضرب الكسور ان كان الكسر في احد الطرفين فقط مع صحيح او بدونه فاضرب المجنس
او صورة الكسر في الصحيح ثم اقسم الحاصل على المخرج او انسبه منه فحاصل ضرب اثنين وثلاثة اخماس في اربعة الجميع في الصحيح
اثنان وخمسون ... ثمانية عشر وخمسان ... ثلاثة ارباع في سبعة ... عشرين على اربعة
خمسة وربع وهو المطلوب وان كان الكسر في كلا الطرفين وهو الصحيح معا او مع احدهما او لا فاضرب المجنس في المجنس او في
الكسر او الصورة في الصورة وهو الحاصل الاول ثم اضرب المخرج في المخرج وهو الحاصل الثاني فاقسم الاول عليه او انسبه منه فالخارج
هو المطلوب فالحاصل من ضرب اثنين ونصف في ثلاثة وثلث ثمانية وثلث ومن اثنين وربع في خمسة اسداس واحد وسبعة
اثمان ومن ثلاثة ارباع في خمسة اسباع نصف وربع سبع **الفصل الرابع** في قسمة الكسور وهي ثمانية اصناف كما يشهد
بها التامل والعمل فيها ان تضرب المقسوم والمقسوم عليه في المخرج المشترك ان كان مع كل منهما كسر في المخرج المجنس ان كان
احدهما فقط ثم اقسم حاصل المقسوم على حاصل المقسوم عليه او انسبه منه فالخارج من قسمة خمسة وربع على اثنين
واحد وثلاثة ارباع ومن الكسر اربعة اسباع ومن السدسين على السدس اثنان كما يشهد به تعريف القسمة بما مر وكذلك
استخراج الحاصل **الفصل الخامس** في استخراج جذر الكسور ان كان مع الكسر صحيح جنس ليصح الكسر ثم ان كان
الكسر والمخرج منطقين فخذ جذر الكسر وجذر المخرج او انسبه منه فجذر ستة وربع اثنان ونصف وجذر اربعة
اتساع ثلثان وان لم يكونا منطقين فاضرب الكسر في المخرج وخذ جذر الحاصل بالتقريب واقسمه على المخرج فهو جذر
الكسر بالتقريب ... في اثنين ونصف جذر الحاصل بالتقريب وهو ثلاثة وخمس اتساع فاقسمه على اثنين
يخرج واحد وستة اتساع **الفصل السادس** في تحويل الكسر من مخرج الى مخرج اضرب عدد الكسر في المخرج المحول اليه واقسم الحاصل
على مخرجه فالخارج هو الكسر المطلوب من المخرج المحول اليه فلو قيل خمسة اسباع كم تكون ثمنا فاضرب خمسة في ثمانية

٨١ اثنان وخمسة اسباع ثمن او نقول كم سدسا فالجواب خمسة اسداس وسبعا سدس **الباب الثالث** في استخراج
المجهولات بالاربعة المتناسبة وهي بالنسبة ... الى ثانيها كنسبة ثالثها الى رابعها ومن خواصها ان مسطح الطرفين
لمسطح الوسطين كما يبين ... فاذا جهل احد الطرفين فاقسم مسطح الوسطين على الطرف المعلوم او احد الوسطين فاقسم
مسطح الطرفين على الوسط المعلوم فالخارج هو المطلوب والنوادر اما ان تتعلق بالزيادة والنقصان او بالمعاملات وغيرها كقولك
اي عدد اذا زيد عليه ثلثه وربعه صار ... والطريق ان تاخذ مخرج الكسر ... المفروض ... بحسب السؤال فانتهت
اليه فهي الاربعة المجهولات ... الاول والاربعة والمعلوم وهو ... الثالث ... المفروض
وهكذا الى الاربعة وهو الثاني كنسبة المجهول وهو الثالث المعلوم وهو الرابع فاضرب المفروض في المعلوم واقسم
الحاصل على الاربعة يخرج المجهول فهو في المثال اثنان وخمسان واما الثاني فكما لو قيل اخذنا رجال ثلاثة دراهم
... المقرونة بالثلاثة والثلاث المقرونة ... والسؤال ... وعشرة ...
الى ... فالمجهول الرابع فاضرب مسطح الوسطين وهو ستة ... الاول وهو خمسة ... بدرهم فالمجهول ...
وهو الثالث فاقسم مسطح الطرفين ... على الثاني وهو ... معرفة ... فهو ... حسبه
ويقسم الحاصل على ... **الباب الرابع** في استخراج المجهولات ... الخطأين ...
المجهول ... المفروض الاول ... بحسب السؤال فان طابق فهو ... بزيادة او نقصان
فهو الخطأ الاول ثم ... المفروض الثاني ... الخطأ الثاني ثم اضرب المفروض الاول في الخطأ
الثاني ... المفروض الثاني في الخطأ الاول وهو المحفوظ الثاني ... الخطآن زائدين او ناقصين
فاقسم الفضل بين المحفوظين على الفضل بين الخطأين ... المحفوظين على مجموع الخطأين يخرج المجهول ...
اي عدد ... ثمانية ... الخطأ الاول ستة ... الخطأ الثاني ...
... المحفوظ الاول ... والثاني ستة ... والخارج ... الفضل بينهما على الفضل بين الخطأين خمسة
وخمسان وهو المطلوب ... المفروض ... خمسة دراهم ...
... الخطأين ... مجموع المحفوظين على مجموع الخطأين خمسة
وهو المطلوب **الباب الخامس** في استخراج المجهولات بالعمل ... بالتحليل والعكس وهو العمل بعكس ما اعطاه السائل فان
... فانقص ... فاضرب ... واقسم ... من اخر السؤال ... المجهول ...
... على الحاصل ... ثلاثة دراهم ... المجهول على خمسة ...
... فاقسم ... على ... فاضرب ... الحاصل ...
... وهذا ... جواب ... على ... كذلك ...
... ثلث ... الباقي ...
... **الباب السادس** في المساحة وفيه مقدمة وثلاثة فصول **مقدمة** المساحة
استعلام ... المقدار ... الواحد ... ان كان خطا او امثال مربعه كذلك ان كان
سطحا او امثال مكعبه كذلك ان كان جسما ... الاستواء ... مستقيم ... المربع ...
فلنتكلم

٨٩ نقطتين وهو المراد اذا اطلق والمحاوطة ... المستقيم ... معروف
وغير ... النقطة ... المستوية ... المحدبة ...
... القوسين ... القوس ...
... فاذا كان ... الاضلاع ... الجهة ...
... المقعر ...
مستقيمة فذلك متساوي الاضلاع او الساقين ... القائمة ... متساوية
فربع ان ... متساوية مع ... المتقابلين ...
... المعين ... اكثر من اربعة ... الاضلاع ...
وهكذا ... الاضلاع ... الاضلاع ... الى ما لا نهاية ...

وهكذا ... المدور ... المحيط ... الاستدارات ...
به سطح واحد ... الخطوط الخارجة ... مركزه ...
متساوية ... متساويان ... مستقيم ... محيطها
عليهما ... المخروط ... الاسطوانة
... قاعدة ... مخروط ... مستقيم ...
... المخروط ... القاعدة ...
... القاعدة ... المخروط ... الاسطوانة
المذكورة في هذا الفن **الفصل الاول** في مساحة السطوح المستقيمة الاضلاع اما المثلث فقائم الزاوية ... احد
الضلعين ... المحيطين بها ... القائمة ... القاعدة ...
... المساحة ... الحادة ... القاعدة ...
... الاخرى ... القاعدة ... العمود ...
... القاعدة ... المساحة ... المثلث ...
... الاضلاع ... مربع ... مربع
في ... الجواب ... مربع ... المثلث ... في ...
... المربع ... المثلث ...
... الاضلاع ... مربع ... الاضلاع ...
... بثلاثة ... مربع ...
... **الفصل الثاني** في مساحة السطوح ... الدائرة ...
... ربع ... مربع ... القطر ...
... القطر ... المحيط ... القطر ... نصف القطر

٩٠

في نصف القوس ما المحفوظ فما حصل فركبتها وكلما فخارجتين عنه ليحصل مثلث فانقص من القطاع لو اصغر لحق
مساحة الصغرى او زده على الاعظم ليحصل مساحة الكبرى واما الهلالي والنعلي ففضل ما بينهما وانقص مساحة القطعة
الصغرى من الكبرى واما الاهليلجي والشلجمي فاقسمهما قطعتين واما سطح الكرة فاضرب قطرها في محيط عظيمتها او مربع قطرها
في اربعة وانقص من الحاصل سبعه ونصف سبعه وعشر سبعه وقطعتها فيساوي مساحة دائرة نصف قطرها
يساوي خطا ما بين قطبها ومحيط قاعدتها واما سطح الاسطوانة المستديرة القائمة فاضرب الواصل
بين قاعدتيها الموازي لسهمها في محيط القاعدة واما سطح المخروط المستدير التام فاضرب الواصل بين راسه
ومحيط قاعدته في نصف محيطها وما لم يكن من السطوح مستويا فيعلم مما مر الفصل الثالث في مساحة الاجسام

اما الكرة فاضرب نصف قطرها في ثلث سطحها او الذي هو مكعب القطر وانقص سبعه ونصف سبعه من الباقي كذلك واما
قطعتها فاضرب نصف قطر الكرة في ثلث سطح القطعة واما الاسطوانة المنتظمة فاضرب ارتفاعها في مساحة قاعدتها
واما المخروط التام مطلقا فاضرب ارتفاعه في ثلث مساحة قاعدته واما المخروط الناقص المستدير فاضرب نصف قطر قاعدته
العظمى في ارتفاعه واقسم الحاصل على التفاضل بين نصفي قطري القاعدتين ليحصل ارتفاعه لو كان تاما والتفاضل بين
ارتفاعي التام والناقص ارتفاع المخروط الاصغر المتمم له فاضرب ثلث كل في مساحة قاعدته واما المضلع فاضرب ضلعا
من قاعدته العظمى في ارتفاعه واقسم الحاصل على التفاضل بين احد اضلاعها واحد من الصغرى ليحصل مساحة التام وكل
العمل بما مر جميع هذه الاعمال مفصلا في كتابنا الكبير المسمى ببحر الحساب وفقنا الله تعالى لاتمامه الباب السابع
في ما يتبع المساحة من وزن الارض لاجراء القنوات ومعرفة ارتفاع المرتفعات وعروض الانهار واعماق الآبار وفيه
ثلاثة فصول الفصل الاول في وزن الارض لاجراء القنوات اذا استحضر من نحاس ونحوه مثلث متساوي الساقين وعلم في
قاعدته علامات وعلق من رأسه خيطا مثقلا واشكاله فتمسك حتى يوضع طرفيه على خشبتين متساويتين
متساويتين ... القائمتين بينهما بقدر الخيط وشعبت العلامة بكون الخيط خمسة
عشر ذراعا ... من الخشبتين حتى ... الثانية ... خيطه على زاوية القطعة
فالموضعان متساويان ... المكان ... الانخفاض ومقدار التفاوت ... ثم انقل
اما ... الى الجهة التي تريد ... كان الماء ... القليل من الكثير فالباقي نقصان
الثاني ... اجزاء الماء ... وان شئت ... واسلكها في الخيط واستوثق
بالماء ... من الثانية والثقبة طريق آخر تعمل لوحا مربعا ... الاسطرلاب بحيط الخرق
وابعد ... فانظر ... التي تريد سوق الماء ... الى ان ترى ... الارتفاعات
الثقبتين فهناك ... الماء على ... لا تنقص ... فاعمل ذلك
ليلا الفصل الثاني في معرفة ارتفاع المرتفعات ان امكن الوصول الى مسقط حجرها كانت في ارض مستوية فانصب
شاخصا ... بحيث ... على راس ... الارتفاع ثم ... ما بين موقفك وقاعدته واضرب المجتمع في ... الكل
فيما بينك واقسم الحاصل على ما بين موقفك واصل الشاخص ... على الخارج فهو المطلوب طريق آخر ضع على الارض
مرآة بحيث ترى راس المرتفع فيها واضرب ... بينها وبين ... في ما بينك واقسم الحاصل على ما بينها وبين موقفك

فالخارج

٩١

فالخارج هو الارتفاع طريق آخر انصب شاخصا واستعلم نسبة ظله الى طوله بقياسها فنسبة ظل المرتفع اليه طريق آخر
استعلم ظله للظل ما ارتفاع الشمس فيه ... الربع الى ... طريق آخر ضع ... على موقف بحيث ترى راس المرتفع
من الثقبتين ثم ارجع من موقفك الى ان ترى راسه على ... فاضرب هو المطلوب ... مسافة بين ... في
كتابنا الكبير ... الطريق ... ان ... في تعليقاتنا على ... الاسطرلاب
فلا يمكن الوصول الى مسقط حجرها كالجبال فابصر راسه من الثقبتين ... الشظية ... على اي خطوط الظل
وقعت وعلم موقفك ... الى ان ينقص ... ثم ... الى ان تبصر راسه ... ثم انسخ
ما بين موقفك واضرب في سبعة ... الظل ... الفصل الثالث في معرفة
عروض الانهار واعماق الآبار اما الاول فقف على شاطئ النهر وانظر جانبه الآخر من ثقبتي العضادة ثم در ... التي شئتا
من الارض ... فالمسافة بين موقفك ... الى الآخر ... واما الثاني فانصب على
فم البئر ... الى ان ... الى قعر البئر ... في اطول المرتفع
من ثقبتي العضادة ... على ... العلامة ... الى التقاطع في ما بينك
واقسم الحاصل ... الى ... فالخارج ... الباب الثامن في استخراج المجهولات بطريق الجبر والمقابلة
وفيه فصلان الفصل الاول في المقدمات يسمى المجهول شيئا ومضروبه في نفسه مالا ومضروبه في ماله كعبا ومضروبه في مال مال كعب
كعب وهكذا الى غير النهاية ... كعب ... مال مال الكعب ومال الكعب
الكعب ... الكعب ... مال المال الى الكعب ... الكعب
المال ... الى الشيء ... الواحد ... الجزء الشيء وجزء ... الجزء المال وجزء المال الى جزء الكعب
وجزء الكعب الجزء مال المال ... فاجمع ... مخارج ... التي حتى
المجتمع ... الكعب الاول ... الكعب ... في الثاني ...
او ... الحاصل ... الكعب ... الكعب الكعب
في مال مال الكعب الحاصل جزء المال ... الحاصل ... الشيء والجذر وبا
سوى ... الجزئيات التي ... النهايات ... في الست ... العدد
او الاشياء ... في هذا الجدول ... عليها ... او ...
وهذه صورته ... الجنسين ... الحاصل ... المضروب ... في ملتقى المضروبين
فاعلم ان الاستثناء يسمى المستثنى منه زائدا والمستثنى ناقصا ومضروب الزائد في مثله والناقص في مثله زائد والمختلفين
ناقص فاذا ضرب ... بعضها في بعض ... الناقص ... عشرة ... الاشياء
الاشياء ... الاشياء ... الاثنا عشر شيئا
... الاشياء ... عشرة ... ناقص ... عشرة ...
شيئا الا ... الى ... في ... المسمى ...
... الفصل الثاني في المسائل الست

الجبر في استخراج المجهولات بالجبر والمقابلة يحتاج الى نظر ثاقب وحدس صائب واتقان ما ذكرنا فيها اعطاه السائل
وصرف ذهن في اسلوبه متى الى المطلوب من الوسائل تفرض شيئا ثم تعمل ما يقتضيه السؤال سالكا في ذلك المنوال لينتهي
الى المعادلة والطرفين الاشياء مثل ذلك ... وهو الجبر والاجناس المتجانسة المتشابهة في الطرفين
ثم يسقط منها وهو المقابلة ثم المعادلة اما بين جنس وجنس وهي المسائل المفردات او جنس وجنسين وجنسين وجنسين ... بها الى
احد ستة المقترنات الاول من المفردات عدد يعدل اشياء فاقسم على عددها يخرج الشيء المجهول مثاله اقر زيد بالف
ونصف ما لعمرو وعمرو بالف الا نصف ما لزيد فافرض ما لزيد شيئا فلعمرو الف الا نصف شيء فلزيد الف وخمسمائة الا ربع شيء
يعدل شيئا وبعد الجبر الف وخمسمائة يعدل شيئا وربع شيء فالشيء الف ومائتان وهو ما لزيد الثاني اشياء تعدل اموالا فاقسم
عدد الاشياء على عدد الاموال فالخارج الشيء المجهول مثاله اردنا عددا ... وكان ... لما اخذ الاحد ... الا
... الاخر ... وهكذا ... واحد ... الكل ... وتسميته بالشيء ... لكل واحد ...
الاولاد والدانق ... شيئا ... شيئا ... الشيء ... نصف ... ينقص
شيء وهو عدد ... او مضروب ... في ... الاعداد المتوالية من الواحد اليه
فاشتم ... سبعة ... الشيء ... الشيء وهو المقسوم ... اشياء
اشياء ... شيء ... بالمقابلة فالشيء ... فالشيء ... شيئا وهو عدد
الاولاد ... سبعة فالدانق ... واستخراج هذه ... بالخطائين كان ... الاولاد خمسة
الاولى ... ثم ... الثاني اثنان ... الاولى ... الثاني ستة ... ما ... بينهما ...
... الخطائين اثنان ... خارج ... الاصل ...
الاولاد و الثالث عدد يعدل اموالا فاقسم على عددها وجذر الخارج الشيء المجهول مثاله ... الذي ... جذرها
... ستة وتسعين ... احدهما عشرة ... الاخر عشرة الا شيئا ... وهو ...
ستة وتسعين وبعد الجبر والمقابلة ... اربعة ... اثنان ... الاخر اثنى عشر وهو ... الاول
من المقترنات عدد يعدل اشياء واموالا فكمل المال ... ان كان اكثر ... العدد والاشياء
الى ذلك ... على ... ثم ربع ... الاشياء وزده على العدد ... من جذر المجموع نصف عدد
الاشياء ليبقى ... المجهول مثاله ... من العشرة ... بالمجموع ... اثنى عشر ... شيئا
... عشرة الا شيئا ... الشيء ... خمسة اشياء ... مال ... مال
اشياء ... اثنى عشر ... عشرة اشياء ... نصف عدد الاشياء ... مجموع ... ربع نصف
عدد الاشياء والعدد ... اشياء ... بعد التكميل ... يبقى العدد من ربع
نصف عدد الاشياء وتزيد ... الباقي على نصفها او ... الى الاصل ... الشيء المجهول مثاله ... فيه
... الحاصل ... خمسة ... العدد ... شيئا ... نصف ... مع اثنى عشر ... خمسة اشياء
... مال ... خمسة اشياء ... وعشرة اشياء ... عشرة اشياء ... الاربعة العشرين
... شيء ... على ... انما يعقل الاشياء

مبلغ الكمال

بعد التكميل اما ... ربع نصف عدد الاشياء على العدد ... المجموع ... عدد الاشياء فالمجتمع الشيء المجهول
مثاله عدد ... الباقي على الربع حصل عشرة ... من المال ... الاشياء ...
عشرة وبعد الجبر ... عشرة افراد ... شيء ... نصف عدد الاشياء ... خمسة ... نصف
شيء ... اثنان ... ربع ... اثنان ... الباب التاسع في قواعد شريفة وفوائد لطيفة
لا بد للحاسب منها ... وهي اثنا عشر الاولى ... الثاني اذا اردت
ضرب عدد في نفسه ... الاعداد ... في ربع العدد ... الحاصل ...
مثاله ... ضرب ... خمسة ... وخمسة هي الثاني اذا اردت جمع
الاعداد على النظم الطبيعي من الواحد ... فاضرب ... الاخير ... في نصفه مثاله جميع الاعداد من الواحد الى العشرة فالجواب
خمسة وخمسون الثالث جمع الافراد ... فاضرب نصف الفرد الاخير ... الاثنين ... العشرة
... الرابع جمع المربعات المتوالية من الواحد ... عدد الاخير ... ثلث المجتمع
... تلك الاعداد مثاله ... الواحد الى العشرة ... ثلث ... فاضرب في مجموع
تلك الاعداد ... الخامس جمع المكعبات المتوالية ربع مجموع تلك الاعداد المتوالية
من الواحد مثاله ... العشرة ... ثلاثة آلاف وخمسة وعشرون السادس اذا اردت
... منطقين ... مختلفين ... فالحاصل ...
... السابع اذا اردت ... على ...
... فالجواب ... الثامن اذا اردت تحصيل عدد ...
... الواحد على ... المجموع ...
... فاضرب ... الاول ... الاثنين ... الثلاثة
... التاسع اذا اردت تحصيل ... الاول
... المجذور ... اثنى عشر ... الجواب ... الاثنى
عشر ... الاثنى عشر ... سبعة ... واحد
وثلث العاشر كل عدد ضرب في آخر ثم قسم ... الحاصل على ... فالخارج ... ذلك العدد ... مضروبا
... الخارج ... الفاضل ...
... الجذريين ... الفاضل ... عشرة ... وتفاضلهما اثنان
... الى ... الخارج
... على ... واحد ... في مسائل متفرقة مختلفة
... في استخراج المطالب ... الحاصل ...
اثنان ... المطلوب ... فالمجموع ... وستين ... الجواب ...
... ستة ... وستين ... اربعة ... سبعين

٩٤ وهي الاولى من المربعات وخارج القسمة ثلاثة وهو المطلوب والخطاين فرضناه اثنين فالخطا اربعة وعشرين فاقسم
[illegible] خمسة فالجبر [illegible] في المحفوظ الاول ستة وعشرون وفي الثاني [illegible] وعشرون [illegible] على مجموع الخطاين
فيخرج ثلاثة وبالتحليل نقصنا من الخمسة والستين ثلاثة [illegible] اعداد وعشرين على ثلاثة ونقصنا
الباقي فان قيل اقسم العشرة بقسمين يكون الفضل بينهما خمسة فالجبر اردنا اقل شيئا فالاكثر شيء وخمسة مجموعهما شيئان
وخمسة تعدل عشرة فالشيء بعد المقابلة اثنان ونصف وبالخطاين فرضنا الاقل ثلاثة فالخطا الاول واحد ناقص ثم اربعة
فالخطا الثاني ثلاثة ناقصة والفضل بين المحفوظين خمسة وبين الخطاين اثنان وبالتحليل [illegible] الفضلين [illegible]
[illegible] الفضل على النصف تبلغ سبعة ونصفا [illegible] مال زدنا عليه خمسة
وخمسة دراهم ونقصنا من المبلغ ثلاثة وخمسة دراهم [illegible] بالجبر فرضنا المال شيئا [illegible] شيء وخمسة
وخمسة دراهم [illegible] اخماس شيء [illegible] دراهم [illegible] خمسة [illegible]
وبعد اسقاط المشترك اربعة اخماس شيء [illegible]
[illegible] اربعة اخماس [illegible] الخطاين فرضناه خمسة فالخطا الاول اثنان
وثلث زائدة واثنين فالخطا الثاني [illegible] المحفوظ الاول ثلث [illegible] الثاني اربعة وثلثان [illegible]
مجموع الخطاين [illegible] اثنان [illegible] سدس وبالتحليل [illegible]
لا يبقى [illegible] الثلث [illegible] المحتاج [illegible] الباقي [illegible]
زيد [illegible]
[illegible] الارباع [illegible] فالنسبة [illegible] الزمان [illegible] المجهول [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تلك النسبة [illegible]
[illegible]
[illegible]

٩٥ ثم [illegible] الاقترانات [illegible] ثم [illegible]
شيئا [illegible] الثاني [illegible] الثلث [illegible]
[illegible]
درهمان وثلثان مع الثاني [illegible] المذكورة [illegible] دراهم [illegible]
[illegible] الثاني [illegible]
[illegible]
[illegible] المجهولات الثلاثة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الخمسة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
وفقنا الله تعالى [illegible] في هذا الفن [illegible]
[illegible]
[illegible] الزمان [illegible]
[illegible] هذا الفن [illegible]
[illegible]

٩٦

لاصحاب الطبائع الزكية يا طالبا بالكشف منها ما اوردت في هذه الرسالة سيجز منها ما سبيل الاعتبار [illegible]
لمادم وما نسبة الاثام [illegible] عشرة مقشرة [illegible] اذا [illegible] مضروب المجمع في المجمع [illegible]
مفروض [illegible] كان المجمع [illegible] كان الباقي [illegible]
[illegible] عشرة مضروبة
[illegible] كان المجمع [illegible] ثلاثة مربعات [illegible]
[illegible] كان المجمع الا الباقي [illegible]
واعلم [illegible] في هذه الرسالة [illegible] بالجواهر [illegible]
[illegible]
[illegible] الله [illegible]
[illegible] من [illegible] والكتمان [illegible] من اهل الزمان [illegible] اليك ما تقدم
[illegible] هذه الرسالة [illegible] في ثمانية وعشرين من شهر شوال سنة [illegible]

٩٧

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على افضل المرسلين
اما بعد [illegible] بیان [illegible] احوال [illegible] صلى الله عليه [illegible]
امام [illegible] حضرت خاتم الانبیاء علیه السلام نسب شریفش [illegible] عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم
عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مرة بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن کنانة بن خزیمة بن مدرکة
الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان [illegible] حضرت اسمعیل علیه السلام [illegible]
[illegible] عبد مناف بن زهرة بن کلاب [illegible] عام الفیل
[illegible]
[illegible]
[illegible] علیها السلام [illegible]
[illegible]
[illegible] علیه السلام [illegible]
[illegible]
[illegible] ابی طالب [illegible]
هاشم بن عبد مناف [illegible] ابو الحسن [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] امام حسن [illegible] امام حسین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] امام حسن علیه السلام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

بقیع مدینه‌ده اولادی امجادی پانزده نفر ذکور ۱ زید ۲ حسن ۳ عمر ۴ قاسم ۵ عبدالله ۶ عبدالرحمن ۷ حسین اثرم
۸ طلحه ۹ اسحق اناث ۱ ام حسن ۲ ام حسین ۳ فاطمه ۴ ام عبدالله ۵ ام سلمه ۶ رقیه امام حسین علیه السلام امام
سیم‌در پدری علی مرتضی مادری فاطمه بنت رسول الله کنیتی ابا عبدالله لقبی شهید رشید
ولادتی مدینه‌ده شهر ربیع الاول سنه ثلث هجریه [illegible] شهادتی
یوم جمعه یزید بن معاویه علیهما اللعنه [illegible] سنه احدی و ستین کربلا
مشهدی [illegible] کربلا قبر شریفی [illegible] اولاد امجادی [illegible]
ذکور ۱ علی اکبر ۲ علی اصغر ۳ جعفر ۴ عبدالله اناث ۱ سکینه ۲ فاطمه امام زین العابدین علیه السلام امام چهارم‌در پدری
امام حسین مادری شهربانو بنت یزدجرد شهریار [illegible] کنیتی ابو محمد لقبی [illegible] ولادتی
[illegible] شعبان سنه ثمان و ثلثین [illegible] مدینه‌ده [illegible]
ولید بن عبدالملک [illegible] سنه خمس و تسعین عمر شریفی [illegible]
مبارکی بقیع مدینه‌ده اولادی امجادی پانزده نفر ذکور ۱ محمد باقر ۲ زید ۳ عمر ۴ عبدالله ۵ حسن ۶ حسین ۷ حسین اصغر
۸ عبدالرحمن ۹ سلیمان ۱۰ علی ۱۱ محمد اصغر اناث ۱ خدیجه ۲ فاطمه ۳ علیه ۴ ام کلثوم امام محمد باقر علیه السلام امام پنجم‌در
پدری امام زین العابدین مادری ام عبدالله دختر امام حسن کنیتی ابو جعفر لقبی باقر ولادتی [illegible] صفر
سنه ثمان و خمسین [illegible] شهادتی [illegible] ابراهیم بن
ولید [illegible] ذی الحجه سنه اربع عشر و مائه عمر شریفی [illegible] بقیع اولادی
امجادی هفت نفر ذکور ۱ جعفر صادق ۲ عبدالله ۳ ابراهیم ۴ عبیدالله ۵ علی اناث ۱ زینب ۲ ام سلمه امام جعفر صادق
علیه السلام امام ششم‌در پدری امام محمد باقر مادری ام فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر کنیتی ابو عبدالله لقبی صادق
ولادتی [illegible] ربیع الاول سنه ثلث و ثمانین مدینه‌ده [illegible] تقریبا
شهادتی [illegible] ابو جعفر منصور [illegible] سنه ثمان و اربعین و مائه [illegible] بقیع [illegible]
[illegible] اولادی امجادی [illegible] ذکور ۱ موسی کاظم ۲ اسحق ۳ محمد ۴ اسمعیل ۵ عبدالله ۶ [illegible] اناث ۱ [illegible] ۲ فاطمه
۳ اسما امام موسی کاظم علیه السلام امام هفتم‌در پدری امام جعفر مادری حمیده بربریه [illegible] کنیتی ابو الحسن ولادتی [illegible]
هفتم صفر سنه ثمان و عشرین و مائه [illegible] بغدادده [illegible] قبر شریفی بغدادده [illegible] اولادی امجادی [illegible]
نفر ذکور ۱ علی رضا ۲ زید ۳ ابراهیم ۴ عقیل ۵ هرون ۶ حسن ۷ حسین ۸ عبدالله ۹ اسمعیل ۱۰ عبیدالله ۱۱ اسحق ۱۲ احمد
۱۳ جعفر ۱۴ یحیی ۱۵ اسحق ۱۶ عباس ۱۷ ابو القاسم ۱۸ حمزه ۱۹ عبدالرحمن ۲۰ قاسم ۲۱ جعفر اصغر اناث ۱ خدیجه ۲ ام فروه ۳
اسماء ۴ فاطمه کبری ۵ فاطمه صغری ۶ کلثوم ۷ ام کلثوم ۸ آمنه ۹ زینب ۱۰ ام عبدالله ۱۱ زینب صغری ۱۲ ام القاسم ۱۳
حکیمه ۱۴ اسماء صغری ۱۵ محموده ۱۶ امامه ۱۷ میمونه امام علی رضا علیه السلام امام هشتم‌در پدری امام موسی کاظم مادری
[illegible] کنیتی ابو الحسن لقبی رضا [illegible] ولادتی [illegible]
ذی القعده سنه ثمان و اربعین و مائه [illegible] شهادتی [illegible] مامون
[illegible] مشهد [illegible] قبر شریفی [illegible] اولادی امجادی [illegible] ۱ محمد جواد [illegible]

۲ جعفر

Margin: سیم امام حسین — ۴ امام زین العابدین — امام محمد باقر — امام جعفر صادق — امام موسی کاظم — امام علی رضا

۲ جعفر امام محمد تقی علیه السلام امام نهم‌در پدری امام رضا علیه السلام مادری خیزران کنیتی
ابو جعفر لقبی جواد ولادتی مدینه‌ده [illegible] رمضان سنه خمس و تسعین و مائه [illegible] سال شهادتی
[illegible] معتصم [illegible] سنه عشرین و مائتین [illegible] بغدادده قبر شریفی [illegible]
علیه السلام [illegible] اولادی امجادی [illegible] ذکور ۱ علی نقی ۲ موسی اناث ۱ فاطمه ۲ امامه
امام علی نقی علیه السلام امام دهم‌در پدری امام محمد جواد مادری سمانه کنیتی ابو الحسن لقبی نقی ولادتی
پانزدهم ذی الحجه سنه اثنی عشر و مائتین [illegible] مدینه [illegible]
[illegible] رجب سنه اربع و خمسین و مائتین [illegible] سامره [illegible]
[illegible] اولادی امجادی [illegible] ذکور ۱ حسن عسکری ۲ حسین ۳ محمد ۴ جعفر اناث ۱ عالیه امام حسن عسکری امام یازدهم‌در
علیه السلام پدری امام علی نقی مادری حدیثه کنیتی ابو محمد لقبی زکی عسکری ولادتی [illegible] ربیع الآخر
سنه اثنتین و ثلثین و مائتین [illegible]
[illegible] ربیع الاول سنه ستین و مائتین [illegible] سامره [illegible]
صاحب الامر محمد مهدی علیه الصلوة والسلام [illegible] امام [illegible] پدری امام حسن عسکری مادری نرجس
کنیتی ابو القاسم لقبی حجت قائم [illegible] صاحب الزمان [illegible] منتظر صاحب الامر
ولادتی [illegible] پانزدهم شعبان سنه خمس و خمسین و مائتین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] شرح ابیات بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Margin: امام محمد تقی — امام علی نقی — امام حسن عسکری — صاحب الامر محمد مهدی — کتاب شرح ابیات [illegible]

101

[illegible]

[illegible]

الى كلكتى البدنات فان ترجح احدهما انما يكون بالمرجح الخارجي لان ترجحان احدهما [illegible] ان يكون منتهى الامر الا
[illegible]

نحو الاسباب لا فاسد بينهما فيلزم بطلانها اما الثاني اعني فلان المرتقى كل واحد من احاد تلك
السلسلة [illegible] ان كل واحد من احاد
تلك السلسلة [illegible]
[illegible] الفصل الثالث
[illegible]

قاله [illegible] فالمقصود كونه واقعاً في الجملة [illegible] بيان [illegible] مقدمة [illegible] حيث [illegible]

والشرع [illegible] على [illegible] حيث [illegible]

[illegible] الى [illegible] التابع بالنسبة [illegible] القيد [illegible]

الثاني [illegible] المتن [illegible] مشابهة [illegible]

متشابه [illegible] النبي [illegible] الأفعال [illegible]

المعقدة [illegible] النسبة الى [illegible]

[illegible] المتن [illegible] مشابهة [illegible]

[illegible] الثاني [illegible] الأفعال [illegible] المقدمة [illegible]

[illegible] النسبة الى [illegible] المقدمة [illegible]

[illegible]

[illegible] بمقدمة [illegible] الإشارة [illegible] الله [illegible]

[illegible] الثانية [illegible]

تخصيص [illegible] الإرادة [illegible]

والكلام [illegible] الإرادة [illegible] البصري [illegible]

[illegible] الأمر [illegible]

الأفعال [illegible] المطلق

[illegible] الإرادة [illegible] الإرادة

[illegible] الإشارة [illegible] العقل [illegible]

الإشارة [illegible]

[illegible]

[illegible] عليه السلام [illegible] سواء كان سابقا [illegible]

[illegible]

[illegible] المقالة الرابعة

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... نبينا محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم

عبد مناف ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

١٢١ [illegible]

[illegible]

[illegible]

... الباقر ثم جعفر بن محمد الصادق ثم موسى بن جعفر الكاظم ثم علي بن موسى الرضا ثم محمد التقي ثم علي النقي ثم الحسن بن
علي العسكري ثم محمد بن الحسن صاحب الزمان صلوات الله عليه وعليهم اجمعين [illegible]

[illegible]

بالمواخاة لكونه [illegible] المركب [illegible] [illegible] حيث اما الحشر
في الدنيا والاخرة [illegible] الجنة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

كان

١٢٣

كان [illegible] ان يكون [illegible] ارشاده واعلامه بالحفظ [illegible] من الحقوق فالتوبيخ منه
وان كان [illegible] فيجب العزم عليه قال والامر بالمعروف
والنهي عن المنكر بشرطان بعلم الامر والناهي كون المعروف معروفا والمنكر منكرا وان يكون [illegible] لان الامر بالمعروف
عنه [illegible] والمعروف كل فعل حسن
[illegible] والمنكر هو القبيح [illegible] الامر بالمعروف والنهي عن المنكر
واختلفوا [illegible] الوجوب [illegible] الشيخ الطوسي الاول وقال السيد المرتضى الثاني
واختار [illegible] الشيخ [illegible] فيجب [illegible] عقلا [illegible] العقلي
[illegible] الامر [illegible] والنهي هو المنع منه
الواقع [illegible] وهذا [illegible]
المقام الثاني هل [illegible] واجبان على الاعيان او الكفاية فقال الشيخ الاول [illegible] الثاني [illegible] الشيخ بعموم الوجوب [illegible]
لقوله تعالى كنتم خير امة اخرجت للناس تامرون بالمعروف وتنهون عن المنكر واحتج [illegible] ان المقصود وقوع الواجب وارتفاع
القبيح [illegible] ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويامرون بالمعروف وينهون عن المنكر البحث الثاني في شرائط
[illegible] الاول علم الامر والناهي بكون المعروف معروفا والمنكر منكرا [illegible]
[illegible] الثانية [illegible] في المستقبل فان الامر بالماضي والنهي عنه عبث والعبث قبيح الثالث
ان يجوز الامر والناهي [illegible] على ظنه عدم ذلك ارتفع الوجوب الرابع [illegible]
والناهي [illegible] حصول [illegible]
ويجب بالقلب واللسان واليد ولا ينتقل الى الاصعب مع نجاح الايسر [illegible]
[illegible] حصول الانكار [illegible]
كما [illegible]

تمت [illegible]

رب يسر وتمم

هذا كتاب [illegible]

الحمد لله الذي هدانا سواء الطريق وجعل لنا التوفيق خير رفيق والصلاة على من ارسله هدى هو بالاهتداء
حقيق [illegible] وعلى آله واصحابه الذين سعدوا

بسم الله الرحمن الرحيم

قوله الحمد لله افتتح بحمد الله بعد البسملة ابتداء بخير الكلام واقتداء بحديث خير الانام عليه وعلى آله الصلاة والسلام
فان قلت حديث الابتداء مروي في كل من التسمية والتحميد فكيف التوفيق قلت الابتداء في حديث التسمية محمول
على الحقيقي وفي حديث التحميد على الاضافي او على العرفي [illegible]

[illegible]

مناهج الصدق بالتصديق وسعدوا في معارج الحق بالتحقيق وبعد فهذا غاية تهذيب الكلام في تحرير المنطق والكلام
وتقريب المرام من تقرير عقائد الاسلام جعلته تبصرة لمن حاول التبصر لدى الافهام وتذكرة لمن اراد ان يتذكر من ذوي الافهام
سيما الولد الاعز الحفي الحري بالاكرام [illegible] القسم الاول في
المنطق

الذين [illegible] قوله مناهج [illegible]

[illegible]

مقدمة العلم إن كان إذعاناً للنسبة فتصديق وإلا فتصور ويقتسمان بالضرورة الضرورة والاكتساب بالنظر وهو ملاحظة ١٢٨
المعقول لتحصيل المجهول وقد يقع فيه الخطأ فاحتيج إلى القانون يعصم عنه وهو المنطق

ثم إن المكتسب إما العلم بجميع المسائل أو المقدار المعتد به الذي يحصل به العصمة أو بعض المسائل أو بعض المقدار المعتد به فيحصل
من ملاحظة المشترك بين النسبة حتى يكون أنها لا يعتقد في بعضها البيان وفي بعضها التحصيل أو الحصول حينئذ
العقل السليم مناسباً قوله مقدمة أي هذه مقدمة يتبين فيها أمور يكون لها مزيد ربط بالمنطق والحاجة إليه وهي مأخوذة
من مقدمة الجيش والمراد ههنا أنه إن كان الكتاب عبارة عن الألفاظ والعبارات فالظاهر من الكلام مقدمات العلم المقصود
لارتباطها المقصود بها واستقلالها بيد أنه لما كان الكتاب عبارة عن المعاني فالمراد من المقدمة طائفة من المعاني يوجب الاطلاع
عليها بصيرة في الشروع ثم تجري الاحتمالات الأخر في الكتاب فينبغي جوازها في المقدمة التي هي جزء وكذا القسم إلى به
وما بإزاء الألفاظ والمعاني في هذا الباب قوله العلم هو الصورة الحاصلة من الشيء عند العقل والمقسم ههنا ليس بمعرفة الكلية
الشرعية بجميع المقدم القسم والآن تعريف العلم مشهور مستغنى عنه بأن الدلالة العلم بديهي المشترك على ما قيل قوله إن كان
إذعاناً للنسبة أي اعتقاداً بالنسبة الخبرية الثبوتية كالإذعان بأن زيداً قائم أو السلبية كالاعتقاد بأنه ليس بقائم فقد
اختاره من مذهب الحكماء حيث جعل التصديق نفس الإذعان والحكم دون المجموع المركب منه ومن تصور الطرفين كما زعمه الإمام
الرازي واختار مذهب القدماء حيث جعل متعلق الإذعان والحكم الذي هو جزء أخير للقضية هو النسبة الخبرية الثبوتية
أو السلبية لا وقوع النسبة الخبرية التقييدية أو لا وقوعها كما ذهب إليه المتأخرون القائلون بتربيع أجزاء القضية في ملاحظة القضايا قوله وإلا
فتصور سواء كان إدراكاً لأمر واحد كتصور زيد أو لأمور متعددة بدون نسبة كتصور زيد أو الأمور متعددة بدون نسبة
كتصور زيد وعمرو أو مع نسبة غير تامة أي التي لا يصح السكوت عليها كتصور غلام زيد أو تامة إنشائية كتصور اضرب أو خبرية
مدركة بإدراك غير إذعاني كما في صورة التخييل والشك والوهم قوله ويقتسمان الاقتسام بمعنى القسمة على ما اقتسم
بقسم التصور والتصديق كلاً من وصفي الضرورة أي الحصول بلا نظر والاكتساب أي الحصول بالنظر فيأخذ التصور قسماً
من الضرورة فيصير ضرورياً وقسماً من الاكتساب فيصير كسبياً وكذا الحال في التصديق فالمذكورة ههنا في هذه العبارة صريحاً
أقسام الضرورة والاكتساب ويعلم أقسام كل من التصور والتصديق إلى الضروري والمكتسب ضمناً وكناية وهي الأولى ما سبق
من الشيخ قوله بالضرورة إشارة إلى أن هذه القسمة بديهية لا يحتاج إلى تجشم الاستدلال إذا أنكرها أحد فإنا
رجعنا إلى وجداننا أن بعض التصورات ما هو حاصل لنا بلا نظر كتصور الحرارة والبرودة ومنها ما هو حاصل بالنظر والفكر كتصور
حقيقة الملك والجن وكذا من التصديقات ما يحصل بلا نظر كالتصديق بأن الشمس مشرقة والنار محرقة ومنها ما يحصل بالفكر كالتصديق
بأن العالم حادث والصانع موجود قوله وهو ملاحظة المعقول لتحصيل المجهول أي الفكر والنظر الشرعي لا الإدراك المعلوم لتحصيل المجهول
معلوم وقد عدل عن لفظ المعلوم إلى المعقول تنبيهاً على التحرز عن استعمال اللفظ المشترك في التعريف لأنه تنبيه على أن
الفكر إنما يجري في المعقولات [illegible] في النقل [illegible] الجزئية لا الكلية كما أنها لا مكتسبة ومنها [illegible]
الشيخ قوله فاحتيج إلى القانون لفظ يوناني أو سرياني موضوع في الأصل لمسطر الكتابة وفي الاصطلاح قضية كلية يتعرف منها
أحكام جزئيات موضوعها كقول النحاة كل فاعل مرفوع فإنه حكم كلي يعلم منه أحكام جزئيات الفاعل قوله وقد يقع فيه الخطأ
بملاحظات الفكر فقد ينتهي إلى نتيجة كحدوث العالم وقد ينتهي إلى نقيضها كقدم العالم فأحد الفكرين خطأ لا محالة وإلا
لزم اجتماع النقيضين [illegible] في الفكر وهو المنطق فقد ثبت احتياج الناس إلى ما
في العصمة من الخطأ في الفكر فإن الفكر يتوقف على مقدمات الأولى أن العلم إما تصوري وإما تصديقي والثانية أن بعض كل منهما حاصل بالنظر

[illegible]

وموضوعه المعلوم التصوري والتصديقي من حيث إنه يوصل إلى مجهول تصوري فيسمى معرفاً أو تصديقي فيسمى حجة ١٢٧
فصل دلالة اللفظ على تمام ما وضع له مطابقة وعلى جزئه تضمن وعلى الخارج التزام ولا بد فيه من اللزوم عقلاً
أو عرفاً ويلزمهما المطابقة ولو تقديراً

المحصل بالنظر الثالثة أن الفكر قد يقع فيه الخطأ فهذه المقدمات الثلث يفيد احتياج الناس في التحرز عن الخطأ في الفكر
إلى قانون وذلك هو المنطق فعلم من هذه تعريف المنطق أيضاً بأنه قانون يعصم مراعاته الذهن عن الخطأ في الفكر
من الأمور الثلثة التي وضعت المقدمة لبيانها بقي الأمر في الثالث وهو بيان موضوع المنطق فأشار إليه
بقوله وموضوعه قوله وموضوعه موضوع العلم ما يبحث فيه عن عوارضه الذاتية والعرض الذاتي ما يعرض الشيء إما
أولاً أو بالذات كالتعجب اللاحق للإنسان من حيث إنه إنسان وإما بواسطة أمر مساو له كالضحك العارض له بواسطة
التعجب [illegible] عن الإنسان بالعرض والمجاز فافهم قوله المعلوم التصوري أي أن موضوع المنطق هو المعرف
والحجة [illegible] المعرف عبارة عن المعلوم التصوري لكن لا مطلقاً بل من حيث إنه يوصل إلى مجهول تصوري كالحيوان الناطق
الموصل إلى تصور الإنسان وأما المعلوم التصوري الذي لا يوصل إلى المجهول التصوري فلا يبحث عنه في المنطق كالكلي
الجزئي المعلوم [illegible] والحجة عبارة عن المعلوم التصديقي لكن لا مطلقاً بل من حيث إنه يوصل إلى المطلوب التصديقي
كقولنا العالم متغير وكل متغير حادث الموصل إلى المجهول التصديقي وهو قولنا العالم حادث [illegible]
حجة والمنطقي لا يبحث [illegible] من حيث إنه [illegible] يوصل إلى المجهول قوله معرفاً
لأنه يعرف المجهول التصوري قوله حجة لأنها يصير سبباً للغلبة على الخصم والحجة في اللغة الغلبة فهذا من قبيل تسمية المسبب
باسم السبب قوله دلالة اللفظ فصل [illegible] نظر المنطقي إلى الألفاظ [illegible] معاني [illegible]
[illegible] ذكر [illegible] والموضوع في صدر كتب المنطق [illegible] التعريف [illegible] مباحث الألفاظ
بعد المقدمة [illegible] الإفادة والاستفادة [illegible] الألفاظ المتعلقة [illegible]
الألفاظ [illegible] والكلي والجزئي والمتواطئ والمشكك [illegible] من حيث الإفادة والاستفادة
وحاصله [illegible] بالدلالة [illegible] العلم بشيء آخر [illegible]
هي الدال [illegible] الدلالة اللفظية الوضعية [illegible] بسبب وضع الواضع وتعيينه [illegible]
[illegible] بسبب اقتضاء الطبع
[illegible] بسبب [illegible]
[illegible] الدال [illegible]
غير الوضع والطبع [illegible] على وجود اللافظ [illegible] على ثلاثة أقسام
الدلالة [illegible] الدلالة اللفظية الوضعية [illegible] الإفادة والاستفادة وهي ثلثة أقسام
المطابقة والتضمن والالتزام لأن دلالة اللفظ بسبب وضع الواضع إما على تمام الموضوع له [illegible]
عند قوله ولا بد أي في دلالة الالتزام قوله من اللزوم أي كونه بحيث يحصل تصور الموضوع له [illegible]
كان هذا اللزوم الذهني عقلاً كالبصر بالنسبة إلى العمى [illegible] بالنسبة إلى الكرم قوله ويلزمهما المطابقة
ولو تقديراً أي وإن كان ذلك اللزوم أي تحقق الالتزام فقط [illegible] المطابقة لا شك أن الدلالة التضمنية على جزء
المعنى [illegible] الدلالة على المعنى [illegible] على المعنى حقيقة بأن يطلق اللفظ [illegible] المعنى [illegible]
[illegible] بالفعل ما [illegible] إذا [illegible] اللفظ في الجزء أو اللازم [illegible]
بالفعل [illegible] تقديراً بمعنى أنه لو [illegible] اللفظ [illegible] من اللفظ [illegible] المطابقة [illegible]

١٢٨ ولا يدل الموضوع ان قصد بجزء منه الدلالة على جزء المعنى فمركب اما تام خبر او انشاء واما ناقص تقييدي
او غيره والا فمفرد وهو ان استقل في الدلالة فان دل بهيئته على احد الازمنة الثلاثة فكلمة والا فاسم والا فاداة فاما ان اتحد
معناه فمع تشخصه وضعاً علم وبدونه متواطئ ان تساوت افراده ومشكك ان تفاوتت باولية او اولوية وان كثر فان وضع
لكل فمشترك والا فان اشتهر في الثاني فمنقول [illegible] الناقل والا فحقيقة ومجاز فان اشتهر في الثاني

الى بعض [illegible] قوله ولا يمكن ان يجوز ان يكون اللفظ بمعنى بسيط لا جزء له ولا لازم [illegible] المطابقة
بدون التضمن والالتزام وكان لازم مركب لا لازم له تحقق التضمن بدون الالتزام وكان لمعنى بسيط لا لازم
يعني تحقق الالتزام بدون التضمن والاستلزام [illegible] في شيء من الطرفين قوله فالموضوع اي اللفظ الموضوع
ان اريد بجزء منه جزء من معناه فهو المركب [illegible] فالمركب انما يتحقق بتحقق امور اربعة الاول
ان يكون للفظ جزء والثاني ان يكون لمعناه جزء والثالث ان يدل جزء اللفظ على جزء معناه والرابع ان يكون هذه
الدلالة مرادة [illegible] المفرد والمركب [illegible] والمفرد اقسام اربعة الاول ما لا جزء
للفظه كهمزة الاستفهام والثاني ما لا جزء لمعناه [illegible] الثالث ما لا يدل جزء لفظه على جزء معناه كزيد [illegible]
[illegible] على معناه لكن الدلالة غير مقصودة كالحيوان الناطق علماً لشخص انساني قوله اما تام اي يصح
السكوت عليه كزيد قائم [illegible] احتمل الصدق والكذب [illegible] يكون من شأنه [illegible] لذلك او الكذب
قوله او انشاء وان لم يحتملهما قوله واما ناقص اي لم يصح السكوت عليه قوله تقييدي ان كان الجزء الثاني قيداً
للاول [illegible] في الدار قوله او غيره ان لم يكن الثاني قيداً للاول [illegible] قوله والا
[illegible] بجزء منه الدلالة على جزء المعنى قوله وهو ان استقل في الدلالة على معناه بان لا يحتاج فيها
[illegible] قوله بهيئته بان يكون بحيث [illegible] هيئة التركيبية [illegible]
[illegible]
[illegible] قوله [illegible]
المنطقيين [illegible] قوله والا فاداة اي وان لم يستقل في الدلالة فاداة في عرف المنطقيين [illegible]
النحاة قوله وانما [illegible] اشارة الى ان هذه القسمة [illegible]
[illegible] يقتضي ان يكون [illegible] المعنى [illegible] فالعلم والمتواطئ والمشكك
[illegible] بل تحقق فيه [illegible] بالكلية والجزئية [illegible] قوله ان اتحد اي وحد
معناه قوله فمع تشخصه اي جزئيته قوله وضعاً [illegible] الاستعمال [illegible]
في الاستعمال [illegible] في هذا القسم انما الموضوع له حقيقة
[illegible] وضع اللفظ له [illegible] الحقيقة والمجاز من اقسام [illegible]
المعنى وعلى الثاني [illegible] المعنى [illegible]
القيد بقوله وضعاً قوله ان تساوت اي يكون صدق هذا المعنى [illegible] على السوية قوله ان تفاوتت باولية
اي يكون صدق هذا المفهوم على بعض افراده [illegible] على بعض [illegible]
من صدقه على بعض آخر [illegible] تفاوتت باولية او [illegible] المشككة [illegible]
[illegible] قوله وان كثر اي المعنى [illegible]
لكل [illegible]
وعلى الثاني [illegible] اللفظ [illegible] من اللفظ الموضوع له [illegible]

١٢٩ فنفس المفهوم ان امتنع فرض صدقه على كثيرين فجزئي والا فكلي امتنعت افراده او امكنت ولم يوجد او وجد الواحد مع
امكان الغير او امتناعه او الكثير مع التناهي او عدمه وما الكليان ان تفارقا كلياً فمتباينان والا فان تصادقا كلياً من الجانبين
فمتساويان ونقيضاهما كذلك او من جانب فاعم واخص مطلقاً ونقيضاهما بالعكس والا فمن وجه وبين نقيضيهما تباين جزئي كالمتباينين

[illegible] الاول بحيث [illegible] الثاني انما [illegible]
[illegible] في هذا الثاني [illegible] الاول [illegible] في الاول [illegible] في الثاني [illegible]
[illegible] في الاول [illegible] في الثاني [illegible] في الاول [illegible] في الثاني
في الاول اي المعنى الموضوع [illegible] حقيقة [illegible] في الثاني [illegible] الموضوع [illegible]
[illegible] المعنى الثاني [illegible] العلم [illegible]
[illegible] الثالث [illegible]
الى الثاني قوله فنفس المفهوم اي ما حصل في العقل [illegible] من اللفظ باعتبار [illegible]
[illegible] قوله فرض صدقه [illegible]
[illegible] قوله امتنعت افراده [illegible] قوله او امكنت اي لم يمتنع [illegible]
[illegible] قوله [illegible] قوله [illegible] قوله انا [illegible] قوله مع [illegible]
كالكواكب السبعة [illegible] قوله او عدمه [illegible] مذهب الحكماء قوله وما الكليان
ان تفارقا كلياً بان [illegible] المطلق والعموم
[illegible] متباينان كالانسان
[illegible] والاخص [illegible] كالحيوان
[illegible] متساويان كالانسان والناطق
[illegible] كالانسان والناطق
[illegible] والعموم والخصوص
[illegible] حيوان
[illegible] جزئي [illegible]
[illegible] جزئيتين [illegible] الحيوان [illegible]
الحيوان [illegible] قوله ونقيضاهما [illegible] المتساويين [illegible]
[illegible] احدهما [illegible] نقيض الآخر [illegible]
النقيضين [illegible] النقيضين [illegible] قوله ونقيضاهما
[illegible] الانسان [illegible] الناطق [illegible]
بالعكس اي نقيض الاعم [illegible] نقيض الاخص [illegible] نقيض الاعم [illegible]
[illegible] نقيض الاعم [illegible] نقيض الاخص [illegible] نقيض الاخص [illegible] نقيض الاعم [illegible]
نقيض الاعم [illegible] نقيض الاخص [illegible] اجتماع النقيضين
[illegible] الانسان [illegible] نقيض الاعم نقيض الاخص [illegible] نقيض الاخص
[illegible] الانسان [illegible] الحيوان [illegible] نقيض الاعم [illegible] الاخص
نقيض الاعم [illegible] النقيضان متساويين [illegible] قوله تباين جزئي [illegible]
[illegible] قوله ولا من جانب واحد [illegible]

١٣٠ وقد يقال الجزئي للأخص وهو أتم والكليات خمس لأن الأول الجنس وهو المقول على الكثرة المختلفة الحقيقة في جواب
ما هو فإن كان الجواب عن الماهية وعن بعض المشاركات هو الجواب عنها وعن الكل فقريب كالحيوان وإلا فبعيد
كالجسم النامي والثاني هو المقول على الكثرة المتفقة الحقيقة في جواب ما هو

الجزئي وهو صدق كل من الكليين بدون الآخر في الجملة فإن صدقا أيضا معا كان بينهما عموم من وجه وإن لم يتصادقا أصلا
كان بينهما تباين كلي فالتباين الجزئي يتحقق في ضمن العموم من وجه وفي ضمن التباين الكلي [illegible] أن الأمرين اللذين بينهما
عموم من وجه قد يكون بين نقيضيهما أيضا العموم من وجه كالحيوان والأبيض فإن بين نقيضيهما عموما من وجه وقد يكون بين نقيضيهما
تباين كلي كالحيوان واللاإنسان فإن بينهما عموما من وجه وبين نقيضيهما وهما اللاحيوان والإنسان مباينة كلية فلهذا
قال إن بين نقيضي الأعم والأخص من وجه تباينا جزئيا لا العموم من وجه فقط ولا التباين الكلي قوله كالمتباينين فإن
بين نقيضي الأعم والأخص من وجه مباينة جزئية كذلك بين نقيضي المتباينين تباين جزئي فإنه لما صدق كل من العينين
مع نقيض الآخر صدق كل من النقيضين مع عين الآخر فيصدق كل من النقيضين بدون الآخر في الجملة وهو التباين الجزئي
ثم إنه قد يتحقق في ضمن التباين الكلي كالموجود والمعدوم فإن بين نقيضيهما وهما اللاموجود واللامعدوم أيضا تباين كلي
وقد يتحقق في ضمن العموم من وجه كالإنسان والحجر فإن بين نقيضيهما أعني اللاإنسان واللاحجر عموما من وجه فلذا قال
إن بين نقيضيهما مباينة جزئية حتى يشمل القسمين [illegible] إن المصنف ذكر نقيضي المتباينين لفائدتين الأولى قصد
الاختصار بقياسه على نقيضي الأعم والأخص من وجه والثاني أن نقيض التباين الجزئي من حيث أنه جزئي منحصر في نسبة
[illegible] اللذين هما العموم من وجه والتباين الكلي [illegible] قوله وقد يقال الجزئي
يعني أن لفظ الجزئي كما يطلق على المفهوم الذي يمتنع أن يصدق على كثيرين كذلك يطلق على الأخص من شيء ويطلق الأول
بمعنى الحقيقي وعلى الثاني بالإضافي والجزئي بالمعنى الثاني أعم منه بالمعنى الأول لأن كل جزئي حقيقي فهو مندرج تحت مفهوم
عام وأقله المفهوم والشيء ولا عكس كليا لأن الجزئي الإضافي قد يكون كليا كالإنسان بالنسبة إلى الحيوان ولك أن تقول
وهو أعم [illegible] جواب سؤال مقدر [illegible] الأخص [illegible] الذي يصدق عليه الآخر صدقا كليا ولا عكس
[illegible] كذلك [illegible] الجزئي الإضافي لا يلزم أن يكون كليا بل قد يكون جزئيا حقيقيا فتفسير الجزئي الإضافي بالأخص
بهذا المعنى تفسير [illegible] أي الأخص المذكور ههنا أعم من الأخص [illegible] أن الجزئي
الحقيقي [illegible] بالنسبة [illegible] قوله والكليات أي الكليات التي لها
أفراد بحسب نفس الأمر [illegible] في الخارج كالإنسان منحصرة في خمسة أنواع وأما الكليات الفرضية التي لا مصداق
لها [illegible] فلا يتعلق بالبحث عنها غرض [illegible] إلى الأفراد المحققة في نفس الأمر فإما أن يكون
نفس حقيقة تلك الأفراد وهو النوع أو جزء حقيقتها فإن كان تمام المشترك بين شيء منها وبين نوع آخر فهو الجنس وإلا
فهو الفصل [illegible] فإما أن يختص بأفراد حقيقة واحدة أو لا يختص
فالأول هو الخاصة والثاني هو العرض العام [illegible] قوله المقول أي المحمول [illegible] في جواب ما هو
ما هو سؤال عن تمام الحقيقة [illegible] السؤال [illegible] إن كان السؤال عن تمام الماهية المختصة به يقع النوع في
الجواب إن كان المذكور [illegible] إن كان المذكور حقيقة كلية [illegible] كان السؤال
عن تمام الماهية المشتركة بين تلك الأمور فإن كانت متفقة الحقيقة كان المسئول عنه تمام الحقيقة المتفقة المختصة في
تلك الأمور فيقع النوع أيضا في الجواب [illegible] وإن كانت مختلفة الحقيقة كان المسئول عنه تمام الحقيقة المشتركة
بين تلك الحقائق المختلفة وقد عرفت أن تمام المشترك بين الحقائق المختلفة هو الجنس فيقع الجنس في الجواب
فالجنس

١٣١ وقد يقال على الماهية المقول عليها وعلى غيرها الجنس في جواب ما هو ويختص باسم الإضافي كالأول بالحقيقي وبينهما عموم من وجه
لتصادقهما على الإنسان وتفارقهما في الحيوان والنقطة ثم الأجناس قد تترتب متصاعدة إلى العالي ويسمى جنس الأجناس والأنواع
متنازلة إلى السافل ويسمى نوع الأنواع وما بينهما متوسطات الثالث الفصل وهو المقول على الشيء في جواب أي شيء هو في ذاته [illegible]

فالجنس لابد أن يقع جوابا عن الماهية وعن بعض الحقائق المختلفة المشاركة إياها في ذلك الجنس فإن كان مع ذلك
جوابا عن الماهية وعن كل واحد من الماهيات المختلفة المشاركة بها في ذلك الجنس فالجنس قريب كالحيوان حيث يقع
جوابا عن السؤال عن الإنسان وعن كل ما يشاركه في الماهية الحيوانية وإن لم يقع جوابا عن الماهية وعن كل ما يشاركها في ذلك
فالجنس بعيد كالجسم حيث يقع جوابا عن السؤال بالإنسان والحجر ولا يقع جوابا عن السؤال بالإنسان والشجر والفرس بل
قوله على الماهية أي المقول في جواب ما هو [illegible] الماهية [illegible] الصنف كالرومي مثلا
خارجا منها فالنوع الإضافي ما يكون إما نوعا حقيقيا مندرجا تحت الجنس كالإنسان تحت الحيوان وإما جنسا مندرجا
تحت جنس آخر كالحيوان تحت الجسم النامي ففي الأول يتصادق النوع الحقيقي والإضافي وفي الثاني يوجد الإضافي بدون
الحقيقي والإضافي [illegible] الحقيقي بدون الإضافي فيما إذا كان النوع
بسيطا لا جزء له حتى يكون جنسا [illegible] بالنقطة [illegible] النسبة [illegible] العموم من وجه
قوله والنقطة [illegible] والسطح [illegible] ينقسم في العرض والعمق
منقسم في العرض والعمق والنقطة غير منقسم في الطول والعرض والعمق [illegible] إن لم يقبل القسمة
أصلا لم يكن لها جزء فلا يكون لها جنس [illegible] والجنس [illegible] خارجا
من الأجزاء العقلية [illegible] أن يكون للنقطة جزء [illegible] قوله متصاعدة أن يكون
الترقي [illegible] الجنس [illegible] من الجنس [illegible]
كالجوهر قوله متنازلة بأن يكون التنزل [illegible] لأنه نوع النوع [illegible] من النوع وهكذا إلى أن ينتهي
إلى نوع الأنواع [illegible] قوله وما بينهما أي ما بين العالي والسافل في سلسلتي الأنواع
والأجناس [illegible] متوسطات فما بين الجنس العالي والجنس السافل أجناس متوسطة وما بين النوع العالي والنوع السافل
أنواع متوسطة [illegible] الجنس العالي والنوع السافل المذكورين [illegible]
الحيوان ما بين الجنس العالي والنوع السافل متوسطات أما جنس متوسط فقط كالنوع العالي والنوع السافل [illegible]
أما جنس متوسط فقط كالنوع العالي [illegible] الجنس السافل [illegible]
الثاني [illegible] الجنس المفرد والنوع المفرد [illegible] في سلسلة الترتيب
وأما القسم [illegible] قوله أي شيء [illegible] الشيء [illegible]
[illegible] إنسان [illegible]
[illegible] الإنسان [illegible]
[illegible] الإنسان [illegible] الفصل [illegible]
[illegible] في جواب أي شيء [illegible]
الذي في هذا المقام [illegible]
[illegible] في جواب ما هو [illegible] الجنس [illegible] الفصل
[illegible]

فقريبه اما البعيد فبعيد واما نسبته الى الماهية فتقوم لانها ينتفي عند نفيه والمقوم للعالي مقوم السافل ولا عكس والقسم ١٣٣
بالعكس الرابع الخاصة وهي الخارج المقول على ما تحت حقيقة واحدة فقط الخامس العرض العام وهو الخارج المقول عليها
وعلى غيرها [illegible] الشيء [illegible] الذهن الى الماهية من الوجه الذي يلزم من تصوره الملزوم لزوم تصوره اللازم
بالملزوم [illegible] بخلافه والا فيفرق بينهما

واما طلب الشيء بالجنس فيطلب ما يميزه من المشاركات في ذلك الجنس فيقال الانسان اي حيوان هو في جواب فيقع
الجواب بالناطق لانه يميزه شيء في التعريف كناية عن الجنس المعلوم الذي يطلب ما يميز الشيء عن مشاركاته في ذلك الجنس
[illegible] الاشكال [illegible] قوله فقريب كالناطق بالنسبة الى الانسان حيث يميزه عن المشاركات في جنس القريب
وهو الحيوان قوله فبعيد كالحساس بالنسبة الى الانسان حيث يميزه عن المشاركات في جنسه البعيد وهو الجسم النامي
قوله اما نسبته اي الفصل بالنسبة الى الماهية التي هو فصل مميز لها وبالنسبة الى الجنس الذي يميز الماهية عنه من بين
افراده فهو لا محالة [illegible] مقوما لان جزء الماهية وحصل لها [illegible] بالاعتبار الثاني فيسمى مقسما لان بانضمامه الى الجنس
يحصل قسم [illegible] تقسيم الحيوان الى الحيوان الناطق والحيوان الغير الناطق قوله والمقوم
للعالي اللام للاستغراق اي كل فصل مقوم للعالي فهو فصل مقوم للسافل لان مقوم العالي جزء العالي والعالي جزء السافل
وجزء الجزء جزء فمقوم العالي جزء للسافل ثم [illegible] السافل ان الماهية العالي مثلا بكونه جزء [illegible] ومعنى المقوم والعالي
ان المراد بالعالي ههنا الجنس [illegible] سواء كان فوقه ايضا جنس او لم يكن وكذا المراد بالسافل الجنس الذي يكون تحت اخر
سواء كان تحته ايضا جنس اخر او لم يكن [illegible] الجنس المتوسط عال بالنسبة الى ما تحته وسافل بالنسبة الى ما فوقه قوله ولا عكس اي
كليا بمعنى انه ليس كل مقوم للسافل مقوما للعالي فان الناطق مقوم للسافل الذي هو الانسان وليس مقوم العالي الذي هو الحيوان
قوله والمقسم بالعكس اي كل مقسم للسافل فهو مقسم للعالي [illegible] ولا عكس اي كليا [illegible] الاول ان الفصل المحصل لنوع السافل
[illegible] للعالي [illegible] قسم [illegible] والثاني [illegible] مقسم للعالي الذي هو الجسم النامي وليس
مقسما للسافل الذي هو الحيوان قوله وهي الخارج اي المحمول الخارج فان المقسم مشترك في جميع مسميات الاقسام [illegible]
تقسم الى الخاصة [illegible] جميع افرادها وغير شاملة كالكاتب بالفعل للانسان قوله حقيقة واحدة نوعية او جنسية فالاولى خاصة
للنوع والثاني خاصة الجنس كالماشي خاصة للحيوان وعرض عام للانسان قوله وعلى غيرها كالماشي يقال على حقيقة الانسان
وعلى غيرها من الحقائق الحيوانية قوله [illegible] الخاصة والعرض العام [illegible] الذي هو [illegible] اللازم والذي لا
[illegible] ان [illegible] المعنى اللازم [illegible] الشيء [illegible]
[illegible] الذي [illegible] اللازم [illegible] بالنظر الذهني [illegible] النظر من خصوص وجوده في الخارج [illegible]
بان يكون هذا الشيء بحيث كلما تحقق في الذهن او في الخارج [illegible] اللازم [illegible] بالنظر [illegible] الى حضوره
الخارجي او الذهني فهذا القسم بالحقيقة [illegible] اللازم [illegible] لازم الماهية كالزوجية للاربعة ولازم الوجود
الخارجي كالاحراق للنار [illegible] كحقيقة الانسان [illegible]
يسمى [illegible] اللازم [illegible] البين [illegible] احدهما اللازم الذي يلزم تصوره من تصور
الملزوم [illegible] من تصور [illegible] البين [illegible] اللازم الذي لا يلزم [illegible]
من تصور الملزوم [illegible] للانسان الثاني من معنى البين هو اللازم الذي يلزم من تصوره مع تصور الملزوم
والنسبة بينهما الجزم باللزوم كالزوجية للاربعة [illegible] والنسبة [illegible]
[illegible] البين بالمعنى الاعم [illegible] هو الذي لا يلزم من تصوره مع تصور الملزوم
والنسبة بينهما الجزم باللزوم [illegible] التقسيم الثاني في الحقيقة [illegible] الى [illegible]

فقير

بحيث يحصل [illegible] منقسم المفهوم الكلي يسمى كليا منطقيا ومعروضه كليا طبيعيا والمجموع عقليا وكذلك الانواع ١٣٢
الخمسة والحق وجود الطبيعي بمعنى وجود اشخاصه [illegible] الشيء ما يقال عليه [illegible] ان يكون مساويا
او اعم او اخص [illegible] المساوي [illegible] الاخص والتعريف بالفصل القريب حد [illegible] وان كان
مع الجنس القريب تام [illegible] فقط [illegible] العرض العام

تقديرا انما بتبيان بالبيت وهو البيت قوله كالكوكب الفلك فانها ماهية الفلك فانه لم يتمنع انفكاكها عقلا الى
ذات الفلك قوله [illegible] الحل [illegible] قوله [illegible] الثاني قوله [illegible] اي [illegible] لفظ الكلي
بمعنى المفهوم الذي لا يمتنع [illegible] على كثيرين يسمى كليا منطقيا لان المنطق [illegible] هذا المعنى ومعروض
عليه هذا المفهوم كالانسان والحيوان يسمى كليا طبيعيا [illegible] في الخارج [illegible] والمجموع المركب منهما
الماهية والمعروض كالانسان الكلي والحيوان الكلي يسمى كليا عقليا اذ لا وجود له الا في العقل قوله وكذلك الانواع الخمسة يعني كان الكلي
يكون منطقيا وطبيعيا وعقليا كذلك الانواع الخمسة يعني الجنس والفصل والنوع والخاصة والعرض العام يجري في كل منها
هذه الاعتبارات الثلاثة مثلا مفهوم النوع اعني الكلي المقول على كثيرين متفقين بالحقيقة في جواب ما هو يسمى نوعا منطقيا
ومعروضه كالانسان والفرس نوعا طبيعيا ومجموع العارض والمعروض كالانسان النوع نوعا عقليا وعلى هذا فقس البواقي
والاعتبارات الثلاث يجري في الجزئي ايضا [illegible] مفهوم الجزئي اعني ما يمتنع فرض صدقه على كثيرين
يسمى جزئيا منطقيا ومعروضه [illegible] يسمى جزئيا طبيعيا والمجموع [illegible] يسمى جزئيا عقليا قوله والحق وجود الطبيعي
بمعنى وجود اشخاصه [illegible] في ان الكلي المنطقي [illegible] في الخارج [illegible] في العقل ولذا
كانت من المعقولات الثانية وكذا في ان الكلي العقلي [illegible] انتفاء الجزء يستلزم انتفاء الكل واما النوع في الكلي الطبيعي
كالانسان من حيث هو انسان الذي يعرضه الكلية في العقل [illegible] في الخارج [illegible] الكلي الطبيعي [illegible]
الافراد فالاول مذهب جمهور الحكماء والثاني مذهب بعض المتأخرين [illegible] فان الحق هو الثاني وذلك لانه ليس
الكلي في الخارج [illegible] الواحد بالصفات المتضادة كالكلية والجزئية [illegible] الشيء الواحد [illegible]
[illegible] الكلي الطبيعي [illegible] قوله معرف الشيء [illegible]
من بيان [illegible] التعريف [illegible] بالذات [illegible]
ما يحمل على الشيء اي المعرف [illegible] يكون [illegible] ولهذا [illegible] لان كلامه
لا يفيد شيئا منها كالحيوان في تعريف الانسان فان الحيوان [illegible] لان حقيقة الانسان هو الحيوان مع الناطق
[illegible] الانسان من جميع [illegible] بعض الحيوان هو الفرس [illegible] واما الاخص اعني مطلقا [illegible]
[illegible] ان يكون [illegible] الانسان [illegible]
في ضمن الحيوان [illegible] التعريف [illegible]
[illegible] الشيء [illegible] ان يكون مساويا
[illegible] في نظر العقل [illegible] هو المعرف لا اخفى
[illegible] الاشياء في الجلاء والخفاء قوله الفصل القريب وحده التعريف [illegible] على ما [illegible] المعرف [illegible]
على ما سبق [illegible] فصلا قريبا [illegible] الجنس
القريب [illegible] الجنس القريب يسمى حدا تاما [illegible] الجنس
القريب [illegible] الجنس البعيد [illegible] فصل قريب [illegible]
ناقصا [illegible] قوله وانه تعريفا [illegible] بالعرض العام [illegible]

وقد اجيب في الحاشية بان المراد باللفظي هو ما يقصد به تفسير مدلول اللفظ المشهور [illegible] التعريف
والكذب فان كان الحكم فيهما بحيث يشتمل شيء [illegible] او سالبة [illegible] الحكم على موضوعها او المحكوم به ١٣٤
والا لا فالنسبة رابطة وقد يسمى [illegible] ويسمى جزء الاول [illegible] والثاني تاليا والموضوع ان كان
شخصا معينا سميت القضية مخصوصة وان كان نفس الحقيقة فطبيعية [illegible] افراده كلا او بعضا
محصورة كلية او جزئية [illegible]
على كثير الموجب [illegible] من جميع ما عداه [illegible] لا يفيد شيئا منها فلذا لم يعتبر في مقام التعريف الظاهر
من ذلك ان لا يعتبر [illegible] التعريف بجميع [illegible] منها [illegible] كما الجميع [illegible] كتعريف الانسان
بالشيء المستقيم القامة وتعريف الخفاش بالطائر [illegible] فهو تعريف بخاصة مركبة معتبرة منهم كما صرح به بعض المحققين
قوله وقد اخترع في التلخيص اشارة الى ان الالبان والمتقدمين من حيث حقيقة [illegible] التعريف بالذاتي [illegible] كتعريف الانسان
بحيوان [illegible] الاخص والاعم كتعريف [illegible] فيكون [illegible] التعريف [illegible] الاخفى [illegible] كتعريف
الحيوان بالضاحك ولكن [illegible] تعريف بالاخفى [illegible] **قوله** واللفظي اي كما [illegible] في التعريف
اللفظي ان يكون [illegible] تفسير مدلول اللفظ [illegible] من بين معاني المخزونة في الخاطر
[illegible] من معلوم كما في الحقيقي [illegible] **قوله** وما القول فيعرف هذا الفن بقول مركب سواء كان مركبا
معقولا او ملفوظا والتعريف [illegible] المعقولة والملفوظة **قوله** الصدق هو المطابقة للواقع والكذب هو اللاطابقة
[illegible] لا يتوقف معرفته على معرفة [illegible] والقضية [illegible] **قوله** موضوعا [illegible] **قوله** [illegible]
[illegible] **قوله** والدال على النسبة اي اللفظ المذكور في القضية الملفوظة الدال على النسبة الحكمية [illegible] رابطة
تسمية الدال باسم المدلول فان الرابطة حقيقة هي النسبة الحكمية [illegible] والدال على النسبة اشارة الى ان الرابطة
[illegible] النسبة التي هي [illegible] مستقل [illegible] الرابطة قد يذكر في القضية وقد يحذف والقضية [illegible]
[illegible] **قوله** وقد تسمى [illegible] الرابطة تنقسم الى زمانية تدل على اقتران النسبة الحكمية
[illegible] وغير زمانية [illegible] الفعل من [illegible] اليونانية الى العربية
[illegible] الرابطة الزمانية [illegible] الافعال الناقصة [illegible]
مقام [illegible] الرابطة غير الزمانية [illegible]
[illegible] الرابطة الغير الزمانية اسماء مشتقة من الافعال
الناقصة [illegible] **قوله** [illegible] اي [illegible] الحكم [illegible]
[illegible] القضية شرطية [illegible] الحكم [illegible] ذلك [illegible]
او سلب تلك المنافاة فالاول شرطية متصلة والثاني شرطية منفصلة [illegible] القضية في الحملية والشرطية
[illegible] بين النفي والاثبات [illegible] في المتصلة والمنفصلة استقرائي [illegible] كما تقدم
في [illegible] **قوله** [illegible] **قوله** والموضوع هذا القسم للقضية الحملية باعتبار الموضوع [illegible]
حال الموضوع [illegible] شخصية [illegible] الموضوع اما جزئي حقيقي [illegible]
[illegible] الحكم على نفس حقيقته [illegible] او على افراده وعلى الثاني [illegible] كمية
افراد المحكوم عليها [illegible] الحكم [illegible] او على بعضها [illegible] والثاني [illegible]
محصورة [illegible] الحكم على افراد الموضوع كلية [illegible] الحكم على بعض افراده
[illegible] الحصرات الاربع [illegible] كمية افراد الموضوع [illegible] ذلك
[illegible] الحكم [illegible] افراد الموضوع [illegible] الحملية [illegible] كل

[illegible]

١٣٥ وكالثمر الجزئية [illegible] على وجه الموضوع محققا في الخارج [illegible] الحقيقية [illegible] الذهنية [illegible]
[illegible] جزء من [illegible] بكمية افراد الموضوع [illegible] البيان [illegible] فان كان الحكم بجزئية النسبة
[illegible] موضوع [illegible] معين [illegible]
[illegible]
[illegible] الاستغراق [illegible] القضية الجزئية [illegible]
[illegible] الكلية [illegible] الجزئية [illegible]
قوله والثمر الجزئية [illegible] القضايا المعتبرة في العلوم هي المحصورات الاربع لا غير وذلك لان المهملة والجزئية
[illegible] الحكم على افراد الموضوع في الجملة [illegible] فالمهملة [illegible] الجزئية
والشخصية لا يبحث عنها [illegible] في معرفة الجزئيات [illegible] يبحث عنها في ضمن المحصورات
[illegible] الطبيعية لا يبحث عنها في العلوم [illegible] الكلية من حيث هي [illegible]
[illegible] الطبيعية لا من حيث تحققها في ضمن [illegible] في معرفة [illegible]
المعتبرة في المحصورات الاربع **قوله** وكالثمر في الوجود [illegible] الموضوع [illegible] لان الحكم في الموجبة
[illegible] ثبوت [illegible] الموضوع [illegible] هذا الحكم [illegible] الموضوع محققا
موجودا اما في الخارج ان كان الحكم بحسب [illegible] الذهن ان كان [illegible] القضايا الحملية المعتبرة
[illegible] الثلاثة لان الحكم فيها اما على الموضوع الموجود في الخارج محققا [illegible] الانسان حيوان
انسان موجود في الخارج [illegible] الموضوع الموجود في الخارج [illegible] الانسان حيوان [illegible]
[illegible] الخارج [illegible] انسان [illegible] حيوان [illegible]
[illegible] الباري [illegible] الموضوع الموجود في الذهن [illegible] الباري [illegible]
[illegible] الباري [illegible] الذهن [illegible] في المفروضات [illegible]
في الخارج **قوله** [illegible] **قوله** [illegible] الموضوع [illegible]
[illegible] القضية [illegible] الموضوع [illegible] الثاني [illegible] الثالث [illegible]
قوله [illegible] لان [illegible] النسبة [illegible]
القضية التي هذا [illegible] القضية [illegible] حرف السلب [illegible]
[illegible] **قوله** بكيفية النسبة [illegible] الموضوع [illegible] ايجابية او سلبية [illegible] بكيفية [illegible]
[illegible] بكيفية مثل الضرورة [illegible] الكيفية [illegible]
[illegible] في القضية [illegible] النسبة [illegible] بكيفية [illegible] القضية [illegible]
[illegible] القضية [illegible] اللفظ الدال [illegible] القضية [illegible]
في القضية المعقولة [illegible] جهة القضية [illegible] المادة [illegible] الانسان حيوان بالضرورة
[illegible] كقولنا كل انسان [illegible] بالضرورة **قوله** [illegible] الحكم [illegible]
[illegible] كل انسان [illegible] بالضرورة [illegible] الموضوع
[illegible] الحكم في القضية [illegible] النسبة [illegible]
[illegible] الموضوع [illegible] كل انسان حيوان بالضرورة [illegible]
[illegible] بالضرورة [illegible] الضرورة [illegible]
[illegible] الموضوع [illegible] بالضرورة [illegible]

١٣٦ [illegible] مطلقة او ما دام الوصف فعرفية عامة او بفعليتها فمطلقة عامة او بعدم ضرورة خلافها فممكنة عامة فهذه
بسائط وقد يقيد العامتان والوقتيتان المطلقتان باللادوام الذاتي فتسمى المشروطة الخاصة والعرفية الخاصة

الاصابع بالضرورة ما دام كاتباً [illegible] الضرورية بالوصف العنواني [illegible] القضية [illegible]
المشروطة العامة كما يجيء [illegible] ضرورية في وقت معين [illegible] بالضرورة وقت حيلولة الارض بينه
وبين الشمس لا شيء من القمر بمنخسف بالضرورة وقت التربيع [illegible] وقتية مطلقة لتقييد الضرورية بالوقت [illegible]
تقييد القضية باللادوام [illegible] ضرورية في وقت من الاوقات كقولنا كل انسان متنفس بالضرورة وقتاً ما لا شيء
من [illegible] بالضرورة وقتاً ما [illegible] منتشرة مطلقة لكون وقت الضرورة فيها
منتشراً اي غير معين [illegible] القضية باللادوام قوله فدائمة مطلقة [illegible] بالدوام [illegible] ان النسبة
هي استحالة انفكاك [illegible] الدوام [illegible]
الايجابية او السلبية [illegible] الموضوع [illegible] الحكم في الموجهة بالدوام الذاتي اي بعدم انفكاك النسبة
عن الموضوع ما دام ذات الموضوع موجوداً [illegible] مطلقة لعدم
تقييد الدوام بالوصف العنواني [illegible] الحكم [illegible] اي بعدم انفكاك النسبة عن ذات الموضوع ما دام الوصف
العنواني ثابتاً لذلك الذات [illegible] القضية [illegible]
[illegible] ما دام كاتباً [illegible] العرفية الخاصة
التي يجيء ذكرها قوله او بفعليتها اي بتحقق النسبة قوله فمطلقة عامة [illegible] بالفعل
[illegible] المطلقة [illegible] القضية [illegible] بالضرورة [illegible]
[illegible] الجهات [illegible] الموجهة [illegible] واللاضرورية [illegible] قوله او بعدم الضرورة [illegible]
في القضية [illegible] الامكان العام [illegible]
[illegible] سلب الضرورة [illegible]
الامر من الممكنة الخاصة قوله فهذه بسائط [illegible] القضية الموجهة اما بسيطة وهي التي يكون حقيقتها اما ايجاباً فقط
او سلباً فقط [illegible] الموجهات الثمانية واما مركبة وهي التي يكون حقيقتها مركبة من الايجاب والسلب [illegible]
الجزء الثاني [illegible] مستقل [illegible] في اللفظ [illegible] كل انسان [illegible]
[illegible] لا شيء من الانسان [illegible] بالفعل [illegible] في اللفظ مركبة [illegible]
[illegible] الامكان العام [illegible] الانسان [illegible] بالامكان العام
[illegible] في الايجاب [illegible] القضية [illegible] القضية المركبة [illegible]
بسيطة [illegible] اللادوام واللاضرورة قوله العامتان اي المشروطة العامة والعرفية العامة قوله والوقتيتان اي الوقتية
المطلقة والمنتشرة المطلقة قوله باللادوام الذاتي [illegible] اللادوام الذاتي [illegible] المذكورة في القضية [illegible]
[illegible] ذات الموضوع [illegible] الى قضية مطلقة
عامة [illegible] قوله المشروطة الخاصة هي المشروطة العامة المقيدة باللادوام الذاتي [illegible] بالضرورة
متحرك الاصابع بالضرورة ما دام كاتباً لا دائماً اي لا شيء من الكاتب بمتحرك الاصابع بالفعل قوله والعرفية الخاصة هي العرفية
العامة المقيدة باللادوام الذاتي كقولنا بالدوام لا شيء من الكاتب بساكن الاصابع ما دام كاتباً لا دائماً اي كل كاتب ساكن
الاصابع

والوقتية والمنتشرة وقد يقيد المطلقة العامة باللاضرورة الذاتية فتسمى الوجودية اللاضرورية او باللادوام الذاتي ١٣٧
فتسمى الوجودية اللادائمة وقد يقيد الممكنة العامة باللاضرورة من الجانب الموافق ايضاً فتسمى الممكنة الخاصة

الاصابع بالفعل قوله والوقتية والمنتشرة اي الوقتية المطلقة والمنتشرة المطلقة باللادوام الذاتي [illegible]
[illegible] الاولى [illegible] والثاني منتشرة [illegible] الوقتية المطلقة مقيدة باللادوام
الذاتي [illegible] بالضرورة وقت [illegible] لا دائماً اي لا شيء من القمر بمنخسف [illegible] والمنتشرة هي المنتشرة المطلقة
مقيدة باللادوام الذاتي [illegible] بالضرورة وقتاً ما لا دائماً اي كل انسان متنفس بالفعل
قوله باللاضرورة الذاتية بمعنى اللاضرورة الذاتية ان هذه النسبة المذكورة في القضية [illegible]
موجبة فيكون [illegible] بالامكان [illegible] هو سلب ضرورة الطرف [illegible] اللاضرورة الذاتية
ممكنة عامة [illegible] قوله الوجودية اللاضرورية [illegible] المطلقة العامة [illegible]
في وقت من الاوقات [illegible] الوجودية اللاضرورية هي المطلقة العامة المقيدة باللاضرورة الذاتية
[illegible] كل انسان متنفس بالفعل لا بالضرورة اي لا شيء من الانسان بمتنفس بالامكان العام [illegible]
[illegible] قوله باللادوام الذاتي [illegible] باللادوام [illegible]
[illegible] الوقتيتين المطلقتين [illegible]
[illegible] هذه القضايا الاربع [illegible] كذلك [illegible]
باللاضرورة الذاتية وكذلك [illegible] المشروطة العامة من تلك الاربع [illegible] اللاضرورة الوصفية [illegible]

	الاحتمال الاول	الاحتمال الثاني	الاحتمال الثالث	الاحتمال الرابع
المشروطة العامة	صحيح معتبر	غير صحيح	صحيح غير معتبر	غير صحيح
العرفية العامة	صحيح معتبر	غير صحيح	صحيح غير معتبر	صحيح غير معتبر
الوقتية المطلقة	صحيح معتبر	صحيح غير معتبر	صحيح غير معتبر	صحيح غير معتبر
المنتشرة المطلقة	صحيح معتبر	صحيح غير معتبر	صحيح غير معتبر	صحيح غير معتبر

[illegible] من تلك القضايا الاربع [illegible] من تلك القيود
الاربع [illegible] من تلك القيود الاربع [illegible]
غير صحيحة [illegible] والمنتشرة الباقية
[illegible] غير معتبرة [illegible] المطلقة
العامة [illegible] واللاضرورة الذاتية كذلك [illegible]
تقييدها باللادوام واللاضرورة الوصفيين [illegible]
ايضاً من الاحتمالات الصحيحة الغير المعتبرة [illegible]
الممكنة العامة باللاضرورة الذاتية يصح تقييدها
باللاضرورة الوصفية وكذا باللادوام الذاتي [illegible]
لكن هذه الاحتمالات [illegible] ايضاً غير معتبرة [illegible]
وينبغي ان يعلم ان التركيب لا ينحصر فيها [illegible]
[illegible] الى البعض [illegible] مركبات كثيرة [illegible] بما ذكره [illegible]
اي تقييدها [illegible] الوجودية اللادائمة هي المطلقة العامة المقيدة باللادوام الذاتي [illegible] من الانسان بمتنفس
بالفعل لا دائماً اي كل انسان متنفس [illegible] مطلقتين [illegible] سالبة قوله ايضاً
[illegible] في الممكنة العامة باللاضرورة الى الجانب المخالف [illegible] الجانب الموافق ايضاً [illegible]
مركبة من ممكنتين [illegible] الجانب [illegible] الطرف [illegible]

وهذه مركبات للاولى اللادوام الذاتي الى المطلقة عامة واللاضرورية الى الممكنة خاصة من الفرق الكيفية وهذا في الكم

لما يتبعها منفصلة الترتيب متصلة ان حكم فيها بثبوت نسبة على تقدير اخرى او نفيها لزومية ان كان لعلاقة والا

فاتفاقية ومنفصلة ان حكم بتنافي النسبتين او لا تنافيهما صدقا وكذبا وهي الحقيقية او صدقا فقط فمانعة الجمع

او كذبا فقط فمانعة الخلو كل منهما عنادية ان كان التنافي لذاتي الجزئين والا فاتفاقية ثم الحكم الترتيب ان كان على جميع

تقادير المقدم كلية او بعضها فجزئية او بعضا مطلقا فمهملة

الموافق امكان طرف المقابل يكون الحكم في القضية بامكان الطرف الموافق وامكان الطرف المقابل فهي كل انسان

كاتب بالامكان الخاص معناه كل انسان كاتب بالامكان العام ولا شيء من الانسان بكاتب بالامكان العام قوله وهذه

مركبات اي هذه القضايا السبع المذكورة وهي المشروطة الخاصة والعرفية الخاصة والوجودية والمنتشرة والوجودية

اللادائمة والوجودية اللاضرورية والممكنة الخاصة قوله فالفرق الكيفية في الايجاب والسلب وقد مر بيان ذلك في بيان

معنى اللادوام واللاضرورة لان المراد بالتركيب الكلية والجزئية لانه التي في القضية المركبة [illegible] متحدا فيحكم

عليه بحكمين مختلفين بالايجاب والسلب فان كان الحكم في الجزء الاول بالايجاب كان في الجزء الثاني بالسلب وان كان

بالسلب فكذلك قوله فالثاني منهما [illegible] قوله لا تتقيد بهما اي القضية التي تقيدت بهما اي باللادوام واللاضرورة يعني لا اصل

القضية قوله على تقدير اخرى سواء كانت النسبتان ثبوتيتين او سلبيتين او مختلفتين فقولنا ان كان زيد حيوانا

لم يكن انسانا متصلة الموجبة بمعنى المتصلة ما حكم فيها باتصال النسبتين والسالبة ما حكم فيها بسلب اتصالها

نحو ليس البتة اذا كانت الشمس طالعة كان الليل موجودا وكذلك اللزومية الموجبة ما حكم فيها بان الاتصال للعلاقة

والسالبة ما حكم فيها بانه ليس هناك اتصال للعلاقة سواء لم يكن هناك اتصال اصلا او كان لكن لا للعلاقة والاتفاقية هي

ما حكم فيها بمجرد الاتصال من غير ان يكون ذلك مستندا الى العلاقة نحو كلما كان الانسان ناطقا فالحمار ناهق والتي

[illegible] الانسان ناطقا فالحمار [illegible] اتفاقا قوله لعلاقة وهي امر بسببه يستصحب المقدم التالي كطلوع الشمس

[illegible] النهار [illegible] كانت الشمس طالعة فالنهار موجود قوله بتنافي النسبتين سواء كانت النسبتان ثبوتيتين او سلبيتين

او مختلفتين فان الحكم بتنافيهما فهي منفصلة موجبة وان كان بسلب تنافيهما فهي منفصلة سالبة قوله وهي الحقيقية

فالمنفصلة الحقيقية ما حكم فيها بتنافي النسبتين في الصدق والكذب كقولنا اما ان يكون هذا العدد زوجا او فردا والتي حكم

فيها بسلب تنافي النسبتين في الصدق والكذب نحو قولنا ليس البتة اما ان يكون هذا العدد زوجا او منقسما بمتساويين

والمنفصلة المانعة الجمع ما حكم فيها بتنافي النسبتين او لا تنافيهما في الصدق فقط نحو هذا الشيء اما ان يكون شجرا

واما ان يكون حجرا والمنفصلة المانعة الخلو ما حكم فيها بتنافي النسبتين او لا تنافيهما في الكذب فقط نحو اما ان يكون

زيد في البحر واما ان لا يغرق قوله او صدقا فقط اي لا في الكذب [illegible] عن الكذب حتى يلزم ان يصدق النسبتان

في الكذب [illegible] لانه يقال لها مانعة الجمع بالمعنى الاخص [illegible] الثاني مانعة الجمع بالمعنى الاعم قوله او كذبا فقط

اي لا في الصدق [illegible] عن الصدق [illegible] مانعة الخلو بالمعنى الاخص والثاني بالمعنى الاعم قوله لذاتي الجزئين

اي ان كان المنافاة بين الجزئين اي المقدم والتالي لذاتيهما [illegible] منافاة [illegible] كالمنافاة بين

الزوجية والفردية [illegible] كالمنافاة بين الاسود والكاتب في انسان يكون اسود وغير كاتب

[illegible] المنافاة [illegible] في هذه المنفصلة [illegible] حصول المادة [illegible] الاسود والكاتب

في الصدق [illegible] فهذه منفصلة حقيقية اتفاقية قوله ثم الحكم [illegible] الحملية تنقسم الى المحصورة

ومهملة ومخصوصة وطبيعية كذلك الشرطية [illegible] سواء كانت متصلة او منفصلة تنقسم الى المحصورة الكلية والجزئية

والمهملة والمخصوصة ولا يتصور الطبيعية هنا قوله على جميع تقادير المقدم كقولنا كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود

قوله كلية [illegible] في المتصلة [illegible]

والسالبة

١٣٩

مخصوصة ولا مهملة [illegible] والاولى تنقسمان حمليتان او متصلتان او منفصلتان او مختلفتان [illegible] لانهما

يتوقف لذاته الاتصال والانفصال [illegible] ثم التناقض اختلاف القضيتين بحيث يلزم لذاته من صدق كل كذب الاخرى

وبالعكس [illegible] في الكم والكيف والجهة [illegible] ونقيض الضرورية الممكنة العامة والدائمة المطلقة العامة والمشروطة العامة

الحينية الممكنة والعرفية [illegible] الحينية المطلقة

وانما السالبة مطلقا [illegible] اي بعضها مطلقا اي [illegible] كقولك قد يكون الشيء حيوانا فهو كان

انسانا [illegible] ومعنى في الموجبة متصلة كانت او منفصلة قد يكون وفي السالبة كذلك قد لا يكون قوله مخصوصة

كقولك ان جئتني اليوم فاكرمتك قوله ولا اتحدت ان لم يكن الحكم على جميع تقادير المقدم ولا على بعضها بان سكت عن بيان الكلية

والجزئية مطلقا فمهملة [illegible] الشيء [illegible] قوله في الاصل اي في اصل اداة الاتصال والانفصال عليها

قوله حمليتان كقولنا ان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود فان طرفيها [illegible] الشمس طالعة والنهار موجود قضيتان

حمليتان قوله او متصلتان كقولنا كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود [illegible] لم يكن النهار موجودا لم يكن الشمس طالعة

فان طرفيها [illegible] كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وقولنا [illegible] النهار موجودا لم يكن الشمس طالعة قضيتان

متصلتان قوله او منفصلتان كقولنا [illegible] اما ان يكون العدد زوجا او فردا فدائما اما ان يكون العدد منقسما

بمتساويين او غير منقسم بهما قوله او مختلفتان بان يكون احد الطرفين حملية والاخر متصلة واحدهما حملية والاخر منفصلة

واحدهما متصلة والاخر منفصلة والاقسام مشتركة [illegible] باخراج [illegible] من الامثلة قوله من التمام اي من انه يحتمل

الصدق والكذب [illegible] ما يحتمل الصدق والكذب مثل قولنا الشمس طالعة [illegible] جزء يحتمل الصدق والكذب [illegible]

[illegible] اداة الاتصال [illegible] كانت الشمس طالعة [illegible] ان يسكت عليه ولا يحتمل الصدق

والكذب [illegible] الى [illegible] قوله اختلاف القضيتين بقيد بالقضيتين اذ

لان التناقض لا يكون بين المفردات [illegible] الكلام في تناقض القضايا قوله بحيث يلزم [illegible] هذا القيد

اختلاف [illegible] بين الموجبة والسالبة الجزئيتين [illegible] بعض الحيوان انسان وبعض الحيوان ليس بانسان

فلم يتحقق التناقض بين الجزئيتين قوله وبالعكس [illegible] من كذب كل من القضيتين صدق الاخرى [illegible] هذا القيد اختلاف

[illegible] بين الموجبة والسالبة الكليتين [illegible] لا شيء من الحيوان بانسان وكل حيوان انسان فلا يتحقق التناقض

بين الكليتين [illegible] الوحدات [illegible] قوله ولا بد من الاختلاف

اي [illegible] في المتناقضين [illegible] احدى القضيتين موجبة والاخرى سالبة [illegible] الموجبتين [illegible] السالبتين

في الصدق والكذب ثم ان كانت القضيتان [illegible] فالكلام [illegible] ثم ان كانتا موجبتين [illegible]

اختلافهما في الجهة [illegible] كل انسان كاتب بالضرورة ولا شيء من الانسان بكاتب بالضرورة

والممكنتين [illegible] كل انسان كاتب بالامكان العام ولا شيء من الانسان بكاتب بالامكان العام ولا شيء من الانسان

بكاتب بالامكان العام قوله والاتحاد في [illegible] في التناقض [illegible] الثمانية المذكورة [illegible] والكيف

والجهة [illegible] قوله [illegible]

[illegible] قوله والنقيض الضرورية [illegible] ان نقيض [illegible]

[illegible] نقيض القضية التي حكم فيها بضرورة الايجاب او السلب هو قضية حكم فيها بسلب تلك الضرورة [illegible]

[illegible] الايجاب [illegible] السلب [illegible] نقيض [illegible] السلب [illegible] الايجاب [illegible]

[illegible] المقابل [illegible] الايجاب [illegible] السلب [illegible] ولم يكن لنقيضها [illegible]

العامة نقيض صريح للضرورية المطلقة والمطلقة العامة لانه لنقيض الدائمة المطلقة

وللجزئية المفهوم المردد بين نقيضي الجزئيتين لكن في الجزئية بالنسبة الكلي وهو منقض العكس المستوي بتبديل طرفي ١٤٠
القضية مع بقاء الصدق والكيف فالموجبة انما تنعكس جزئية لجواز عموم المحمول او التالي والسالبة الكلية تنعكس كلية والا لزم
سلب الشيء عن نفسه والجزئية لا تنعكس لاحتمال

اللادوام منهم محتمل معتبرين القضايا المتعارفة فالا نقيض الدائمة هي المطلقة العامة ثم اعلم ان نسبة الحينية
الممكنة الى المشروطة العامة كنسبة الممكنة العامة الى الضرورية فان الحينية الممكنة هي التي حكم فيها بسلب الضرورة
الوصفية اي الضرورة مادام الوصف عن الجانب المخالف فيكون نقيضها ضرورتها المحكم فيها بضرورة الجانب الموافق بحسب
الوصف فقولنا بالضرورة كل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتبا نقيضه ليس بعض الكاتب متحرك الاصابع حين هو كاتب بالامكان
ونسبة الحينية المطلقة وهي قضية حكم فيها بفعلية النسبة حين اتصاف ذات الموضوع بالوصف العنواني الى العرفية
العامة كنسبة المطلقة العامة الى الدائمة وذلك ان الحكم في العرفية العامة بدوام النسبة مادام ذات الموضوع
متصفا بالوصف العنواني فنقيضها الصريح هو سلب ذلك الدوام ويلزمه وقوع الطرف المقابل في اوقات الوصف
العنواني وهذا معنى الحينية المطلقة المخالفة فيقرر العرفية الكلية فنقيض قولنا بالدوام كل كاتب متحرك الاصابع مادام
كاتبا قولنا ليس بعض الكاتب متحرك الاصابع حين هو كاتب بالفعل والمقصود من هذا البيان نقيض المركبة والمشروطة المطلقة
من البسائط الذي يتعلق بذلك بحث في ما سيأتي من مباحث العكوس والا تعين مما فيه البسائط فتامل قوله والمركبة فذلك
ان نقيض كل شيء رفعه فاعلم ان رفع المركبة انما يكون برفع احد جزئيها لا على التعيين على سبيل منع الخلو اذ يجوز ان يكون رفع
كل جزء فنقيض القضية المركبة نقيض احد جزئيها على سبيل منع الخلو فنقيض قولنا كل كاتب متحرك الاصابع بالضرورة مادام
كاتبا لا دائما اي كل شيء من الكاتب بمتحرك الاصابع بالفعل قضية منفصلة مانعة الخلو هي قولنا اما بعض الكاتب ليس بمتحرك الاصابع
بالامكان حين هو كاتب واما بعض الكاتب متحرك دائما فافهم سيتعلق بعد ذلك في تحقيق المركبات ونقائض البسائط يكون
فالمحتاج الى التفاصيل قوله لكن في الجزئية بالنسبة الى كل واحد فاخذ نقيض القضية المركبة الجزئية الى يعني
نقيض جزئيها اما الكليتين لا يكذب الجزئية كقولنا بعض الحيوان انسان بالفعل لا دائما ويكذب كل نقيض جزئيها
اعني معا قولنا لا شيء من الحيوان بانسان دائما وقولنا كل حيوان انسان دائما فطريق اخذ نقيض المركبة الجزئية
ان يرجع افراد الموضوع كلها ضرورية ان نقيض الجزئية هي الكلية ثم ترديد بين نقيضي الجزئيتين بالنسبة الى كل واحد من تلك
الافراد في المثال المذكور كل حيوان اما انسان دائما او ليس بانسان دائما فيصدق النقيض وهو قضية حملية مرددة
المحمول نقول الى كل واحد من افراد الموضوع قوله طرفي القضية سواء كان الطرفان هما الموضوع والمحمول او المقدم والتالي
واعلم ان العكس كما يطلق على المعنى المذكور كذلك يطلق على القضية الحاصلة من التبديل وذلك الاطلاق مجازي من قبيل
اطلاق المشتق على المشتق منه والخلق على المخلوق قوله مع بقاء الصدق بمعنى ان الاصل لو فرض صدقه لزم من صدقه صدق العكس
لا انه يجب صدقهما في الواقع قوله والكيف يعني ان كان الاصل موجبا كان العكس موجبا وان كان سالبا كان سالبا قوله
انما تنعكس جزئية يعني ان الموجبة سواء كانت كلية نحو كل انسان حيوان او جزئية نحو بعض الانسان حيوان انما تنعكس
الى الموجبة الجزئية لا الى الموجبة الكلية اما صدق الموجبة الجزئية فظاهر ضرورة انه اذا صدق المحمول على ما صدق عليه
الموضوع كان بعضها متصادق الموضوع والمحمول في هذا الفرد فيصدق المحمول على افراد الموضوع في الجملة واما عدم صدق الكلية
فلان المحمول في القضية الموجبة قد يكون اعم من الموضوع فلو كانت القضية صادقة والموضوع اعم يستلزم صدق الاخص كليا
على الاعم فالعكس اللازم الشامل في جميع المواد هو الموجبة الجزئية هذا هو البيان في الحمليات ويتبين به الحال في الشرطيات
نقوله لجواز ان يعم الى ان الجزء السلبي من الحصر المذكورة واما الايجاب فيه يبقى كما هو قوله والا لزم سلب الشيء عن نفسه

تقريره

عموم الموضوع او المقدم واما عكس الجهة من الموجبات تنعكس الدائمتان والعامتان حينية مطلقة والخاصتان حينية
لا دائمة والوقتيتان والوجوديتان والمطلقة العامة مطلقة عامة ولا عكس للممكنتين من الثوالب ١٤١

تقريره ان يقال كلما صدق قولنا لا شيء من الانسان بحجر صدق لا شيء من الحجر بانسان والا لصدق نقيضه وهو بعض الحجر انسان
فنضمه مع الاصل فنقول بعض الحجر انسان ولا شيء من الانسان بحجر ينتج بعض الحجر ليس بحجر وهو سلب الشيء عن نفسه فهذا
مع مثله منشاه هو نقيض العكس بان الاصل صادق والهيئة منتجة فيكون نقيض العكس باطلا فيكون العكس حقا وهو المط
قوله عموم الموضوع مع بسلب الاخص عن بعض الاعم لكن لا يتحقق سلب الاعم عن بعض الاخص مثلا يصدق بعض الحيوان
ليس بانسان ولا يصدق بعض الانسان ليس بحيوان قوله او المقدم مثلا يصدق قد لا يكون اذا كان الشيء حيوانا كان انسانا
ولا يصدق قد لا يكون اذا كان الشيء انسانا كان حيوانا قوله واما عكس الجهة يعني ما ذكرناه حكم انعكاس القضايا بحسب
الكم والكيف ولا عكس الجهة الخ قوله الدائمتان اي الضرورية والدائمة مثلا كلما صدق قولنا بالضرورة او دائما كل انسان حيوان
صدق قولنا بعض الحيوان انسان بالفعل حين هو حيوان والا لصدق نقيضه وهو قولنا لا شيء من الحيوان بانسان مادام حيوانا
فنضمه مع الاصل ينتج لا شيء من الانسان بانسان بالضرورة او دائما هذا خلف قوله والعامتان اي المشروطة العامة والعرفية
العامة مثلا كلما صدق بالضرورة او بالدوام كل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتبا صدق بعض متحرك الاصابع كاتب بالفعل حين هو
متحرك الاصابع والا لصدق نقيضه وهو لا شيء من متحرك الاصابع بكاتب مادام متحرك الاصابع فنضمه مع الاصل ينتج لا شيء من الكاتب
بكاتب مادام كاتبا هذا خلف قوله والخاصتان اي المشروطة الخاصة والعرفية الخاصة تنعكسان الى حينية مطلقة
مقيدة باللادوام اما انعكاسهما الى الحينية المطلقة فلانه كلما صدقت الخاصتان صدقت العامتان وقد عرفت ان العامتين تنعكسان
الى الحينية المطلقة وما يصدق فيعكسهما الحينية المطلقة واما اللادوام فبيانه انه لو لم يصدق لصدق نقيضه وهو الدائمة الكلية
الجزء الاول من الاصل ينتج نتيجة ضم الى الجزء الثاني من الاصل ينتج ما ينافي ذلك النتيجة مثلا كلما صدق بالضرورة او بالدوام
كل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتبا لا دائما صدق في العكس بعض متحرك الاصابع كاتب مادام متحرك الاصابع لا دائما اذا صدق في العكس بعض
متحرك الاصابع كاتب بالفعل حين هو متحرك الاصابع لا دائما اما صدق الجزء الاول فقد ظهر مما سبق واما صدق الجزء الثاني
اي اللادوام ومعناه لا شيء من متحرك الاصابع كاتبا بالفعل فلانه لو لم يصدق لصدق نقيضه وهو قولنا كل متحرك الاصابع كاتب
دائما فنضمه مع الجزء الاول من الاصل ينتج كل متحرك الاصابع كاتب دائما وكل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتبا ينتج كل متحرك
الاصابع دائما ثم نضمه الى الجزء الثاني من الاصل ينتج كل متحرك الاصابع كاتب دائما ولا شيء من الكاتب بمتحرك الاصابع بالفعل
ينتج لا شيء من متحرك الاصابع بمتحرك الاصابع بالفعل وهذا ينافي النتيجة السابقة فيلزم من صدق نقيض اللادوام العكس اجتماع
المتنافيين فيكون باطلا فيكون اللادوام حقا وهو المطلوب قوله والمطلقة العامة مطلقة عامة اي هذه القضايا الخمس
تنعكس كل واحدة منها الى مطلقة عامة فيقال اذا صدق كل ج ب باحدى الجهات الخمس لصدق بعض ب ج بالفعل والا لصدق
نقيضه وهو لا شيء من ب ج دائما فنضمه مع الاصل ينتج لا شيء من ج ج هذا خلف قوله ولا عكس للممكنتين اعلم ان صدق وصف الموضوع
على ذاته في القضايا المعتبرة في العلوم بالامكان عند الفارابي وبالفعل عند الشيخ ابو علي فمعنى كل ج ب بالامكان على رأي الفارابي
هو ان كل ما صدق عليه ج بالامكان صدق عليه ب بالامكان وعلى مذهب الكشي وهو الشيخ هو ان كل ما صدق عليه ج بالامكان صدق عليه ب بالامكان ويكون مكشيا بالسلب
ج بالامكان وعلى رأي الشيخ معناه كل ج ب بالامكان هو ان كل ما صدق عليه ج بالفعل صدق عليه ب بالامكان ولا شك انه لا يلزم من صدق الاصل صدق العكس مثلا
الشيخ هو انه يقتضي الصدق عليه ب بالفعل صدق عليه ج بالامكان ولا يصدق مكشيا وهو انه يصدق بعض ركوب
انه انما ركوب زيد بالفعل مخصوص الفرس صدق كل حمار بالفعل مركوب زيد بالامكان وما يصدق مكشيا وهو انه يعني ركوب

١٤٢ تنعكس الى الحينية والدائمتان ... [illegible] في النقيض والبيان في الموجبات نقيض العكس
مع الاصل ينتج المحال ولا يمكن العرفي بالنقيض ... بتبديل نقيض الطرفين مع بقاء الصدق والكيف ... جعل نقيض
الثاني اولا ... الكيف وحكم الموجبات

... بالافتراض ... المختار ... الشيخ ... في ... اذا ... المكنتين
تنعكس الدائمتان ... العرفية المطلقة والدائمة المطلقة تنعكسان ... مطلقة ... لا شيء من
... بالضرورة ... لا شيء من ... تنعكس ... نقيض ... بالفعل
وهو مع الاصل ينتج ... **قوله** والدائمتان ... المشروطة العامة والعرفية
العامة تنعكسان عرفية عامة ... بالضرورة ... لا شيء من الكاتب ... الاصابع ... دائما ... ساكن
بالفعل ... من ساكن الاصابع ... لا شيء ... الاصابع ... نقيضه ... ساكن الاصابع ... كاتب
حين هو ساكن الاصابع ... الاصل ينتج ... ساكن الاصابع ... **قوله**
... الى ... المشروطة الخاصة والعرفية الخاصة ... مقيدة ... في البعض ...
الى المطلقة ... جزئية ... بالضرورة ... من الكاتب ساكن الاصابع ... دائما ...
... من الساكن ... ساكن ... بالفعل ... الجزء الاول ...
واما الجزء الثاني ... نقيضه ... من الساكن ... الاصل ...
ساكن الاصابع بالفعل ... من الكاتب ... دائما ...
كاتب بالفعل ... الساكن ... الجزء ...
لا تنعكس ... انعكاس ... تشهد بذلك ...
انعكاس الموجبات ... الخاصتين ... تنعكسان الى الحينية المطلقة مع ان الجزء الثاني
منهما ... **قوله** ... الممكنة العامة السالبة ... نقيض
العكس ... يكون الاصل ...
يكون النقيض ... العكس ... **قوله** ولا عكس للبواقي اي ... الوقتية ... المطلقة والمنتشرة
المطلقة والمطلقة العامة والممكنتين ... والوجوديتان والممكنة ... **قوله**
بالنقض ... العكس ...
بيان ... في ذلك ...
... النقيض ...
... العكس ...
... الاخص
... الجزئية ... الموجبات ...
بطريق ... العكس **قوله** بتبديل نقيض الطرفين اي جعل النقيض الجزء الاول من الاصل جزءا ثانيا ونقيض الثاني
جزءا اولا **قوله** مع بقاء الصدق اي ان كان الاصل صادقا كان العكس صادقا مع بقاء الكيف ...
كان العكس موجبا ... سالبا ...
طريقة القدماء ... المتأخرين ... نقيض الجزء الثاني ... الجزء الاول ... مخالفة
الكيف

١٤٣ فههنا حكم السوالب في المستوي بالعكس والبيان البيان والنقض النقض وفيه انعكاس الخاصتين من موجبة الجزئية
فيهما من السالبة الجزئية ... الى العرفية الخاصة ... القياس ... الى ... فلا تزال ... في ...

... بقاء ... تنعكس الى ... لا شيء
الكيف اي ... الاصل ... العكس ... بقاء ...
... الثاني
... القدماء
... ههنا ... في عكس
النقيض ... **قوله** في المستوي يعني ... السالبة الكلية تنعكس في العكس المستوي ... الجزئية لا تنعكس اصلا ... الكلية
الموجبة الكلية في عكس النقيض تنعكس كنفسها والجزئية لا تنعكس اصلا ... بعض الحيوان لا انسان ... بعض
... الانسان ... وكذلك ... من الموجهات ... والوجوديتين والممكنتين والمطلقة العامة لا تنعكس
... **قوله** ... حكم الموجبات في
... تنعكس ... **قوله** ... السالبة ... العكس المستوي
المستوي ... الموجبة في المستوي لا تنعكس ... نقيض ... السالبة ...
سلب نقيض ... بالضرورة ... لا شيء ... من الحيوان بلا انسان ...
... الحيوان بلا انسان ... وكذلك ... الدائمتان ... مطلقة ... والعامتان ...
مطلقة ... والوقتيتان والوجوديتان والمطلقة العامة مطلقة عامة ولا عكس للممكنتين ...
العكس المستوي **قوله** والبيان البيان ... المطالب المذكورة في العكس المستوي ... بالخلف ... ههنا **قوله**
والنقض النقض ... **قوله** ... انعكاس الخاصتين من السالبة الجزئية في العكس
المستوي الى العرفية ... بعض ... بالفعل ...
بعض ... بالفعل ... بعض ...
... الاصل ... بالفعل ... بعض ... بالفعل
... العكس ... بعض ...
... الاصل ...
... العكس ...
خلف ... انعكاس الخاصتين من الموجبة الجزئية ... بعض ...
... بالفعل ...
... بالفعل ...
... الاصل ...
... العكس
... الجزئية ...
بالجزئية ... **قوله** القياس ... من المؤلف ...
من ... الشريف المحقق ... حاشية الكشاف ...
وهو ... المركب ...

... الاخص ... بالفعل ... الاصابع ... بالفعل ...

... الاصابع ... بالفعل ...

فان كان مذكورا بعينه بأن يذكر بعينه فاستثنائي والا فاقتراني وهو على [illegible] ومرضع المطلوب [illegible]
ومحموله الكبرى والمكرر [illegible] الاصغر الصغرى والاكبر الكبرى والاوسط اما محمول في الصغرى موضوع في الكبرى
وهو الشكل الاول او محمولهما وهو الثاني او موضوعهما وهو الثالث او عكس الاول وهو الرابع [illegible] ايجاب الصغرى وفعليتها
وكلية الكبرى لينتج الموجبتان الصغرى مع الموجبة الكلية الكبرى

المركبات التامة وغيرها كلها مسبوقة [illegible] من قضايا [illegible] كذلك كالمركبات الغير التامة والتغيير [illegible]
المسألة [illegible] او يمكن نقيضها اما البسيط [illegible] المبادي [illegible] القضايا القضايا [illegible]
والجزء الثاني من المركب [illegible] المبادي من القضايا [illegible] قضايا متعددة مسبوقة [illegible] الاستقراء
والتمثيل [illegible] منهما شيء [illegible] ثم [illegible] خارجة كقياس
المساواة [illegible] بالواسطة مقدمة خارجة [illegible]
الثاني مساو [illegible] المقدمة الخارجية [illegible] القياس الموصل بالذات [illegible]
ذلك والقول الآخر اللازم من القياس [illegible] مطلقا قوله فان كان اي القول الآخر [illegible] النتيجة والمراد [illegible]
الحكم [illegible] والمراد [illegible] الترتيب [illegible] الايجاب او السلب [illegible] المذكور
في الاستثنائي نقيض النتيجة [illegible] ان كان هذا انسانا كان حيوانا [illegible] حيوان [illegible] بانسان [illegible]
في القياس هذا انسان [illegible] النتيجة [illegible] في المثال المذكور [illegible] انسانا [illegible] قوله
فاستثنائي [illegible] الاستثناء [illegible] قوله والا اي وان لم يكن القول الآخر مذكورا في القياس بالفعل [illegible]
بأن يكون مذكورا بمادته [illegible] بدون المادة [illegible] شيء من اجزاء
النتيجة المادية والصورية [illegible] قوله فاقتراني [illegible] الاقتران [illegible]
[illegible] الاصغر والاكبر والاوسط قوله حملي اي القياس الاقتراني [illegible]
[illegible] الحملية [illegible]
[illegible]
[illegible] ان هذا الشيء انسانا [illegible] حيوانا [illegible] جسم [illegible] من الاقتراني
الحملي [illegible] الاقتراني الحملي قوله [illegible] الموضوع في الغالب [illegible] المحمول [illegible]
[illegible] قوله والمكرر اوسط [illegible] الطرفين قوله [illegible] المقدمة التي فيها الاصغر
[illegible] قوله الصغرى [illegible] الاصغر قوله الكبرى اي [illegible] الاكبر الكبرى [illegible]
على الاكبر قوله الشكل الاول [illegible] نظري [illegible]
في العلم قوله والثاني [illegible] الصغرى قوله والثالث [illegible]
المقدمتين اعني الكبرى قوله والرابع [illegible] قوله [illegible] الحكم من الاوسط الى الاصغر [illegible]
لان الحكم في الكبرى [illegible] الاوسط [illegible] في الصغرى
بان الاصغر [illegible] الاوسط [illegible] الحكم من الاوسط الى الاصغر [illegible] الكبرى [illegible] الاصغر في
الاوسط الحكم على الاصغر [illegible] الاوسط [illegible] الاصغر [illegible] الموضوع [illegible] الكبرى
[illegible] الاوسط [illegible] الاصغر [illegible] ذلك [illegible] الاصغر [illegible]
كل انسان حيوان [illegible] الحيوان [illegible] قوله لينتج الموجبتان الكلية والجزئية [illegible] نتيج
الصغرى الموجبة الكلية والموجبة الجزئية مع الكبرى الموجبة الكلية الموجبتين [illegible] النتيجة موجبة كلية

الموجبتين مع السالبة الكلية السالبتين بالضرورة وفي الثاني اختلافهما في الكيف وكلية الكبرى مع دوام الصغرى
او انعكاس السالبة الكبرى [illegible] الشكل الثاني وكون الممكنة مع الضرورية او مشروطة لينتج الكليتان سالبة كلية والمختلفتان
في الكم ايضا سالبة جزئية بالخلف او عكس الكبرى او الصغرى وفي الثالث

وفي الثاني موجبة جزئية فانه ينتج الصغرى بان الموجبتان مع السالبة الكلية الكبرى السالبتين الكلية والجزئية
[illegible] قوله الموجبتين اي ينتج الكلية والجزئية قوله بالضرورة [illegible] والمقسم الاشارة الى
ما سبق [illegible] قوله [illegible] وفي الثاني
اي انتاج هذا الشكل [illegible] الاشكال [illegible]
[illegible] في هذا الشكل بحسب الكيفية اختلاف المقدمتين في السلب والايجاب [illegible]
من الموجبتين [illegible] في نتيجة القياس [illegible] الايجاب تارة والسلب تارة [illegible]
[illegible] كان الحق الايجاب [illegible] الكبرى [illegible] كان الحق السلب [illegible]
[illegible] الحق الايجاب [illegible] الحق السلب [illegible] الاختلاف
[illegible] النتيجة [illegible] المقدمتين [illegible] المقدمتين الموجبتين [illegible]
[illegible] مع الكلية الكبرى [illegible]
[illegible] الكلية الكبرى [illegible] الاختلاف [illegible] الحيوان [illegible] وكان الحق
[illegible] قوله مع دوام الصغرى اي [illegible] في هذا الشكل [illegible]
[illegible] او ضرورية [illegible] ان يكون الكبرى من القضايا
[illegible] في هذا
الشكل [illegible] الضرورية [illegible] الممكنة [illegible]
الصغرى [illegible] الكبرى [illegible] الكبرى [illegible] الصغرى [illegible]
[illegible] الاختلاف [illegible] قوله لينتج الكليتان [illegible] في هذا الشكل
[illegible] الكبرى الكلية الموجبة في الصغريين السالبتين الجزئية والكلية [illegible] الكبرى الكلية
السالبة في الصغريين الموجبتين [illegible] الصغرى موجبة [illegible]
والضرب الثاني [illegible] والصغرى سالبة [illegible] سالبة كلية [illegible]
[illegible] قوله لينتج الكليتان سالبة كلية [illegible] موجبة جزئية [illegible]
سالبة [illegible] والضرب الرابع [illegible] سالبة جزئية [illegible] موجبة كلية [illegible]
[illegible] النتيجة [illegible] سالبة جزئية [illegible] والمختلفتان في الكم ايضا
[illegible] مختلفتان في الكيف [illegible] سالبة جزئية قوله بالخلف [illegible]
[illegible] النتيجة [illegible] القياس [illegible]
الشكل الاول [illegible] الثاني [illegible] الكبرى [illegible] الشكل الاول لينتج نقيض
المطلوب [illegible] الضرب الاول والثالث [illegible] سالبة كلية تنعكس [illegible]
موجبة كلية [illegible] موجبة جزئية [illegible] الكبرى [illegible] الشكل الاول [illegible] الصغرى [illegible] الشكل
الاول والثالث ان تنعكس الصغرى [illegible] الترتيب [illegible] الصغرى كبرى والكبرى
صغرى [illegible] النتيجة [illegible] النتيجة المطلوبة [illegible] الصغرى [illegible]

ايجاب الصغرى وكليتها مع كلية الكبرى اما الكلي موجبة جزئية مع السالبة الكلية اما الكلية مع الجزئية سالبة جزئية بالخلف
او عكس الصغرى او الكبرى ثم الترتيب ثم النتيجة وفي الرابع ايجابهما مع كلية الصغرى واختلافهما مع كلية احديهما
لينتج الموجبة الكلية مع الاربع والجزئية مع السالبة الكلية والسالبتان مع الموجبة الجزئية موجبة جزئية
ان لم يكن سلب والا سالبة

الكبرى في الشكل الاول يعني انما صح الضرب الثالث فان صغراه سالبة كلية تنعكس كنفسها وانما الاول والثالث فصغراهما موجبة
لا تنعكس الا جزئية واما الرابع فصغراه سالبة جزئية لا تنعكس ولا تصلح لان تكون كبرى الاجزاء الجزئية ايضا قوله ايجاب الصغرى
وكليتها لان الحكم كما سبق كان ايجاب الاوسط على ما هو اوسط بالفعل ثم نحكم بحكم الاصغر مع الاوسط بالفعل ليكون
اصلا ولا يكون الصغرى سالبة لانه الحكم لا بالفعل ويكون صغرى موجبة لكن لا يتعدى الحكم من الاوسط بالفعل الى الاصغر قوله
مع كلية احديهما لانه اذا كانت المقدمتان جزئيتين لجاز ان يكون البعض من الاوسط المحكوم عليه بالاصغر غير البعض المحكوم
عليه بالاكبر فلا يلزم تعدية الحكم بالاكبر الى الاصغر مثل بعض الحيوان انسان وبعض الحيوان فرس ولا يصدق بعض الانسان
فرس قوله الموجبتان الضروب المنتجة في هذا الشكل بحسب الشرائط المذكورة ثمانية حاصلة من ضم الصغرى الموجبة الكلية
الى الكبريات الاربع وكذا ضم الصغرى الموجبة الجزئية الى الكبريين الكليتين الموجبة والسالبة ومن هذه الضروب كلها اشتراك
فانها لا تنتج الا جزئية لكن ثلثة منها تنتج الايجاب وثلثة تنتج السلب واما المنتجة للايجاب فاولها المركب من موجبتين كليتين
[illegible] وثانيها المركب من موجبة جزئية صغرى وموجبة كلية كبرى والى هذين اشار المصنف بقوله
لينتج الموجبتان اي الصغرى الموجبة الكلية اي الكبرى الثالث مكان الثاني اي المركب من موجبة كلية صغرى وموجبة
جزئية كبرى والى هذا اشار بقوله ان العكس تلبس المراد بالعكس الضربين المذكورين لابنين الى عكس الاولى الا الاولى متاليا واما
المنتجة للسلب فاولها المركب من موجبة كلية وسالبة كلية والثاني من موجبة جزئية وسالبة كلية واليهما اشار بقوله
مع السالبة الكلية اي لينتج الموجبتان مع السالبة الكلية الثالث من موجبة كلية وسالبة جزئية كما قال اما الكلية مع
الجزئية اي كبرى الموجبة الكلية مع السالبة الجزئية قوله بالخلف يعني بيان انتاج هذه الضروب لهذه النتائج اما بالخلف
وهو ههنا ان يؤخذ نقيض النتيجة ويجعل الكلية كبرى وصغرى القياس لايجابه صغرى لينتج من الشكل الاول ما ينافي
الكبرى وهذا يجري في الضروب كلها واما بعكس الصغرى ليرجع الى الشكل الاول وذلك حيث يكون الكبرى كلية كما في الاول
والثاني والرابع والخامس واما بعكس الكبرى ليصير شكلا رابعا ثم يعكس الترتيب ليرتد شكلا اولا فينتج نتيجة ثم يعكس
هذه النتيجة فانه المطلوب وذلك حيث يكون الكبرى موجبة لينتج عكسها صغرى الشكل الاول ويكون الصغرى كلية لتنتج الكبرى
له كما في الضرب الاول والثالث لا غير قوله وفي الرابع شرط انتاج الشكل الرابع بحسب الكم والكيف احد امرين اما ايجاب
المقدمتين مع كلية الصغرى واما اختلاف المقدمتين في الكيف مع كلية احديهما اذ لولاهما لزم اما كون
المقدمتين سالبتين او موجبتين مع كون الصغرى جزئية او جزئيتين مختلفتين في الكيف وعلى التقادير يحصل
الاختلاف فهو مما ليتم اما على الاول فلانه الحق في قولنا لا شيء من الحجر بانسان ولا شيء من الناطق بحجر هو الايجاب
ولو قلنا لا شيء من الفرس بحجر كان الحق السلب واما على الثاني فلانا اذا قلنا بعض الحيوان انسان وكل ناطق حيوان كان الحق
الايجاب ولو قلنا وكل فرس حيوان كان الحق السلب واما على الثالث فلان الحق في قولنا بعض الحيوان انسان وبعض الجسم
ليس بحيوان هو الايجاب ولو قلنا بعض الحجر ليس بحيوان كان الحق السلب ثم ان المصنف لم يتعرض لبيان شرائط الرابع بحسب الجهة
لقلة الاعتداد بهذا الشكل لكونه بعيدا عن الطبع ولذا لم يتعرض لنتائج الاختلاطات الى السلوب من الموجهات في شيء من الاشكال
لا بسط الطبع فيها ولتطويلها لا يكون الى المطولات هذا الفن قوله لينتج الضروب المنتجة في هذا الشكل بحسب الشرائط المذكورة
الثابتة ثمانية حاصلة من ضم الصغرى الموجبة الكلية مع الكبريات الاربع والصغرى الموجبة الجزئية مع الكبرى السالبة
بالكلية

[illegible]

١٤٧ بالخلف او بعكس الترتيب ثم النتيجة او بعكس او بالرد الى الثاني بعكس الصغرى اما الثالث بعكس الكبرى وضابط
شرائطه الاربع اذ لا بد اما من عموم موضوعية الاوسط مع ملاقاته للاصغر بالفعل او حمله على الكبرى

الكبرى مع الكبرى الموجبة الكلية ومع كليتها اي الصغرى السالبة الكلية
بالكلية ومن الصغريين السالبتين الكلية والجزئية مع الكبرى الموجبة الكلية ومع كليتها اي الصغرى السالبة الكلية
مع الكبرى الموجبة الجزئية فالاول من هذه الضروب هو المؤلف من موجبتين كليتين والمؤلف من موجبة كلية
صغرى وموجبة جزئية كبرى ينتجان موجبة جزئية والباقي المشتمل على السلب تنتج سالبة جزئية في جميعها الاول منها
فالاول هو المركب من صغرى سالبة كلية وكبرى موجبة كلية فانه ينتج سالبة كلية ومقابلة المصنف هنالك حيث قال
ان ما سوى الضرب الاول من هذه الضروب تنتج السلب الجزئي والحق كذلك كما عرفت ولم يتم المقدمة موجبة كلية
لكن اولى بالتفصيل ههنا ان يضرب هذا الشكل ثانية الاول من موجبتين كليتين الثاني من موجبة كلية صغرى وموجبة
جزئية كبرى ينتجان موجبة جزئية الثالث من صغرى سالبة كلية وكبرى موجبة كلية ينتج سالبة كلية الرابع عكس ذلك
الخامس من صغرى موجبة جزئية وكبرى سالبة كلية والسادس من سالبة جزئية صغرى وموجبة كلية كبرى الثامن
موجبة كلية صغرى وسالبة جزئية كبرى الثامن من سالبة كلية صغرى وموجبة جزئية كبرى وهذه الضروب الخمسة
الباقية تنتج سالبة جزئية فاحفظ هذا التفصيل فانه ينفعك فيما يجيء قوله بالخلف وهو في هذا الشكل ان يؤخذ نقيض
النتيجة ويضم الى احدى المقدمتين لينتج ما ينعكس الى ما ينافي المقدمة الاخرى وذلك انما يجري في الضرب الاول والثاني
والثالث والرابع والخامس دون الباقي فانه الا ان يجري فيها فالسادس يجري قوله او بعكس الترتيب وذلك انما
يجري حيث يكون الكبرى موجبة والصغرى كلية والنتيجة مع ذلك قابلة للانعكاس كما في الاول والثاني والثالث
والثامن ايضا ان انعكست السالبة الجزئية كما ان الكلية اعني الخاصتين دون الباقي قوله او بعكس المقدمتين
ليرجع الى الشكل الاول وذلك يجري حيث يكون الصغرى موجبة والكبرى سالبة كلية لتنعكس الى الكلية كما في الرابع والخامس
لا غير قوله او بالرد وذلك يجري حيث يكون المقدمتان مختلفتين في الكيف والكبرى كلية والصغرى قابلة للانعكاس
كما في الثالث والرابع والخامس والسادس ايضا ان انعكست السالبة الجزئية لا غير قوله بعكس الكبرى وذلك يجري حيث يكون
الصغرى موجبة والكبرى قابلة للانعكاس ويكون الصغرى او عكس الكبرى كلية وهذا الا في اول الاوليين في هذا الشكل
فتجري ههنا كما في الاول والثاني والرابع والخامس والسابع ايضا ان انعكس السلب الجزئي دون الباقي قوله وضابطة شرائطه
الاربع الى ان قال الذي اذا اعتبر في كل واحد من القرائن جعلناه منتجا مشتملا على الشرائط الثابتة قوله اذ لا بد لانه لا بد في انتاج
القياس من اندراج الاصغر في الاوسط ليتعدى الحكم قوله اما من عموم موضوعية الاوسط اي كلية مقدمة موضوعها الاوسط كالكبرى
في الشكل الاول ومثاله في المقدمتين في الشكل الثالث وكالصغرى في الضرب الاول والثاني والثالث والرابع والسابع
والثامن من الشكل الرابع قوله مع ملاقاته اي يلاقي الاوسط ايجابا الاصغر بالفعل كما في صغرى الشكل الاول وما باله على
الاصغر على الاوسط ايجابا بالفعل كما في صغرى الشكل الثالث وكما في صغرى الضرب الاول والثاني والرابع والسابع من
الشكل الرابع فهو هنا الاشارة الى اشتراط فعلية الصغرى في هذه الضروب اعني قوله او حمله على الاكبر اي مع
حمل الاوسط على الاكبر ايجابا فانه يثبت بسلب الحكم وانا الحكم عليه ايجابا بعد ذلك كما في كبرى الضرب الاول والثاني
والثالث والثامن من الشكل الرابع فالضربان الاولان لما ثبت كلا منهما الترتيب الثاني فحاصلهم ما سبق من
الشكل الاول وههنا تمت الاشارة الى الشرائط التي ينتج منها الشكل الاول والثالث وبعض ضروب الشكل الرابع
فاحفظ ما علمت انه لم يقل الا الاكبر مع الاغاز للاكبر حتى يكون ما اشترطناه الملاقات جمل الجميع والحالة تقسم فلم يكن كما

اما من عموم موضوعية الكبرى مع الاختلاف في الكيف مع منافاة نسبة وصف الكبرى لنسبة الذات
الاصغر فتفصيل الشرطين من الامرين في الحاصل بين تركيب ١٢٨

المرتب على هذا الشكل الاول من كبرى كلية موجبة مع صغرى سالبة منتجا يلزم انتفاء كون القياس المرتب على هيئة الشكل
قوله الثالث من صغرى سالبة وكبرى موجبة مع كلية احدى مقدمتيه منتجا وقد اشتبه ذلك على بعض الفحول فافهم
قوله واما من عموم موضوعية الاكبر فهذا هو الامر الثاني من الامرين اللذين ذكرنا قولا بل فان تاليف القياس من احدهما ومطلق
كلية كبرى يكون الاكبر موضوعا انتاج اختلاف المقدمتين في الكيفية وذلك لان منتج ضروب الشكل الثاني وكافة
ضروب الثالث والرابع والخامس والسادس من الشكل الرابع فقد اشتمل الضرب الثالث والرابع على كلية الاكبر مطلقا
على الموضوعية لانه لا يمتنع الحكم فيها الا ان يتبع شرائط الشكل الاول والثالث كما وكيفا وجهة والى شرائط الشكل الثاني
والرابع كما وكيفا بحيث شرائط الشكل الثاني بحسب الجهة فاشار المصنف الى بيانها بقوله مع منافاة لحصول القياس المنتج
الشكل على الامر الثاني اعني عموم موضوعية الاكبر مع الاختلاف في الكيف ان الاول الاوسط صفتي الحمل في كليهما فقد عنه
كما في الشكل الثاني فلابد في انتاجه من شرط الثالث وهو منافاة نسبة وصف الاوسط المحمول في الصغرى الى وصف
الاكبر الموضوع في الكبرى لنسبة وصف الاوسط المحمول كذلك الى ذات الاصغر الموضوع في الصغرى بمعنى لابد ان يكون الكيفيتين
المذكورتان بكيفيتين بحيث يمتنع اجتماع النسبتين في الصدق والتحقق على ذاتها زمنا وهذه المنافاة دائمة وجودا
وصدقا مع ما مر من شرطي الشكل الثاني بحسب الجهة بتحققها تحقق الانتاج وما انتفائها ينتفي اما انها شرط مع الشرطين
وجوبا اي بالا وجد الشرطان المذكوران تحققت المنافاة المذكورة فلان الجهات الصغرى ما يصدق عليه الدائم والكبرى
انما متغيرة كانت من الموجهات اعد الكيفيتين فان لها احكام الجهة حتى ان ذلك انه يكون نسبة وصف الاوسط الى
ذات الاصغر بدوام الايجاب مثلا فلا ان يكون نسبة وصف الاوسط الى وصف الاكبر بفعلية السلب ضرورة ان المطلقة
العامة اعم من تلك الكليات والمطلقة العامة تدل على سلب الاوسط عن ذات الاكبر بالفعل فاذا كان مسلوبا عن ذات الاكبر
بالفعل كان مسلوبا عن وصفه بالفعل ايضا لا خفاء في المنافاة بين دوام الايجاب وفعلية السلب واما تحقق المنافاة بين
شيء وبين دوام لزم المنافاة بينه وبين الاخص بالضرورة وكذا ان الجهات الكبرى مما ينعكس اليها والصغرى اي قضية كانت
سوى الممكنة العامة يكون نسبة وصف الاوسط الى وصف الاكبر بضرورة الايجاب مثلا وحينئذ لا خفاء في
منافاته مع نسبة وصف الاوسط الى ذات الاصغر بفعلية السلب ولا في تحققها وكذا ان الجهات الصغرى ممكنة والكبرى
ضرورية او مشروطة فانه يكون نسبة وصف الاوسط الى ذات الاصغر بامكان الايجاب مثلا ونسبة وصف الاوسط الى
وصف الاكبر بضرورة السلب لان الكبرى المشروطة تظهر بان في الضرورية والذاتية المطلقة ان كان ضروريا للذات فلانه
موجود كان ضروريا لوصفها العنواني لان الذات لازم للوصف والمحمول لازم للذات ولازم اللازم لازم وكذا ان الجهات الكبرى
ممكنة والصغرى ضرورية بمثل ما مر واما انها لا تحقق مع الشرطين عدما اي كلما انتفى احد الشرطين المذكورين انتفت المنافاة
المذكورة فلانه اذا لم يكن الصغرى مما يصدق عليه الدوام ولا الكبرى مما ينعكس سالبة ايكون في الصغريات اعني بها المشروطة
الخاصة ولا في الكبريات اعني من الوقتية لا منافاة بين ضرورة الايجاب مثلا بحسب الوصف لا دائما وبين ضرورة السلب
في وقت معين لا دائما اذ يجوز ان يكون الوقت غير اوقات الوصف العنواني واذا انتفت المنافاة بين الاخصين انتفت
فيما هو اعم منهما بالضرورة وكذا اذا لم يكن الكبرى ضرورية ولا مشروطة حين كون الصغرى ممكنة كان اخص الكبريات الدائمة
والعرفية الخاصة والوقتية ولا منافاة بين امكان الايجاب وعدم السلب بالدوام الذاتي لا بحسب بين دوام الطبيعي والحصول

لا دائما

من متصلتين او منفصلتين او حملية ومتصلة او حملية ومنفصلة او متصلة ومنفصلة ويتحقق الاشكال الاربع وتفصيلها ١٤٩
طول فنقل الاستثنائي يحصى من المتصلة ومنع المقدم ومنع التالي في الحقيقية ومنع كل منها نقيض الجمع وبعض
كانفة الخلو ويتحقق بانه قياس الخلف المقصود به اثبات المطلوب بابطال نقيضه ويرجع الى استثنائي واقتراني فنقل

لا دائما لا بينه وبين ضرورة السلب في وقت معين لا دائما وكذا لم يكن الصغرى ضرورية على تقدير كون الكبرى ممكنة
كان اخص الصغريات المشروطة الخاصة او الدائمة ولا منافاة بين الخاصة الايجاب وبين ضرورة السلب بحسب الوصف لا دائما
ولا بينه وبين دوام السلب لما لم الذات وتحقيق هذا البحث على هذا الوجه الوجيه بالتوفيق بعون الله الجليل فافهم
فيجري من بيان الى سواء السبيل وهو حسبي ونعم الوكيل قوله من متصلتين كقولنا كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وكلما
كان النهار موجودا فالعالم مضيء ينتج كلما كانت الشمس طالعة فالعالم مضيء قوله او منفصلتين كقولنا اما ان يكون العدد زوجا
واما ان يكون زوج الزوج او زوج الفرد ينتج اما ان يكون العدد زوج الزوج او زوج الفرد او يكون فردا قوله او حملية
ومتصلة نحو هذا انسان وكلما كان انسانا كان حيوانا ينتج هذا حيوان قوله او حملية ومنفصلة نحو هذا عدد
فاما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا ينتج هذا اما ان يكون زوجا او فردا قوله او متصلة ومنفصلة نحو كلما كانت
هذا ثلاثة فهو عدد ودائما اما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا ينتج كلما كان هذا ثلاثة فاما ان يكون زوجا او فردا
ويختلف نتائجها في تلك الاقسام حسب اشتراك المقدمتين في جزء يكون هو الحد الاوسط فاما ان يكون محكوما عليه في كلا المقدمتين
او محكوما به او محكوما في الصغرى محكوما عليه في الكبرى او بالعكس فالاول هو الشكل الثالث والثاني هو الثاني والثالث
هو الاول والرابع هو الرابع وفي تفصيل الاشكال الاربعة في تلك الاقسام بحسب الشرائط والضروب والنتائج طول لا يليق
بالمختصرات فليطلب من مطولات المتاخرين قوله الاستثنائي القياس الاستثنائي وهو الذي يكون النتيجة او نقيضها مذكورا فيه
بالفعل وهو مركب من مقدمة شرطية ومقدمة حملية ويشترط في نتاجه ايجاب الشرطية او نقيض لزومها او عنادها
ونقيضها كلية الحملية او كلية الشرطية في انتاج الاستثنائي الا ايجاب يمتنع لا يفيد العلم بالمنتج فيها فلا يتم شيء ونقيض ما اتفقا
المقدم فان الشرطية ان كانت متصلة ينتج منها الحملية ومنع المقدم ينتج منع التالي لاستلزام تحقق الملزوم تحقق اللازم
ومنع التالي ينتج منع المقدم لاستلزام انتفاء اللازم انتفاء الملزوم واما منع التالي فلا ينتج منع المقدم ولا نفع المقدم
منع التالي لجواز كون اللازم اعم فلا يلزم من تحققه تحقق الملزوم ولا من انتفاء الملزوم انتفاؤه وتفصيلات من هذا ان الا
بالمتصلة في هذا الباب اللزومية واما الاتفاقية فالمراد بالمنفصلة هنا العنادية وان كانت الشرطية منفصلة فان كانت الجمع
ينتج من منع كل منهما نقيض الاخر لامتناع اجتماعهما ولا ينتج من منع كل ونقيض الاخر لعدم امتناع الخلو عنهما وانما الخلو بالعكس واما
الحقيقية فلما اشتملت على منع الجمع والخلو معا ينتج في الصور الاربع النتائج الاربع قوله ومنع المقدم ومنع التالي في الحقيقية كما
هذا انسان كان حيوانا لكنه انسان فهو حيوان لكنه ليس بحيوان فليس بانسان قوله والحقيقية كقولنا اما ان يكون هذا
العدد زوجا او فردا لكنه زوج فليس بفرد لكنه فرد فليس بزوج لكنه ليس بزوج فهو فرد لكنه ليس بفرد فهو زوج قوله كانفة
الجمع نحو اما ان يكون هذا شجرا او حجرا لكنه شجر فليس بحجر لكنه حجر فليس بشجر قوله كانفة الخلو نحو هذا اما لا شجر او لا حجر لكنه شجر فهو لا حجر
لكنه حجر فهو لا شجر قوله ويتحقق بانه قياس الخلف المقصود به اثبات المطلوب بابطال نقيضه لاستلزامه المحال فيقطع
الموضعين لكن بعضهم قد يقلع فيكون مركبا من قياسين فلاستثنائي في مباحث العكس فلا نتيجة وهذا القسم من الاستدلال
يتحقق بطلب المطلوب بتمييز الحال في الخلف اما الحق ما نقتضيه ونقيض المطلوب اذ ليتحقق الى المطلوب الخلف اي من وراء القلب
ومن نقيضه وهذا القياس مركب اما من المحال بل من الحال المستلزم احدهما اقتراني شرطي والاخر استثنائي متصل مثلا بقي نقيض
الثاني هكذا لو لم يثبت المطلوب ثبت نقيضه وكلما ثبت نقيضه ينتج لو لم يثبت المطلوب ثبت المحال لكن المحال ليس بثابت

الاستقراء وتتبع الجزئيات لاثبات حكم كلي والتمثيل بيانا لمشاركة جزئي لآخر في علة الحكم ليثبت فيه والعمدة في ١٥٠
طريقيه الدوران والترديد

فيلزم ثبوت الحكم الكلي فيبطل القسم ثم قد يقتصر الشارح فيقول لما ثبت فيقتصر فيجيء العمل فيكثر القياسات كما
قال المصنف في شرح شرح الاصول فقوله سيجيء الى الاستغراق وما قررناه معناه ان هذا القدر لابد منه في كل قياس مختلف
وتقديمه على غيره فافهم قوله الاستقراء وتتبع الجزئيات لاثبات الحجة على ثلاثة اقسام لان الاستدلال اما من حال الكلي
على حال الجزئي وهو القياس واما من حال الجزئيات على حال الكلي واما من حال احد الجزئيين المندرجين تحت كلي على حال الجزئي الآخر
فالاول هو القياس وقد سبق مفصلا والثاني هو الاستقراء والثالث هو التمثيل فالاستقراء هو الحجة التي يستدل فيها
من حكم الجزئيات على حكم كليها وهذا تعريف الشيخ الذي لا غبار عليه واما ما استنبطه المصنف من كلام الفارابي فهو حجة الاستدلال
واستقراء اعني بتتبع الجزئيات وتتبعها لاثبات حكم كلي فيرد عليه ان هذا التعريف يشمل مقدمتها مع ملاحظة
مجموعها مفيد فلا يندرج تحت الحجة كما ان الباحث عليه من المباحث هو الاثبات الا ان يتميز هذا القسم من الحجة بالاستدلال
لبيان ما سبيل الانتقال بالعلم بتمثيل النظر الآخر يجيء انشاء الله تعالى في تحقيق التمثيل قوله لاثبات حكم كلي اما على الكلي
فيكون اشارة الى ان المطلوب بالاستقراء لا يكون الا جزئيا كما حققه بعض الافاضل والتقريب فيه كلام مر في الثالث
البرهاني لاثبات حكم كليها او يحكم بتلك الجزئيات وهذا مما اشتمل الحكم الجزئي والحكم عليها بحسب الكلي الا انه لا يكون الحكم
بالاستقراء الا الجزئي وتحقيق ذلك انه يدل على ان الاستقراء اما تام يتتبع فيه الجزئيات باسرها وهو يرجع الى القياس المقسم
كقولنا كل حيوان اما ناطق او غير ناطق وكل ناطق حساس وكل غير ناطق من الحيوان حساس ينتج كل حيوان حساس وهذا القسم
يفيد اليقين واما ناقص يكتفي فيه بتتبع اكثر الجزئيات كقولنا كل حيوان يحرك فكه الاسفل عند المضغ لان الانسان كذلك
والفرس كذلك والبقر كذلك الى غير ذلك مما شاهدناه من افراد الحيوان وهذا القسم لا يفيد الا الظن اذ من الجائز ان يكون
من الجزئيات التي لم يطلع عليها ما يحرك فكه الاعلى عند المضغ كما اشتهر في التمساح فلا يجزم ان الحكم بان الثاني لا يفيد الا الظن
انما يتحقق اذا كان المطلوب الحكم الكلي واما الجزئي فلا شك ان يتتبع البعض يفيد اليقين به كما يقال بعض الحيوان متحرك
الفك الاسفل عند المضغ كالانسان مثلا فانه لا شك ان بعض الحيوان كذلك وهو هذا
ان حمل عبارة المتن على التوضيح كما هو الظاهر احسن من حيث الدلالة على ما فيه وعند التعريف بالاتم قوله
والتمثيل بيان مشاركة جزئي لآخر في علة الحكم ليثبت فيه اي ليثبت الحكم في الجزئي الاول وبعبارة اخرى هو اثبات حكم في جزئي
في معنى يشتركه بينهما ليثبت في المشبه حكم الثابت في المشبه به المعلل بذلك المعنى كما يقال النبيذ حرام لان الخمر حرام
وعلة حرمته الاسكار وهو موجود في النبيذ وهذا عند الفقهاء يسمى قياسا فالتمثيل هو الحجة التي يقع فيها ذلك البيان والتعبير
وعلى هذا الكلام في التعريف بالتعريف للاستقراء ويحتمل فيهما كما ان الفكر يطلق على المعنى المصدري اعني التمثيل وعلى
التفسير الحاصل بالتمثيل كذلك التمثيل يطلق على المعنى المصدري وهو التشبيه والبيان فما ذكره تعريف التمثيل بالمعنى الاول
ويعلم المعنى الثاني بالمقايسة وهذا كما عرفت ان المقصود تعريف التمثيل ويرد عليه ما سبق في الاستقراء هذا ولا يخفى
ان المقصود في تعريفي الاستقراء والتمثيل من المشهور ما ذكره هنا لهذا الشارح وهو اكثر عناية قوله والعمدة في طريقيه
الدوران والترديد اعلم ان الاهم في التمثيل من مقدمات اربع اي ان الحكم ثابت في الاصل وانه المشبه به الثاني ان علة الحكم الوصف
الكذائي الثالث ان ذلك الوصف موجود في الفرع اي المشبه فاذا تحقق العلم بهذه المقدمات الثلث ينتقل الذهن الى كون الحكم
ثابتا في الفرع ايضا وهو المطلوب من التمثيل ثم المقدمة الاولى والثالثة ظاهرتان في الاستدلال انما الاشكال في الثانية وبيانها

بطريقتين

القياس اما برهاني يتألف من اليقينيات واصولها الاوليات والمشاهدات والتجربيات والحدسيات
والمتواترات والفطريات ثم ان كان الاوسط مع علّيته للنسبة في الذهن علة لها في الواقع فلمي والا فاني ١٥١
واما جدلي يتألف

معاني متعددة فصلها في كتب اصول الفقه والمصنف ذكر هو العمدة من بينها وهي طريقان الاول الدوران ويسمى بالطرد والعكس
وهو الوصف الذي يصلح للعلية يوجد الحكم بوجوده وينعدم بانعدامه كما في الخمر فانه ما دام مسكرا حرام واذا زال عنه الاسكار
زالت الحرمة الا ان القياس ما ذكرته اللهم الا في الوصف علة للاولى في الحكم الثاني الترديد ويسمى بالسبر والتقسيم ايضا
وهو ان يتتبع اوصاف الاصل ويبطل علّية الحكم على حده وحده الا ذلك ثم يبطل ثانيا الحكم على ما بقي الا واحدا يتعين علية
وصف واحد فيستفاد من ذلك كون هذا الوصف علة لا يقال ملازمة اللزوم الا بالتحليل من العلة والجهات اما الاولى في
او الطلب المحضي اما الاخص المحضي ان لا شك للكل عللا انه لم يجعل وجه في الحكم بحسب الحكم وكذا الثاني ما سوى الاخص
بمثل ما ذكر تعيين الاشكال العلية قوله القياس على القياس لا ينقسم باعتبار الهيئة والصورة الى الاستثنائي والاقتراني يخيليا
كذلك ينقسم باعتبار المادة الى الصناعات الخمس اعني البرهان والجدل والخطابة والشعر والمغالطة وقد يسمى السفسطة
لان مقدماته اما ان يفيد تصديقا او تخيلا اعني التخييل والثاني الشعر والاول اما ان يفيد ظنا او جزما والظن
الخطابة والثاني ان اعتبر فيه ان يكون حقا يقينيا فهو البرهان والا فان اعتبر فيه عموم الاعتراف بين العامة او التسليم من الخصم فهو
الجدل والا فهو المغالطة ان المغالطة من حيث انها قياس مركب من مقدمات شبيهة بالحق او بالمشهور وليس كذلك من حيث
مادته وهل ما ذكرنا في البرهان ان يكون مقدماته باسرها يقينية بخلاف غيره من الاقسام فلا يكفي في كون القياس
مغالطة يكون بعض مقدماته يقينية وبعضها غير ذلك من الاخرى تفيد ظنا ولا يكون فيها ما هو اخص منها الا الشعرية
فلا يلحق بالاخس فالمركب من مقدمة مشهورة واخرى مخيلة لا يتعين الا شعريا فافهم قوله من اليقينيات اليقين
هو التصديق الجازم المطابق الثابت فباعتبار التصديق الجزمي الشك والوهم والتخييل وبقيد الجزم
الظن وبالمطابقة الجهل المركب وبالثابت التقليد ثم المقدمات اليقينية اما بديهيات او نظريات منتهية الى
البديهيات لاستحالة الدور والتسلسل فاصول اليقينيات هي البديهيات والنظريات متفرعة عليها والبديهيات ست
اقسام بحكم الاستقراء وجه الضبط ان القضايا البديهية اما ان يكون تصور طرفيها مع النسبة كافيا في الجزم بالحكم او لا يكون
فالاولى هي الاوليات والثاني اما ان يتوقف على واسطة غير الحس الظاهر والباطن او لا الثاني المشاهدات وينقسم
الى مشاهدات بالحس الظاهر وتسمى حسيات والى مشاهدات بالحس الباطن وتسمى وجدانيات والاول اما ان يكون تلك
الواسطة بحيث لا يغيب عن الذهن عند حضور الاطراف او لا يكون كذلك فالاولى هي الفطريات وتسمى قضايا قياساتها معها
والثاني اما ان يستعمل فيه الحدس وهو انتقال الذهن من المبادئ الى المطالب او لا يستعمل فالاولى الحدسيات والثاني
ان كان الحكم فيه حاصلا باخبار جماعة يمتنع عند العقل تواطؤهم على الكذب فهي المتواترات وان لم يكن كذلك بل حاصلا من كثرة
التجارب فهي التجربيات ويقع بذلك حصول الاعتقاد منها قوله الاوليات كقولنا الكل اعظم من الجزء قوله المشاهدات كقولنا
النار حارة وان لنا جوعا وعطشا قوله التجربيات كقولنا السقمونيا
مسهل للصفراء قوله والحدسيات كقولنا نور القمر مستفاد من الشمس قوله والمتواترات كقولنا مكة موجودة قوله
والفطريات كقولنا الاربعة زوج فان الحكم فيه بواسطة لا تغيب عن الذهن عند تصور الاطراف وهي هنا الحكم بانها منقسمة
بمتساويين قوله ثم ان كان حد الاوسط في البرهان بل في كل قياس لابد ان يكون علة لحصول العلم بالنسبة الايجابية
اما السلبية المطلوبة في النتيجة ولهذا يقال له في الاصطلاح الاثبات والاسطة في التصديق فان كان مع ذلك

من المشهورات والمسلمات وأما خطابي فيتألف من المقبولات والمظنونات وأما شعري فيتألف من
المخيلات وأما سفسطي فيتألف من الوهميات والمشبهات فصل أجزاء العلوم الموضوعات وهي التي يبحث ١٥٢
في العلم عن أعراضها الذاتية والمبادي وهي حدود الموضوعات

والسفسطة في الثبوت ايضا اي علة لتلك النسبة الايجابية اما السلبية في الواقع وفي نفس الامر كتعفن الاخلاط فانه كما
هنا تعفن الاخلاط وكل متعفن الاخلاط محموم فهذا محموم فالبرهان ح يسمى برهان اللم لانه اعطى علة الحكم وعليته
في الواقع وان لم يكن واسطة في الثبوت ايضا اي علة له للشي في نفس الامر فالبرهان ح يسمى برهان الان حيث
لم يدل الا على انية الحكم وتحققه في الواقع دون علته سواء كان الاوسط مع ذلك معلولا للحكم كالحمى في قولنا زيد محموم وكل محموم
متعفن الاخلاط فزيد متعفن الاخلاط ويخص هذا باسم الدليل اذ لم يكن معلولا للحكم لا انه يستدل به فيكون ان لا ...
الثالث وحاله مختص باسم كما يقال هذه الحمى تشتد غبا وكل حمى تشتد غبا محرقة فهذه الحمى محرقة فان الاشتداد
غبا ليس معلولا للاحتراق ولا العكس بل كلاهما معلولان للصفراء المتعفنة خارج العروق قوله من المشهورات هي
القضايا التي يطابق فيها آراء الكل كحسن الاحسان وقبح العدوان او اراء طائفة كقبح ذبح الحيوانات عند اهل الهند
قوله المسلمات هي قضايا تسلم من الخصم في المناظرة او يبرهن عليها في علم واخذت في علم اخر على سبيل التسليم قوله من
المقبولات هي قضايا يؤخذ ممن يعتقد فيه كالاولياء والحكماء قوله والمظنونات هي قضايا يحكم بها العقل حكما راجحا
غير جازم ومقابلته بالمقبولات من قبيل مقابلة العام بالخاص فالمراد بها ما سوى الخاص قوله من المخيلات هي قضايا
لا يذعن بها العقل ولكن تتأثر منها النفس قبضا او بسطا اذا سمعت فيها شيء او رغبة كما في العقائد الاثنة ...
قوله واما سفسطي منسوب الى السفسطة وهي مشتقة من سوفسطا معرب سوفسطايا ...
قوله من الوهميات هي القضايا التي يحكم بها الوهم في غير المحسوس قياسا على المحسوس كما يقال كل موجود فهو متحيز قوله
والمشبهات هي القضايا الكاذبة المشبهة بالصادقة الاولية او المشهورة لاشتباه لفظي او معنوي واعلم ان ما ذكره
المصنف في الصناعات الخمس انحصار ... من كثير من المحققات ...
مع قلة الجدوى ... قوله اجزاء العلوم كل علم من العلوم المدونة
لا بد فيه من امور ثلثة ... حيث ... بطلة مذكورة ... المطالب العلم ... الموضوع
وذلك لان ... والاعراض الذاتية والثاني القضايا التي يقع فيها هذا البحث وهي المسائل وهي يكون نظرية في الاغلب وقد
يكون بديهيات محتاجة الى تنبيه كما صرح به ... في المطالب ... في بعض الشرح من التقسيم
يقوم بالبرهان ... على الغالب ... والبرهان ...
الثالث ما يبتني عليه المسائل ... التصورات والقضايا ... الاولى هي المبادي
التصورية والثانية هي المبادي التصديقية قوله الموضوعات ههنا اشكال مشهور وهو ان الموضوع من اجزاء العلوم
اما ان يراد به نفس الموضوع او تعريفه او التصديق بوجوده او التصديق بموضوعيته ولا اول سبيل ... في موضوعات المسائل
التي هي اجزاء المسائل فلا يكون جزء العلم ... والثاني من المبادي التصورية والثالث من المبادي التصديقية فلا يكون
جزءا على حدة ايضا والرابع من مقدمات الشروع فلا يكون جزءا ... بالخيال كل من الشق ...
فيقال ان نفس الموضوع ... في المسائل ... من حيث ان المقصود من العلم معرفة احواله ...
منها ... الملحوظ ... المسائل البحث ... الموضوعات والمحمولات والنسب ... المحمولات المنسوبة الى الموضوعات
قال المحقق الدواني في حاشية المطالع المسائل هي المحمولات المنسوبة ... المسائل
هي قضايا

واجزائها واعراضها ومقدمات ... او ماخوذة ... عليها اثبات العلم والمسائل وهي قضايا ... ١٥٣
من موضوعاتها موضوع العلم او نوع منه او عرض ذاتي له او مركب ... منها حقيقتها
لانه تحتها ومقدمات المبادي ... المقصود والمقدمات ... على الشروع ... الجزء ... كتعريف العلم وبيان غايته
ومن موضوعه ... الثاني ... المسائل
هي قضايا ... موضوعاتها ... المسائل نفس المحمولات المنسوبة ... الموضوعات الى المسائل ... المبادي ... التصورية ... المشتقة
التي هي موضوع العلم ... الثاني فيقال ان تعريف الموضوع ... من المبادي التصورية
لكن ... الثالث فيقال ... التصديق بوجود الموضوع ...
التصديقية كما ... فان المبادي التصديقية هي القضايا التي يتألف منها قياسات العلم ... الحالة
في ... الشيخ ... العلم ... الموضوع ...
ان التصديق بموضوعيته ... الشروع على ... في معرفة ... العلم ...
على جزء من العلم ... قوله واجزائها اي حدود اجزائها ... الموضوعات ... قوله واعراضها
اي حدود ... لتلك الموضوعات قوله ومقدمات منه المبادي التصديقية اما مقدمات ...
او مسلمات ماخوذة اي نظرية ... التي ... بالتعلم ...
موضوعة ... بين ...
بالنسبة ... قوله وموضوع العلم ... في الطبيعي الجسم ... الطبيعي ...
كل ... قوله او مركب من الموضوع مع العرض الذاتي كقول المهندس ... في النسبة ...
الكم ... مع العرض الذاتي ... قوله او محمولاتها
اي محمولات المسائل ... لتلك الموضوعات ... المراد ههنا ... الخارج المحمول
... المتقدم ... قوله ... النحو
لا ... الاول ...
مع ... الثاني ...
... الشرح ... هذا القيد ...
... كلام شارح المطالع لكن ...
المحقق ... من الاعراض العامة ...
الفقهاء ... الطبيعيين ... الاستدلال ...
موضوع العلم ... المحقق الطوسي رحمه الله ... في تفسير ...
لقيد ... المحمولات الخاصة الى العرض الذاتي ... المحمولات ...
... الثاني ... قوله ومقدماته المبادي المشارة
... مختصر ... ابن الحاجب في مختصر الاصول حيث اطلق المبادي على ...
الى اصطلاح اخر في المبادي ... فيما ... في العلم ... المبادي ... الشروع ...
في مقاصد العلم سواء كان داخلا في العلم ... المقدمات خارجة عن العلم
... والمبادي ... المقدمات ... المبادي بالمعنى الاعم
... المبادي فيقول قوله يذكر ... في ... المقدمات ...
قوله ... ان ... في الكلام ...

الرابع المؤلف لئلا يكون طالب العلم الخامس من اي علم هو ليتوجه طلبه السابع القسمة ليطلب في كل باب ما يليق به الثامن الانحاء التعليمية وهي القسمة اعني التكثير من فوق ١٥٢

وتعتور وفائدتها الى الخاتمة ... مع لا يبالي الا بما فيه وان اشتملت على الجهالات وتابع الحقيقي فكان مقصود المقدمة القديمة كما قد يذكرونه في صدر الكتب ثم كان سببا ما ملاحظا ترتيب المتقدمين لهذا العلم ثم يعتبر بالنتيجة عليه من متفقه ومصطلحه ليس الجامع الطبايع ولما كانت لهذا العلم منفعة ومصطلح سوى النوع الباحث للاتباع ويعرفه في صدر الكتاب الغرض والفائدة الخاتمة من علم المنطق وهي المعتبرة فتذكر قوله الثالث اسم السمة العلامة فكان المقصود منه الاشارة الى تعيين تسمية العلم كما يقال ان اسمه المنطق مشتق من النطق يطلق على الظاهري وهو التكلم وعلى الباطني وهو ادراك الكليات وهذا العلم يقوي الاول ويسلك بالثاني مسلك السداد فاشتق له اسم من النطق والمنطق اما مصدر ميمي بمعنى النطق اطلق على العلم المذكور مبالغة في مدخليته في تكميل النطق حتى كانه هو واما اسم مكان كانه محل النطق ومظهره ومن ذكر وجه التسمية اشارة اجمالية الى ما يفصل في الفن المقاصد قوله الرابع المؤلف ليكن قلب المتعلم بما هو الثابت في مبادي لكلام الرجال لا الاحوال ... بالرجال واما المحققون فيعرفون الرجال بالحق لا الحق بالرجال ولهذا قال ... عليه السلام انظر الى ما قال ولا تنظر الى من قال هذا ... واضع المنطق والفلسفة هو الحكيم المعظم ارسطو ... ولهذا لقب بالمعلم الاول وقيل المنطق ادريس ... في الترتيب ثم بعد نقل المترجمين ... الفلسفيات من لغة يونان الى لغة العرب ... ونقحها ثانيا المعلم الثاني حكيم ابو نصر الفارابي ... ثم هذبها بعد اضاعة تلك ابو نصر الشيخ الرئيس ابو علي بن سينا شكر الله سعيهم الجميل قوله من اي علم هو اي من ... العلوم العقلية او النقلية ... كما يجيب عنها ... المنطق ... العلم الحكمي ... الحكمة علم باحوال اعيان الموجودات على ما هي عليه في نفس الامر بقدر الطاقة البشرية ... الموجودات ... المذكور ... الحكمة ... على ما هو الحق والمقام لا يسع بسط ذلك الكلام قوله وما هي رتبته ... المنطق انه يشتغل به بعد تهذيب الاخلاق ... في زماننا ... قوله القسمة اي قسمة العلم او الكتاب الى ابوابه ... كما يقال ابواب المنطق تسعة الاول باب ... اي الكليات الخمس الثاني التعريفات الثالث القضايا الرابع القياس ... الخامس البرهان السادس الجدل السابع الخطابة الثامن المغالطة التاسع الشعر ... ... ابواب المنطق ... على مقدمة ومقصد وخاتمة اما المقدمة ففي بيان الماهية والموضوع والغاية المقصد الاول في مباحث التصورات المقصد الثاني في مباحث التصديقات والخاتمة في اجزاء العلوم القسم الثاني في علم الكلام ... وكما قال الشيخ في الشفاء ... وخاتمة هذا الفن شايع كثير ... كتاب قوله الانحاء التعليمية اي الطرق المذكورة في ... العلم ... كلام ... كتب القوم ... من شرح المطالع قوله وهي القسمة ... ... مطلب من المطالب التصديقية ... جميع ... كل واحد منها

والتحليل ... والتحديد اي فعل الحد والبرهان اي الطريق الموقف على الحق والعلم وهذا المقاصد الشيرخ القسم الاول من التهذيب

... والحد الوسط ... المطلوب ... بواسطة ... وكذلك المطلوب ... احد الطرفين ... ثم انظر الى نسبة ... موضوع المطلوب ... الشكل الاول ... الشكل الثاني ... الشكل الثالث ... الشكل الرابع ... والكيفية كذا في شرح المطالع ... المقدمات ... المقصد الاقصى اي ... قوله والتحليل في شرح المطالع كثيرا ما يوجد في العلوم قياسات منتجة ... المنطقية ... القواعد ... الاشكال ... التركيب ... القياس المنتج ... القياس ... الجزء ... الكبرى ... الصغرى ... المقدمة ... النتيجة ... القياس ... الحد الاوسط ... الشكل المنتج ... القياس ... المقدمة ... النتيجة ... القياس ... المقدمات ... النتيجة ... قوله اي فعل الحد ... الذاتيات ... الاشياء ... تعريف شيء ... الذاتيات ... من المرتبات ... قوله اي الطريق الى الوقوف على الحق اي اليقين ان كان المطلوب نظريا ... العلم ... الوصول الى اليقين ... في الدليل ... الصورة ... المشهورات ... المسلمات ... قوله وهذا المقاصد ... الخطابة ... الخطابة ... المتأخرين ... والحمد لله ... تم ... في عشرين من شهر شوال سنة ...

کتاب

١٥٨

كتاب الأول

رسالة في تشخيص القلب

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل [illegible] سيد الاعضاء [illegible] النطق والادراك والاختيار [illegible] سببا لوجود [illegible]
والسلام على سيدنا محمد الذي [illegible] في الجسم والاخلاق والطباع وبعد فهذا [illegible] الانسان ولا يحتاج
في معرفته الى [illegible] من التصانيف [illegible] من التواليف [illegible] الله تعالى [illegible]
[illegible] على ترتيب [illegible] **المقدمة**
في معرفة القلب وما يتعلق به [illegible] الابدان [illegible] ومنافع الاعضاء
[illegible] **تعريف العلم**
منها [illegible] والشامات والفصد والنوم واليقظة والحركة والسكون البدني
والنفسي [illegible] الحكيم [illegible] في العلاج
والتدبير [illegible] **الباب الاول** في معرفة اصول الامراض [illegible] وغير ذلك وفيه فصول **الفصل**
الاول في معرفة الامزجة [illegible] **اما الحار** [illegible] الكائن [illegible]
من [illegible] الحركة [illegible]
[illegible] وما يتعلق بحرارة [illegible]
[illegible] البلغم [illegible] الماء [illegible]
[illegible] **واما الفارقة** [illegible]
والبارد [illegible] والصفرة [illegible] والحرارة
[illegible] الحرارة [illegible] والقابض [illegible]
[illegible] والصفراء [illegible]
[illegible] **الفصل الثاني** فيما يعرض من الامراض
من الاخلاط [illegible] **فاما الدم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **واما البلغم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **واما**
السوداء [illegible]
[illegible]

١٥٩

في الاذن [illegible] والتهيج والغثيان وخفقان القلب [illegible]
[illegible]
[illegible] **واما البلغم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **الفصل الثالث** فيما يتفرع [illegible] **علاج الدم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **والقابض** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

الفصل الرابع فيما ... [illegible]

[illegible]

الفصل الاول ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الثاني في ... [illegible]

[illegible]

الفصل الثالث في ... [illegible]

[illegible]

الفصل الرابع في ... [illegible]

[illegible]

١٤٢ او البصر ... الى الحج اما الفالانيا [illegible] غرا او مطلا اذا شرب [illegible] باوقية من التراب الابيض

مجرب [illegible] الحارة [illegible] البرق اما [illegible] او المحمى التي [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واما الماليخوليا فينفع منها [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الرعشة** فينفع منه [illegible]

[illegible]

الفصل الخامس في العشق [illegible]

[illegible]

١٤٣ [illegible]

[illegible]

الباب الثالث في امراض العين [illegible]

[illegible]

واما الرمد فينفع منه [illegible]

[illegible]

واما الظفرة [illegible]

[illegible]

واما الشعر [illegible]

١٨٤

مجرب او الزبد او برادة الصندل مع القطران او بلبن التين او الزعفران او الحنا العربي او الربع الورد او بعصارة [illegible]
او بعصارة الشاهترج مع الحنا العربي او برادة الذباب [illegible] في [illegible]
من الطبقات [illegible] **وأما البرص والبهق** فالضماد بالشكاعي او بالاشق مع الخل او بلباب الخبز [illegible] او بعصارة
السلق **وأما [illegible]** فالاكتحال [illegible] من الامعاء [illegible] **وأما**
الغشاء المجنب فكلما [illegible] من الامعاء [illegible]
وأما [illegible] [illegible] او بعصارة الكزبرة [illegible]
او لبان [illegible] في الحمام **وأما [illegible]** [illegible] او بعصارة [illegible]
او بعصارة [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible] او الزعفران [illegible] **وأما [illegible]** [illegible] الزعفران
مع [illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
الكندر [illegible] القطران [illegible] **وأما [illegible]**
فتقطير [illegible] الزعفران مع [illegible] **وأما [illegible]**
[illegible]
[illegible] او الزعفران [illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible] الزعفران مع [illegible]
الاصفر مع ماء [illegible] **وأما [illegible]** [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible] زعفران [illegible]
[illegible] زعفران [illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
البيض [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible] الزعفران [illegible]

ومن الجرب

١٨٥

ومن الجرب ان يطلى بماء [illegible] مع [illegible] حتى [illegible] بين الاصابع [illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible] **وأما [illegible]**
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
مع دهن الورد [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
من [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
البيض [illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
فى ذلك [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

الباب … في امراض الاذن …

الفصل الاول في اوجاع الاذن

[illegible]

الفصل الثاني في … الاذن

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

١٧٠ او بماء الكزبرة او طبيخ التين اليابس او عصارة [illegible] التي مع العسل او عصارة السوسن [illegible] واما [illegible]

فطلاء [illegible] مع [illegible] والمرّ [illegible] بالماء [illegible]

مع الخل [illegible] والكمون او [illegible] والمثلث [illegible] بالنقاء [illegible]

[illegible] على العنق [illegible] واما [illegible]

[illegible] من [illegible] مع [illegible]

[illegible] ذات [illegible] من [illegible]

الفصل الثاني في [illegible] واما [illegible] مع العسل [illegible] مع [illegible]

السورنجان [illegible] الماء والعسل [illegible] مع العسل [illegible] مع [illegible]

[illegible] او [illegible] مع [illegible] ذلك **واما [illegible]**

والنقرس [illegible] من [illegible] بالسكر [illegible] الكزبرة [illegible]

[illegible] بالعسل [illegible] من [illegible]

او الكرفس [illegible] او [illegible] كذلك [illegible] من [illegible]

من [illegible] من الماء والعسل [illegible] من [illegible] مع [illegible]

[illegible] من [illegible] العسل [illegible] مع [illegible]

[illegible] من [illegible] مع [illegible] ذلك [illegible]

[illegible] **واما [illegible]** [illegible] في الليل [illegible]

[illegible] من [illegible] الماء [illegible] مع السكر [illegible]

[illegible] بالماء [illegible] من [illegible] بالعسل والسكر [illegible]

[illegible] بالماء والسكر مع [illegible] مع السكر [illegible]

[illegible] بالعسل [illegible] مع العسل [illegible] والعسل [illegible] البصل [illegible]

ثلاثة ايام [illegible] مع السكر [illegible]

باللبن [illegible] من [illegible]

من العسل [illegible] **واما [illegible]** من [illegible]

مع قليل من [illegible] مع العسل [illegible]

[illegible] مع السكر [illegible] **الفصل الثالث**

في [illegible] واما [illegible] مع [illegible] واما [illegible]

[illegible] او [illegible] او [illegible]

[illegible] مع الخل واما [illegible]

[illegible] مع [illegible]

مع [illegible]

١٧١ مع [illegible] او [illegible] الافسنتين [illegible] من [illegible] المطبوخ [illegible]

مع [illegible] من [illegible] بالماء [illegible] المطبوخ

[illegible] مع [illegible] او [illegible] او [illegible]

[illegible] من الكمون [illegible] او [illegible]

[illegible] مع [illegible] او [illegible] مع [illegible] **[illegible]**

والبطن [illegible] [illegible] **الفصل الاول** في [illegible] اما [illegible]

[illegible] مع [illegible] مع [illegible]

[illegible] او [illegible] او [illegible]

او [illegible] في [illegible] واما [illegible]

[illegible] او [illegible] مع [illegible]

او [illegible] بالماء [illegible] او [illegible]

[illegible] من [illegible] او [illegible]

[illegible] من [illegible]

[illegible] من [illegible] **الفصل الثاني في [illegible]**

او [illegible] من [illegible] من [illegible]

واما [illegible] الطعام [illegible]

[illegible] مع [illegible] ذلك [illegible]

[illegible] الطعام [illegible] الطعام [illegible]

[illegible] من [illegible] او [illegible] والعسل [illegible]

او [illegible] بالماء [illegible] او [illegible]

او [illegible] مع السكر [illegible]

[illegible] او [illegible] او [illegible]

او [illegible] او [illegible] او [illegible]

او [illegible] او [illegible] او [illegible] او [illegible]

او [illegible] او [illegible] او [illegible] في [illegible]

[illegible] مع العسل [illegible]

[illegible] او [illegible] او [illegible]

او [illegible] او [illegible] او [illegible]

[illegible] مع السكر [illegible]

٢٧٣

يحرق مسحوقـ وقد يطلب بطلي الجبـا وعند استعفـاء الريح [illegible] ابا الضافعة كالشاق اللثان على سقف الحلق
فانه [illegible] ما يفني من الحمام [illegible] اهل [illegible] السابلة [illegible] بين [illegible]
[illegible] في [illegible] هكذا [illegible] فيقال [illegible] الحمام [illegible]
[illegible] في بعض التنقيح [illegible] ثم [illegible] يسحق مع اللوز [illegible]
[illegible] ايام [illegible] **واما الربو** فينفع [illegible] شرب [illegible] مع
العسل [illegible] او المليت [illegible] من [illegible]
[illegible] الكرم [illegible]
[illegible] **واما الربو والتنفس** واما الاستسقاء [illegible]
[illegible]

[illegible]

واما الاسهال [illegible]

[illegible]

واما الزحير [illegible]

[illegible]

٢٧٣

[illegible] الكرمـ [illegible] في [illegible] شقال من حب الرشاد مع [illegible] شقال من الكرمـ [illegible]
مع لبن [illegible] **واما نزف الدم** من البطن فينفع [illegible] مع [illegible]
[illegible] من [illegible] البقر [illegible]
[illegible] من [illegible]
[illegible] **واما نفث الدم** [illegible]
[illegible]
واما قيء الدم [illegible]
[illegible]

[illegible]

واما الدود في البطن [illegible]

[illegible]

الفصل الثالث في الاستفراغات [illegible]

[illegible]

[illegible] اوشرب الزعفران او استعمال [illegible] ضماد البطن [illegible] خصوصا مع غثيا

[illegible]

واما اليرقان [illegible] ثلاث حبات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الرابع في امراض القلب والكبد والطحال

فاما القلب فينفع من [illegible] البارده ومن خفقانه البارد [illegible] جوز الطيب والدارصيني والهال والمسك [illegible] والكشوث

والقرنفل [illegible] والزعفران [illegible] والمسك والقاقلة والكبابة [illegible] والابريسم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الكبد** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الطحال** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الفصل الخامس في امراض الكلى والمثانة**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ومن امراض المثانة سلس البول [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ومن امراض المثانة حصى البول [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

١٧٢ ينفع من حمى النافض [illegible] التجربة [illegible] والنساء [illegible]

[illegible] في [illegible] وينفع [illegible] الملح [illegible] مجرب [illegible]

[illegible] ثلاثة ايام [illegible] مع العسل [illegible]

[illegible]

[illegible] ينفع منها [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الامراض [illegible]** ينفع منها [illegible]

[illegible] مع العسل [illegible]

[illegible] واما [illegible]

الباب [illegible] في امراض [illegible] وانضاء التناسل [illegible] **الفصل الاول**

في امراض المقعدة واما البواسير فينفع [illegible]

[illegible] ثلاثة ايام [illegible] مع العسل [illegible]

من الزنجبيل بماء [illegible] مجرب [illegible]

مع السكر [illegible]

الظاهرة والباطنة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما النواسير** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واما اخراجها وطولها [illegible]

[illegible] (في الهامش: **[illegible] المقعدة**)

[illegible]

[illegible] **واما شقاقها** [illegible] (في الهامش: **واما [illegible] وانطباعها**)

[illegible] **واما [illegible]** [illegible] مجرب

[illegible]

[illegible]

صفار البيض

١٧٧ [illegible] صفار البيض

صفار البيض [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الاثر** [illegible]

[illegible]

[illegible]

الفصل الثاني في امراض الذكر **واما [illegible]** [illegible]

[illegible]

[illegible] **تقوية الذكر واعانة مقياسه** [illegible]

[illegible] مع العسل [illegible]

[illegible] مع السكر [illegible]

[illegible]

[illegible] مجرب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مع العسل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مجرب [illegible]

[illegible] **واما [illegible] الذكر** [illegible]

[illegible] مجرب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما ما يضعف شهوة الجماع** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

١٧٨ مع ... الشراب في ... [illegible] ... من الهياج ... [illegible]

المشاجر الخليج ثم ... [illegible] ... في الدم ... [illegible]

... [illegible] ... بالثمر ... [illegible] ... ينفع ... [illegible]

فاس ... [illegible] ... الخامس ... [illegible]

خشبة ... [illegible] ... خشبة كثيرة ... [illegible]

... [illegible] ... خشبة ... [illegible]

مرة خشبة مرة ... [illegible] ... كثيرة ... [illegible]

... [illegible] ... **الفصل الثالث في امراض الانثيين** ... [illegible] ... ينفع

... [illegible] ... خصوصا في ... [illegible]

... [illegible]

الذنب ... [illegible] ... مع ... [illegible]

... [illegible] ... الفقاع ... [illegible]

... [illegible] ... بعض ... [illegible]

خصوصا في الشتاء **واما الاورام ... [illegible]** ... [illegible]

او ... [illegible] ... ايام ... [illegible] ... كل يوم ... [illegible]

... [illegible] ... الكبيرة ... [illegible]

... [illegible] **واما الريح فيهما** ينفع ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... الحار ... [illegible]

... [illegible] **واما ... [illegible]** ... [illegible]

... [illegible] ... بالدنيا

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... درهم ... [illegible]

... [illegible] ... ايام ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

في الماء ... [illegible] **الفصل الرابع في ... [illegible]** ... [illegible]

... [illegible] ... الشراب

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

[illegible]

١٧٩ ... [illegible] ... في ... [illegible]

... [illegible] ... الحار ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... الكبيرة ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

واما ... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible] **واما الاورام**

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] **واما ... [illegible]** ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible] **واما ... [illegible]**

... [illegible] ... [illegible]

١٨٠ منها اما القاتة ... في البقال والعقم في البغال ... واسباب كثيرة ... [illegible]

من الادوية ... [illegible]

في ... [illegible] ... مكة ... [illegible]

اما ... [illegible] ... شرب ... [illegible]

او ورق ... [illegible]

... [illegible]

الثاني ... [illegible]

وكذا ... [illegible]

... **واما ما يصلح الاجنة** ... [illegible]

... [illegible]

... **واما ما يسهل الولادة**

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما ما يخرج المشيمة** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما ما يخرج المشيمة** ... [illegible]

... **واما ما ...** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **الباب الثاني في امراض ... [illegible]**

... البيت ... **الفصل الاول** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

١٨١ ... [illegible]

... **واما ... [illegible]** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما الرقة ...** ... [illegible]

... [illegible]

... **واما الاعياء** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما الاطفال** ... [illegible]

... [illegible]

... **واما ...** ... [illegible]

... [illegible]

... **الفصل الثاني في ... [illegible]** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما ...** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **واما ...** ... [illegible]

واما ... ... [illegible]

... [illegible]

... **واما ...** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

او شرب ماء الحمص الاسود المطبوخ مع العسل ثلاثة ايام متوالية او الحنظل مع الحشيش [illegible] ينفع القروح [illegible] ايضا الفصاد [illegible] ١٨٣

[illegible] بعصارة الكزبرة [illegible] مع الخل [illegible]

[illegible] الدم [illegible]

[illegible]

[illegible] **واما شقاق الاطراف** [illegible]

[illegible]

[illegible]

واما الداحس [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الباب التاسع في الامراض التي لا تختص بعضو**

[illegible] **الفصل الاول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ١٨٢

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **واما** [illegible]

الجلح والصلع [illegible]

[illegible]

[illegible] **واما الاورام** [illegible]

[illegible] **واما القمل** [illegible]

منابت الليل والحصف [illegible]

ويعصر كل يوم درهم ويشرب ذلك ثلث مرات في ثلث اسابيع وهذا ينفع في الجرب [illegible] وأما الإهليلج فينفع [illegible]

[illegible]

[illegible]

او بالمصطكي او بدهن القطاع مع الخل او الجيني او بلعوق الجبل مع دهن الورد والشمع بدهن [illegible] جيد
وأما البهق الابيض والاسود فينفع منه [illegible] او بمعجون [illegible] مع الخل [illegible]
[illegible] مع الخل او الزفت [illegible]
او بالتراب مع الخل [illegible] **وأما الثآليل والكلف** فينفع منها الطلاء بالمر [illegible] او بالصوف [illegible]
او بعصير الزيتون او بالزيت الحار او بالكبريت مع الخل او [illegible] مع الخل [illegible]
او [illegible] بالاطلاء مع الكبريت [illegible] مع الشمع [illegible]
[illegible]
او [illegible] مع الخل [illegible]
هذا [illegible]
[illegible]
[illegible]
بعد [illegible] **وأما الثآليل**
والمسامير [illegible]
[illegible]
في الجبهة [illegible]
[illegible]
في بلد [illegible] **وأما الحكة والجرب والقمل** فينفع منها [illegible]
[illegible]
مع [illegible] **الفصل الثالث** في [illegible]
من [illegible] **وأما الجرب** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما الكلف والنمش والبرص [illegible]** فينفع منها [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ترياق [illegible]
[illegible]
[illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **الفصل الرابع**
[illegible]
في [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **وأما [illegible]** [illegible]

١٨٨ او [illegible] ورق الزيتون المطبوخ [illegible] او الجبن [illegible] الرمان [illegible]

[illegible] الذي [illegible] في ذلك [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible] ومثلها

[illegible] او [illegible] او الكبريت [illegible]

[illegible] الرمان [illegible]

[illegible] **وأما أورام المقاعد** [illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الزيتون [illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

[illegible] الكبريت [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

[illegible]

وأما [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] الزيتون [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

١٨٩ [illegible] الزيت [illegible]

[illegible] مع الزيت [illegible]

[illegible] الرمان [illegible]

[illegible] الزيت في [illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

وأما [illegible] في الماء [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ثلاثة ايام [illegible]

[illegible] **الباب الثامن فيما يتعلق بالزينة** في الادهان وفيه [illegible] **الفصل الاول**

فيما يتعلق [illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما إزالة** [illegible]

[illegible]

[illegible] **وأما** [illegible]

[illegible]

١٩٠

بزر الفجل [illegible] وأما [illegible] الآثار [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الفصل الثاني فيما يختص بالشعر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] وأما [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] وأما [illegible]

[illegible]

[illegible] وأما [illegible]

[illegible]

[illegible] وأما [illegible]

[illegible] الفصل الثالث [illegible]

[illegible]

١٩١

[illegible]

خاتمة في [illegible]

[illegible]

[illegible] تم الكتاب [illegible] شهر رمضان [illegible]

كتاب ...

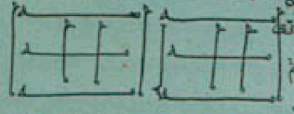
الثالث
المجربة
في المجربة في الأدوية

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين الذي فضل نوع الانسان بتحلي اللسان والهمه تفهيم القسم ... جعل له ما كان ... في هذه الدار ...
... الى عبادته ... من الاشياء ... في القرب ... والسلام على محمد المؤيد
بالقران المفضل ... على الاديان ... اما بعد فان ملك هذه الامة ...
... الرسول الى الانس ... سيدنا ومولانا السلطان الاعظم ... مولانا السلطان الملك ...
... الذي ... الاسلام والمسلمين مولانا السلطان الملك المظفر ... مولانا الملك المنصور ...
... القاهرة ... في ...
... المجربة من ... من الطلسمات ...
والاوفاق ... من منافع النبات ... خواص الحيوانات ... في الاوقات ... من الساعات ...
هذا ... كتاب ... في ...
... في الادوية ...
... الادوية المجربة ...
... والقياس ...
تاثيره ... الطلسمات والاسماء والاوفاق ...
... لا يخطى
... الكتب في ...
حسن ...
... من ...
... الى هذا ...
... في هذا ... الطلسمات ...
...
من ... الاسماء ... الاسماء ...
...
...
من ...
حتى ...
... الطلسمات ... والاسماء ... الانسان ...
من ... في جميع ... على ذلك ... في هذا الباب
والله الهادي والموفق للصواب الباب الاول في ادوية امراض الراس والوجه وما يتصل بها من ... والاسماء والطلسمات

وهي

وخواص الحيوانات وغير ذلك الباب الثاني في ادوية امراض الحلق والصدر والرئة والقلب الباب الثالث في ادوية امراض
المعدة والكبد والطحال والامعاء وغير ذلك الباب الرابع في ادوية امراض الاعضاء ... والادوية المسهلة الباب الخامس
في ادوية ... الباب السادس في ادوية امراض المفاصل وما يتصل بها من ادوية
... الباب السابع في ادوية امراض الجراحات ... الباب الثامن في ادوية ...
وما يتصل بها الباب التاسع في ادوية ... الباب العاشر في ادوية
... الباب الحادي عشر في ... من الطلسمات ... الباب
الثاني عشر في ... الباب الاول في ادوية امراض
الراس ... ادوية الصداع والشقيقة من الاسماء والآيات ...
... باب للشقيقة والصداع ... هذه الطلسمات ...

في ...
باب ...
... الصداع ... باذن الله
...
... من النبات ...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

... ويمنع من النزلات ... مجرب ... [illegible]

... [illegible] الاوفقية [illegible]

... [illegible]

... [illegible] الاوفقية [illegible] محمد محمد ... من النبات ... [illegible]

... [illegible] ... ابن البيطار في المفردات ... [illegible]

... [illegible] الاوفقية ... [illegible]

... اذا كتب هذا الاسم ... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible] اذا كتب ... [illegible]

... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] ملك ... [illegible]

... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible] اوفقيه ... [illegible]

... [illegible]

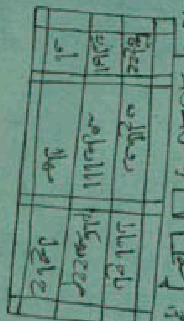
١٩٨ بد نفع من السبل مجرب معاجة الكمخ الحكي انما ينفع بالنفخة ثم يقطر في العين منه فانه ينفع منه مجرب معاجة الظفر للاختلاج الاشفار
الناصح ينقع في ماء ورد ويسحق انما ... اكتحل به حفظ الحدقة من العين الشقيقة القادح في العين سكر الرمد الاكتحال به
البياض الفاحش في العين ويجلو البصر مرارة السمك انما يقطر فيه خضرة في العين التي فيها البياض نفعه وينفع ذلك مرارا سبعة
ايام مرارة السبع انما ان يقطر في عين الحيوان ... في اناء نحاس ويترك ثلاثة ايام ثم اكتحل به كل شهر مرة فانه
الفضة الابيض انما سحقت حتى يصير وخلطت بسكر والكحل بها نفعت البياض والة الذهب الى ... انما
لعين المراة والاكتحال به يقلع البياض مجرب يفعل ذلك مرارا الشاة انما نقع في ماء ورد يقطر في العين ... البياض الفاحش مجرب
ولد الحجلة ... من الشقاق في ... حتى ... كان نفعه وجعلت على العين نفع من
السلاق والجرب معاجة السلاق والشعر المنقلب ... موضع الشعرة النابتة في الجفن
تجفيف ظفر فانه يمنع ان يعود ... موضع الشعر ... الزاج ... الاكحال
الكحل والجرب والسلاق نفع البصر معاجة نافع لظلمة البصر ... على ... من نحاس ... وينفع ... ويقطر
على شقيقة ... لبن امراة ويقطر ... بالهدهد ... ثم اكتحل به فانه عظيم النفع ... موضع النجم
البصر مجرب كبد الماعز انما شوي ثم اكتحل بالرطوبة السائلة منه ينفع العشا ... الانف ... الانسان انما ... شيئا
... ان اكتحل به ... في الليل ... فانه مجرب اشفية الالام الثلاث في العين ... انفعها ...
بالماء ... مرارة الحمار انما اكتحل بها ... ماء ورد ... العين ... قليل منها نفعت ...
في العين الحجر الاثمد ... على الظفر ... البياض القادح في العين شقائق النعمان الاكحال ...
... الحمرة ينفع من ... العين اشفية الانف من النبات ... سورة ... انما ... في الماء ...
في الاذن ... سكن الالم ... انما ... على ... ينفع ... الانف مجرب الحلزون ... انما ...
... ويقطر في الاذن نفعها ... مجرب الكندر انما ... بيضاء ... ويقطر في ...
... ويقطر في الاذن ... الثاني ... الحنظل انما ... ثم ... منه ...
... حتى ... ثم يقطر في الاذن ... ينفعها ... انما ... في الاذن
التي ... فانه ... مجرب مرارة الثور ... انما ... ثلاث مرات
ويقطر في الانف فانه ... ينفع من ... والطنين مجرب الفجل انما دق ... في الاذن
نفعها الثوم شحم ... انما ... في ... يقطر في الاذن ... اشفية امراض الانف
... من الاشياء والايات ... تكتب على جبهة ... بسم الله ... ويكتب ... على جبهة
... انما ... مجرب ... النيل يكتب ايضا ...
... ويكتب ... على جبهته ... فانه ... اشفية من النبات والحيوان والجماد
... من ... تحت ... مجرب ... ويجعل
... من الجانب ... مجرب اشفية الفم والاسنان ...
... من الاشياء والايات ... ان تكتب ... ثم ...

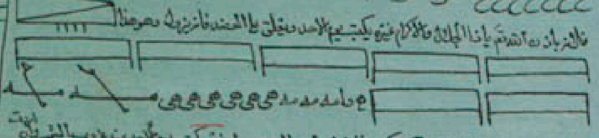
الفم

١٩٩ الضرس والشفة ... اسم الشابة على ... ثم ... على ... الاسنان ... مجرب ...
على الخد الذي فيه الضرس هذا ٩١١ او ٩٨ او ٨٧ ح ... يكتب ... ويعلق عليه ... باذن الله ...
وهذا ما تكتب ... يكتب على ... بسم الله ... باذن الله ... اسماعيل ...
... يكتب ... على الضرس ... في ماء ...
... الذي ... حتى ... على ... الشفاء ...
... الله ... فانه ... الضرس ... باذن الله ...
... الملك القدوس ... الذي ...
... ثم ... على ...
٩١١٨٨٨٤٠ ع
الخد ... مجرب ...
ط ٩١٨٨ ... يكتب على ... ٩٧١١٠٩ ... ع اشفية امراض
الفم من النبات ... الصغير ... انما ... باذن ...
... انما ... من ... في ...
... الحجر ... مجرب الكبريت ... انما ... البيض ...
... جيدا ... الرمان ... من ... الاسنان
... انما ... مجرب ...
انما ... الاسنان ... الكبر ... الانسان ...
... اشفية الاسنان ... انما ... الاسنان ... من ...
القرنفل انما ... مجرب ... الاسنان ... معاجة الفاقد
في ... الاسنان ... الاسنان ...
في الاسنان والاضراس ... انما ... الاسنان ...
... انما ... الاسنان ...
الاسنان ... اشفية الشفة ... الاسنان ...
... انما ... مجرب ... ثم ...
... الباب الثاني في اشفية الحلق ... من النبات ...
في ... انما ... الحلق مجرب ... مرارة ...
... مرارة ... انما ... الحلق ...
... من ... الحلق ...
الحلق ... انما ...
... الحلق ...

ادعية تأتي بالحب في المثل انا اخذ منه مفت درهم ما ستو ونفع من ضيق النفس مجرب الكزبرة انا اخذ منه نصف
درهم على الريق ما سلك في الفم حتى يلين ويبتلع ما ذوبه فانه نافع من ضيق النفس ويفتح الحليفة مجرب حي العالم انا خلطه وكوانه
فانه ينفع من البول الدائم من خلط الاخلاط مجرب **ادعية السعال** ونفث الدم دهن البنفسج البري اذا اكل ينفع الشيخ
الابيض ودهن به صدره صاحب السعال نفعه منفعة بالغة ماء لسان الثور انا اخذ منه مقدار اوقيتين ويجعل في اناء
ويقلى على النار ويعتلي بشر سكر ابيض ويشرب فانه يسكن السعال القوي في وقته ويبطل منه حوت السعال **الشربات** الجوزي
الكبير الاحمر والفج الاخضر صاحب النزل المعلوم اذا شربه والاصفر نفع من السيل مجرب وكذلك ان الحج الجبسي انا ماء ويشربه
يوم ثلاث ايام مع ماء ونفث الدم ادعية صبح ومجرب مجرب الجبس بماء الشعير وماءه وما سعال ينفع من نفث الدم وصفرة الوجه
انه يجعل منه في البيت في كوز فخار ويعطيه على الاسد من فوق الغطاء ويجعل في تنور يخبز به ويترك الى الصباح ويخرج ويقطع حتى
ويستعمل فرقه المكور انا شربه يفيد بماء ونفع من نفث الدم **ادعية الخفقان** وهو من امراض القلب انا ادعية من الاسماء و
الايات في ذلك ما يكتب في كتف من حين خفقانا في قلبه والماء هذه الاسم ثم يلحسه ويطيب بطلانه ويكتب في كاغد في
ماء معدن في قلبه ويسكن خفقانه ان شاء الله تعالى وهو هذا مهلا اهدا الله فيه ويكتب قوله تعالى الله يريد الله يبعثه ولا اسم الحي
في السموات والارض طوعا وكرها واليه يرجعون قل امنا بالله وما انزل علينا وما انزل على ابراهيم واسمعيل واسحق ويعقوب والاسباط
وما اوتي موسى وعيسى والنبيون من ربهم لا نفرق بين احد منهم ونحن له مسلمون ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو
في الاخرة من الخاسرين قال الله وقد رحمنا وسيرثه عليه ما وسط وما وسع ثم ترشاه في شربه منه بعد خفقانه فيسكن باذن الله ويكتب
في كاغد ويجعل البطانة الذي يخرج في المقطع والدم فيسكن الخفقان مجرب وهو هذا اسمعيل يابا ايل ميلي يتملا ميل
جبرائيل عليه السلام من القرح لا افلح ولا الوحشة الخفقان بالله ابراهيم واسمعيل واسحق والكعبة يثبل وسبيل بالمر يبلغ
امين امين امين سالا بد **ادعية القبّا**
والحجارة فيما اشتكى الكبير ونجيات سيت في ايام الحر في كوب الحجر ومنه اسقوانا رمسترالي الى القسم ويشرب
حليها ويجعل شابها في نفسه فرقها من الاصحبة شارب الخمر وسيطها الحلم ولا خاسة وانا اخذ البعض منه رطبي ويصنع
في ماء ولحنيه شراب كان مفرحا للنفس ان من الخفقان مجرب الادوية انا طبخ به مانع الكلية ما الكلى اذهب الريح وطرف
من القلب الفقير وهو الماء الذي يخلفني فيه العقيق انا شربه منه صاحب الخفقان نفعه وكذلك اذا شرب منه الذهب والفضة
وكذلك نقل ذلك الزبد انا اخذ منه وقته تبح الله دعت فيه العقيق شراب مفرح يذهب الخفقان وينفع من ضعف القلب
ويزيل الغم انا شده منقع بالفضة من افضائها وما اسد الطبل وينفع على الناس تحتضي بكشفه ويح ويهما فيها ومعذر يعجب
في نفسه سرورا ثالثة الحلية المليلة الحلوى الماسكة الفم قوي القلب الحار اللكي لسان الحلم وطبق القلب القاسي ويقال ان الحاشية
في تلبير حجر العقيق انه يختم به الانسان سكن روعه عند الحشام المنابر واشدها النعلين ملها اقات من وقته **ادعية اللبن**
يجعلها انا سحق بالماء وطلي به ثدي المرأة الرصعة ادر لبنها الخير انا الحبت وخلطت بالماء ويعجب على يدي المرأة
جعف اللبن مجرب مجرب التناثل انات مخلط بالماء العجين ويبيع على ثدي المرأة وكان الضاها اللبن فانه يجففه
ويخشيه وكذلك الزكرة ودهن الورد انا طبخ به نفع اللبن منه **الادعية** الانفراع طبخ الثدي ويستو ودم الشيخ
انا طبخ به ثدي المرأة الكبير جعفه في تره ويمنعه من السقوط من الله اذا مسح عليه الحليب وما اخذ منه وطلي الثدي منعه
من ان يكبر

٢٠١ من ان يكبر **الحرير** مصطبغ العسل وان الطابة التي الحاوة الماصقة فانه لانقص وينقص ناصعا يجب ان يضيق الحلي
في الثياب مرتبة يتغلظ ذلك ثلاث مرات وبركه ويقي ذلك ما عليها الحليبيا فانه يجففه **الحي الثالث** فانقية الرالحد
والكبد والطحال والطواو الممثلة **ادعية** من الاسماء الله يرجع في اللسعة ونزيه شتا امطار نضر تنعلى منها والماء انتوى
عليه حك الاحجار فما وجد من الافتان في وعتة المرض ويجعل في الماء وشرب منه ذلك الماء فانه يسكن وجع وهو هذا الاراتالله
عبد سلسل نكتب ثلاث اسطر كل سطر ونحت الاخر **ادعية الحرارة** من الاحجار والايات يكتب في يوم الكثار ويتعلق
على من به حي الطهارة الربيل مجرب وهو هذا الحي الاولى سما ابطاله وصل فلج ثم يهرب يمد الى يكتب
على الاحجار يجفاه ويعلقها فيذلك يفتحها الرمح ولا شوكا في الاولى ولا قاطا المشمرة الذي وهو هذا ح ح ح ح ح ح
يا اد ما انا لا مد مد مد مد م م م م م م م م شتى كيمعط ح ح لا ح طه الم الله الالم نجم الاحد مد ح
ح ح ح ح ح ح ح ح كو كو سا ابا سا لا اتاليه الله ولي من ادرى الا ابا اشف طه الثلاث ا ب
فانه باذن الله شم باذن الجلالة والاكرام فيه ويكتب يوم الاحد ويعلق على العضد فانه يزيل وهو هذا

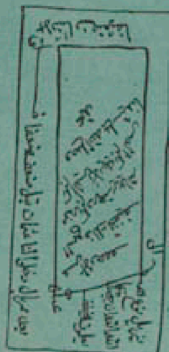

ع وامد مد مد مح مح مح مح مح

محلمطهما ١١١ اسم لا ١١١١ ع ما نكتب ثلاثة اسطر طلا بعد سطر في يكتب يوم الاحد منه ويسبب الشمس ثلاث
انه حرره فاكثر ويعلقه على شاة ستر ايام فانه يجعلها في اليوم السابع ولذلك لا بحتبسها الماء ويحرز كما يجد دوره البالي يجمع
خلاص ح ح ح حصص لهه لهى حطط حفف ناه فيه مجرب نكتب هذه الاسماء في قرطاسه من يربه كلا ذي الخير
تعلقها على صاحب الحمى اليوم الحي يبل الطلوع الشمس ان ابتلي بها ان تحرر ما كتب طح هذه الحي ثم كرها على ما يعرف
ماذا يجد ذلك لاقت فيه الحي بجيبه كزاما الجرب الكزمر الفج وهو على الثاني من الخاص ينفع اصحاب الطحال
الشرب من شاء في لا فانه نافع ذلك كما سيأتي **ادعية ذلك** من النباتات والطاهر الفح بالسود ويعتري في المنة ويقطع
الفوالي سرى انا البيضة خام ادخل على الافتان كان نافعا من وجع المعدة **القرز** انا غليت مع ماء بحيث يسقط ويشرب صاحب
الطحال نفعه مجرب **ادعية** الحي والطحال كلامي الاخضر اذا متى نافعا انا اخذ وقت الحابرتد وطلى منه وزنه درهم
بماء وبرد وملق سكن الغثيان مجرب سنبل الطيب انا شرب بماء الورد سكن الغثيان وطاق الذريع الرماد انا اخذ منه
نصف درهم وجمع وشرب في ان تقيئ شراب الليمون فانه يقطع القي الصفراوي مجرب الملح انا دهن به المعدة ونفع
ودن فوقه الدهن متقطع قطعة سكن الغثيان الصندل نافع من الغثيان الحبة انا دهنها من خارج بادورد وكافور لا سطل
وهو يجعله في بطن العليك في فتلها الباقلا اما اكرونيا انا انقع ليلا وشرب من ذلك الماء ومنع العطش وسد القيء والعنقا
الكبابر السيني انا اخذ منه اخشا وهو ونعها الطاهر فانها يقطعان القيء والقياء والنعنع المطش والفتاء التهاب
المعدة والقيء مجرب تحتمة السنبل انا دق بالماء وشرب على الريق مقدار درهمين فانها تسكن القيء مجرب شراب الليمون
انا جرب بسل الطل القيء مطربا الى منع من اوطع المعدة ما جدد الاستقامة طرفيه مطلقه على اليابس من خارج
نفع من التهاب المعدة ومنع القيء ويقيه القيء ثم الكيه انا اخذ منه قبل دقة وما اسن الكل مثل ذلك على الناس انا ثلاثة
او اكثر ثم نيم ثلاثة اشياء يحرس منها لاكثر ايام كل يوم جزء على الريق فانه يقطع نزف الدم عصارة ورق اشمنا انا اخذت

في الماء ويشرب نفعت من نزف الدم مجرب **الحقنة لنزف الكبد** عصير العنب الحامض اذا اغتسل فماء وينفع لضعف الكبد ٢٠٢
ويقوي البدن [illegible] وكذلك يوخذ عصير العنب [illegible] على النار [illegible] ويمنع [illegible]
[illegible] على [illegible] الشيخ [illegible] ويشرب منها [illegible]
[illegible] التكر ينفع [illegible] مجرب [illegible] في فطور الكبد [illegible]
[illegible] من [illegible] على النار [illegible] ويشرب مع شراب السكنجبين فانه
نافع جدا **الحقنة للبرقان** [illegible] نافع من البرقان الاصفر [illegible]
[illegible] ايام [illegible] ينفع من البرقان [illegible]
[illegible] البرقان [illegible] مجرب [illegible] ينفع من البرقان [illegible]
[illegible] صاحب البرقان [illegible] مجرب [illegible]
[illegible] **الحقنة للاستسقا** [illegible]
[illegible] ينفع [illegible]
الاستسقاء [illegible] الاستسقاء [illegible]
[illegible] صاحب الاستسقاء [illegible]
[illegible] الله [illegible] المستسقي [illegible]
[illegible]
[illegible]
المستسقي [illegible] الاستسقاء
[illegible]
[illegible] الاستسقاء [illegible] **الحقنة للطحال** [illegible]
[illegible] صاحب الاستسقاء [illegible]
[illegible] الطحال [illegible]
[illegible]
[illegible] الطحال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صاحب الطحال [illegible] **الحقنة للقي** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

٢٠٣

اسم [illegible] على صفة الصورة [illegible] فان اتفق ان يكون [illegible]
[illegible] في قلب [illegible]
[illegible] ويكتب في ورقة [illegible]
بسم الله [illegible]
[illegible]
ان لا اله الا الله [illegible] يكتب [illegible]
[illegible] الله [illegible]
[illegible] الشيخ العليم [illegible] الشيخ العليم [illegible]
[illegible]
[illegible] **مغثية** من [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
في [illegible] نفعه مجرب [illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب [illegible]
[illegible] الشيخ [illegible]
[illegible] مجرب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب **الحقنة لنزف البول** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب [illegible]
[illegible]
[illegible] **الباب الرابع** في الحقنة
[illegible]
[illegible] **الحقنة للقولنج** [illegible]

بالمداد ... تفعل ذلك ثلاث مرات ... للمغص يكتب هذه الحروف في كتف [illegible]

ثلاث مرات ... والقولنج وهو مجرب صحيح نافع [ى ى ى] آخر للقولنج يكتب هذا [illegible]

[illegible] باذن الله تعالى وهو هذا [illegible] آخر [illegible]

يزول المغص وهو هذا آخر للقولنج يكتب في جام [illegible] ويشرب صاحب القولنج

يبرأ باذن الله آخر يكتب سورة الفاتحة [illegible] بسم الله العظيم [illegible]

[illegible]

[illegible] **أدوية القولنج** من النبات [illegible] القولنج [illegible]

[illegible]

[illegible] **أدوية المغص** من النبات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **أدوية مزيج المعدة** [illegible]

[illegible]

[illegible] **الأدوية المسهلة** [illegible]

[illegible]

[illegible] **صفة** [illegible]

[illegible]

[illegible] **صفة** [illegible]

[illegible] **صفة** [illegible]

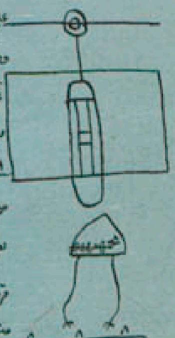
[illegible] **صفة** [illegible]

[illegible] **أدوية أمراض المعدة** [illegible]

[illegible] **أدوية** [illegible]

[illegible]

٢٠٢ الحج انا الفوا فتتح دم البابسر الاتج وهو المخرج المليح الذى يبقى بعد اذ الذيب وتحت عليه نشرا من كتان وتحمد به الثاليل
المدليه فى المقعدة التى اعيت الاطباء نفعها مما براها فعل ذلك مرارا بها وحطب الكرم انا احرق وجعل فى خرقه وتحمل بها معذ به
البواسير نفعها نفعا بليغا وكذلك بوجد لخيرى الصبر انا سحق بماء الكراث وطلى به البواسير اسقطها مجرب ويدهن بدهن سقطها
بدهن ورد الحذق وهو الباذنجان البرى وينبت فى اليمن الخرم وهو نبت شوكه يجى شكله كالباذنجان انا نجر به البواسير جففها
واسقطها مجرب الحنظل انا اخذت حنظلة وشقت اربع قطع ووضعت فى اناء ثم صب عليها من ابوال الابل الاعرابيه النبيذ
وتكون عليه البول وتحرك مرة القيفة وكلما انتقص البول ... حتى يكامل القيفه ثم يجعل على البواسير نفعها ويكون معها الحلا...
شهور البقع فى البواسير انه يجعل فى دهن ورد ومعه البواسير نفعها وانا نجر به فعل ذلك المضيا ان يبعل نهات
فى زيت وطبخت حتى تخرج قوتها ... وطلى به البواسير نفعها وان فعل ذلك ثلاث مرات اسقطها مجرب الحلى
انا شرب صاحب البواسير وطعمها ... ونفع من جرب الكرفان وهو نوعين ... العلين ... فى الخرق
بالكبير البحيرة ... الزعفران انا سحق ... ويجعل فى ... ويحتمل ليلة
نفعها واذهبها الحج الثالث البلح وهو ما يجعل به الاطباء وهو مجرب حب الديك انا اخذ ... مطبوخة بعد
على البواسير ... التين انا نجر به صاحب البواسير نفعه وكذلك الكبريت ... الكراث ... والقطران
انا بخرتها ... وسفرة البحيرة ... الارض ويجعل ... مثقوبة ويجلس العليل على ... ويجعل
فى الحفرة ... صفر مجربة للبواسير يوخذ من ... خمسة ... من ...
نشف ... ويوخذ من ... ثلاثة ايام فانها تسقط صفر اخرى مجربة يوخذ ... ثلاثة ...
ويوخذ حب ... ثلاثة ايام فانها تسقط بنفسها باذن الله الباب الخامس فى ادوية
امراض التناسل والنعم من المليات ... والخواص والنبات فمن ذلك طلسم الانعاظ يوخذ من الذهب والفضة ...
... ويجعل منها ... والزهرة ... ويكون القمر متصلا ... الزحل ...
على جانب الخرزة ... وعلى الجانب الاخر ... وعلى جانب ... الحروف ...
عليها من ... فاذا اردت ان تستعمل ... ويكون القمر متصلا بالزهرة فى الطالع ... بعد ان تثقب الخرزة
وتعلقها ... بالانعاظ وهو هذا فى الحاشية ... هذه السطرين

قيل يكتب فى كاغد ويجعل ... ان ... ١
ويعلق على الفخذ الايمن وهو هذا ... ١١٨٨ ... ١١١١
... ٣ ... ١
قيل يكتب فى ... ١١١١ ... ١١٨٨
... انا ... ويكتب على ... الصين ... وكان ...
... فى ... فانه ... مجرب ... الانعاظ ...
... وتاخذ الحليل ... ادوية ذلك من الخواص والنبات والحيوان ... انا ...
منها ... ذلك ... الباه ...
... الباه ... الزنجبيل وحب الخاوى ... ٨ ٨ ٨ ... ط ٧ ٣ ١٢
المقوية

٢٠٧ اذا دقت وعجنت بماء ويعمل منها فتائل وجعلت ... ثم طلعت ... على ... المنفتح ... من بلاد
... الى ... الانعاظ ... النبيذ ... فى ... الباه ... ويعين
من ... ان ... هذا النجم ... ايام ... النساء فى تلك ...
شبق ... حتى ... ينقص ... حتى ... مدة طويلة ...
... الالات ... الحيوانات ... الرجل ... من ... الذى ... فى ...
... حيث ... ان ... وهو ... الانعاظ ... للعنين
... النرجس ... الباه ... الخولنجان ... بعد ... من ... الطيب ... يهيج
الباه ... الى ... على ... الانسان ... من الحيوان يهيج الباه ... حيا
... من ... ايام الربيع ... ان ...
والثانى منها الذكور ... الذكر ... الاناث ... الحياة ... كبير ...
... الباه ... العلاج ... يحقق ...
... الربيع ...
... بالباه ... الانعاظ ... على الفخذ ... الخلع
... الادوية النافعة للباه ... الباه ... الباه ... العسل
... الباه ... الامتلا ... العارض ...
... على ... الامتلاء ... ادوية ... الخصيتين ... المنى ... تاملت
... ماء ... الطبيخ ... الحيوانات
... ماء ... الطبيخ ... على ... الخصية ... الباه
... الخصيتين ... الاطفال ... الحنظل ... الحنظلى انا ...
... الخصيتين ... الباه ... شحم ...
... البيض ... مثل ... الطلاء ... ويحيل ...
... ثلاثة ايام ... ادوية ...
... الباه ... الزبد ... مجرب ... الانعاظ
... من ... الحنظلة ... الشيح ... الحجر ... الباه ...
... ماء ... الماء ... الرمان ...
... المادة ... المرارة ...
... المادة ... مجربة ...
... الباه ... المادة ... الزبيب ... مجرب ...
... المادة ... الانعاظ ... الحمص ... الظاهر ...

ويؤخذ منه [illegible] فتقطعه واما الباطن فيؤخذ منها من مثقال الى مثقالين في ثمان اواق من ماء لسان الحمل [illegible] ٢٠٨
فانه يقطعه مجرب الشيخ الرئيس اذا شرب منه مثقال في اوقية سمن بقري [illegible] ثلاثة ايام يقطع نزف الدم من اي موضع كان
من البواسير والارحام [illegible] ويشرب بماء [illegible] يقطع سيلان الدم من كل جانب مجرب [illegible]
هذه المادة ويقطع منها نزف الدم مجرب **اثنا عشر** [illegible] درهم [illegible] درهمين [illegible]
درهمان [illegible] مجرب [illegible] وتاخذ هذه المادة [illegible]
[illegible] ويحمل [illegible] **الادوية** المفردة [illegible] النبات [illegible]
[illegible] اذا خلط مع [illegible] وشرب هذه المادة [illegible] كانت [illegible]
الريح اذا تحملت بها المادة بعد طهرها وجامعها [illegible] البان اذا شربت هذه المادة [illegible]
[illegible] اذا شربت هذه المادة [illegible] بعد طهرها من الحيض [illegible] ايام [illegible] مثقال [illegible]
ثم جامعها حملت [illegible] بعد طهرها ثلاثة ايام [illegible]
[illegible] حملت [illegible] مجرب [illegible] المادة [illegible]
الى [illegible] المادة [illegible]
[illegible] بهذه المادة [illegible]
[illegible] اذا احتملت هذه المادة في صوفة [illegible]
[illegible] المادة [illegible] اليوم الثالث حملت [illegible]
المادة [illegible] في الماء [illegible] تلك [illegible] حملت [illegible]
[illegible] المادة في صوفة [illegible] كانت [illegible]
الادوية [illegible] من الاسماء والآيات اذا كتبت سورة [illegible]
[illegible] على المادة بعد طهرها [illegible] هذه الحروف في [illegible]
[illegible] على المادة فانها لا تحبل [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] على [illegible] فانها لا تحبل [illegible]
[illegible] وتعلق على [illegible] في [illegible]
[illegible] فانها لا تحبل [illegible]
الكتابة في [illegible] ٩ ١١١ [illegible] يكتب وتعلق على المادة فانها لا تحبل
[illegible] يكتب وتعلق على المادة فانها لا تحبل [illegible]
[illegible] ١١ يكتب في كاغد ويعلق على المادة [illegible]
[illegible]

ادوية

[illegible] من الحبل [illegible] ٢٠٩
ادوية [illegible] من الحبل والنبات [illegible] اذا احتملت بها المادة [illegible]
[illegible] البغل اذا احتملت به المادة بعد طهرها [illegible] على المادة [illegible] لا تحبل ابدا [illegible]
[illegible] المادة [illegible] فانها لا تحبل ابدا مجرب
[illegible] المادة [illegible] لا تحبل ابدا [illegible]
[illegible] المادة [illegible]
فانها لا تحبل ابدا [illegible] فانها لا تحبل ابدا [illegible]
[illegible] اذا احتملت المادة [illegible]
[illegible] فانها لا تحبل ابدا مجرب **الادوية** [illegible] على المادة [illegible]
[illegible] على المادة [illegible] **الادوية** [illegible]
[illegible] اذا بخرت بها المادة [illegible] مجرب [illegible] اذا بخرت بها المادة [illegible]
[illegible] المادة [illegible] مجرب [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] بها المادة [illegible] **[illegible]** [illegible]
٣٣٣٣٣٣٣٣٣٣٣ [illegible]
[illegible] المادة [illegible]
٣٣٣ [illegible] يكتب [illegible]
في [illegible] المادة [illegible] يكتب هذه [illegible]
[illegible] المادة [illegible] بسم الله الرحمن الرحيم [illegible]
[illegible] يكتب هذه [illegible]
المادة [illegible]
[illegible]
[illegible] تكتب في [illegible] المادة [illegible]

٤	٩	٢
٣	٥	٧
٨	١	٦

[illegible] بسم الله الرحمن الرحيم [illegible] **الادوية** [illegible]
[illegible] المادة [illegible]
[illegible] على المادة [illegible]
[illegible] على المادة [illegible]
[illegible] المادة [illegible]
[illegible] المادة [illegible]
هذه المادة [illegible] **الباب الثاني** [illegible]
في [illegible] هذه المادة [illegible]
[illegible]

٢١٠ العلي العظيم الله الله الله الحليم الكريم الله الله الله الحي القيوم الله الله الله الواحد الصمد الله الله الله ذو الجلال والاكرام الله
بجميع الشركات ثلاث مرات مجرب صحيح **اخرى** ينفع الظهر والركبتين والمفاصل من النباتات والانحنا لوجع الظهر يوخذ حمص
اسود ينقع في الماء ليلة ثم يجفف [illegible] ويدق ويعجن ثم يعلق ويشرب ثلاثة ايام فانه نافع مجرب ايضا للظهر يوخذ [illegible]
من حيض وغيره يوخذ بالحليب البقري وينقع فيه [illegible] ويتركه حتى يخرج الماء ثم يوخذ [illegible] شيئا
ويطبخ [illegible] ثلاث اواق من السمن ويجعل في قدر ويطلى على النار [illegible] ويجعل عليه الحليب [illegible] ويجعل
عليه ثلاث اواق سكر ويغلي الجميع حتى يصير له قوام ثم يتركه فانه نافع لذلك ومن النبات [illegible]
ورد [illegible] للاوجاع المفاصل والعصب [illegible] اذا سحق ويخلط بخل ويدهن به [illegible] نفعها
الجبن العتيق اذا دق ويخلط [illegible] ثم يوضع على اوجاع المفاصل فانه [illegible] من نفسه
[illegible] من وجع المفاصل اذا دهن به [illegible]
من [illegible] والعقد [illegible] المفاصل وكذلك الماء الذي يطبخ فيه [illegible] ينفع [illegible] الحار
[illegible] من اوجاع المفاصل جميعها مجرب [illegible]
[illegible]
في [illegible] حتى [illegible]
[illegible] قليلا قليلا [illegible] نفعه وجميع [illegible]
المواضع التي [illegible]
[illegible] من جميع اوجاع
المفاصل [illegible] على [illegible] حتى
[illegible]
[illegible] **اخرى** [illegible]
[illegible] ٣ [illegible] ومن النبات [illegible]
[illegible]
[illegible] الذي بين الابهام [illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب **اخرى** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] نفعها من وجع [illegible]

٢١١ اذا اخذ [illegible] البطن [illegible] خصوصا اذا [illegible]
[illegible] من الاوجاع [illegible]
[illegible] مجرب **اخرى**
[illegible]
[illegible]
الباب السابع في [illegible] والاورام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مجرب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **اخرى** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **اخرى** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **اخرى**
[illegible]
[illegible]
[illegible]

أدوية الأورام والقروح اعلم أن الأورام على أربعة أقسام دموية وصفراوية وبلغمية وسوداوية أما الدموية فإن كانت من
سبب خارجي [illegible]
[illegible]

٨	١٣	١٧	
١٦	٢	٧	١٥
٣	١٩	١٢	٦
١٣	٥	٣	١٨

[illegible]

[illegible]

نافعا للخنازير والبواسير المتقرحة القذرة اذا شفت مضغت ويستعمل وهي حارة على موضع الخنازير المتقرحة جمع
منها معه طول رماد في بيت الشرطوس رومي حتى يكون ذلك سببا للعافية وتجعل مع علاج الورشان اذا امتزجت مثل
ريش واحرقت وخلطت مع اشنان بماء حار وقاسيتها وجعل على الخنازير فانه يفتحها بغير حديد بلا الم وهذا ان الجرب
خاف الحمار اذا احرق وعجن بماء وبزيت وطلي به على الخنازير وطليها الرصاص والاسود اذا اولا شرخا ودبه منه ثم وضع فيه
زيت وعجن وجعل منها ضماد وطلي به على الخنازير وطليها الرماد ثم سحق تراب وطلي على الخنازير لا شيء اذا ريشا
في الحمام اسباب سحق كزبرة وبعيد الصراز في حبه ولا يبقى لها اثر البتة البيات اذا احرقت ماخذ رمادها وعجن بالزيت
اللين وطلي به الخنازير نفعها عجيب مجرب نافع للنبات التي في اليربوع ونافع للجنيزة فلا يستعمل ابدا سادر قرب المدرالنافع
منه مناسب الخنازير بعد منه سحيق نفعه منفعة بالغة ويبرئه ادوية الجذام من النبات والحيوان اصل الكرفس انا
طبخ مع الزيت وطلي به اصحاب الجذام اذا الفتح سيد ورم في الحال اموال شقة نيرة مصل الحنظل اذا اخذ تمرين بعصلة
في ايام الصيف من تحت الى الفاوه لطلع بصل الحنظل اذا الطع بالحصرمية او اوراق ثابت الى العسل حفرها يجففها بمجفنها
واستمه مع البصل الاخضر بعض التراب طلي به على الجذوم فانه مخرج علته ويزيله منه سبحان انه شرب منه لايوم منه
مرهم معه سعتر مع تكرير حبة ماء ترمس في حجر بيار بشير يستعمر ايام سترلية فانه ينفع من الجذام الاعلى اذا نقعت مع خبز
في شراب وماتت فيه ثم شرب من ذلك الشراب المجذوم فانه يخلط جلده كلما يسقط منه ويتبقى جلد مثل لحم الطاري اذا اجمع له
السقيفة ماء الحديد من الجذام نفعه الحنظل الاخضر اذا دلك به بدن المجذوم نفعه مجرب الملح اذا خلط بزيت وطلي به
بدن المجذوم بعد رفرفة من النحاسي يبرئه فانه يسكن الم الجذام مجرب الخليت اذا سحق منه رزنة منقعه بالحم وخلط بعسل
ويسل وحاستعمله من به جذام الجرب يتركه تعليقه فانه يبطل مجرب الدجاج الدجاج لخاصية عجيبة في تقليل الطبخ انا
استعمل لها من ظهرها عليه فانه يوقف الجذام اذا اخذ منه عشرة مثاقيل ثم نقع لبلد في ورق ملح وشرب المجذوم النقي فضيرتها
انقطاع فائدة نفعه مجرب ذلك ضحي وانا اخذ من الحنظل الابريق يعجن بسمن وماء وطلي به على مواضع الجذام الحوي
يخرج منها اصفر فانه يشكل العرق ويجففها الماد ويرئه اياه مجرب من الخاصية بين الطلاء اذا ما طلي به من به جذام انقطع
عين التمساح اذا طليت ومع الجلد تعلقت على من به جذام انقطع ادوية ماء النيل والغوص الى الزبرجد انا
وطلي بها ماء والغل نفعه وانقطع الفقراء ان الحايد علية نفعه زيارة المهد الحي لنا الحابها ماء النيل نفعه ادوية
العروق المدبرة من الانسان والايام اذا اخذ على من نفعه عند خصيم الناصح سبع قراءات ويقراه ثم وقد سال الركوع من الجبال
نقل حسنيها ايب شنقانيد بها تاما حصينا لا ثوب فيها عيبا ولا ثابتا فانه يقف مكانه مجرب صحيح فيه يكتب ويعلق
محفوظ بسم الله الرحمن الرحيم لكالذي يساره حي خالية على عروشها قال اني يحيي هذه الله بعد موتها فاماته الله مائة
مثلب هذا الكتاب لايفقد الذي كلا الا الله هو وقيل الاطلاع من الجبال نقل حسنيها ايب شنقانيد بها تاما صفصفا
لا ترى فيها عوجا ولا امتا كذلك كلما بيئته العروق يومئذ يتبعون الداعي لا عوج له وخشعت الاصوات للرحمن فلا تسمع
الا همسا وعنت الوجوه للحي القيوم وقد خاب من حمل ظلما ابدا ابدا صحيح صحيح يوحى باذن الله تعالى ان الجبل فجعل
دكا وخر موسى صعقا سكن سكن ايها العروق بالذي لا قوة الا بالله العلي العظيم فيه يكتب هذه
الحروف في ورق وتعلق في خرقة نظيفة وتعلق على موضع الالم فلا تجيء بعدها انا تكتب على ما تريد الخرج لا تدنس

(٢١٥)
... نفث ... ويشرب منه الحنظل الاخضر الخامس العين ويشرب منه اوقية نفعه
ع وا ١٨١١١ المرة الشقافي اذا طبخت مقدرته ادوية المدني من النبات والحيوان
وفي الثاني درهم وفي الثالث مثقال فانه يذهب الدبيلة مجرب صحيح واذا طلي به من خارج نفع نفعا جليلا الخاتر والقلقل
اذا سحق وجعل على الثياب الذي يظهر فيه العرق يابس مع سعتر منه الظهور نفعه مجرب الكمون الباقي اذا دق ناعما وشرب
منه مثقال في الحمام ماء عين فانه ينفعه مجرب المشمش اذا نقعت وشرب اوقية العرق منفعة الزيادة ويقلل حلو الحليب اذا دق وخلط
بالسمن وجعلت على العروق ربطت وتركت عليه الجلد فانه يخرج العرق كما خرجت وخرجت جميعها مجرب صحيح الريحان الشارب
اذا اخذ وهو اخضر ودق وجعل على موضع العرق المنقطع فانه يخرجه بغير مشقة ولا تعب مجرب ابل الدبل اذا اخذ من موضع المرق
المنقطع فانه يخرجه ولا يقدر ويسكن وجعه مجرب صحيح النمل الازرق اذا نقع وخلط بالماء وجعل على موضع العرق ابعد سكن الوجع
واذا الحم على موضع العرق مجرب صحيح دهن الحرمل الاخضر انا طلي به اسفل القدم على موضع العرق الذي انقطع منه ترك الجلد فانه يخرجه
بعده يعمل ذلك وامثاله من الجلبات التقيحية الباب الثاني في اشفية البشرة اعلم ان هذا الباب يشتمل على ابواب مختلفة
الاسباب فمنها ماء الثعلب المجتر ادوية ذلك من النبات والحيوان البصل الفصل الانق وخلط بعسل بعد طرحه وجعله في
وطلي به ذلك موضع ماء الثعلب حتى يجد انبات الشعر لا يحتاج الى غلاصة ذلك ولا يستعمل هذا المرهم سال ثمانون ينفع
من داء الحية ابيض البصل اذا دلك به ماء الثعلب نفعه بيرة الشعر وانبت من زبد الحجر علي الانفس اذا احرق وطلي به داء الثعلب نفعه
مجرب صحيح داء الثعلب اذا خلط به وطلي بزبد الارض ذهب ماء الثعلب والحية عظام الحبالة اذا احرقت وسحقت وسحلا
اذا خلطت مع شرب البيض الحرق وذلك به داء الثعلب نفعه مجرب العقرب اذا القيت في زيت حتى تحترق وطلي بذلك الزيت
موضع داء الثعلب انبت الشعر ادوية الطلاء الشعر وهذا الحصى ينبع نبات الشعر الجيد اذا دهن بها الشعر ... بات
ويتعلق في تطويل الشعر اذا خلط بدهن البان المطيب وطلي بها الشعر الذي ابطاه نباته فانه يطلع نباته مجرب الكتانة اليابسة
اذا نقعت في ماء وخضب بها الراس نفعت من الصلع الذي يكون في مقدم مجرب ماء الكحل انا اخذ منه جزء ومن ماء اللوز
مثل وطبخا الى ان يبقى النصف ثم يغسل به الراس واللحية فانه ينفع من انبات الشعر ويقويه اسه اذا هو جفف من التقصيف
يعني الماء اذا طلي بها ادوية موضع كان يريد انبات شعره انبت فيه شعر اكبر وهذا الكزبرة اذا خلط وطلخ انبت عرق وطلي الجبهة
انبت بنابها ادوية الخضاب لطلوع الشيب نقع الكترين اذا جفف وشرب منه نصف مثقال الى اربع عشرة ايام ابطأ طلوع
الشيب الحنظل اسود اذا دهن الاطرا ... طلوع الشيب مجرب الحابلي من اخذ منه واحدة ونزع ... كالحنا في جوته فيه
ما يبلغ ذلك ولا دهن عليه ابدا ما تبقى اثر شيبة في الحلق مطلوبة مجرب السدر ادمان اكل الغرور كشيرة مجرب ادوية
المرية لشعر شقايق النعمان اذا دق وعصر ماؤه وطلي بزيت ودهن به الشعر حتى ما اخذ منه رطل وجعل معه مثل
نصف رطل عجين تخضر وعصرها في زجاجة ودفنا في زبل ابرز عشرين يوما ثم اخرج فانه خضاب يسود الشعر وان ملكت
منه رطل الهليلج وسد رابسها ودفنت في الزبل ثلاثة اسابيع ثم امزجت فانها تجعل منه معا جاما اسود يخضب الشعر اسخ
مجرب وان خضب به ابيض المحاسن كانت خضابا حسنا ونبل الكلار اذا احرق وسحق بزيت في ما لا يقرب من الكاسي البيكرة
ودهن به الراس الشيب بعد حلقه انبت شعرا اسود شديد السواد القرع اذا التقى في نجرة ثم يخرج جوهر وعصر في نجرة وعنب
جنب الحديد حتى يتلا ويتركه اربعين يوما ثم يقطف المبرد ويخرج ما فيها ويعصر ماؤه ويجعل في زجاجة ويدفع ومن الحبة
يجمر بهذا الماء الحناء ويخضب به الشعر فانه يسود حتى ابيض الحابة اذا اخذ منها مع الدهن الخام وطلي الشعر الشايب

٢١٦ ويعرف الذكر من الانثى فالذكر يقطر خيطا ابيض يابسة في التنفس [illegible] فان خرج اسود فهو [illegible] الذكر فان كان [illegible]
[illegible] الانثى [illegible] الفلفل [illegible] بالشمع سوده [illegible] الحنظل [illegible]
[illegible] ووضعت على نار هادية حتى يغلي الزيت [illegible] بالشعر [illegible] ويطلى بالشيرج البقرة
[illegible] البقرة اذا [illegible] شعر الاذن [illegible] **ادوية** القمل والصيبان
[illegible] اذا [illegible] الزيبق [illegible]
[illegible] القمل والصيبان مجرب [illegible] الاذن [illegible] القمل [illegible]
[illegible] الراس [illegible] القمل [illegible] في الاسفار مجرب [illegible] البدن
الشعر [illegible] الصيبان والقمل [illegible] الصيبان [illegible] القمل [illegible]
[illegible] القمل والصيبان [illegible]
[illegible] القمل والصيبان مجرب **ادوية** [illegible] الشعر [illegible]
[illegible] الشعر [illegible]
[illegible] النحاس [illegible] الشعر [illegible]
[illegible] **ادوية** [illegible] الكلف والنمش والبرص [illegible]
[illegible] الكلف والنمش [illegible]
[illegible] النمش والكلف مجرب [illegible] الكلف [illegible] الكلف والنمش
[illegible] الكلف [illegible] الوجه [illegible]
[illegible] الكلف [illegible] الوجه [illegible]
[illegible] النمش والبهق [illegible] الوجه [illegible] الكلف [illegible]
[illegible] الكلف [illegible] الكلف [illegible] النمش
[illegible] البهق [illegible] الكلف [illegible] على النمش والكلف [illegible]
ادوية البهق [illegible] البهق [illegible]
[illegible] البهق [illegible] البهق الابيض [illegible] البهق الاسود [illegible]
[illegible] البهق [illegible]
[illegible] **ادوية** البرص [illegible]
[illegible] البرص [illegible]
[illegible]
[illegible] البرص [illegible]
[illegible]
[illegible]

٢١٧ [illegible] الحارة
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ادوية** [illegible]
[illegible] الحارة [illegible]
[illegible] **ادوية**
[illegible] الحارة [illegible]
[illegible] الحارة [illegible]
[illegible] الحارة [illegible]
[illegible]
[illegible] الحارة [illegible]
[illegible] **ادوية** الثاليل [illegible]
[illegible] الثاليل [illegible]
[illegible] الثاليل [illegible]
[illegible]
[illegible] الثاليل [illegible] **الادوية** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ادوية** [illegible]
[illegible]
[illegible] **ادوية** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **الادوية** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

٣٢١١٣١١٣ [illegible]

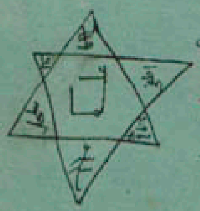
درهم الى درهم فتشرب فى سويق وهى تلك الحصرة مرة وحسنا فلا ينبغى ان يستعمل كثيرا فانها تهيج القيئ لها حارة والحجر الملاه
الحجر فالماء المرجح من خسه وهى بزر شيب المشحذ الى جودها الامر المطلوب من وباء الاكراد ولكونه ببلاد العجم كثيرا انا
استعمل مشركنا انتخب الجنة مجرب صحيح **الباب التاسع** فى دفع الحميات والا الحميات النافع **اعتقيها** من الاسماء والاواى
تكتب هذه الحروف فى ثلاث اوراق ويبلع المحموم كل يوم واحدة فانها تنقطع وهى هذه كرع سرك كد فيو ويكتب ايضا
فى ثلاث ورق ويبلع المحموم كل يوم واحدة فانه نافع وهى هذه فيو ويكتب ويعلق على المحموم بيده باذن الله ويبقى لا يشفى
وهى هذا طها انه بطوا اهيا عيوه تكتب هذه الاسما بعود حتى لا يظهر المحموم بيده باذن الله وقد جرب كثيرا نافع وهذا
ما تكتب فيه تكتب هذه الابيات وتعلق على المحموم بيده باذن الله تم انه الذى يستقيم لنا الحسنى ان يكون منها
مبعدون لا يسمعون حسيسها وهم فيما اشتهت انفسهم خالدون لا يحزنهم الفزع الاكبر وتتلقاهم الملائكة هذا
يومكم الذى كنتم توعدون فيبرئ الحمى المثلثة المزمنة بخط على ماء يكتب فيه هذه الاسماء ويعلق على المحموم
عشر وهى هذه من لكل الحى اراس بالصبح ويجز بثلاسة الجلد من لسان المجرب **ادعية** الحمى البلغمية
من النباتات والحيوان وهذه الحمى تتولد من مادة تحبط الفضل الذى خارج البدن فيما بين الجلد والجسم ولا تنا نوبتها
بعد الظهر والامارات مع الاتفاق الشديد وطول المدة والاما رد والعطش وتكون بادرار وتحتيج من الحمى ويكون الحالمين
والحمى غير قليلة الحريك انا يوم ثم يدم وشفى ويشرب صاحب الدايرة فانه ينفعها مجرب شكل الفيل انا يجيز صاحب الحمى
البلغمية العفنة نقد جلد الاسد انا يجيز الحمى الثابت الفكرى انا اخذ وهى فى انبوبة قصب ويعلق على العضد الايسر
نفع صاحب الحمى البلغمية وان علك عند بدن المحموم ينفع النكرى مع شرابه بقل ومع الحمى البلغمية بساعة ينفعه مجرب
عين الذئب اليمنى انا انست فى خرقة وعلقت على صاحب الحمى الدائمة ابرأها مجرب **الحمى السوداوية** وهى التى تتولد عنه
الحمى من الخلط السوداوى تبتدى ببرد شديد جدا تصطك منه اسنانه وتتمنع لعضاؤه ومفاصله ويكون بالحاليين
وهى اخذ يوما وتغيب يومين ابعيتها من النباتات والحيوان مقل الانسان الميت انا علق على صاحب الحمى الربع ثلاث مرات
وعشيو انا بخر به فعل ذلك واذا خلط مع عود كان اقوى فعلا حجام بدن انا جعل فى قوارة فيس وخرق ومن قوم صاحب الحمى
الربع نفعه جلد الفيل انا علق منه قطعة على صاحب حمى الربع نفعه وقطعها وكذلك ينفع الحمى البادرة بين الحمى البيض انا جعلت
فى خرقة كتان وعلقت فى عنق صاحب حمى الربع اذهبها والغريب تعلق الحمى ورقة الزيتون وهى القابل الظاهرة قريبة من كبد
الزيتون وعطاقها انا بخر به المريض ومنها صاحب حمى الربع نفعه الغطان المتقرب فى جناح الديك انا علق الايسر منها على صاحب
حمى الربع نفعها اسنان الحبر انا علقت وهى حية وعلقت على صاحب حمى الربع نفعها واذهبها مجرب الزيت انا اخذ العظم
الطويل من جناحه الايسر وعلق على صاحب حمى الربع ابرأه صحيح مجرب من القراد انا انتقيت ثلاث بعضها فى جلد وعلقها
صاحب حمى الربع نفعه مجرب **الحمى الصفراوية** وهى الغب وتتولد من صفراء عفنة فان كانت الصفراء خارج العروق كانت
الحمى تنفصل تنوب يوما وتغيب يومين وان كانت متعفنة داخل العروق هو المحرقة اللتى كانت دائمة وعلاماتها النافض
الشديد وحرقة الحمى والعطش والقيء وصفرة اللون وحرارة الفم والتلهب والكرب وثقل اللسان والهذيان فى الكلام **ادعيتها**
من النباتات والحيوان **العنقود** الصغير انا اخذ بحبه الشعير وشق وعصر الحمى ويشرب صاحب الحمى الصفراوية ابرأه
البادرة سكن الحرارة وقطع العطش مجرب **زنجبيل** انا اخذ بزر فى ماء الا ما فى الغب ويشرب صاحب الحمى الصفراوية ونقطعها

الزهرة

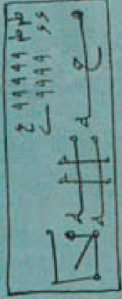
ادعسوثا	اريوى	وريا

سعرينا خالفينا	خالفينا صعرينا
صعرينا خالفينا	خالفينا سعرينا

الكبيرة اليابسة انا دقت وخلطت بكمرها اشتف منها صاحب الحمى البلغمية المثلثة نفعه بفعل ذلك الكلام مجرب الكبائر
الى الهرانا جعل بالزيت الشيرجة وسال منه طلو فانا اشتعر هذا الماء وصاحب الحمى الدقية البلغمية نفعه فى الحوادث والجلاد
الطحال الحجال الذى يكون فى البساتين انا علق منه على صاحب حمى الربع نفعه مجرب **ادعية** الحميات مطلقا رجل البيض انا
بدر صاحب الحميات المزمنة نفعها مجرب الكتان انا جعل فيه عند السيخ العصفر المختم جذب منه الحمى الحادة ثم يبتن بماء
الريبة والسوداء وهى تبع الفنكبوت انا علقت على عضد من بدوحتى شام بعده شياء نفعها مجرب الجند انا بخر به المحموم
بالمغاربة التى انصب منه الحمى **الوقاية من الوباء وفساد الهوى** ونذكرها هنا مقدمة مقبلة فى اسباب الوباء وكيف تنقل
الوباء واما اسباب الوباء الفساد وغيرها كاستحالة جوهر الماء الى الاجسام كالتى يحدث العفن فى هذا الهواء ما الفساد تدعو من
فى عامة البلاد الكثيرة غالبة وبعضها غالب فيه لا انه يكون فى بعض البلاد يجب وضعها مدينتها بجانب المياه الفاسقة
او النباتات الردية او مقابل بعض الجبال العالية بحيث يمنع وصول الهواء الذى النافع لها يقع الشمس عليها ينبغى ان يكون فوق
الجهة التى تكون المياه التى يشربون فيها عفنة وانا احتبس الهواء فيه ذلك حصل منه الوباء وشدة الحر وهذه الوباء كثير
عقيب الامطار وكثرة الغيم وقد تحدث اواخر الصيف ثم ان بلحق الاهوية الحمالة اللطيفة الرقيق التى يهيج البرد
ان اهابت الشمس فيها بخارات كثيرة كما هو الحال من كثرة هبوب الرياح ويكون فيها السنتين وشدة الحرارة فالجامع
ذلك وهوا انه يكون غليظا كثيفا لها بخارات كثيرة منه عفنة مجاورة البخارات او اجتمع المياه الكدرة او كونه فيه تتعفن من
من جيفه عفنة اوشد بها لانها ضعف اجنبية تحرقه الرياح لكانت فيها هى الحالة الوبائية الا ان الاسكان التى
بين الجبال الشواهق فى المواضع التى لا تهب فيها الرياح فهذه مقدمة لا تخفى لاجله **الادعية** النافعة من الوباء وفساد الهواء
الشمع الحجر تقطع الرياح الردية واستنشاق رائحة فى ايام الوباء نافع فى الشتاء والصيف نافع جدا **الكاملة** الحجر بماء الخالج
ينبغى منه بتصرة الوباء الهواء الحجرية فى ايام الربيع منه الكيان الارضى انا شرب المسئد فى شراب الجيف رائحة الشام مرتجا
وما يكون الشهى مجرى ماء ماتاته نافع من الوباء ينفع ابدانهم ان الطاعون انا الحليب على اسم **الياقوت** انا تقلد به الانسان
من الطاعون الحجر يقاوم فساد الهواء والحوث للوبائى والابخرة وشربا **الاترج** تعلقه يصلح فساد الهوى **القرن** انا بخر به
الموضع انا ذهب منه كل اجزه ستنزه مفرق النحل وينافى الامعاء عنه وصغار ورباه الطريق ويحترق العظم للزيل
الحيوانات فليضع فى المدينة ولا يضع سمومه من الفيل انا علق تطهر منه عين اسود فى عنق القرحات منع الوباء على
تطهر من معظم اثبم بما سيقبل المشارب ونحوها والانقضاء لاجتماعها للنما الاول لا يبقى منها طاعة **الباب العاشر** فيما يخلص
من التوجسات من الحيوانات والنبات والمعدن **ادعية** من الاسماء والطلسمات فمن ذلك انا كتب هذا الخاتم على كاغد
فانه لا يفعل ذلك الحائط حيث لا تقرب به الاشياء مجرب وهو هذا الخاتم المبارك كانه صحيح ان يلزمه كاغد الى تشتر غيرة
تكتب هذه الاسما فى لوح نحاس احمر واسكه المنشى فى القراءة تقلب العقرب وانا اسم الخفى تعلق هذه الطلاسم
فلا يبقى للسع ادميا وتبطل اللدغ فى ماء وتسقيه فانه ينفع نفع صحيح مجرب وهى هذا اسالوا سا مى سا سى سا رعب
مجان نافع وشفا وهما الملبات ومنه سلم بما فى فالانى فيه كلمات ولا نابى ولا كبنات تقرؤ هذه الاسماء
على الحنش والحية ولا تنوى فانها تنفع منه شفعها لا تجوز مجرب وهو اسم تحت لعبت اسماء التلاوة مع بنيع فانه يذهب الاساس
نقش هذه الحروف فى الشوفة ونشربها على فتح لم من سبعان كثيرة زحل فى الميزان انه اذا الذى علقها على البلد

كان اتقى بعلاه ما مع تاثير فانا اقبل به المنقش ينقص مكانه وتماثمات وهي هذه كانت في المائتين مجرب فيه القوة ٢٢٠
مجرب ينقش صورة عقرب على خاتم فضة او نحاس او ذهب اذا كان القمر في العقرب فان اتفق ان يكون هو والمشتري
كان اقوى فعلا ويكون العقرب طالعا [illegible] من ذلك الطالع وهاجر حل الصورة اذا لدغت العقرب انسانا يوضع
الخاتم او الفص يجعل في الماء وينقع [illegible] ثم ينزع ويسقى للملسوع او يسوله فانه يبرا لوقته مجرب وان احسن ان ينقش صورة

عقرب في سكر منحدي او نحاس ويكون نحاسه فان كان منه رسما الطالع يطلع فانه [illegible] وان طلع هذا الطالع في هذا الطالع
والقمر في العقرب فطفر كذلك وحصا البان وفتيلها للملسوع يبرا لوقته مجرب للعقرب تنقل على اسمائه الاسم [illegible]
هذه الاسماء ويبرا باذن الله وهي اين [illegible] سلام على نوح في العالمين تب رقية العقرب تقرا على موضع اللسعة
تاثير [illegible] مجرب [illegible] سلام على نوح في العالمين وعلى الدنيع رقية للعقرب والحية والحب الحب
ينقش على لوح نحاس [illegible] صورة عقرب وحيه [illegible] القمر في العقرب والطالع في العقرب [illegible]
[illegible] ان يكون احد النيرين في العقرب [illegible] كان [illegible] وينقش صورة الحية
والطالع [illegible] والقمر [illegible] وتكتب حول الصورة هذه الاسماء وهي [illegible]
[illegible] مجرب [illegible] قريب من القمرية [illegible]
[illegible] هذه الاسماء وهي [illegible] + ١٨١٨ [illegible] محمد [illegible] ++++ يا [illegible]
[illegible] ويكتب [illegible] الله [illegible] الرحمن الرحيم سلام على نوح
في العالمين رقية للعقرب والحية مجرب تقرا [illegible] للملسوع وهي ام [illegible]
[illegible] من [illegible] الى [illegible]
[illegible] هذا الكتاب [illegible] بسم الله [illegible]
[illegible] والحمد لله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم رقية للحية والعقرب تنقش [illegible]
[illegible] هذه الاسماء [illegible]
[illegible] ويكتب [illegible] صورة عقرب [illegible]
للعقرب مجرب [illegible] صورة عقرب اذا كان الطالع او العقرب [illegible]
انسان [illegible] بالعقرب [illegible] الملسوع [illegible] لوقته **الادوية** المخلصة من الحزن
القاتلة من الحيوانات ذات السموم [illegible] نفع من [illegible]
القاتلة [illegible] وهي نبات [illegible] في بلاد السودان [illegible]
[illegible] او شرب منه [illegible] درهم نفع من [illegible]
[illegible] ذات السكان [illegible] الادوية للسموم القاتلة [illegible] ذلك [illegible]
[illegible] بالماء [illegible] من السم [illegible] جميعها
[illegible] السم [illegible] حليب [illegible]
[illegible] السم [illegible] البزر [illegible]

ماوبعدها

٢٢١ وتوضع الاشياء [illegible] ينفع من السموم [illegible] شرب الماء
ماو [illegible] وشرب ماو بعدها فانها تنفع من السموم [illegible]
منها نفع من [illegible] ذات السموم [illegible] مجربة [illegible] في [illegible] السم [illegible] درهم في ماء
حار [illegible] فانه يخرج السم بالقي [illegible] درهم [illegible] السم [illegible]
[illegible] ينفع من [illegible] الحار [illegible]
من [illegible] الحار [illegible] التي [illegible] تقاوم السموم [illegible]
[illegible] يخرج السم بالقي [illegible]
به [illegible] الخاتم [illegible] السم [illegible] مرارة [illegible]
[illegible] الحيوان [illegible]
في الظل [illegible]
فان السم [illegible] مجرب [illegible] الطلب [illegible]
[illegible] بدار مصر [illegible]
[illegible] مجرب [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] الكبريت [illegible]
من السم [illegible] فانها [illegible] نبات السموم [illegible]
من ذلك [illegible] **ادويتها** من الاشياء [illegible] من النبات [illegible]
من ذلك [illegible] السم [illegible] نفع من [illegible]
مجرب [illegible] الحكم
[illegible] نفع من [illegible]
[illegible]
[illegible] **ادوية** [illegible]
[illegible] ينفع من السموم [illegible] مجرب [illegible]
من النبات [illegible] نفعها اصل [illegible] شرب منه درهم [illegible]
[illegible] نفع من [illegible]
[illegible] من السم [illegible]
[illegible]
مجرب [illegible]
[illegible] مجرب **ادوية** [illegible]
[illegible] من النبات [illegible] نفع من [illegible]
[illegible]
[illegible] شرب الماء [illegible]

كتب الطلب في ... [illegible] ... من شرب الماء [illegible] ذلك مجرب [illegible]

[illegible]

يجعل في [illegible] بركة [illegible] العقرب [illegible]

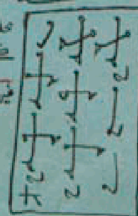
[illegible]

[illegible] **ادهقتها** [illegible]

[illegible]

[illegible] **ذكر ما يطرد** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] يكتب هذا الاسم في اربع ورقات [illegible]

[illegible]

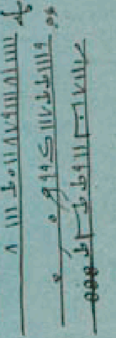
بسم الله [illegible]

[illegible]

[illegible] **ادهقتها** [illegible]

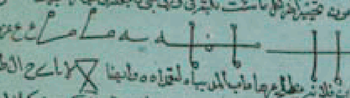
[illegible]

٢٢٤ والقربت من انارة وتكون الشمس في حد شرويه من الحمل وقمها باسب هذا الفصل ومجرب منكر كنيته البير انا حوت
في مواضع النمر ينفع مثل الباه والشم ورق القنابع انا ملكت بطالة شرفي اللبن منان الحصى ابدا الموزع انا ملق
امتصلله على الطاقات على الابواب بطلا الشجر قاطل ذلك البيت البابلا انا طم شعار مجاجز ينفع منها البيض تشو
مغيل ذلك مجرب ورق اللقوتان الكتب صير الخبز لم يهدم ابدا العقيان التين انا هجمت فلم النشير وبعيل النمل
انا ونج حولها يجوز القثان امن من التشوق ناكلها بالاطلاب اللافوز انا اشهر منزا قشان وتنفث وديم ومثل بكر منه نزول
الشمس ابه درجة الحمل الكان ينحل الترتاب كلاهيم ورح بالة العين لم في تلك الشنتر بين وتصعب على اسد مجرب الجرجير
انا امد وعصرها وده في اصل شجرة الرمان الحامض ابدا حمل المورج الرطب انا شربت عصارة فانغ البلل الحاصل
سكل مجاز لو شرب منا لم انا دهن به نامي يشتى حسيوما انا دهن به مخ البقر يحتفت ودرت اللبن شحم
الاشبه انا مسح بالاسد المراة نا بلا تحلت بيل نا سستر بان وينفع مخت وسامعها تحلت بان خالطها راس الترنج
انا املت فيبح حالم نفرت منز الطالع وكذلك رأس الثعلب الجل انا امحق بحاه وهب منز الجراد الحي نحم الكحد انا
نحوبه البيت لحل الاسحر وعلى سخم الاسد انا الذيب على الحماد اتاله ماح يخنج دخل في الليل بلا مغشيا وقلبها انا
تلع بعجل في جلد ذيب وعجبا اتاله في سفر يعتر امن من اللصوص والحكام وذنب الذيب انا امل يا سعاف البقر نفي
الذباب ما دام معلقا الزبال انا امل بحلبه في شجرة مثمرة سقط ثمرها من غير علة شعر الكلاه انا بخربه الكرب
والنوع احبه ثم يفتر به وكلاسي انا علق منه طرف ثم طرقت به شجرة مثمرة انسقط ثمرها من تاب طرحها بقيت الباب
الثاني عشر في قربة شتى من الطلبات وسواها منقبرة بالتسماء فصل في تغييب المكر بنقش يعلها شقعر ولها
الاسما وتكون ذلك يوم السبت في ساعة الزهرة في تسديس عطارد او تثليثه والطالع العقرب بسيج المريخ ويخبر
منا الفشي بعلى الازرق وسندروس وميعة وعصفلج وهذا ما تكتب كما ترى في الحاشية وعبد هنايتل يا ابن ابلي
مالك ويا ماء الطود ومنيطلماه وقضي الامر واستوت على الجودي وقيل بعدا للقوم الظالمين فيه التفريك ان ينفش بالسحر
من نحاس صورة محواسد ويه ميل مثل وعجل بجسي فيه منها ثم يكتب على تكبر هذه الحروف ح ح ح ح ح ح [illegible] ويكتب
تحت رجليه طططططط وفي نشرح ع ع ع ع وانا انزع من الشيء تا نبع مليه منا حجر سوداء والحجر بمها وتجز بيندي [illegible]
ولبان وميعة سائلة ومضت ملفق في خرقة مربع ماربط عليه خيط احمر يابس به ان المصفير في الماء فانه يغص فلا ينبع حتى
تنزع الصحيفة مجرب فيه تكوين الماء ويكتب شقعر تبه يوم السبت في ساعة الزهرة والقمر متصل بعطارد والطالع
متصل بصاحبه بالمريخ ويجز بعلى الازرق وميعة سائلة وسندروس وعود والقرن في البئر يغور باذن الله وهو هذا
[illegible]
فصل في الخيرات المجربة من ذلك ان يكتب في رقعة ويعلقها على المتقر شرقية فان الطاعة والحاجب والاتيان يلي
باب وهو هذا [illegible]
[illegible] الساعة الساعة العجل العجل [illegible]
للرجل المراة ومن سفره تكتب هذا الاسم في رقعة وتعلقها وتجعلها في عتبة الباب وهو هذا ما هو الطان [illegible]
[illegible] يرجع في طي البيت فانه الباء [illegible] وهذا ما تكتب كما ترى [illegible]

ومن

٢٢٥ ثم تكتب كما تعمل للشارق والابق وسواها تكتب هذه الاسماء على الحايط وهو مجرب
وتقول حيرت فلان بن فلانة من حوز المصنع كما تعمل للشارق والابق وسواها [illegible] وتقول حيرت الشارق والابق وهو
على الوجه الثاني سمار ثم يكتب الحرف سبع مرات وتقول حيرت فلان ابن فلانة عن سفره او حيرت الشارق والابق وهو
هذا سكام ثم حانه وحاضره تحيير آخر اذا انشت تكتبه في رق ظبي وتجعله في عمارة البيت او الموضع الذي تريد التحيير فيه
وهذا ما تكتب [illegible] عزمت عليكم ايتها الملائكة

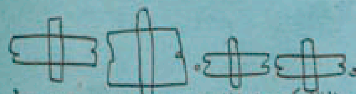
اليم الاسماء فلان ابن فلان ثم يطلع وهو ما ذنب المديا لنقراه وماتها [illegible] الطمى ماء ولا هاريه
وعا سماج ساج به ما مح وا الفيا بنير الطاعة والعيضاء بعضهم لبعض فيه يكتب في مكيال اعتقاه وتنصر عنت
تحير تغيل وهو هذا [illegible] ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع دده لا ان
ده ه سد ده [illegible] ع اع ولا يا طيا محلها الرحلي وهنا العجل العجل وجعلنا من بين ايديهم سدا ومن خلفهم
سدا فاغشيناهم فهم لا يبصرون اللهم اني حيرت كذا وكذا ابن فلان ابن فلانة فلا يبرح من موضعه ومكانه الا بفعل
ما اريد المجمر والحكمة في التفاريب تحيير آخر مجرب يكتب في رقعة ويعلقها في المتقر شرقية وتذكر المطلوب فانه يتحير وهو هذا
الزر الى نكبه كيف مد الظل ولو شاء لجعله ساكنا ثم جعلنا الشمس عليه دليلا ثم قبضناه الينا قبضا يسيرا طوى طيا سين فلان
ابن فلانة اللهم لك المشرق والمغرب والبر والبحر حتى يتقي عليه انين من حلقه ابسح وعضانت عليهم الارض بما رحبت
وضاقت عليهم انفسهم وظنوا ان لا ملجأ لا منجى فيه مجرب وهو تحيير الطالب اعلى اردت ان يقعد تبين او يبلدو
المسافر من سفره فانه لا يبرح ابدا وهو ان تقل خارفة في رقعة وتكتب في وسطها اسم الشخص المحير واسم امه وتكتب حوله
الدائرة هذه الاسماء وتدفنها في منزله او ملك يصنع ليسه وهذه كتابة كما في الحاشية وهو للشارق والابق وحلها
تكتب في رقعة وتعلقها في الريح فانه لا يبرح من موضعه ويعيد الردة التي رمتها يحير الشارق والابق والطالب وهو مجرب
لا شك فيه ولا مرارا وهو من المجربات العجيبة وهذه كتابة كما ترى

بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم اللهم اني حيرت فلان ذلك تقدير العزيز العليم وحفظا من كل شيطان مارد	وا الله	ب	ر	د
	عا كل	ط	ه	ا
	شح تكدع	د	ح	ح
	اما الشيخ الفلان حتى يرجع الى منزله وماهـ			

تحيير آخر تكتب هذه الايات في رقعة وتجعلها تحت حجر تغيل فانه الشارق والابق يرجع وهذا ما تكتب اوكلمات في المجرب
بغشاه موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات بعضها فوق بعض اذا اخرج يده لم يكد يراها ومن لم يجعل الله له نورا فما
له من نور ميكا الشارق والطالب بعزتها وتكتب هذا الوفق ثم تكتب اللهم اني حيرت فلانا بحق هذا الاسم الاعظم
الذي اذا دعيت به اجبت واذا سئلت به اعطيت وتدفنه تحت حجر تغيل او تعلقه في الريح ما الذي الخ وهو

٤	٩	٢
٣	٥	٧
٨	١	٦

من المجربات التي لا نظير لها وهو هذا الدقيق في الحاشية فيه مجرب فتحيل الدابة لا تتحرك والعبد والدواب يصنع
اربعة فانه تحيير تكتب في رقعة قلبية وتجعل في جلد منبث وهو هذا ده ه [illegible] طه [illegible] اه اه ماه [illegible]
عزمت عليكم ايها الجن الحافظون لاما حبستم فلانا ابن فلانة حتى لا يبرح ما الله حتى لا تتابع ولا يتحرك
والطالب وتعود والمسافر حتى لا يجوز الى ما خلف الحافظون اليه [illegible] فيه حتما يعيزون ويدعون ذلك

ابن فلانة وهذه صورة ما يعمل عليها هذا باسما باحد بالاضى

تهييج الرجل من بلاده تنفع لطلب الغاصبة الدنيئة والظالم يكتب زحل مالمالس في وقت التعذر والطالع وقد شرط

المدينة مكتبا فانه لا يبرح منها ونهتك بالظالم مدفونا تهييج المسافر من سفره تكتب هذه الايات في جبهة وقد دفنها

في باب منزله فانه لا يبرح منه ويتضجر على الموم الا مثيل اعتقدا مع الغائب يصف بيعه مشية لئن لم ينته ما امر

ليسجنن وليكونا من الصاغرين ولبثوا في كهفهم ثلاث مائة سنين وازدادوا تسعا وجعلنا على قلوبهم اكنة ان يفقهوه

في اذانهم وقرا وجعلنا من بين ايديهم سدا ومن خلفهم سدا فاغشيناهم فهم لا يبصرون احبس فلان ابن فلانة عن خروجه

من بيته ولا يبرح من مكانه باذن الله العزيز الحكيم تهييج امرة تكتب سورة والضحى والليل وتعلقه

المنجم على هذه الصورة وتكون الكتابة بمداد قد طرح فيه شيء من مسك فانك ان كتبت ما جعل في حق والقلب وكان

مثلا او صندوق ولا تقفز فانه تهييج ويحصل منه بالبيت فكل شيء وصفنا منه جرباه كثيرا فصح وهو من العجائب في ذلك

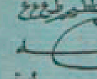
الشيء وهو انهم يفعل للرجال من زوجته وهو هذا الوفق المبارك **باب عقد اللسان** يكتب على لوح من رصاص وتدفنه

كرد وقلاء فانه يبطل على البين

١١ ٢ ٤ ٣ ١ ١ ١ ٣ ٤ ٧ ١ ٧ ٢ ٤ ٥ ١ ١ ١ ١
١٣ ك ل ر ١ ١ ر ل ٩ و و ا ط ا ر ل و ٩ ص ط ع و ع ي
٩ ٧ ١ ٧ ١ ر و و ٩ ١١١ ر ١١١ ١١ ٩ ١ ١ ع ل ع ج ١ ١ ن ح ٩ ط ك ر و ع
١٤ ٩٩ د ر ١ و ١ ٢ و ٧ و ١ ١ و ي
قالا بالله الع لى الرحولي ٧ م ١ ب ت ش ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن ه و لا ي اللهم انت حبيبتي ويحبه وربطت وعقدت فلان ابن فلانة بحق هذه الاسماء ان تحبسه بحق ما هو مكتوب في اللوح ١ ٩ م رباسه

وهذا ما تكتب صورته هي

لا يحل ربطت فلان ابن فلانة

فيوفق يكتب ويضعه تحت الرحمان فلا تنسى الله واهل العقد اذا الجرح به بيت ويشير يحلج نكره وكذلك تربط الخيل الاخر

به محمد اذا انفع فلم تبرى نفعت ويكثر بها الشيء ويمنع بامر من ما ضربه من الخرق والقتل واتصفيات الشب انا طوع

في الملاك الكريم سعاه ونفعه محمد الجنح من تحت بركت هو بعد محمد **الباب الثاني عشر** في عمل من الصناعات المستفرقة

وهذا من الكتاب فاول ذلك عمل الفضة ذهبية يوخذ سنة دوم مثقال زعفران نصف مثقال اجر مثقال مسل

او ونيسو مرارة ماعز فيخلط الجميع ويسحق في الفضة وتحتقن ابا الجبر فيصبح مثل الذهب ويقعنيو مثل لونها ما لونه

الرصاص اما الفضة مصبوغة ذهبا يوخذ سنة دوم ثلاث اوراق ما لحامية نصف نحو زورت شلا بيس سطو غي

شلو وتلغوسو صفرا البيض تعجن الجميع وبلت ويوخذ بيزو زرنيخ نصف زنيخ كان ويطلع على النار حتى ينعقد

ثم يتركه في ذلك فانه يبقى كالذهب وان اردت ان يطليه على الفضة فاسلقه اولا بالقلب ثم اطليه بما ذكر

في الشمس حتى يجف فانه يأتي حسنا مجرب يكتب بغير سلامة يعمل سوه من غير شيء يوخذ ابو ع ثا يلا نصفي

ومن الكبريت خمسة ومن الملح مازه واثنين وخمسين يخلط الجميع ويكتب به من سلامة ويكون الجميع سوى انها نافعة

التبيع

فان يقطع جمي السيف بقطعه وطول فانه يصبح السيف مقطوعا وتريدها فضلا من الاهليلج الاصفر شيئا وترتيبه فاملك به السيف

تنبيه التشويهات والانار من الشباب يوخذ فتات حجر ويلحى من كل واحد يخلط الجميع ويغسل به فانه يذهب ذلك

بالحاد الازيح ويقلع ابي طبيخ كان مستعمرا عمل النحاس الاحمر اصفر يوخذ من توتيا ثلاث شعث ويحصنها نما انكت مسل تعب

ثم تجعل في ما رمادا وفار حبله ويوقد عليها النار حتى يتقطع الحجارة ويحمر ويخفف ثم تجعل على الاثنين ثلاثة ارطال فخاس احمر الى ان

هذا وتسبك فانه يصير الجميع مثل الذهب كتابة تشبيها العقيق الاحمر يوخذ ما يتفرع يوخذ منا الطيع والقنا دوى من كل واحد

جزء ويخلطان بالخل ويكتب بها على العقيق العقيق الحاتم ثم تجعل على الاربعين ثم تجعل في رماد حار يبيعه ساعة لشكل

يكسر فانه يصح الكتابة بيضا صحيحة عمل ماورد يوخذ من قرنفل ثلاثين درهما ومثل ثنيت مصري ومن الزباد درهم

ومن السنبل اربع دراهم ومن ورق السنبل مثل وهاله وقاقلة اثنى عشر درهما ويطلى الشب ويجعل الجميع في ماء الحلى ينقيس

الثلث ويخلطه به الجميع بعد صحنها ناعما وتقريبها وتعجنها بالعود وكل درهم من هذه الاخرى اعشرة ارطال من

الماء العذب يوما ويطيب **عمل عنبر مجرب** يوخذ اعتبر شمع مقصصا بائس لطيف على النار ويلقى عليه وزنه

درهمين مسك ومال سحوقا ناعما ومن العنبر الطيب مثل ما ما ايا الجميع فانه يقيم على النار ساعة ثم يلقيه ما وعند

حتى يتحرك الشيء ثم تضيف اليه من العنبر الان فيخلط فيصير ثم تأخذه جيدة **عمل زباد** يوخذ من الشحم الصيني

الذهن يدق ناعما ويغلى ثم يحق بالطيب جيدا حتى يصير كالمرهم ثم يجعل في قارورة ويدفن في الزبل اربعين يوما ثم

يخرج منه فيحصل الجيد يوخذ منه عشرة دراهم على درهم زباد يأتي جيدا **عمل المسك** وهو مستطرف

يوخذ من الكتان عشرة مثاقيل ومن الزنجبيل خمسة مثاقيل ونصف ومن العود الهندي مثقال ومن الصندل

القاصير مثقال ونصف ومن الزعفران نصف مثقال يسحق الجميع ناعما ويخلط ويعجن بماء الورد ويجعل قطعا

ويوخذ من المسك لكل مثقال من الجميع بعد سحقها نصف قيراط ومائة ابهة فيه انه اكثر فخذ لكل مثقال منها

قيراطا وكلما اكثر المسك كان احسن ويعجب بقدر الفلفل ويجفف في الصين الصيني ويطلب ان القشر وقال

وترفع في البرانيه فانه يأتي حسنا والله تعالى اعلم وقد تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

تم بحمد الله

٢٢٩

كتاب مهم

في الطب
هذا كتاب المختصر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلم على خير خلقه محمد وآله اجمعين وبعد فهذه مختصر يشتمل على نبذة نافعة مما يحتاج اليها
من صناعة الطب انتخبت من كتب المتقدمين ويشتمل على عشرة مقالات المقالة الاولى في الامور الطبيعية وهي تشتمل على عشر الفصل الاول في الاركان
فصول الفصل الاول في الاركان والامزجة اما الاركان فهي اجسام بسيطة هي اجزاء اولية لبدن الانسان وغيره من المركبات
التي لا يمكن ان ينقسم الى اجسام مختلفة الصور وهي اربعة النار وهي حارة يابسة والهواء وهو حار رطب والماء وهو
بارد رطب والارض وهي باردة يابسة واما الامزجة فنقول ان الاركان اذا تصغرت اجزاؤها وتماست فعل بعضها في بعض
بقوتها المتضادة وكسر كل واحد منها سورة كيفية الاخر فاذا انتهى الفعل والانفعال بينها الى حد يحدث لذلك المركب
كيفية متشابهة في اجزائه فهي المزاج وينقسم بحسب القسمة العقلية الى ما يكون معتدلا بالحقيقة وهو ان يكون
المقادير من الكيفيات المتضادة في الممتزج متساوية ويسمى معتدلا حقيقيا والى ما يكون خارجا عن الاعتدال
الحقيقي لكن القسم الاول مما لا يمكن ان يوجد اصلا بل الذي يوجد من الامزجة انما هو الخارج عن الاعتدال الحقيقي
وينقسم هذا القسم الى ما يسميه الاطباء معتدلا بالفرض وهو ان يكون الموضوع نافعا في مزاج هو افضل الامزجة
او الى ما يكون خارجا عن هذا الاعتدال والمعتدل بهذا المعنى يعتبر لثمانية اوجه من الاعتبارات الاول المعتدل
النوعي بالقياس الى ما هو خارج عنه وهو المزاج الذي يحصل للانسان بالقياس الى ما هو داخل في نوعه وهو
المزاج الذي يحصل لاعدل شخص من اشخاص نوع الانسان الثالث المعتدل الصنفي بالقياس الى ما هو خارج
عن صنفه وهو المزاج الذي يحصل لسكان اقليم من الاقاليم بالقياس الى سائر الاقاليم الرابع المعتدل الصنفي
بالقياس الى ما هو داخل في صنفه وهو المزاج الذي يحصل لاعدل شخص من اشخاص صنف معين الخامس المعتدل
الشخصي بالقياس الى ما هو خارج عنه وهو المزاج الذي يحصل لشخص معين حتى يكون موجودا صحيحا السادس
المعتدل الشخصي بالقياس الى احواله في نفسه وهو المزاج الذي اذا حصل للشخص كان على افضل ما ينبغي ان يكون
عليه السابع المعتدل العضوي بالقياس الى الخارج وهو المزاج الذي يجب ان يكون لنوع كل عضو من الاعضا
وبه يخالف غيره من الاعضاء الثامن المعتدل العضوي بالقياس الى احواله في نفسه وهو المزاج الذي اذا
حصل للعضو كان على افضل ما ينبغي ان يكون عليه واما الخارج عن الاعتدال من المعتدل بحسب اصطلاح الاطباء
فينقسم الى ثمانية اقسام لانه اما ان يكون احر مما ينبغي او ابرد منه او ارطب منه او ايبس او على سبيل التركيب الفصل الثاني في الاخلاط
او احر وارطب منه او احر وايبس منه او ابرد وارطب منه او ابرد وايبس منه الفصل الثاني في الاخلاط الخلط
جسم رطب سيال يستحيل اليه الغذاء اولا والاخلاط اربعة الدم وهو حار رطب والصفراء وهي حارة
يابسة والبلغم وهو بارد رطب والسوداء وهي باردة يابسة ولكل واحد منها ينقسم الى طبيعي اما الدم
الطبيعي فهو احمر اللون لا نتن له حلو جدا واما غير الطبيعي فهو الذي تغير [illegible] واما الصفراء الطبيعية
فهو رغوة الدم الطبيعي وهو احمر ناصع خفيف واما غير الطبيعية فاربعة اقسام الاول المرة الصفراء
وهي صفراء يخالطها رطوبة رقيقة الثاني المرة المحية وهي التي يخالطها رطوبة غليظة الثالث الصفراء
الكراثية وهي مركبة من الصفراء المحترقة ومن المرة الصفراء [illegible] في الحقيقة الرابع الصفراء

٢٢٨

الزجاجية وهي من اصناف الصفراء وطعمها قريب من الحموضة وتولدها انما يكون في الكبد واما البلغم
الطبيعي فهو الذي يصلح لان يصير دما وغير الطبيعي فاصناف خمسة اولها الحلو وهو الذي خالطه
دم من الاخلاط الحارة الثاني المالح وهو الذي خالطته المرة الصفراء المحترقة وهو احر الاصناف
الثالث الحامض وهو البلغم الذي خالطته برودة ضعيفة الرابع العفص وهو يغلب عليه الجوهر الارضي
وهو اكثف الاصناف الخامس التفه وهو الذي لا طعم له وهو يغلب عليه الجوهر المائي وهو ابرد اصناف البلغم
واما السوداء الطبيعية فهي عكر الدم الطبيعي واما غير الطبيعية فهي الاخلاط المحترقة واما كيفية تولد الاخلاط
فاعلم ان الغذاء وهو الجسم الذي من شانه ان يصير جزءا من بدن الانسان اذا ورد على المعدة استحال فيها
الى جوهر شبيه بماء الكشك الثخين الذي يسمى كيلوسا فينجذب الصافي منه الى الكبد فينفذ من طريق العروق
المسماة بماساريقا فينطبخ في الكبد ويصير كيموسا فيحصل شيء كالرغوة وشيء كالرسوب وقد يكون معهما
شيء محترق ان افرط الطبخ وشيء فج ان قصر الطبخ فالرغوة هي الصفراء الطبيعية والرسوب هو السوداء
الطبيعية والمحترق لطيفه صفراء غير طبيعية وكثيفه سوداء غير طبيعية والشيء الفج هو البلغم
واما المتخلص من هذه الجملة فيتخلص صفوه الدم فسبب الدم الفاعل هو حرارة معتدلة وسببه المادي المعتدل
من الاغذية والاشربة الفاضلة وسببه الصوري النضج الفاضل وسببه الغائي تغذية البدن والتخفيف
وترطيبه والصفراء سببها الفاعل اما الطبيعية منها فحرارة معتدلة واما المحترقة منها فالحرارة النارية
وسببها المادي اللطيف الحلو الدسم والحريف من الاغذية وسببها الصوري في الطبيعية منها هو النضج
الفاضل وفي غير الطبيعية منها مجاوزة النضج الى الافراط وسببها الغائي تغذية الاعضاء التي يجب ان يكون
في غذائها شيء من الصفراء كالرئة وتلطيف الدم ليسهل نفوذه في المجاري الضيقة ولذع الامعاء لتحس
بالحاجة الى دفع الثفل وسبب البلغم الفاعل حرارة مقصرة وسببه المادي الغليظ اللزج البارد
من الاغذية وسببه الصوري نقص النضج وسببه الغائي ان يكون الغذاء معدا لتغذية البدن وتعديله
وترطيبه وتغذية الاعضاء التي يجب ان يكون في غذائها شيء من البلغم وسبب السوداء الفاعل اما
الطبيعية منها فحرارة معتدلة واما المحترقة منها فحرارة مجاوزة عن الاعتدال وسببها المادي الغليظ القليل
الرطوبة من الاغذية والحار منها وسببها الصوري الثفل الذي بحيث لا يسيل ولا يتحلل وسببها الغائي
تغذية الاعضاء التي يجب ان يكون في غذائها شيء من السوداء وتنبيه شهوة الطعام بان تنصب الى
فم المعدة منها [illegible] الفصل الثالث في الاعضاء وهي اجسام
كثيفة متولدة من اول مزاج الاخلاط كما ان الاخلاط اجسام متولدة من اول امزاج الاغذية وهي تنقسم الى
متشابهة وغير متشابهة والتي ليست بمتشابهة تنقسم الى الخادمة الرئيسية والى غير خادمة الرئيسية والتي
ليست بخادمة الرئيسية تنقسم الى مرؤوسة وغير مرؤوسة واما الاعضاء الرئيسية فهي التي تكون
مبادي لقوى محتاج اليها في بقاء الشخص او النوع اما بحسب بقاء الشخص فثلاثة القلب وهو مبدأ
قوة الحياة والدماغ وهو مبدأ قوة الحس والحركة والكبد وهو مبدأ قوة التغذية واما بحسب بقاء النوع

فهذه

الفصل الثالث في الاعضاء

٢٣١

فهذه الثلاثة مع تابع وهو الانثيان واما خادمة الرئيسية فمثل الاعصاب للدماغ والشرايين للقلب والاوردة
للكبد واوعية المني للانثيين واما الاعضاء المرؤوسة بلا خادمة فهي التي تجري اليها القوى من الاعضاء
الرئيسية كالمعدة والكلى والرئة واما الاعضاء التي ليست بخادمة ولا مرؤوسة فهي الاعضاء التي تختص
بقوى غريزية لها ولا تجري اليها من الاعضاء والتي تختص بقوى غريزية لها ولا تجري اليها من الاعضاء
الرئيسية قوى اخرى كالعظام والغضاريف وتنقسم الاعضاء بالجملة الى مفردة ومركبة اما المفردة فهي التي
اي جزء محسوس اخذت منها كان مشاركا للكل في الاسم والحد والمركبة هي التي لا تكون كذلك وهي اعضاء
الالة الفصل الرابع في القوى وهي ثلاثة اقسام طبيعية وهي في الكبد وحيوانية وهي في القلب ونفسانية وهي
في الدماغ اما الطبيعية فتنقسم الى قسمين مخدومة وخادمة اما المخدومة فتنقسم الى ما تتصرف في الغذاء
لبقاء الشخص وهي الغاذية فهي التي تحيل الغذاء الى مشابهة المغتذي ليخلف بدل ما يتحلل واما النامية فهي التي
تزيد في اقطار الجسم على التناسب الطبيعي ليبلغ تمام النشوء واما المولدة فنوعان نوع يحيل المني في الذكر
والانثى ونوع يفصل القوى التي في المني فيمزجها تمزيجات بحسب عضو عضو وتسمى المغيرة الاولى واما المصورة فهي
التي تصدر منها تخطيط الاعضاء وتشكيلها وتسمى المغيرة الثانية واما الخادمة فهي الجاذبة والماسكة
والهاضمة والدافعة للغذاء اما الحيوانية فهي التي تفعل انبساط القلب والشرايين وانقباضها لترويح الروح
بالنسيم واخراج الابخرة الدخانية ومنها تكون حركة الخوف والغضب واما النفسانية فتنقسم الى مدركة ومحركة
اما المدركة فتنقسم الى ما في الظاهر وما في الباطن اما التي في الظاهر فهي السمع والبصر والشم والذوق واللمس
واما التي في الباطن فالحس المشترك والخيال والمتصرفة والوهم والحافظة اما الحس المشترك فهي التي تتادى اليها
جميع صور المحسوسات ومحلها اول البطن المقدم من الدماغ واما الخيال فهي التي تحفظ ما يقبله الحس المشترك
من الصور المحسوسة بعد الغيبة ومحلها اخر البطن المقدم من الدماغ واما المتصرفة فهي التي تتصرف في الصور
المحسوسة ومعانيها الجزئية بالتركيب والتفصيل مثل ان تتخيل انسانا ذا راسين فقد ركبت راسا في
بدنه ومثل ان تتخيله عديم الرأس فقد فصلت راسه عن بدنه ومحلها اول البطن الاوسط من الدماغ واما
الوهم فهو القوة التي تدرك بها المعاني الجزئية المتعلقة بالمحسوسات من الموافقة والمخالفة كـ
العداوة والصداقة ومحلها اخر البطن الاوسط من الدماغ ايضا واما الحافظة فهي التي تحفظ المعاني التي يدركها
الوهم ومحلها البطن الاخير من الدماغ واما المحركة فتنقسم الى باعثة وفاعلة اما الباعثة فهي التي تبعث على
الحركة نحو النافع او المطلوب لانه نافع او ليدفع الى الحركة عن الضار او المطلوب تركه واما الفاعلة
فهي القوة المحركة المستعملة للعضلات المطيعة للقوة الباعثة الفصل الخامس في تعديد امور الطبيعية
وهي الافعال الصادرة عن القوى والارواح والاسنان والالوان والسحنة والفرق بين [illegible] والفرق
بين الذكر والانثى اما الافعال فينقسم الى مفرد ومركب اما المفرد فهو الذي يتم بقوة واحدة كالجذب
والامساك والهضم والدفع واما المركب فهو الذي يتم بقوتين كنفوذ الغذاء فانه يتم بقوتي الجاذبة
والدافعة واما الارواح فهي اجسام حدثت من بخار الاخلاط ولطافتها وتنقسم الى طبيعية وهي التي تنفذ

الفصل الرابع في القوى

من الكبد في العروق الغير الضوارب الى جميع البدن وحيوانية وهي التي تنفذ من القلب في العروق ٢٣٣
الضوارب الى جميع البدن والى نفسانية وهي التي تنفذ من الدماغ في العصب الى اقاصي الاعضاء البدنية
واما الاسنان فهي اربعة الاول سن النمو وهو الذي يبتدئ من الوضع الى منتهاه قريب من ثلاثين سنة
وتغلب الحرارة والرطوبة في هذا السن والثاني سن الوقوف وهو الكمال للقوى من غير نقص ومنتهاه قريب
من خمس وثلاثين سنة وتغلب الحرارة واليبوسة في هذا السن والثالث سن الانحطاط مع بقاء القوة
وهو الذي يتبين فيه النقصان لكمالات القوى ومنتهاه قريب من ستين سنة وتغلب
البرد واليبس في هذا السن والرابع سن الانحطاط مع ظهور ضعف القوة والعجز وهو سن الشيخوخة
وهو الى اخر العمر وتغلب البرودة والرطوبة الغريبة في هذا السن اما الالوان فالابيض من البلغم والاحمر من
الدم والاصفر من الصفراء والاسود من السوداء اما السمن فهو طال الجسد في الشحم والهزال الذي
ان كان شحميا فهو من البرودة والرطوبة وان كان لحميا فهو من الحرارة والرطوبة والهزال ان كان مع السواد
فهو من الحرارة واليبوسة وان كان مع البياض فهو من البرودة واليبوسة واما الكبر والنحافة فالكبر اعم
واليبس فالانثى ابرد وانحف الفصل الثاني في التشريح وهي تشتمل على فصول الفصل الاول في العظام اما الجمجمة فهي
مركبة من سبعة اعظم اربعة كالجدران وواحدة كالقاعدة والباقيان يتألف منها القحف وبينها
شعوب الجمجمة بعضها ببعض بالشئون وهي العظام فوق قبائل الرأس واما اللحي الاعلى مركب من اربعة
عشر عظما والاسفل من عظمين وهما من اثنين وثلاثين سنا واما اليات فكل واحدة مركبة من كتف وعضد
وساعد مركب من عظمين متلاصقين يسميان الزندين الاعلى والاسفل ومشط وهو مؤلف من ثمانية اعظم
وكف وهو مؤلف من اربعة اعظم وخمسة اصابع وكل اصبع من ثلاث فمن خمسة عشر عظما واما القص فمركب من سبعة
اعظم وهي خلف العنق واما الترقوة فمركبة من عظمين واما الصدر فمركب من سبعة اعظم وهي عظام القص
واما الظهر فمركب من سبعة عشر فقرة واربعة وعشرين ضلعا واما العجز فمركب من ثلاث فقرات واما العصعص
فمركب من ثلاث فقرات يتصل بها عظمان يسميان عظمي العانة واما الرجلان فكل واحدة مركبة من فخذ وركبة
وساق وقدم اما الفخذان فكل واحد منهما مركب من عظم واحد هو اعظم ما في البدن مفرد مقعر ومحدب
في حق الورك واما الساق فمركب من عظمين متلاصقين يسميان القصبة الكبرى والصغرى والقدم مركب
من كعب وعقب وزورقي ومشط وهو اعظم الرسغ وخمسة للمشط وخمسة اصابع مركبة من اربعة
عشر عظما فجملة عظام بدن الانسان وهي مائتان وثمانية واربعون ومنفعتها تشييد بنية الجسد
وحفظه الفصل الثاني في بقية الاعضاء المفردة اما الغضروف فهو جسم الين من العظم واصلب من سائر الاعضاء
خلق ليحسن به اتصال العظم بالاعضاء اللينة واما العصب فهو اجسام بيض لدنة في الانعطاف صلبة في
الانفصال خلق ليتم بها للاعضاء الحس والحركة وينقسم الى ما ينبت من الدماغ وهي سبعة ازواج ويكون
بها حس الحواس الخمس وحس بعض الاعضاء والى ما ينبت من النخاع وهي واحد وثلاثون زوجا وفرد
لا زوج له وبها يكون حس الاعضاء التي دون الرقبة وحركتها واما الاوتار فهي اجسام تنبت من اطراف

اللحم

اللحم شبيهة بالعصب تتلاقى الاعضاء المتحركة فتارة تجذبها بانجذابها وتارة ترخيها باسترخائها واما الرباطات فهي ٢٢٣
اجسام شبيهة بالعصب تاتي من العظم الى اللحم متصلة ببعض في مفاصل المفاصل ... الاعضاء واما العضلات
فهو جسم لحمي الجنس مركب من اللحم المحشو من العصب والاوتار والرباطات والغشاء ومنفعتها ان تحرك الاعضاء
بحركة الاوتار لها وان تكثر العظام وتحفظ الحرارة الغريزية في الجسد واما العروق الضوارب التي تسمى الشرايين
فهي اجسام عصبية مضاعفة تاتي من القلب مجوفة لينفذ الحس والحركة في منافذها وفي تجويفها روح كثير ودم قليل ومنفعتها
ان تفيد الاعضاء قوة الحياة التي تحملها من القلب واما العروق الغير الضوارب التي تسمى الاوردة فهي اجسام عصبانية
غير مضاعفة تاتي من الكبد مجوفة لينفذ فيها الحس والحركة وفي تجويفها دم كثير وروح قليل ومنفعتها ان تسقي الاعضاء الدم الذي
يحمله من الكبد واما الشحم فهو جسم ابيض لين في الغاية ومنفعته ان يغذي العضو الذي يجاوره واما اللحم فيتولد من
متين الدم ويعقده الحر واليبس ومنفعته ان يحشو الاعضاء ويملأ الخلل منها واما الاغشية فالجسم عصباني
رقيق عديم الحركة وله حس قليل ومنفعته ان يقي الاعضاء ويصونها واما الجلد فالجسم عصباني وله حس كثير ومنفعته
ستر الاعضاء واما الشعر فمنه ما يزين الجسد وهو شعر الرأس وهذه ما يزينه بعض الناس وبعضهم مثل اللحية ومنه
ما فيه المنفعة والزينة مثل هدب العينين وشعر الحاجبين ومنه ما فيه المنفعة دون الزينة مثل ما يستر والعورة
ولا يتبقى به البدن من الفضول واما الظفر فهو جسم صلب ومنفعته ان يعم الانامل ويعينها على تناول الاجسام
الصغار واشباهها الفصل الثالث في التشريح الاعضاء المركبة كالدماغ والعينين والاذنين واللسان اما الدماغ فجوهره
رطب متخلخل ابيض اللون مركب من المخ والشريانات والاوردة والغشاء المسمى بالدماغ والغشاء الصلب الذي
يلاقي القحف ويحيط الدماغ شبيه ببطنات ثلاثة فوحد ... مقدم الرأس والتي يحيط بها الثالث ... متجه
المؤخر وبه يكون الحس والحركة اما الحس فبواسطة العصب اللين واما الحركة فبواسطة العصب الصلب واما العينان
فكل واحدة منهما مركبة من سبع طبقات وثلاث رطوبات الطبقة الاولى يقال لها الملتحمة وهي التي تلي الهواء الطبقة
الثانية هي القرنية وهي بعد الملتحمة وكان لها لون ملون ... الطبقة التي تحتها الطبقة الثالثة العنبية
وقد يكون سوداء وقد تكون زرقاء وقد تكون شهلاء وهي بعد القرنية وبعد الطبقة العنبية الرطوبة البيضية
وهي رطوبة صافية شبيهة ببياض البيض الطبقة الرابعة العنكبوتية وهي طبقة شبيهة بنسج العنكبوت وهي بعد
الرطوبة البيضية وبعد هذه الطبقة الرطوبة الجليدية وهي رطوبة صافية تشبه الجليد وبعدها الرطوبة الزجاجية
وهي تشبه الزجاج الذائب الطبقة الخامسة الشبكية وهي تشبه الشبكة وهذه الطبقة بعد الرطوبة الزجاجية
الطبقة السادسة المشيمية وهي تشبه المشيمة وهذه الطبقة بعد الشبكية الطبقة السابعة الصلبة وهي بعد المشيمية
تلاقي عظم العين واما الاذن فهي مركبة من اللحم والغضروف والعصب الحساس ومنفعتها تناول الصوت
وجمعه ليصل الى الدماغ واما اللسان فهو مركب من اللحم والعروق والشرايين والعصب الحساس والغشاء المتصل
بغشاء المري ومنفعته تقليب الطعام الى الريق والمعونة على الازدراد الفصل الرابع في الرية والقلب اما الرية
فهي مركبة من لحم رخو زبدي متخلخل على لون الزبد ومن شعب قصبة الرية ومن شعب الشريان الشريان النابت
من القلب لتجري الى نفسها الحس واما غشاؤها فله حس قليل ومنفعتها الترويح عن الحرارة الغريزية التي

٢٢٤ في القلب واما القلب فانه جسم مخروطي كهيئة الصنوبرة قاعدته في وسط الصدر ورأسه في جانب اليسار وهو ذو
تجاويف مركب من اللحم والليف الصلب ومنفعته منبع الحرارة الغريزية وله بطنان احدهما الايمن وهو على الجسم
المتين الكثير والروح القليل وله مجاري يجري فيها من القلب الى الرية الدم الغذائي ومن الرية الى القلب الهواء المستنشق
للترويح وينفض البخار والشريانات التي منها والثاني الايسر وهو على العكس بالروح الكثير والدم القليل وهو منبت الشرايين
الفصل الخامس في حجاب الصدر والمعدة والامعاء اما حجاب الصدر فهو عضو مركب من اللحم والعصب الغشائي المحرك ومنفعته
انبساط الصدر وانقباضه واما المعدة فهو جسم مستدير الهيئة مركبة من اللحم والعصب والعروق والشرايين ينقسم
الى اجزاء ثلثة المري وفم المعدة وقعرها واما المري فانه يبتدي من اقصى الفم الى ان ينتهي مقطع عظام الصدر وهو طريق الطعام
واما فمها فعند مقطع عظام الصدر واما قعرها فتحت اللحم وهو موضوع فوق السرة ومنفعتها هضم الطعام واما الامعاء
فهي اجسام عصبانية مضاعفة مجوفة مركبة من العصب واللحم والعروق والشرايين وهي ستة بالعدد الاثنى
والدقاق والغلاظ والاعور والقولون والاثني عشري والمستقيم وهو متصل بالدبر ومنفعتها دفع ثقل الطعام الفصل السادس
في الكبد والمرارة والطحال اما الكبد فهو جسم مركب من اللحم والعروق والشرايين والغشاء الذي يربطها وليس له في
نفسها حس وانما لغشائها حس كثير ولونها شبيه بالدم الجامد وهي منبت العروق غير الضوارب التي تسمى الاوردة
وموضعها في الجانب الايمن وظهرها ملاصق لتقعير الضلوع وبطنها ملاصق بالمعدة اعلاها يبتدي من حجاب الصدر
واسفلها ينتهي الى الخاصرة ومنفعتها توليد الدم لتغذية الاعضاء واما المرارة فهي ملاصقة بالكبد وهي وعاء المرة
الصفراء ومنفعتها جذب المرة الصفراء من الكبد واما الطحال فهو جسم مركب من اللحم والشرايين متخلخل كمد اللون
شبيه بالكبد ليس له في نفسه حس وانما لغشائه حس كثير وموضعه في الجانب الايسر تحت الضلوع الخلف والمعدة وهو
وعاء المرة السوداء ومنفعته جذب المرة السوداء من الكبد الفصل السابع في بقية الاعضاء المركبة وهي الكليتان
والمثانة والانثيان والقضيب والرحم اما الكليتان فكل واحدة منهما مركبة من لحم صلب قليل الحمرة وشحم كثير وعروق
وشريانات ليس لها في نفسها حس وانما لغشائها حس كثير وموضعها اسفل الظهر ومنفعتها جذب البول من حدبة
الكبد لتجريه الى المثانة واما المثانة فهي مركبة من جسم عصباني مضاعف دون عروق وشريانات وموضعها تحت
العانة والسرة ومنفعتها جمع البول واخراجه واما الانثيان فكل واحدة منهما مركبة من لحم ابيض دسم ومن عروق
وشريانات ومنفعتها انضاج المني واما القضيب فهو جسم مركب من لحم قليل وعصب وعروق وشريانات كثيرة
وله حس كثير ومنفعته ظاهرة واما الرحم فهو جسم عصباني موضوع ما بين المثانة والمعا المستقيم والسرة وله عنق
ينتهي الى الفرج وفيه الانثيان ومنفعته قبول الحمل الفن الثالث في احوال بدن الانسان واسبابها والدلائل
الدالة عليها ويشتمل على فصول الفصل الاول في الصحة والمرض الصحة حالة للبدن معها تجري افعاله المجرى الطبيعي
والمرض حالة للبدن خارجة عن المجرى الطبيعي معها ينال الافة الافعال بالذات اولا والمرض ينقسم الى المفرد والمركب
اما المفرد فثلثة اقسام سوء المزاج ومرض التركيب وتفرق الاتصال اما سوء المزاج فينقسم الى المادي وهو ان يكون
بسبب خلط كيفيته فتكيف البدن بتلك الكيفية مثل حرارة غالبة سببها صعود الصفراء واما الساذج فهو
الذي لا يكون كذلك مثل سخونة الشمس وحرارة الدق واما مرض التركيب فينقسم الى مرض الخلقة

ومرض المقدار

في حجاب الصدر والمعدة والامعاء

في الكبد والمرارة والطحال

في بقية اعضاء المركبة وهي الكليتان والمثانة والانثيين والقضيب والرحم

في احوال بدن الانسان واسبابها

في الصحة والمرض

٢٢٥ ومرض المقدار ومرض العدد اما مرض الخلقة فهو اما مرض الشكل مثل اعوجاج المستقيم واستقامة المعوج او مرض المجاري
بان يتسع او يضيق او ينسد او مرض الصفايح بان يخشن ما يملس واما مرض المقدار فهو ان يعظم العضو
اكثر مما ينبغي او يصغر واما مرض العدد فهو اما ان يزيد بزيادة طبيعية كالاصبع الزائدة او خارجة عن الطبيعة
كالثؤلول او ينقص نقصانا في الخلقة كالاصبع المقطوع او نقصانا مرضيا اما في عضو كفقد الاصبع
او في جزء عضو كنقصان سلامية واما مرض الوضع فمثل زوال العضو عن مكانه او مباعدته عما يلي مما ينبغي
واما تفرق الاتصال فقد يكون في الاعضاء المفردة كما يكون في الاعضاء المركبة مثل انقطاع الاصبع واما المرض
المركب فهو الذي يحصل من جملتها امراض اخرى مثل الاورام والبثور فانها تجتمع فيها سوء مزاج وتفرق الاتصال وزيادة في المقدار
وكل مرض ينتهي الى الصحة فله ازمنة اربعة الابتداء وهو الزمان الذي يظهر فيه المرض ولا يتبين فيه تزيد والتزيد
وهو الوقت الذي يتبين فيه اشتداده لا وقت بعد وقت والانتهاء وهو الوقت الذي يقف فيه المرض
على حالة واحدة ووقت الانحطاط وهو الوقت الذي يظهر فيه انتقاصه والله الموفق الفصل الثاني في الاسباب
الضرورية المغيرة لاحوال البدن الانسان والحافظة لها وهي ستة اقسام الاول الهواء الصحيح بالابدان الملايم
اليها هو الذي لم يمتزج به ما يغيره ويختلف حال الهواء بسبب اختلاف الفصول والنواحي والقرب
ومجاورة البحار والجبال والتربة اما الفصول فالربيع معتدل والصيف حار يابس والخريف بارد يابس والشتاء
بارد رطب واما النواحي فالتي ذات الجنوب فناحيتها تسخن وبطبع الشمال فناحيتها تبرد وتجفف والصبا
والدبور فناحيتهما فيهما متى كانت معتدلة واما مجاورة الجبال والبحار فان الجبل متى كان في ناحية الجنوب
كان هواء البلد ابرد ومتى كانت في ناحية الشمال كان اسخن ومتى كان البحر في ناحية الجنوب كان هواء البلد اسخن
ومتى كان في ناحية الشمال كان ابرد واما التربة فان الصخرية ابرد والطينية ارطب القسم الثاني في الماكول
والمشروب اعلم ان ما يرد البدن من الاشياء التي تؤثر على البدن ويجري بينهما فعل وانفعال ينقسم الى خمسة
اقسام غذاء مطلق وغذاء دوائي ودواء غذائي ودواء مطلق ودواء سمي وسم مطلق اما الغذاء المطلق فهو
الذي يتغير من البدن ولا يغيره ويتشبه به واما الغذاء الدوائي فهو الذي يتغير عن البدن ولا يغيره
ولا يتشبه به واما الغذاء الدوائي فهو الذي يتغير عن البدن ويغيره ويكون اكثر شانه تغييره من البدن
ويتشبه به واما الدواء المطلق فهو الذي يتغير عن البدن ويغيره ويكون اكثر شانه من تغييره ان يتشبه به واما
الدواء السمي فهو الذي يتغير عن البدن ويغيره ويكون اكثر شانه افساد البدن واما السم المطلق فهو الذي
لا يتغير عن البدن ويفسده والله تعالى اعلم اما الادوية فدرجاتها اربعة الدرجة الاولى ان يكون فعل المتناول
بكيفيته فعلا غير محسوس مثلا ان يسخن او يبرد تسخينا او تبريدا لا يحس به واما الدرجة الثانية ان يكون
الفعل اقوى من ذلك لكن لا يبلغ ان يضر بالافعال ضررا بينا والدرجة الثالثة ان يكون فعلها يوجب بالذات
ضررا بينا لكن لا يبلغ ان يفسد والدرجة الرابعة ان يكون بحيث يبلغ ان يهلك او يفسد وهذه حال
الادوية السمية واما الغذاء فينقسم الى لطيف وهو الذي يتولد منه دم رقيق والى كثيف وهو الذي يتولد
منه دم غليظ وكل واحد منهما ينقسم الى كثير الغذاء وهو الذي يستحيل اكثره الى الدم والى قليل الغذاء

الفن الثاني في الاسباب

القسم الثاني في الماكول والمشروب

٢٣٦ وهو الذي فيه الفضل كالاسد منها ينقسم الحشن الكثير وهو الذي يتولد منه دم صالح ومال الى رديء الكثير
وهو الذي فيه الفضل مثال اللطيف الكثير الغذاء الحسن الكثير صفرة البيض ومثال الكثيف القليل
الغذاء الرديء الكثير كالقديد والباذنجان ومثال اللطيف القليل الغذاء والحسن الكثير الخبز والفراريج و
الرمان ومثال الكثيف الكثير الغذاء وهو الكثير لحم البقر والفرس والبط واما الماء فيجب ان لا يشرب قبل
بعد رق الطعام وافضل مياه العيون ما كان مستمرا بتربة طينية عذبة وكان مجراه نحو المشرق ومنبعها بعيدا
وسيلها منحدرا الى اسفل وكانت مكشوفة للشمس وافضل مياه المطر والجمع في الفترة الصحيحة وهبوب الشمال
والصبا وعفنت ما يليه الشمس وما علاها احدى من المياه فهي رديئة والمطبوخ افضل من غيره لقلة نفخه وسرعة
انحداره القسم الثالث النوم واليقظة اما النوم فيبرد الظاهر ويسخن الباطن وغير ذلك ان قصر فيه ويجفف
ان طال واليقظة بضد ذلك القسم الرابع الحركة والسكون اما الحركة فيسخن والسكون يبرد ومع حركة الجماع
يجفف وينقص الحرارة الغريزية فيبرد القسم الخامس الاحتباس والاستفراغ اما الاحتباس فانما يكون بسبب السدد
او ضعف الحاضرة او الدافعة او ضيق المجاري او السدد او غلظ المادة او كثرتها او لزوجتها او عقلة الاحساس
او لصلابة الطبيعة لجهة اخرى واما الاستفراغ فانما يكون لاضداد ما ذكرنا القسم السادس الاحداث النفسانية
فمنها ما يحرك الحرارة الى خارج البدن اما دفعة كالغضب او قليلا قليلا كاللذة ومنها ما يحرك الحرارة الى داخل البدن
اما دفعة كالخوف واما قليلا قليلا كالحزن ومنها ما يحرك الحرارة الى خارج مرة والى داخل اخرى كالغضب الحادث مع
الخوف الفصل الثالث في الاسباب المرضية وينقسم الى ثلاثة اقسام بادية وسابقة وواصلة فالبادية هي التي لا تكون
خلطية او مزاجية او صفة كيفية بل تكون امرا من الامور الخارجة مثل الحر والبرد والامور النفسانية كالغضب
والسابقة وهي الاسباب البدنية التي يكون بينها وبين المرض واسطة والواصلة وهي الاسباب التي لا يكون
بينها وبين المرض واسطة والواصلة وهي اسباب لا يكون بينها وبين المرض واسطة مثال السابقة الامتلاء
للحمى ومثال الواصلة العفونة التي يليها الحمى ومعرفة الاسباب اما ان تحدث سوء المزاج او مرض التركيب
او مرض تفرق الاتصال اما سوء المزاج فمن اسباب المزاج الحار حركة مجاوزة عن الاعتدال اما بدنية
كالغضب او بدنية كالحركة في الرياضة او ملاقاة حارة بالفعل او ملاقاة حارة بالقوة او تكاثف المسام
والعفونة واسباب المزاج البارد غالبا ملاقاة مبردة بالفعل او ملاقاة مبردة بالقوة وتقليل الغذاء في الغاية او الافراط
فيه والتكاثف المفرط والحركة المفرطة والسكون المفرط وشدة انفتاح المسام واسباب المزاج اليابس اكثرها
ملاقاة يابس بالقوة وتقليل الغذاء والحركة المفرطة واسباب المزاج الرطب اكثرها ملاقاة رطب ... الغذاء ...
وكثرة الغذاء والسكون واما في اسباب مرض التركيب اما اسباب فساد الشكل فيها اما قصور القوة المصورة
او المخيطة او اشياء تقع عند الولادة اما لكون طبيعتها او اشياء تقع عند قمط الطفل او اشياء تقع من خارج
كسقطة او ضربة او المبادرة الى الحركة قبل صلابة الاعضاء واما اسباب انسداد المجاري فهو اما انسداد
المسالك او حركة قوية من الدافعة او لعفنة منفتحة او مزمنة واما اسباب ضيق المجاري فاضداد هذه واما
اسباب السدة فهو اما ان تقع الشيء في المجاري بسبب كثرته او لغلظه او لزوجته او القاء المتعذب بسبب
انقلاب

٢٣٧ الدماغ المزمنة او انطباق المجرى لمجاورة ورم ضاغط او تقبض من شدة البرد او لشدة يبس او الشق الفتق
الماسكة واما اسباب الخشونة فقد تكون من داخل مادة حادة وقد تكون من خارج كالدخان والغبار
واما اسباب الملاسة فقد تكون من داخل كاللزج من داخل وقد تكون من خارج مثل الشمع المذاب والدهن
اما اسباب زيادة المقدار والعدد فكثرة المادة اما النقصان او الرقة او شدة قوة الجاذبة واما اسباب
نقصان العدد ونقصان المادة او ضعف القوة المصورة واما اسباب فساد الوضع من مقاربته وعظم
او مضايقته وانما هي اما من مادة مسخنة او مزمنة او ادامة حركة او ضعف خلط ثقل او عجزها او حركة
مفرطة واما اسباب تفرق الاتصال فمنها ما من داخل مثل خلط اكال او محرق او لذاع او مد او صدع
او اسلاء وهنه واما من خارج كالقطع بالسيف والمد بالحبل والاحراق بالنار والاسلاء بذلك الفصل الرابع
في العلامات الدالة على احوال البدن على الانسان من جهة المزاج وهي على اربعة اقسام منها الملموس فان اعتدل الامر
عند اللمس في البلاد المعتدلة الهواء دل على الحرارة وان انفعل عنه البرد دل على البرودة وان اسنك
دل على الرطوبة وان استصلب دل على اليبوسة وانما يتعلق هذا على الاعتدال ومنها اللحم والشحم فان اللحم
الاحمر ان كان كثيرا دل على الحرارة والرطوبة وكثرة هناك تكون ان كان يسيرا ويلحق هناك نتيجة وما انهك الشحم
والشحم يدل على البرودة وكثرة اللحم مع كثرة الشحم يدل على افراط الرطوبة ومنها الشعر فسرعة نباته تدل
على اليبس وان افرط فالتهور تدل على الحرارة واليبس وكثرته تدل على الحرارة وقلته تدل على الرطوبة وغلظه
تدل على كثرة الدخانية والرطوبة ورقته تدل على قلتها وجعودته تدل على قلتها وجعودته تدل على الحرارة واليبس
وسواده على الحرارة وصهوبته على البرودة وشقرته وصفرته تدلان على الحرارة وحمرته على القرب من الاعتدال
وبياضه اما يدل على البرودة والرطوبة واما على اليبس ومنها لون البدن فبياضه يدل على قلة الحرارة وكثرة
يدل على كثرتها وصفرته وشقرته تدلان على افراط الحرارة وسواده على الحرارة والوزن البادنجاني يدل على التهيج
واليبوسة والجصي على البرد والرصاصي على البرودة واليبوسة الفصل الخامس في العلامات الدالة على احوال
البدن من جهة الاخلاط اما غلبة الدم فيدل عليها ثقل الراس والتمطي والتثاؤب والغاسي وكدورة الحواس
والبلادة وحلاوة الفم وحمرة اللون واللسان وظهور البثاير والبثور وسيلان الدم من المواضع
السهلة الانصداع واما غلبة البلغم فيدل عليها بياض اللون والترهل ولين الملمس وبرده وكثرة الريق وقلة
العطش الا ان كان البلغم مالحا ... واما غلبة الصفراء فيدل عليها صفرة اللون والعين ومرارة الفم وخشونة اللسان ويبس
الفم والمنخرين وشدة العطش ونقصان شهوة الطعام والغثيان والقشعريرة واما غلبة السوداء فيدل
عليها قحل البدن وكمدته وسواد الدم وغلظه وزيادة الفكر وقلة المعدة والشهوة الكاذبة والبهاق
والاسود والاسمر الغليظ ولون البدن اسود واشعر المقالة الرابعة في النبض والقسرة وهي تشتمل على فصول
الفصل الاول في البسائط من النبض فنقول ان النبض حركة من اوعية الروح تتركب من انبساط وانقباض
لتبريد الروح بالنسيم واخراج الابخرة الدخانية وكل نبضة فهي مركبة من حركتين وسكونين لانه لابد من تركيب
من انبساط وانقباض ولابد من السكون بين كل حركتين متضادتين والاجناس التي تعرف منها حال النبض

٢٣٨ عشرة الجنس الأول المأخوذ من مقدار الانبساط في الأقطار الثلاثة وهو ينقسم الى تسعة أقسام الأول الطويل وهو الذي يحس أجزاؤه
في الطول أكثر مما ينبغي من المعتدل وسببه كثرة الحرارة والثاني القصير وهو ما يقابله وسببه قلة الحرارة والثالث المعتدل بينهما
ويدل على اعتدال الحرارة والبرودة والرابع العريض وهو الذي يحس من عرضه بالأصابع أكثر مما يحس من المعتدل ويدل على زيادة
الرطوبة والخامس الضيق وهو ما يقابله ويدل على قلة الرطوبة والسادس المعتدل بينهما يدل على اعتدال حال البدن في الرطوبة
واليبوسة والسابع الشاهق وهو الذي يحس أجزاؤه في الارتفاع أكثر من المعتدل ويدل على زيادة الحرارة والثامن المنخفض
وهو ما يقابله ويدل على قلة الحرارة والتاسع المعتدل ويدل على اعتدال القسم الثاني المأخوذ من كيفية قرع الأصابع وينقسم
الى القوي والضعيف والمعتدل بينهما فالقوي هو الذي يقرع الأنامل قرعا قويا ويدل على شدة القوة الحيوانية
والضعيف هو ما يقابله ويدل على ضعف القوة الحيوانية الجنس الثالث المأخوذ من زمان الحركة وينقسم الى السريع والبطيء
والمعتدل بينهما فالسريع هو الذي تتم الحركة في مدة قصيرة ويدل على شدة حاجة القلب الى الهواء البارد والبطيء هو المخالف
لذلك ويدل على قلة الحاجة الى الهواء البارد والمعتدل هو المتوسط بينهما يدل على توسط الحاجة الى الهواء البارد
والمعتدل هو المتوسط بينهما يدل على توسط الحاجة الى الهواء البارد الجنس الرابع المأخوذ من قوام الآلة وينقسم الى الصلب
واللين والمعتدل بينهما فأما الصلب فهو الذي لا يتغير لمماسة الأنامل ويدل على يبس البدن واللين هو الذي يخالفه
ويدل على الرطوبة والمعتدل هو المتوسط بينهما يدل على توسط حال البدن في اليبوسة والرطوبة الجنس الخامس المأخوذ من
زمان السكون وينقسم الى المتواتر والمتفاوت والمعتدل بينهما والمتواتر هو الذي يقصر الزمان المحسوس بين القرعتين
ويدل على ضعف القوة الحيوانية والمتفاوت هو الذي يخالفه ويدل على شدة القوة الحيوانية والمعتدل هو المتوسط بينهما
ويدل على توسط حال القوة الحيوانية الجنس السادس المأخوذ من مقدار ما يحويه العروق وينقسم الى الممتلئ والخالي والمعتدل
بينهما فالممتلئ يدل على كثرة الدم والخالي يخالفه والمعتدل يدل على اعتدالها الجنس السابع المأخوذ من كيفية جرم العرق
وينقسم الى الحار والبارد والمعتدل بينهما فالحار يدل على حرارة [illegible] والبارد يدل على برودتها والمعتدل
يدل على اعتدال حالها في الحر والبرد الجنس الثامن المأخوذ من وزن الحركة وهو أن يكون زمان الحركة مناسبا لزمان السكون
ويدل على اعتدال الحال في الانقباض والانبساط الجنس التاسع المأخوذ من الاستواء والاختلاف فالمستوي هو المتشابه في
أجزاء ويدل على حسن حال البدن والمختلف ما يخالفه ويدل على ضد ذلك الجنس العاشر المأخوذ من الانتظام وعدم الانتظام
وينقسم المختلف الى منتظم ومختلف غير منتظم فالمنتظم هو الذي [illegible] ويدل على تشابه حال البدن
وغير المنتظم يخالفه والقسم العاشر [illegible] تحت القسم التاسع **الفصل الثاني** في الأنواع المركبة من النبض فمنها
العظيم وهو الذي [illegible] والصغير يقابله والمعتدل بينهما هو المتوسط بين هذه الأصناف الثلاثة ومنها الغليظ
وهو الذي [illegible] والدقيق يقابله والمعتدل بينهما هو المتوسط بين الأمرين ومعرفة الأنواع السبعة يدل على ما يدل
عليها بسائطها ومنها الغزالي وهو الذي يقرع الأصابع قرعة ثم يقرعها ثانيا بسرعة بحيث لا يحس به [illegible]
ويدل على شدة الحاجة الى الترويح العظيم ومنها الموجي وهو المختلف في عظم أجزاء العروق وصغرها وشهوقها وعرضها
مع امتلاء [illegible] يلي بعضها بعضا ويدل على فرط الرطوبة ويكون في الاستسقاء وذات الجنب والفالج والسكتة ومنها
الدودي وهو شبيه الموجي في الشهوق الا أنه ليس بعريض [illegible] ويدل على سقوط القوة [illegible]

ومنها

في الأنواع المركبة من النبض

ومنها النملي وهو في غاية الصغر والتواتر ويكون عند كمال سقوط القوة وقرب الموت ومنها المنشاري وهو نبض صلب ٢٣٩
وفيه تزيد وشهوق واختلاف حتى يحس كأنه يقرع بعض الأصابع في حال [illegible] عن بعض وينزل عن بعض في حال تزيد الشهيق
ويدل على ورم حار كما في ذات الجنب ومنها ذنب الفأر وهو الذي يتدرج في اختلاف الأجزاء من نقصان الى الزيادة
أو من زيادة الى نقصان ويدل على أن القوة تضعف ثم ترجع ومنها ذو الفترة وهو الذي يسكن حيث يتوقع الحركة
ومنها الواقع في الوسط وهو الذي يتحرك حيث يتوقع السكون ومنها المسلي وهو الذي يأخذ من نقصان الى
في الزيادة ثم ينتقص الى أن يبلغ الحد الأول في النقصان ويكون كذنب الفأر في الطرفين [illegible]
المرتعش وهو الذي يجري [illegible] ومنها الملتوي وهو الذي يحس شبه العرق كأنه خيط يلتوي [illegible]
[illegible] حال البدن **الفصل الثالث** في ألوان البول ويحقق الى [illegible]
فهو الصفرة والحمرة والأخضر والسواد والبياض أما الصفرة فمراتبها ست التبني وسببه سوء الهضم [illegible] وسببه
حسن حال الهضم والأشقر وسببه زيادة الحرارة والنارنجي والناري والزعفراني كل واحد منها يدل على زيادة الحرارة
بالنسبة الى المرتبة التي قبلها وأما الحمرة فمراتبها الأصهب [illegible] والوردي والأحمر القاني والأحمر الأقتم كل
واحد منها يدل على زيادة الدم بالنسبة الى المرتبة التي قبلها وأما الخضرة فمراتبها [illegible] الفستقي ويدل على البرد كالأسمانجوني
والنيلي كل واحد منها يدل على البرد بالنسبة الى المرتبة التي قبلها والكراثي ويدل على احتراق شديد والزنجاري
ويدل على احتراق أشد وأما السواد فمراتبه الأسود السالك من طريق الزعفراني ويدل على سوداء احتراق الصفراء
والأسود الآخذ من الحمرة يدل على سوداء احتراق الدموية والأسود الآخذ من الخضرة ويدل على السوداء [illegible]
[illegible] الى البياض ويدل على سوداء [illegible] وأما البياض فيدل على البرد وعدم النضج [illegible] **الفصل الرابع**
في قوام البول وأما من جهة القوام فينقسم الى الرقيق والغليظ والمعتدل بينهما أما الرقيق فلعدم النضج أو لسدة
أو ضعف الكلية أو كثرة شرب الماء [illegible]
وأما الغليظ [illegible] أو لعدم النضج وأما المعتدل فلنضج الفاضل وأما من جهة الرائحة فينقسم الى قليل الرائحة
وعادم الرائحة وكثير الرائحة [illegible] الحرارة الغريبة وأما حامض الرائحة
فلحرارة الغريبة [illegible] **الفصل الخامس**
في صفاء البول وكدورته [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **الفصل السادس** في الرسوب
في الرسوب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

في ألوان البول

في قوام البول ورائحته

في صفاء البول وكدورته وتغيره

في الرسوب

٢٤٠ حرقة يدل على احتراق الطبيعي ومشكل اللون ويدل على ذوبان الاعضاء الاصلية ومن اجزاء صفراء حرق تحت كريهة يدل على
احتراق فاجزاء الكبد والطحال ومن اجزاء صفراء لا حمرة لها فانه يدل على جرب المثانة واما الدخاني فهو شبيه
بالرسوب الاسود يتبعها يدل على احتراق الدم وتحليل الاعضاء او جرب المثانة واما اللحمي فسببه جرب
الكلى واما الدسمي فيدل على ذوبان الاعضاء واما المدي فيدل على انفجار قرحة واما المخاطي فيدل على انفجار خلط
غليظ واما الشعري فسببه انعقاد رطوبة مستطيلة واما الخرفي فهو شبيه بقطع الخبز المنقوع ويدل على ضعف المعدة
وسوء الهضم واما الرملي فيدل على حصاة منعقدة او على الانعقاد واما الزجاجي فيدل على البلغم الزجاجي لها بطول المكث
تغير اللون واما العلقي والدموي فان كان شديد الحمرة يدل على ضعف الكبد وان كان معه ذلك يدل على جراحة
في مجرى البول ويختلف بحسب الطعام الطعام ويعتدل ورسوب اما الطعام فهو الطافي وسببه قلة النضج وصفيه
الهضم واما المعتدل فهو الذي في الوسط وسببه قلة الامور المذكورة واما الراسب فيدل في الرسوب الطبيعي
على النضج وفي غيره الطبيعي على الحال **المقالة الخامسة** في تدبير الاصحاء وعلاج المرضى على وجه كلي وهي تشتمل على فصول
الفصل الاول في تدبير المأكول والمشروب اما الغذاء فيجب ان يتناول معتاده ويكون بعد الجوع ولا يجمع بين الاطعمة المختلفة
في طعام واحد ولا ان كانت المأكول دسمة فيكمل بعد صالح او حريف وعلى الغذاء ان لا يكون من الاشياء على الطعام ما ينمو
بل ينهاه عن الاطعمة ويجب ان لا يأكل الا الشهوة فانها حسب انصباب المواد الرديئة الى المعدة وينبغي ان يكون الاكل في اول
اوقات النهار فان كان شتاء وفي انتصاف النهار وان كان صيفا ففي طرفي النهار واما الماء فمن تقدير العطش سواء كان
على الطعام او بعده **الفصل الثاني** في الرياضة والدلك اما الرياضة فتدفع الامراض المادية وتنعش الحرارة الغريزية وتحلل
الفضول وتقلل الفضلات وتقوي المسام وتقسم الرياضة الى عموم الجسد والى ما يختص ببعض الاعضاء دون البعض
اما العامة فهي المصارعة والعدو والتركض والمشي والحركات الرياضية واما الخاصة فمنها القراءة بصوت عال فانها توجب
تقوية الصدر والفؤاد ومنها رفع الحجر ومنها المشي السريع واللعب بالكرة والصولجان
فانها تقوي اليدين والعنق والصدر والكتفين والظهر ومنها المشي السريع فانه يقوي البدن والعنق والصدر
والكتفين والظهر ومنها المشي البطيء فانه يقوي الاليتين والفخذين والساقين والقدمين واما وقت الرياضة
فعند نقاء البدن من الفضول الخلطية والبلاد وبعد انهضام الطعام واما الدلك فينقسم الى صلب فيشد والى لين
فيرخي والى كثير فيهزل والى معتدل فينمي والى خشن فانه يكون مجرى خشن فيجذب الدم الى الموضع
الذي يكون فيه والصلب بالكف اللين او بخرقة لينة فيجذب الدم **الفصل الثالث** في تدبير الاستحمام من الحمام
فالمعتدل منها ما ... ونظافته ومطلبه ... ويحتاجه وبعده ... ويتم به ... الحال وبهذا ينبغي
ان لا يكون الحمام حارا جدا فانه يحلل سريعا ولا فاترا فانه لا يجذب العرق بل يجب ان يكون معتدلا لا يرشح الجسد
فيه في زمان معتدل واستعماله خوف حرارة الطبيعة والحمام ثلاثة بيوت البيت الاول مرطب
والثاني مسخن مرطب والثالث مسخن مجفف والبيت الاول منه مرطب مبرد والثاني مسخن
مرطب والثالث مسخن مجفف وينبغي ان يستعمل في كل بيت من بيوت الحمام الماء المناسب له ولا يستعمل
في البيت الحار الماء البارد ولا في البيت البارد الماء الحار الشديد الحرارة فان ذلك يوجب الاستفراغ ولا سيما على
الجائع

يجف

في تدبير الاصحاء وعلاج المرضى

في تدبير المأكول والمشروب

في الرياضة والدلك

في تدبير الاستحمام

٢٤١ يجفف البدن ويطفي النبض ويجفف البدن ويجذب الغذاء الى الظاهر البدن ثم الاثر بحيث السهر ثم
ان لا يكون على الريق ولا على الشبع المفرط ويجب الاحتراز من الاكل والشرب في الحمام فان ذلك يوجب سهل الغذاء
الى اقاصي الاعضاء قبل الانهضام ويعسر المجاري ويكثر الجلوس في الحمام يوجب انصباب الفضول الى الاعضاء
الضعيفة واسترخاء الجسد ولا ضرر بالعصب وتحليل الحرارة الغريزية واسقاط شهوة الطعام والباه في الحمام
نفسه يوجب ذلك **الفصل الرابع** في تدبير النوم واليقظة خير النوم ما كان بعد انحدار الطعام من المعدة
ويجب ان يكون معتدلا فانه يمكن الهضم ويغير الاغذية ويكثر جوهر النضج والنوم على الجانب الايمن ينحدر الغذاء
للبدن وعلى الظهر يورث الامراض الرطبة والنوازل ويفسد اللون والنوم في حال الاستلقاء ويقلل الفضول الى
غير مجاريها فيورث الامراض الرديئة مثل الفالج والسكتة واليقظة بافراط تيبس الجسد وتفني رطوباته وتنهك
الاعضاء وتفسد المزاج وان افرط في الغاية تورث الجنون **الفصل الخامس** في التدبير بحسب الفصول اما الربيع فانه
يبادر في اوله الى الفصد والاستفراغ ويحترز فيه من الاكل ما يسخن ويرطب واما الصيف فيجتنب فيه المسخنات
فينقص فيه الغذاء والشراب والرياضة ويلزم الظلال والكن والحرق والمطفيات ويبادر الى القيء واما الخريف
فيجب الاحتراز فيه من المجففات والجماع والماء البارد والنوم في الحمامات الباردة ويحترز الظهيرة وبرد الغدوات
والليالي وما مثل المذكور ويستعمل في اخر الاستفراغ ويجتنب فيه ما يرطب ويسخن قليلا واما الشتاء فيجب الاحتراز
فيه من الفصد والقيء ويخص فيه الاسهال عند مسيس الحاجة ويكثر فيه الغذاء **الفصل السادس** في تدبير الحبالى والمرضعة
والاطفال اما الحبالى فيجب ان يحترزن من الفصد والمجامعة والاسهال والقيء الا عند مسيس الحاجة ومن الفزع
الشديد والاصوات الهائلة ومن رائحة الاطعمة المشتهاة وينبغي ان تتعهد الجلنجبين والسكنجبين لتنقية المعدة
واسقاط الشهوة الخبيثة واما المرضعة فتتدبر بما لا يحاسبها لينحجا ولا تلزم الالتحمة والتكدر فان ذلك
يفسد لبنها واما الطفل فتدبيره تدبير ان لا يعرض له غضب او غم ولا خوف شديد او حمى او سهر
فان ذلك يكثر ضرره ويمنع نموه **الفصل السابع** في تدبير الصبيان والشبان والكهول والمشايخ اما الصبيان
فمزاجهم حار رطب فيجب ان يكون غذاؤهم ويجمع تدبيرهم البرد واليبوسة واما الشبان فمزاجهم حار يابس فينبغي
ان يكون غذاؤهم وجميع تدبيرهم البرودة والرطوبة واما الكهول فمزاجهم بارد يابس فينبغي ان يكون غذاؤهم
وجميع تدبيرهم الحرارة والرطوبة واما المشايخ فمزاجهم مختلف فان اعضاءهم الاصلية باردة يابسة والرطوبات
البلغمية البائنة في مجاري اعضائهم مجتمعة فينبغي ان ينظر الى الامراض الظاهرة فان كانت باردة يابسة
فيجب ان يكون غذاؤهم وجميع تدبيرهم الحرارة واليبوسة **الفصل الثامن** في علاج المرضى وهي اما باستعمال الاغذية
او بعلاج اليد اما استعمال الاغذية فيجب ان يكون ما يفسد فيه او يضيعها ان كان خارج فينقص من البدن كالغذاء
الحاد او بعض فيه كالنبت اللحم او يمنع ما يضيق او يغير المزاج وذلك بالتقطير والتحليل والقلع والكي وما
اشبه ذلك واما العلاج باليد كالجبيرة والبط والكي ويجب في العلاج بالاغذية مراعاة النوع المرض
وسببه وقوة المريض ومنفعة المواد الحادثة والعلاج الطبيعي والسن والعادة والبلد والوقت الحاضر
وحال الهواء واما كمية الغذاء فتختص اما من كيفية المرض فان المرض الكثير الحرارة يداوى بالكثير البرودة

في تدبير النوم واليقظة

في تدبير الفصول

في تدبير الحبالى والمرضعة والاطفال

في تدبير الصبيان والشبان والكهول والمشايخ

في علاج المرضى

٢٤٢ وبالعكس واما من جهة مزاج البدن كالمحرور يصيبه الحرارة [illegible] فينبغي ان يكون [illegible] بالفصد
فانما يلائم الوقت والهواء والبلد فان الوقت الحار والهواء الحار والبلد الحار يقتضي ان يكون التبريد
اكثر والفصد على ما تقدم [illegible] فيتضح اما من [illegible] المزاج بحسب البناء والمنتهي واما من قوة المريض
فانه ان كان قويا [illegible] الاستفراغ وان كان ضعيفا [illegible] بالاغذية واما ملايم الوقت والهواء
والبلد فلا يستفرغ في الشتاء [illegible] القيظ [illegible] واما من جهة [illegible] يوخذ من نفس
العضو العليل كالتبجح في الاعضاء السفلى [illegible] بالحقنة وان كان للتبجح في الاعضاء العليا [illegible] بالمشروب واما
اختيار [illegible] منه فيتضح من قوة المريض وضعفه واما مداواة العضو خاصة فيتم بطرق اربعة احدها
المأخوذ من مزاجه فان الاعضاء مختلفة في المزاج فيجب كل واحد منها ان يرد الى مزاجه الطبيعي الثاني المأخوذ من
خلقته فانه ان كان سخيفا كالرئة لا يحتمل الادوية القوية وان كان [illegible] كالطحال يحتمل فيه القوية وان كان
وسطا كالكبد يحتمل فيه [illegible] وان كان وسطا كالكبد يحتمل فيها الوسط الثالث المأخوذ من قوة العضو
فان العضو ان كان رئيسا او شريفا [illegible] كالقلب والدماغ [illegible] لا يستعمل ما يحلل
قوته الرابع المأخوذ من وضعه فانه [illegible] قريب [illegible] فان الرئة [illegible]
[illegible] ومشاركة العضو [illegible] من الاعضاء فيستفرغ
المادة التي حصلت فيه من ذلك العضو ان حصلت المادة في الجانب المقعر من الكبد فيستفرغ بالمسهل من
الامعاء وان حصلت في الجانب المحدب فيستفرغ بالادرار [illegible] واعلم ان المادة [illegible] في الاعضاء
[illegible] الى [illegible] وان كان بعيدا واما ان حصلت في العضو فان كان [illegible] قريبا [illegible] من موضع
الموضع قريبه [illegible] بالحجامة على الساقين [illegible] وان كان [illegible] بعيدا [illegible]
من نفس العضو الفصل الثاني في الفصد والحجامة اما الفصد فهو علاج [illegible]
والترتيب [illegible] في الفصد [illegible] ان [illegible]
كان في اسفل البدن ففصد الباسليق [illegible] جميعا واما الحجامة [illegible]
[illegible] الفصل الثالث في القيء والاسهال
والحقنة اما القيء [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
فانها [illegible] الفصل السادس في [illegible]
في [illegible] والتكميد [illegible]
صفراوية اما الدموية [illegible]
[illegible]

والماورد

في الفصد والحجامة

في القيء والاسهال والحقنة

في الرياضة

في الضماد والتكميد

٢٤٣ والمالنخوليا [illegible] واما الصفراوية فعلامتها صفرة اللون ومرارة الفم ويبس الجلد
والقلب [illegible] البنفسج [illegible] وعلاجها اسهال الطبيعة [illegible] والاجاص
والشاهترج والترنجبين والشيرخشت [illegible]
والشيرخشت [illegible] الورد والبنفسج والقثاء وماء الشعير [illegible] فتنقسم
الى سوداوية وبلغمية اما السوداوية فعلامتها [illegible]
[illegible] وعلاجها اسهال الطبيعة بالهليلج الاسود والافتيمون [illegible]
[illegible] واما البلغمية فعلامتها كثرة النوم [illegible]
[illegible] وعلاجها اسهال الطبيعة [illegible]
[illegible] بالايارج [illegible]
[illegible] الفصل الثالث في الزكام [illegible]
فعلامته حمرة الوجه [illegible] وعلاجه الفصد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الفصل الرابع في المالنخوليا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الفصل الخامس في الصرع
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الفصل السادس في السكتة [illegible]
[illegible]
[illegible]

في الزكام

في المالنخوليا

في الصرع

في السكتة

في الفالج واللقوة والرعشة والتشنج

... الفصل الثاني في الفالج واللقوة والرعشة والتشنج هذه العلل تحدث عن استرخاء العصب لضعفها وامتلائه من الرطوبة البلغمية ... من سوء المزاج البارد وعلاجها بالايارج فيقرا والايارج لوغاذيا والترياق الفاروق والمعجون البلاذري والغذاء ... الفصل الثالث في الزكام وهو سيلان الرطوبة من بطن الدماغ المقدم الى المنخرين فان كان معه صداع والتهاب ... وحمرة الوجه فعلاجه ان يفصد ويسقى شراب البنفسج بدهن اللوز ... [illegible]

في الزكام

... الفصل الثالث في الرمد ... [illegible]

في الرمد

[illegible]

في ضعف البصر وسيلان الدموع

[illegible]

في انتان الانف

[illegible]

في ادران الانف

[illegible] الفصل الحادي عشر [illegible]

في وجع الاسنان واللثة

[illegible] الفصل الثاني عشر في وجع [illegible]

في خراج اللثة وتعفن اللثة

[illegible] الفصل الثالث عشر [illegible]

وكثر الوجع

في امراض الاعضاء

[illegible] الفصل الرابع [illegible]

في اللوزتين والخناق

[illegible] الفصل الاول [illegible] الفصل الثاني [illegible]

في ورم الخبث

في التوحش والجنب

في الخفقان

في الربو وضيق النفس

[illegible] الفصل الخامس [illegible] الفصل السادس [illegible] الفصل السابع [illegible]

في نفث الدم

في ضعف المعدة

[illegible] الفصل التاسع في [illegible]

في الغثيان

وترافر وعلامات تقطير الحواس والكرب والتراب الجماني ممزوجا بماء طبيخ [illegible] والكمون [illegible]

والتجرع الرابح بمنع الكثير والكرب [illegible] الباب **الفصل العاشر** في الفواق وهو اختلاج اجزاء المعدة وانقباضها

لاخراجها الدفع الشيء الموذي فلا ينفع تهيج الفواق وعلاجه ان يعرض من الحركة بعد الاكل امتلاء المعدة

من الطعام فالعرض من الحركة بعد الاكل فعلاجه الكرب والسهر ومضغ النعنع والشيح ويسقى ماء الرمان الحلو والزنجبيل

الحلو وان كان حال خلاء المعدة من الطعام فان كان يكون بعقب سفرجل والخبز الحار اذا يكون فان كان بعقب

ذلك فليجتنب القليل من الشيء له من الادوية الحارة بعد ذلك فالعلاج حب الشبيار والايارج فيقرا ويسقى

السكنجبين والجلنجبين المتخذ بالانيسون والمصطكي ولطيف الغذاء **الفصل الحادي عشر** في الهيضة والاسهال

اما الهيضة فسببها سوء الهضم ومشاما الغذاء في المعدة فتقلب الخاثرة منها الفل والارخية السفل وعلاجها تبلو

بعضه الغذاء مثل الماء الفاتر والجلاب ثم شراب الحصرم وشراب التفاح واما الاسهال فان كان ماليا فيخرج [illegible]

اللون وان كان مع [illegible] وكان العهد [illegible] الغذاء المشمل بعيدا فينبغي ان لا يحبس ذلك وان [illegible]

وان كان مع [illegible] الغذاء وكان معه العطش [illegible] بحقيقي المعن التعريج الكعك المسحوق ان بماء

سويق الشعير [illegible] المعرج وان كان مع الحرارة والتلبخ وان يكن معه العطش فعلاجه سقي [illegible] الحرة

والمصطكي المسحوق بماء الريحان والمعرج **الفصل الثاني عشر** في الزحير وهو ان [illegible] البطن [illegible]

متواترا مع خروج رطوبات [illegible] تلك المقالة [illegible] مسعم فعلاجه [illegible] الشريب

بكلية [illegible] حب الرشاد المقلو ويطعم الزبيب والمرق [illegible] بالجبن وان كان معه دم فينبغي [illegible]

بكثير [illegible] من بزر [illegible] ويطعم من صفرة البيض النيمرشت **الفصل الثالث عشر** في القولنج وهو

ما يكون من بلغم لزج منحبس في الامعاء [illegible] الثقل من اغذية يابسة فان كان من البلغم اللزج والريح

الغليظة فعلاجه سقي الايارج الفيقرا وبعض حب المنتج المجرب بماء الخيار شنبر والقاي ماء الحرمل والقلو

ماء الحمص بالاجز وان كان من اليبس فعلاجه ماء الترنجبين مع الخيار شنبر والقاي الابيض وبعض الحلو والغذاء

مرقا مسفيدباج المطبوخ باللحم **الفصل الرابع عشر** في الديدان المتولدة في البطن وعلاماتها صفرة اللون

وسيلان اللعاب من الفم ووجع البطن والزحير وعلاجها سقي الايارج المركب من الافسنتين وشحم الحنظل

وحب النيل والبرنج الكابلي وتلطيف الغذاء **الفصل الخامس عشر** في وجع الكبد ان كان مع حرة اللون

والتلهب والعطش فعلاجها ان يفصد الباسليق ويسقى عصير الهندباء والسكنجبين الجوزي ويطلى على الكبد

صندلا ابيض مع ماء الورد والكافور ويسقى العليل ماء الشعير والسكنجبين ويطعم ماء الحصرم والحبن وان كان

مع بياض اللون وقلة العطش فعلاجه ان يسقى العليل الاهرسياوه وكلاهما ويسقى بالماء الحار والترنجبين

الايارج والغذاء القطايف والطيهوج المشوي **الفصل السادس عشر** في الاستسقاء وسببه

برد الكبد وانواعه ثلاثة الطبلي وهو الذي اذا قرعت البطن بالاصابع جاء صوت كصوت الطبل والزقي

وهو الذي يكون البطن منه كالزق المملو من الماء واللحمي وهو الذي يكون البدن منه مترهلا ورهلا

ريغا يتحجر بالاصابع وعلاجه في اوله الاطريفل الاول [illegible] الاحداث والقيء واما النوع الثالث فالفصد

وقايه

واما بعد الاستحكام فاستطلاق الطبيعة بالاطبيخ الاستفراغ بالقايريقون في الخيار شنبر والغاريقون

مرة بعد اخرى **الفصل السابع عشر** في وجع الطحال وهو انكان مع سواد اللون وصبغ البول

فعلاجه فصد الاسليم من اليد اليسرى ويسقى عصير ورق الكرنب والسكنجبين البزوري وان كان معه ركوة

اللون مصفرة وكانت المعدة ضعيفة والهضم رديا فعلاجه سقي ايارج الفيقرا والحب القابض

ادرار البول بماء الاصول والبزور والشراب العتيق وتضميد الطحال بالاصل الكبد المعقود مع الشراب

والتين ويحمّى بالخل الثقيف **الفصل الثامن عشر** في اليرقان اذا اصفر جلد الانسان ونحو فقاه بعد ان كان

الحمى الغليظة او كان بعض الحميات فعلامه كان معه كلال الحرارة فعلاجه سقي ماء الهندباء والكشك

ثم الطبيخ الاستفراغ بالطبيخ الخيار شنبر والقابض والغاريقون والغذاء الكشك الحامض

ان لم يكن معه كلال الحرارة ظاهرة فعلاجه ان يسقي حب الخانش لا مفارقة ويطعم الحمام ويتجنب

الحلو الحلو **الفصل التاسع عشر** في الاضطراب وهو تفتيت الاعضاء وهي يحتمل اضطراب **الفصل الاول** في وجع

الكليتين اذا كان وجع الكلى وكان في البول حمرة فعلاجه ان يفصد الباسليق ويسقى السكنجبين مع بزر قطونا

وعن الخيار وبزر الهندباء مقشرة فان لم يكن فيسهل الطبيعة بماء الفواكه والخيار شنبر والقابض

الابيض وان بالحصا فينبغي بماء الفرفخ والطين الحموي ومع الاحويب والكثيرا والمسكيات وبزر الفرفخ

فان كان في الجلد يرقان فيجي بزر البطيخ وبزر الكثير في النخل والغذاء مزورة الماش والدسومات جديث

سلق الجوز وينبغي سويق الشعير بالماء البارد ويطعم السمك الطري **الفصل الثاني** في امراض المثانة اما

قروح المثانة في المثانة فعلاجه ان يسقى القابض مطبوخ الاشخاص وبزر الكرفس والانيسون وبزر البطيخ

بماء السكر والغذاء ماء الحمص بالكثيرا والكرفس وبعض الجوز وان حدث تقطير البول فان لم يكن

مع كلال الحرارة فينبغي المعجون وانطريفل والجبنقبوقن وفي الشتاء معجون البلاد وبعجون الجوز

ويطعم الخبز بالجوز وان كان مع كلال الحرارة فعلاجه علاج الكليتين مع كلال الحرارة **الفصل الثالث في امراض الاحليل**

في امراض المقعدة اما الوجع والضربان فانا يعرض من ورم حار فعلاجه ان يفصد العليل فما تدلع فيه النفسج

وتشوير الخشخاش والتمر الهندي وورق الخطمي وورق اللوبيا وتضميد الموضع بصفرة البيض ودهن

الورد واما الباسور فعلاجه فاما عن فساد الاغذية ويكون من اخلاط الفرفخ فعلاجه ما كان

مع سيلان الدم كلال الحرارة فعلاجه سقي اقراص الكهرباء واقراص الجلنار وان لم يكن مع كلال

الحرارة فعلاجه سقي اقراص الكهرباء واقراص الجلنار فان لم يكن مع كلال الحرارة فعلاجه سقي حب المقل

والاطريفل والغذاء الاسفيدباج بالكراث **الفصل الرابع** في خروج المقعدة فان كان مع

ضعف موضع المعي فعلاجه بالاطريفل الصغير بالحلتيت المطبوخ بالبلاد والغذاء المزورات

وان كان من حدة الخلط فعلاجه سقي البزر الباردة بالحيض والغذاء المزورات **الفصل الخامس** في امراض الانثيين

اما الورم الحادث فيهما فعلاجه فاذا كان الاحرار يفصد الباسليق ويطلى الموضع بالصندل والكافور

بالماء ورد ثم استطلاق الطبيعة باقراص البنفسج واقراص الورد ويضمد الموضع بدقيق الباقلاء وشحم

كلية التين والغذاء بماء الحصرم وبعض اللحوم. الفصل الخامس في الفتق وهو نزول بعض الامعاء والثرب
الى الصفن لاتساع المجاري فينبغي ان يشد المجرى بعصابة ويشد شدا وثيقا ويعالج العليل
بالضماد ... الفصل السادس في افراط الشهوة وضعف الباه اما افراط الشهوة فعلاجه
فصد الباسليق واسهال الطبيعة ... والغذاء ... واما ضعف
الباه فان كان من البرد ... اللحم ... باللبن والسكر ... الشراب
... وان كان من اليبوسة ...
... الفصل السابع في النقرس ووجع المفاصل وعرق النسا
وجع المفاصل والنقرس سببه ... في مفصل
ابهام القدم كان نقرسا وان وقعت في مفصل الورك كان عرق النسا وان وقعت في المفاصل مطلقا كان
وجع المفاصل وان وقعت في مفصل ... وان كانت مع دلائل الحرارة ...
فان كانت مع دلائل الحرارة فالعلاج فصد القيفال والباسليق ... الاهليلج ...
والشاهترج ... الغذاء ... الجماع ... والغذاء المزورات وماء الحمص وان كان مع دلائل
البرودة فالعلاج ... بعد ... البلغم ثم ...
الحقنة الحادة والغذاء ماء الحمص ... الفصل الثامن في الفالج وهو ...
... بسبب ... ان يبادر بفصد الباسليق
ثم اسهال الطبيعة بالمخرج السوداء واما ...
الى ... ثم اسهال الطبيعة ... الفصل التاسع
في العلل الظاهرة في ظاهر البدن ... الفصل الاول في الشقاق وسببها ...
وعلاجها الفصد وتنقية البدن بالاهليلج ... والغذاء ...
والغذاء ... الفصل الثاني في البهق وعلاجه ...
... الفصل الثالث ...
اسهال الطبيعة ...
...
... الفصل الثالث في الحكة والجرب وسببها ...
... واسهال الطبيعة ...
... الفصل الرابع في الثآليل
اما ...
...
... الفصل الخامس في الحصبة والجدري ...

ولله الحمد

وماء الرمان ... يسقى ... الشعير ...
بالطباشير ... ثم ماء ...
... الفصل السادس في الاورام ...
ان يبادر ...
...
والضمادات ...
...
...
... الفصل السابع في القروح ...
...
...
والدجاج ...
...
... الفصل الثامن في الحميات ...
فان كانت ...
...
...
...
...
الحمى ...
...
...
...
وماء ...
...
...
...
...
... ماء الشعير ...

٢٥٠ وأما حمى البلغم فالخلط الرقيق علاجها الفصد ثم استعمال الكبيبة بالمنضج البلغم والغذاء ماء الشعير وأما حمى
البلغم خارج العروق فعلاجها بتقليل الغذاء بماء العسل والسكنجبين البزوري ومع الجلنجبين والغذاء
ماء الشعير والحقن ببعض اللين وأما حمى السوداوي ان كان خارج العروق فعلاجها فهي حمى الربع والأدوية
الأولى مع الدواء والثاني مع الادم فيجب ان يلاحظ فيها حفظ القوة لتبلغ المنتهى فاما فانها
من الأمراض المزمنة وعلامة تتطهر علامات النضج فيدفع المرض بالتدابير ويسقى يوم النوبة السكنجبين بالماء
الفاتر ويمنع العليل من الغذاء بل التدبير وان ظهرت النضج وجب ان يعطى الاطريفل الاسطوخودوس المنقى ...
بما والترطيب وصلبه يكشف الفاثير مصفى بماء الكرنب والكراث واذا انقضت الحمى
الحمى فليلزم العليل حسب العادة ويطعم الفراريج وأما الحمى المركبة فهي التي اختلفت ادوارها واختلف
انواع الحمى حتى يكون فيها اصطلاح فهو مما اشتملت العلامات والتدابير فعلاجها اختلاف الأدوية
بحسب الأعراض الظاهرة وأما حمى الدق فمن شأنها ان يحدث عقيب حميات متطاولة وعلامتها
ذبول البدن وسقوط القوة وقشر الجلد وعقر العين وحمرة الوجنتين ونشف الانف والبحتان ويلزم
العليل ماء الشعير ومع اللحم كل يوم والتكون في الهواء البارد والشيء الجالب للحم الفاتر والترطيب
بعض البقول ومنع على حس ... والادهان الدقيق فيسقى الأدوية ويوضع على
والغذاء الكواكب الشديد والجبن والقثاء والخيار ولعلها كافية لمن تذكر من هذا المختصر المقالة

العاشرة في قوى الأغذية والأشربة المألوفة وهي تشتمل على فصول الفصل الأول في الحبوب الحنطة
حارة رطبة في الدرجة الأولى الشعير بارد رطب في الدرجة الأولى وهو اقل غذاء من الحنطة الجاورس
بارد يابس في الدرجة الأولى الحمص حار رطب في الدرجة الأولى العدس بارد في الدرجة الأولى يابس في
الدرجة الثانية الباقلا بارد يابس في الدرجة الأولى الحلبة حارة في الدرجة الثانية يابسة في الأولى السمسم
حار لين في الدرجة الأولى يابس في الدرجة الثانية الخشخاش بارد في الأولى يابس في الثانية اللوبيا
حار رطب الأرز حار قابض في الدرجة الأولى يابس في الثانية الماش بارد رطب في الدرجة الأولى بزر الكتان
حار لين المنضج حار يابس في الدرجة الثانية الفصل الثاني في اللحم والبيض لحم الغنم حار رطب المطبوخ
حار يابس في الدرجة الثانية الفصل الثاني في اللحم والبيض لحم الغنم حار رطب ولحم التيس فانه بارد
يابس لحم البقر بارد يابس لحم العجل معتدل لحم الحيوان البري احر وايبس فلحم العصافير حار يابس
لحم الطير الماء بارد وحار لحم غيره من الطيور الجوارح لحم السمك الطري بارد رطب بطيء
الانهضام وأما البيض فصفرة البيض النيمبرشت حار معتدل ضار بارد وكل بيض نفخة ... قحج ويتبع
الفصل الثالث في اللبنيات الألبان كلها باردة رطبة الا لبن البقر بارد رطب من لبن الغنم اللبن
حار يابس لبن اللقاح ... الجبن الطري بارد رطب والجبن العتيق حار يابس الفصل الرابع في
البقول الكراث حار يابس البصل حار رطب الثوم حار يابس الخس بارد رطب الهندباء الحرة والبقلة
والكرفس حار يابس الطرخون والنعنع حار آه بالباذنجان السلق بارد رطب الكزبرة بارد رطب الجرجير
حار يابس

ف قوى الاغذية والاشربة المالوفة
في الحبوب الحنطة
في اللحم والبيض
في اللبنيات
في البقول

٢٥١ حار يابس البادروج حار رطب النفنع حار يابس فيالج الملح المثلج بارد لا ينفع ... ...
والحلبة حار ... يابس القرع بارد رطب الفرفخ بارد رطب الفرفخ حار يابس الحماض بارد يابس الكرنب
حار يابس البقلة اليمانية بارد رطب الحلباب الرحيمية بارد رطب المرزنجوش حار يابس البادنجان
حار يابس وأما اصول البقول فالفجل حار يابس ... البلم الكرنب فالخ الجزر حار يابس ...
اللفت حار رطب ... الفصل الخامس في الفواكه التين حار رطب سهل للطبيعة التين اليابس
والجوز حار رطب في الثالثة حلو معتدل الحرارة والطعم والحامض منه بارد رطب الكمثرى القابض
بارد يابس الرمان الحلو بارد رطب والكثري والسفرجل بارد حامض يابس معين على القوة المشتهية
الرطب ... بارد رطب معتدل الحلو والبطيخ الحلو حار رطب وفي الحلو بارد رطب التوت الاسود
الحلو حار لين وأما التفاح بارد يابس ... المشمش ... والكمثرى وأما الفواكه
اليابسة فالتمر حار يابس الزبيب حار بالاعتدال اللوز الحلو حار لين باعتدال الفستق
معتدل الحرارة الجوز حار يابس البندق حار معتدل الحرارة الشاهبلوط حار ... لبن التين
حار يابس في الثانية الفصل السادس في الرياحين الورد بارد يابس قابض النيلوفر بارد رطب البنفسج
حار يابس البنفسج بارد رطب المرزنجوش حار يابس الآس حار يابس التنوب والياسمين حار ... ...
الى الحرارة والحماحم ... الخيري حار يابس معتدل الحرارة الشاهبرم حار يابس حار معتدل الحرارة
الياسمين حار يابس في الثانية البابونج حار يابس الخطمي بارد يابس الفصل السابع
في الافاويه ... معتدل الحر واليبس الزنجبيل حار يابس ... الدارصيني حار يابس
القرنفل حار يابس ... ... بارد الكافور حار يابس
معتدل الرطوبة ... ... الهيل حار يابس في ... الكمون حار يابس الفصل الثامن
والمشمش ... ... حار يابس معتدل الحرارة يابس
في الطيب المسك قوي الحرارة واليبوسة العنبر حار يابس العود الهندي معتدل الحرارة يابس
السنبل معتدل اليبوسة والزعفران حار يابس الكافور بارد يابس الصندل معتدل الحر يابس الكافور حار
لين ... بارد يابس ... الكندر حار يابس ... التين البستاني
حار يابس القاقلة حارة يابسة الفصل التاسع في التوابل الكزبرة اليابسة معتدل الحر والنعناع
والشبت والكراويا والانيسون والخولنجان والفلفل والدارصيني والزنجبيل والهيل حارة يابسة كلها
حارة يابسة والمرزنجوش حار يابس ... للبلغم السماق والزرشك بارد يابس الفصل العاشر
في الحلويات الخل بارد يابس المري حار يابس الدبس المرسب بالخل بارد يابس معين على الهضم تكلما الحرارة
وكلها ... بالخل ... حار ... والخلنجبين حار معتدل الفصل الحادي عشر في الاشربة
والاشربة والجلاب أما الاشربة فيتبع النبيذ حار رطب والعتيق حار يابس نبيذ الزبيب معتدل الحرارة
والحلوية تفاضل بين الخمر والنبيذ حار لين وأما الاشربة والعصير فالسكنجبين السكري بارد ... فانه

في الفواكه
في الرياحين
في الافاويه
في الطيب
في التوابل
في الحلويات
في الاشربة والاشربة والجلاب

للمعدة وشراب الجلنجبين مسكن للحرارة والجمعة رب السفرجل والتفاح بماء نافعات للبطن رب الحصرم ٢٥٢
بارد مسكن للعطش رب الرمان الحلو مسكن للعطش رب التوت بارد مطلق للطبيعة جيد للحرارة
الفصل الثاني عشر في الأشربة الجلنجبين السكري مقوي للمعدة والعسلي أقوى حرارة والبحة (?)
ملين للطبيعة الزنجبيل المربى بالعسل يسخن المعدة التفاح والسفرجل مربيان مقويان المعدة الحارة ومانعان
للإسهال الصفراوي الإهليلج الكابلي المربى بالعسل مقو للمعدة حافظ للشباب [illegible] يسخن
المعدة **الفصل الثالث عشر** في [illegible] السكنجبين (?) مفرحات (?) [illegible] والمركب منهما
مثل السكنجبين معتدل والليمونات ملينة والنارنج (?) المتخذ من المياه المعتصرة من العصير والرمان والتفاح
نفع [illegible] وأما العسل [illegible] في الهضم والجشاء [illegible] تمت

في الأشربة الجلنجبين

في [illegible] (?)

۲۵۴

كتاب هفتم

در بيان

هذا كتاب قرابادين

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الحكيم العليم والصلوة والسلام على من اوتى الحكمة والكتاب الكريم وشفى بالحضر السقيم وانك لعلى خلق عظيم وآله
الهادين الى الصراط المستقيم اما بعد پوشيده نماند كه فقير حقير مظفر بن محمد الحسينى الشفائى در [illegible] ترکیب
چند كه در معالجات [illegible] نسخه جمع کرده بود خواست که در سلک ترتیب درآورد ودر بعضی از ترکیب
مناسبتر در هر باب از كتب معتبره منقول عليها حكماى متقدمين ومتاخرين منتخب ومترجم نموده بآن منضم كرد
تا این کتاب جامع ومستغنی از سایر قرابادینات بنحو [illegible] شده باشد ودر ترتیب حروف تهجی مرتب ساخت [illegible]
[illegible] اطلاع یابند برقم شفقت اصلاح فرمایند [illegible] والاعتراف بالعجز
والجهالت عیب نفرمایند والتوفیق [illegible] **باب الالف** [illegible]

حرف الالف

[illegible] قوت دهد وخفقان [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سنبل الطيب [illegible]
[illegible]
[illegible] **[illegible]**
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سنبل الطيب [illegible] زعفران [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] سنبل الطيب [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible] سنبل الطيب
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible] سنبل الطيب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]

بر پشت و معجون نموده استعمال نمایند اطریفل صغیر از برای [illegible] نافع بود و دفع [illegible] کند [illegible]
گرداند صفت پوست هلیله کابلی پوست بلیله پوست هلیله زرد هلیله سیاه آمله مقشر متساوی کوفته و بیخته روغن
بادام چرب کنند و با سه مقدار آن عسل بر شته شربتی [illegible] اطریفل کشنیزی معده را قوت دهد [illegible]
و درد [illegible] سبب [illegible] نافع بود صفت پوست هلیله کابلی پوست هلیله هلیله سیاه آمله منقی کشنیز خشک
مساوی کوفته و بیخته روغن بادام چرب کرده با سه مقدار عسل بر شته و بعد از [illegible] استعمال نمایند اطریفل [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت پوست هلیله زرد آمله منقی پوست بلیله از هر یک ده درم [illegible]
[illegible] مثقال عسل [illegible] کنند [illegible] کوفته و بیخته با آن بر شته اطریفل [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت پوست هلیله کابلی پوست بلیله هلیله سیاه آمله مقشر افتیمون [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم [illegible] کند [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته با روغن بادام چرب کند [illegible] اطریفل [illegible]
[illegible] صفت برنگ کابلی مقشر [illegible] تربد [illegible] از هر یک [illegible]
افسنتین [illegible] افتیمون [illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
آن عسل بر شته شربتی [illegible] مثقال [illegible] نافع باشد اطریفل [illegible] پوست هلیله زرد پوست
هلیله کابلی هلیله سیاه آمله منقی از هر یک پنج درم تربد سفید هفت درم مصطکی [illegible]
از هر یک [illegible] درم عسل [illegible] کند [illegible]
[illegible] مثقال اطریفل افتیمون [illegible]
سفید [illegible] صفت پوست هلیله کابلی پوست هلیله آمله از هر یک ده درم سنا [illegible] تربد سفید افتیمون از هر یک
پنج درم شیطرج هندی سه درم [illegible] از هر یک دو درم کوفته و بیخته با عسل بر شته
شربتی یک مثقال تا چهار درم [illegible] اطریفل [illegible] صفت هلیله سیاه پانزده
درم بلیله آمله تربد سفید [illegible] باشد [illegible] از هر یک پنج درم افتیمون [illegible]
[illegible] سنا [illegible] از هر یک هفت درم شیطرج [illegible] از هر یک سه درم انیسون
مصطکی [illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته با عسل بر شته شربتی پنج درم [illegible]
اطریفل [illegible] نافع باشد صفت پوست
هلیله کابلی [illegible] درم پوست هلیله آمله مقشر از هر یک ده درم برنگ کابلی مقشر [illegible] درم شیطرج هندی [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible] از هر یک هفت درم [illegible]
سه درم مصطکی [illegible] از هر یک چهار درم کوفته و بیخته با عسل
بر شته شربتی [illegible] درم تا چهار درم اطریفل [illegible] استعمال نمایند [illegible]
[illegible] پاک کند صفت پوست هلیله کابلی پوست بلیله آمله مقشر از هر یک [illegible] سفید [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] چرب کند با عسل بر شته شربتی [illegible] اطریفل [illegible]
پاک

پاک کند و فضول [illegible] نافع [illegible] و [illegible] ناسور [illegible]
مفاصل [illegible] نافع باشد صفت سنبل [illegible] دارچینی [illegible] حب بلسان سلیخه مصطکی [illegible] زعفران از هر یک
[illegible] شربتی [illegible] ایارج [illegible] مالیخولیا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت شحم حنظل پنج درم [illegible]
[illegible] سیاه [illegible] از هر یک چهار درم [illegible] افتیمون [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] سفید و سیاه [illegible]
[illegible] سنبل [illegible] از هر یک [illegible]
از هر یک [illegible] کوفته و بیخته با عسل بر شته شربتی چهار مثقال [illegible] استعمال کنند ایارج [illegible]
[illegible] صفت شحم حنظل [illegible] از هر یک [illegible] درم [illegible]
افتیمون [illegible] سیاه از هر یک ده درم [illegible] از هر یک هفت درم [illegible]
سیاه [illegible] سنبل [illegible] دارچینی [illegible] از هر یک چهار درم [illegible]
[illegible] از هر یک پنج درم [illegible] از هر یک [illegible]
کوفته و بیخته با عسل بر شته [illegible] استعمال نمایند شربتی چهار درم [illegible] افتیمون [illegible]
[illegible] نافع باشد
[illegible] صفت شحم حنظل [illegible]
[illegible] سیاه [illegible] از هر یک [illegible] افتیمون [illegible] از هر یک هفت درم [illegible]
[illegible] سفید [illegible] دارچینی [illegible]
از هر یک چهار درم کوفته و با عسل [illegible] شربتی چهار مثقال [illegible] نافع
باشد صفت [illegible] از هر یک ده درم [illegible]
[illegible] استعمال نمایند [illegible] صفت [illegible] از هر یک هشت درم [illegible]
[illegible] چهار درم [illegible] استعمال
کند [illegible] صفت [illegible] سه درم [illegible]
از هر یک [illegible] از هر یک [illegible] هشت درم [illegible] استعمال نمایند
[illegible] نافع کند [illegible] صفت [illegible]
تا [illegible] ده روز [illegible]
[illegible] کنند [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] کند [illegible]

صفة الشياف

٢٥٧

[illegible] اندازند [illegible] در آفتاب بگذارند و بعد از آن استعمال نمایند باب الباه بادهنج بر [illegible]
و هم [illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible]
افیون چند [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] درم [illegible] ناسفته [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
سفید [illegible] از هر یک [illegible] مثقال افیون [illegible] مثقال زعفران [illegible] مثقال سنبل الطیب [illegible]
از هر یک یک مثقال کوفته و بیخته [illegible] استعمال کنند
بنادق البزور [illegible] صفت مغز تخم خربزه ده درم مغز تخم خیار
چهار درم و مغز تخم کدو [illegible] مغز بادام [illegible] خشخاش سفید
[illegible] از هر یک [illegible] شربتی سه درم [illegible] بنادق کنند [illegible]
[illegible] نافع بود صفت [illegible] از هر یک چهار درم افیون [illegible] چهار درم
حب الآس [illegible] کوفته و بیخته بنادق سازند بنادق دیگر [illegible] صفت [illegible]
شونیز [illegible] کوفته [illegible] بنادق سازند [illegible] بنادق دیگر [illegible]
سکنجبین کند صفت تخم [illegible] کوفته و بیخته [illegible] بنادق سازند از هر یک
[illegible] صفت هلیله سیاه [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
سازند شربتی یک مثقال [illegible] صفت هلیله بلیله [illegible] زنجبيل
از هر یک چهار درم [illegible]
[illegible] مثقال کوفته و بیخته [illegible] صفت [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت [illegible] ده درم پوست هلیله زرد [illegible]
[illegible] از هر یک سه درم نمک هندی یک درم کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] خشک کند [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند [illegible] بنفشه [illegible] نافع است صفت بنفشه
کثیرا خشک [illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
خشک کند [illegible] استعمال نمایند [illegible] نافع است صفت [illegible]
[illegible] اقلیمیا ده درم [illegible]
[illegible] استعمال نمایند [illegible] سه درم نمک اندرانی [illegible] از هر یک
یک درم و نیم کوفته و بیخته استعمال نمایند [illegible] صفت [illegible]
اقلیمیا و نقره از هر یک [illegible] سنبل [illegible] زعفران از هر یک یک درم مروارید ناسفته [illegible]
[illegible] استعمال نمایند [illegible] صفت [illegible]

ده درم

٢٥٩

ده درم [illegible] مروارید ناسفته یک مثقال [illegible] یک درم [illegible] استعمال نمایند
[illegible] صفت [illegible] از هر یک [illegible] ده درم مروارید ناسفته
ده درم [illegible] یک درم زعفران [illegible] مشک [illegible] از هر یک [illegible]
استعمال نمایند [illegible] آب [illegible] نافع باشد صفت
[illegible] اقلیمیا و نقره از هر یک ده درم [illegible] سنبل الطیب
[illegible] از هر یک [illegible] از هر یک یک درم [illegible]
از هر یک پنج درم [illegible] پوست هلیله زرد چهار درم کوفته و بیخته
[illegible] استعمال نمایند [illegible] نافع [illegible] صفت اقلیمیا [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند [illegible]
[illegible] باشد صفت [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] سنبل الطیب از هر یک [illegible] از هر یک [illegible] کوفته
[illegible] استعمال نمایند [illegible] نافع [illegible]
صفت [illegible] از هر یک [illegible] زعفران ده درم [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] استعمال نمایند [illegible] صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] صفت [illegible]
[illegible] صفت سفید [illegible] از هر یک
[illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
نافع باشد صفت [illegible] سفید از هر یک [illegible] کوفته و بیخته
[illegible] صفت [illegible]
کوفته و بیخته [illegible] نمایند [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
سازند [illegible] صفت [illegible]
[illegible] نافع بود [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته
[illegible] زعفران [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] سنبل الطیب [illegible] از هر یک یک درم [illegible]
[illegible]

باب الثاء

افزایند و هر [illegible] بیست [illegible] سازند و در جمیع [illegible] شش [illegible]
نمایند [illegible] و کمتر بیختر [illegible] گویند [illegible] کم کند **باب الثاء**
تریاق فاروق [illegible] کویند معرفت [illegible] عقرب [illegible] و سک [illegible]
[illegible] نافع [illegible] و ضیق النفس و خناق
[illegible]
[illegible] سودا و بلغم [illegible]
[illegible]

[illegible]

باب الثاء

۲۴۳ بالقوه و [illegible] و نانخواه و جمیع [illegible] سیما المزاج [illegible] رطوبت را نافع بود و فتح سدد بگشاید و استسقا را که
از سردی و ضعف جگر باشد زایل کند و اشتها آرد و قی [illegible] باز دارد و بول و حیض براند و سنگ گرده و مثانه را
پاره کند و حرارت [illegible] را تقویت دهد و معده را از اخلاط فاسد پاک کند و [illegible] و سستی جگر و سپرز
بگشاید و سنگ را [illegible] صفت [illegible] بازده درم غافث [illegible] بیست درم زعفران دار چینی
مع مصطکی و عود بلسان از هر یک سه درم [illegible] یک درم [illegible] فلفل سفید و سیاه
دار فلفل [illegible] انیسون از هر یک ده درم [illegible] از هر یک چهار
درم [illegible] سقمونیا از هر یک شش درم سنبل سه درم [illegible] چوب کنند و [illegible]
چندان عسل برهیشند شربتی چهار مثقال [illegible] منفعت آن
قریب [illegible] صفت [illegible] بیست درم زعفران [illegible] دار چینی مصطکی
[illegible] سلیخه از هر یک [illegible] درم [illegible] از هر یک ده درم فلفل سیاه [illegible]
از هر یک چهار درم [illegible] از هر یک یک درم عسل [illegible] شربتی چهار درم با آب گرم باب الجیم

باب الجیم

جوارش شهریاران [illegible] سردی جگر و معده [illegible] را نافع باشد صفت [illegible] دار چینی سلیخه سنبل الطیب
[illegible] مصطکی [illegible] زعفران از هر یک چهار درم [illegible] سه درم [illegible] حب النیل
از هر یک هشت درم [illegible] کوفته و بیخته بعسل برهیشند شربتی چهار مثقال تا هفت مثقال با آب گرم
[illegible] جوارش [illegible] اشتهای طعام آرد [illegible] صفت [illegible]
[illegible] دار چینی [illegible] زنجبیل از هر یک یک درم مشک [illegible] کوفته
و بیخته بعسل برهیشند شربت [illegible] درم جوارش [illegible] صفت [illegible]
[illegible] سنبل از هر یک سه درم [illegible] از هر یک مثقال
قرنفل دار چینی زنجبیل فلفل مصطکی از هر یک ده درم [illegible] مشک [illegible] کوفته
و بیخته بعسل برهیشند شربت دو مثقال جوارش [illegible] معده [illegible] صفت عود
خام قرنفل [illegible] زنجبیل قاقله [illegible] از هر یک دو مثقال زعفران یک مثقال کوفته و بیخته بعسل
برهیشند شربت مثقال جوارش [illegible] اشتهای طعام آرد [illegible] را نافع کند صفت
قرنفل سه درم قاقله کبار سنبل از هر یک ده درم عود بازده درم زعفران یک درم کوفته و بیخته بعسل برهیشند شربت
مثقال جوارش [illegible] معده [illegible] اشتهای طعام آرد [illegible] صفت قرنفل دو درم صفت
قرنفل ده درم سنبل یک درم [illegible] پنج درم نبات [illegible] بگلاب [illegible] کوفته
و بیخته [illegible] سنگ [illegible] جوارش [illegible] معده [illegible] اشتهای طعام [illegible]
صفت عود خام پنج درم پوست ترنج ده درم مصطکی یک مثقال نبات [illegible] جوارش [illegible] خفقان
[illegible] معده [illegible] صفت قاقله [illegible] کبابه
و [illegible] دار چینی از هر یک چهار درم [illegible] قرنفل زعفران از هر یک ده درم [illegible] مشک یک درم کوفته
و بیخته

۲۴۳ و بیخته بعسل برهیشند شربتی یک مثقال جوارش [illegible] سردی معده [illegible] را نافع بود و بلغم را دفع کند و آب
[illegible] صفت [illegible] یک مثقال [illegible] سفید [illegible] آرد [illegible]
[illegible] سنگ [illegible] جوارش مصطکی سردی جگر و معده را نافع بود و بلغم را دفع کند و آب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سه مثقال [illegible] سفید [illegible] درم [illegible]
سنگ [illegible] جوارش [illegible] همه اعضا را قوت دهد [illegible]
[illegible] را قوت دهد [illegible]
[illegible] را نافع بود [illegible]
[illegible] جوارش [illegible] صفت سنبل قاقله سلیخه دار چینی دار فلفل
[illegible] قرنفل [illegible] زنجبیل فلفل سیاه [illegible] زعفران از هر یک
ده درم مصطکی پنج درم [illegible] سفید [illegible] کوفته و بیخته [illegible] عسل برهیشند شربتی ده مثقال
یا سه مثقال [illegible] طعام [illegible] جوارش [illegible]
[illegible] را بگشاید صفت [illegible] زنجبیل فلفل سفید از هر یک ده درم
[illegible] از هر یک ده مثقال [illegible]
[illegible] ده درم [illegible] سه درم [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] برهیشند شربتی پنج درم [illegible] ده مثقال
مثقال با آب گرم جوارش مشک خفقان [illegible] را نافع باشد [illegible] صفت [illegible] قاقله زنجبیل
دار فلفل فلفل سیاه از هر یک ده درم مشک [illegible] نیم مثقال [illegible] سفید شصت درم کوفته و بیخته بعسل برهیشند
جوارش [illegible] صفت [illegible] ده درم [illegible] هشت
درم طباشیر سفید [illegible] از هر یک چهار درم [illegible] هفت درم [illegible] درم [illegible]
ده درم [illegible] ده درم [illegible] زعفران [illegible] از هر یک پنج درم
قرنفل چهار درم [illegible] برهیشند شربتی ده درم جوارش [illegible] صفت
[illegible] زنجبیل [illegible] از هر یک [illegible] ده درم
قرنفل [illegible] از هر یک پنج درم [illegible] کوفته و بیخته بعسل برهیشند شربتی سه درم جوارش [illegible] طعام
هضم کند و اشتها [illegible] صفت [illegible]
[illegible] سنبل [illegible] از هر یک ده درم [illegible] الملک [illegible]
[illegible] از هر یک چهار درم [illegible] از هر یک سه درم [illegible] دار چینی [illegible] از هر یک
پنج درم [illegible] سیاه [illegible] از هر یک بیست درم [illegible] ده [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته
برهیشند [illegible] جوارش طباشیر [illegible] را نافع باشد صفت طباشیر سفید [illegible]

تنبیه [illegible] ده درم

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بلاب حب سازند حب هليله [illegible] نافع باشد يكدرم سقمونيا ورق گل سرخ كوفته وبيخته با آب حب سازند

حب كه از [illegible] مجربست ايارج فيقرا وتربد سفيد وغاريقون از هريك يكدرم شحم حنظل حب النيل [illegible]

از هريك [illegible] نيم اسطوخودوس [illegible] از هريك [illegible] كتيرا [illegible] كوفته وبيخته با آب حب سازند حب نافع

ايارج فيقرا تربد سفيد غاريقون از هريك [illegible] اسطوخودوس [illegible] از هريك نيم درم شحم

حنظل مصطكي از هريك [illegible] حب سازند حب استسقا تربد سفيد يكدرم [illegible]

[illegible]

مانكي نيم غاريقون چهار دانگ [illegible] حب سازند حب كه نافع است [illegible]

[illegible] يكدرم [illegible] با آب خالص حب سازند حب ديگر [illegible]

[illegible] صفت [illegible] از هريك نيم درم [illegible]

چهار دانگ شحم حنظل [illegible] با آب حب سازند حب ديگر [illegible] نافع باشد صفت شحم حنظل

[illegible] از هريك [illegible] حب سازند [illegible]

حب [illegible] صفت [illegible] تربد سفيد از هريك [illegible]

درم [illegible] هليله [illegible] از هريك [illegible] سقمونيا از هريك يكدرم [illegible]

نيم با آب [illegible] حب سازند حب [illegible]

نافع باشد صفت [illegible] سقمونيا از هريك [illegible]

[illegible]

صمغ و مثقال انزروت ملکی آب حب سازند حب کرفتنی سقمونیا و صفرا دفع را نافع باشد صفت
هلیله شش درم پوست بلیله آمله مصطکی از هر یک هفت درم ایارج فیقرا پنج درم شاه تره
سقمونیا مطبوخ افتیمون از هر یک سه درم تخم کرفس نیم درم غاریقون چهار درم کوفته و بیخته باب کاسنی
حب سازند شربتی سه درم حب النجاح صمغ عربی نشاسته کتیرا از هر یک سه درم مغز بادام مغز تخم خیار
از هر یک دو درم مغز بادام مقشر و خشخاش سفید از هر یک چهار درم شکر طبرزد نایند از هر یک هفت درم
کوفته و بیخته بلعاب بزر قطونا حب سازند و اکر سرفه بلغمی باشد رب السوس و صمغ شش از هر یک چهار
درم اضافه نمایند حب السعال دیکر که نافع است السعال الحار الکائن عن الحراره والیبوسه نزول و نفث دم و خشکی سینه را نافع
باشد و سرفه خشک را دفع کند صفت نشاسته صمغ عربی رب السوس خشخاش سفید انیسون شکر طبرزد
کوفته و بیخته بلعاب به دانه حب سازند هر یک مقدار نخودی حب السعال بارد مغز بادام تخم خیار بی صمغ
عربی نشاسته خشخاش سفید از هر یک یک درم رب السوس دو درم کتیرا سه درم بلعاب بزر قطونا حب سازند
حب السعال الحار بوست خشخاش پانزده درم بنفشه تخم کرفس رب السوس مغز بادام شکر طبرزد کوفته و بیخته
بآب حب سازند حب السعال دیکر سرفه خشک را نافع باشد صفت نشاسته صمغ عربی رب السوس تخم
خیار تخم خطمی کتیرا کوفته و بیخته بلعاب بهدانه حب سازند حب السعال مدقوق و مسلول را نافع باشد
و سرفه کرم و خشک را ببرد صفت صمغ عربی کتیرا مغز بادام تخم خطمی رب السوس خشخاش تخم خرفه تخم
سفید از هر یک سه درم مغز بادام با انار مقشر تخم کدو از هر یک پنج درم بلعاب بزر قطونا حب سازند حب دیکر
که سینه را پاک کند و اورام و حرارت و سرفه بلغمی را نافع باشد صفت مغز بادام تلخ بزر کتان کتیرا
از هر یک دو درم کتیرا و صمغ عربی و اصل السوس و رب السوس از هر یک پنج درم نایند و عسل از هر یک چهار
درم بآب نارنج سرشته حب سازند حب المسک که در دفع ضعف دل و خفقان نافع است صفت دارچینی قرنفل
زنجبیل قرنفل قاقله از هر یک درمی کافور صندل سفید از هر یک دو درم زعفران نیم درم مشک کافور از هر یک
دانکی کوفته و بیخته بعسل حب سازند حب کرمهی خاصیت دارد تا ملح نمک بلعاب قرنفل و ابزیان و خولنجان و نعناع
از هر یک درمی مشک دو دانک بوست ترنج کبابه و بسباسه از هر یک مثقال سعد دو درم بعسل حب سازند
حب الکلیه که جهت منفعت دارد صفت مشک قرنفل قرفه جوز بوا سعد سنبل بوست ترنج عود خام کبابه
کوفته با عسل زر حب سازند مقدار یک نخود بلبلی و بسباسه حب انار دو درهم حاج حب دیکر که جهت
سنبل بیاز و رازیانه بیخ ببو صفت بوست ترنج هر یک جوز بوا زنجبیل کبابه و بسباسه سعد از هر یک پنج درم مشک
زر باد و دانه هیل از هر یک نیم درم مصطکی سعد سفید سه درم بآب سیب شیرین ملکی بعسل حب سازند
حب که جهت ملاحت ... کبابه چینی قرنفل قرفه دانه هیل از هر یک دو درم مشک ملکی نیم درم عود یک درم کوفته و بیخته
کرم صمغ عربی منفعت باشد سرشته حب سازند حب نقل نافع خوبی زنجبیل زرد باز دارد صفت هلیله
سیاه بوست هلیله کابلی بوست بلیله آمله مقشر از هر یک دو درم مرجان کهربا از هر یک درمی مقل ازرق درق
اصفهان حل کنند و ما ربعا سرشته و کرفته آن بر ریزند شربتی دو درم حب کرمهی خاصیت دارد صفت هلیله کابلی

بوزن ...

برابر کوفته و بیختن کاه صبر درم کهربا و مثقال مقل ارزق باب حل کنند و با دیکر ادویه کوفته و بیخته بآب سرشته حب
سازند شربتی دو درم حب مسک ملینت بدنه و دفع نزلات بارده را صفت هلیله سیاه دو درم بادرنجبویه
پوست انار ترش و حب الآس دو درم تخم ریحان درمی کوفته و بیخته بآب و رباب مورد عربی حب سازند
شربتی دو درم بآب مورد بخورند و از عقب آن یک دو آب سیب بازخورند حب دیکر که اسهال صفرا بازدارد
حب دیکر مازو و زرشک و بیح انیسون سماق کوفته و بیخته حب سازند هر یک مقابل نخودی شربتی سه حب
تا پنج حب صبر زرد حب الزمن اسهال کهنه و مزمن را نافع باشد که هر حاجت حبه باشد صفت حب ببن شش
انار ترش سماق نانخواه و زیره آب سیاه کنند کیک کرفتهای بآب حب سازند شربتی دو درم جمیع کرده با حب شکم بر بندد
صفت انیسون یک درم اقاقیا دو درم کلنار سماق حب الآس از هر یک چهار درم کوفته و بیخته باب کرفتنی برفته
جامع باشد شربتی یک مثقال حب نخود نخود تمام آورد و در بطول النزول الزکام و اما صفت عود خام قرنفل
کبابه فلفل از هر یک سه درم زعفران نیم درم با الکو شش درم در بابونه باهم مرزنجوش از هر یک یک درم کوفته
و بیخته بآب سیب مغزیجاب آورند و هر شب شش حب سازند هر یک مقدار نخودی حب دیکر که سکر و اطلاق است صفت
مصطکی حب الغار ... زعفران فلفل قرنفل جند بیدستر سنبل صفوی قاقله از هر یک مثقال مشک
دانکی انیسون یک مثقال نیم بکلاب حب سازند شربتی یکدرم حب قوقایا امراض مهلکه خبیثه و اسهال را نافع است
و طبع را نرم کند صفت صبر سقمونیا بنفشه تربد کوفته سورنجان حنظل خشک اهلیلج الملک از هر یک
کلی ایارج ده ده درم بسد بکلاب خمیر سازند تا بر بطلی آید و بکار آید و شکر سرخ پنج درم بنفشه با بادام ده درم
روغن کنجد ده درم آنکاه نیم پنج درم اضافه نمایند و نیم کرم حقنه کنند حقنه لینه دیکر اسپغول ده درم اصل السوس ده درم
سپستان سی عدد کتان پوست پیه و خطمی و بابونه از هر یک پنج درم با سبوس یک کف جملة در آب بجوشانند تا پیکی
آید و صاف کنند و ده درم لعاب بزرقطونا و بنفشه درم روغن بنفشه بادام و ده درم آنکاه و ده درم جوز
ارمنی و یکدرم نمک اضافه نمایند و بیست درم شکر سرخ در آب حل کنند و بعد از آن تریاق حقنه سازند حقنه
بزرک اهلیلج سناء بنفشه سپستان خطمی بابونه اکلیل الملک خشک شبت سبوس کندم از هر یک یک کف
چنانکه رسم است و بکلاب ده درم نایند و ده درم بوره ارمنی و یکدرم نمک هندی و با آن ده درم روغن شیرج
بجهت اضافه کنند نیم کرم استعمال نمایند حقنه حاده تخم حنظل انیسون سنا اهلیلج از هر یک درمی قرنفل یک کف
بدینها وبکلاب و بیست درم شکر سرخ و ده درم روغن بابونه اضافه نمایند و استعمال کنند حقنه دیکر اهلیلج
بلیلج بکلاب ده ده درم بنفشه و بابونه و ایرسا ملینه از نافع کند صفت هلیله زرد کت ملح هندی و باینه ترنج کوفته
حنظل از هر یک کف انیسون عدد عناب سپستان از هر یک سی دانه سبوس کندم برک چغندر برک کرنب شبت
سداب از هر یک دسته سبکینج مقل جاوشیر از هر یک سه درم مغز تخم کاجیره حقنه بیست درم به بیرند بکلاب
چنانکه رسم است و یکدرم نمک هندی و ده دانک حب نیل بیدستر درم تخم حنظل و ده درم آنکاه و بیست درم
شکر سرخ اضافه کنند و استعمال نمایند حقنه دیکر از جهت قولنج و امراض بلغمی را نافع باشد صفت سنا و تربد ... درم
شبت بابونه کافشه نیم کوفته و بنفشه بخیر کرفته از هر یک کمی بسیار و شان بادرنجبویه ... تنطوس انفع ارزیک

ده درم شکر تیغی پانزده درم آبکامه ده مثقال آب برگ چغندر روغن زیت از هر یک ده درم نمک و بوره ارمنی
از هر یک نیم درم بعد از پختن حقنه عمل نماید حقنه دیگر نوع دیگر برای اسهال صفت سنامکی پنج مثقال گاوزبان خشک
شبت از هر یک سه درم [illegible] افتیمون بنفشه خیارشنبر از هر یک ده درم بابونه سبوس گندم خطمی از هر یک یک
کف [illegible] روغن زیت [illegible] شکر سرخ آب برگ چغندر از هر یک ده مثقال آبکامه [illegible]
آفتابی از هر یک ده درم [illegible] بجوشانند [illegible] حقنه دیگر [illegible]
[illegible] صفت [illegible] از هر یک چهل مثقال تخم [illegible]
[illegible] سوخته [illegible] از هر یک یکدرم
[illegible] استعمال نماید حقنه دیگر [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] از هر یک سی مثقال [illegible] از هر یک نیم درم زعفران
[illegible] از هر یک یکدرم [illegible] تخم [illegible] و استعمال نمایند

باب الخاء

خاء خضاب [illegible] نافع باشد [illegible]
بود صفت [illegible] زنجبیل ده درم [illegible] زعفران از هر یک یک مثقال [illegible]
[illegible] از هر یک نیم درم دارچینی [illegible] از هر یک [illegible] مشک و زعفران [illegible]
[illegible] و مکرر [illegible]
[illegible] مشک و زعفران [illegible] خضاب [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] چهار درم [illegible] روغن زیت
[illegible] بکوبند [illegible] بر سر بمالند [illegible]
بشویند خضاب دیگر وسمه چهار درم حنا پنج درم کوفته و بیخته [illegible] بر سر بمالند و شب بماند
و صبح با آب گرم بشویند خضاب دیگر گل شقایق ده درم [illegible] از هر یک پنج درم کوفته و بیخته
[illegible] استعمال کنند خضاب دیگر [illegible]
[illegible] روغن زیت [illegible] سوخته [illegible] درم [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم [illegible] از هر یک [illegible] ده درم کوفته و بیخته با آب گرم بر سر
[illegible] خضاب دیگر [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته با آب گرم بر سر [illegible] خضاب کنند خضاب دیگر حنا چهار درم وسمه هشت درم [illegible]
[illegible] از هر یک سه درم کوفته و بیخته
با آب گرم بر سر [illegible] و استعمال نماید خضاب دیگر [illegible] با روغن زیت [illegible] کنند و استعمال نمایند
[illegible] خضاب [illegible] **باب الدال** [illegible]
[illegible] سفید [illegible] نافع [illegible] کنند
[illegible] استعمال نماید [illegible] سفید شده باشد سفید [illegible] صفت [illegible]

[illegible]

[illegible] زنجبیل
[illegible] مثقال [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] زعفران [illegible]
[illegible] صفت [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] سنبل الطیب [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible] باشد
[illegible] استعمال نماید [illegible] یکدرم [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible] ابریشم [illegible]
[illegible] یکدرم [illegible] زعفران یکدرم [illegible]
[illegible] نافع
صفت [illegible] از هر یک [illegible] مشک [illegible]
از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible] یک مثقال [illegible] کنند [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] مشک [illegible]
[illegible] صفت [illegible] زنجبیل از هر یک [illegible]
[illegible] مشک از هر یک [illegible] سنبل از هر یک
[illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم [illegible]
کوفته و بیخته [illegible] یک مثقال [illegible] صفت
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته
و بیخته [illegible] یکدرم [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت زعفران [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] از هر یک چهار درم سنبل [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک سه درم [illegible] پنج درم [illegible]
کوفته و بیخته [illegible] یکدرم [illegible]
صفت زعفران [illegible] سنبل از هر یک [illegible] از هر یک یکدرم کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] یک مثقال [illegible] دارچینی از هر یک

٢٧٤

یک مثقال ورق کاسنی و مرزنگوش ده مثقال سپستان ده عدد عناب ده عدد معجون الکبریت امراض بلغمی و سوداوی
و نسیان و کهن و نافع نقرس و عرق النسا و بلغمی و صرع البلغ را نافع باشد و سنگ گرده و مثانه ریزاند و منفعت [illegible]
سیر جیره انیسون و [illegible] معجون العاج را نافع کند و انجیر [illegible] نافع باشد صفت
کرده [illegible] سفید [illegible] سه دانگ [illegible] هشت درم [illegible] از هر یک ده درم
انیسون زعفران از هر یک ده درم [illegible] سفید [illegible] کوفته و بیخته بعسل [illegible] کنند شربتی
یک مثقال [illegible] نافع باشد صفت [illegible] اسپند [illegible] از هر یک سی درم [illegible]
[illegible] زعفران زنجبیل از هر یک ده درم کوفته و بیخته بعسل بسرشند
شربت ده درم معجون الحلتیت [illegible] نافع باشد جهت [illegible]
[illegible] نافع باشد و انجیر [illegible] حلتیت صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته بعسل بسرشند شربتی [illegible] معجون الانیسون [illegible]
بلغمی را نافع باشد صفت [illegible] خشک کرده یکدرم [illegible]
[illegible] از هر یک نیم درم [illegible] سفید از هر یک یکدرم کوفته و بیخته شربتی [illegible]
[illegible] معجون الزبد [illegible] بلغمی را نافع باشد صفت زنجبیل [illegible] از هر یک ده درم [illegible] سفید
[illegible] شربتی [illegible] مثقال معجون الترنجبین [illegible] آن [illegible] باشد نافع است
صفت ترنجبین [illegible] ده درم [illegible] بجوشانند [illegible] بجوشند [illegible]
[illegible] خشک [illegible] خشک کنند [illegible]
[illegible] خشک [illegible] خشک کنند [illegible]
[illegible] زنجبیل کوفته و بیخته [illegible] معجون البصل
[illegible] صفت [illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] معجون القرص [illegible]
نافع است صفت [illegible] ده درم [illegible] از هر یک
[illegible] ده درم شربتی [illegible] معجون الخلاطیف [illegible] نافع باشد
جهت [illegible] صفت [illegible] سفید [illegible]
[illegible] زعفران از هر یک ده درم [illegible] از هر یک سی درم [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته بعسل بسرشند [illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت خشخاش سفید با پوست [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] آب [illegible] کنند
و بعد

٢٧٥

و یک من شکر سفید [illegible] نافع باشد [illegible] صفت خشخاش سفید با پوست
خشخاش سیاه از هر یک ده مثقال [illegible] از هر یک پنج مثقال [illegible] ده درم آب [illegible]
بیست مثقال [illegible] سفید ده درم شربت [illegible]
است صفت [illegible] از هر یک [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] صفت [illegible] نافع [illegible]
[illegible] صفت [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] صفت [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] نافع است [illegible] صفت [illegible] ده درم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible] مثقال [illegible] از هر یک
[illegible] سفید [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] مثقال [illegible] باشد [illegible] از هر یک ده درم [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] خشخاش سیاه ده درم [illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] کنند [illegible] مثقال [illegible]

٢٧٦ طلا کند صفت خشخاش سیاه تخم کاهو از هر یک پنج درم بزر البنج ده مثقال بجوشانند و طلا کنند و باشد
بعد از آن ده مثقال از آن شکر باشد و اگر [illegible] کنند [illegible] اگر خواهند که [illegible]
هشیار شود سرکه کهنه [illegible] بدهند [illegible] برشند ماده عرق که نافع است از جهت [illegible]
و سعفه [illegible] صفت پوست هلیله زرد [illegible] درم سنبل [illegible] از هر یک ده درم افسنتین
یک درم نیم کوفته و بیخته [illegible] کوفته بر شند [illegible] ماده عرق که [illegible] زنان حامله را نافع
کند صفت مصطکی یک درم [illegible] نیم کوفته و بیخته بآب [illegible] درم [illegible] شد
ماده عرق که نافع است از جهت درد دندان که سبب آن حرارت باشد صفت [illegible]
[illegible] دندان [illegible] نافع باشد ماده عرق که نافع است از جهت درد دندان که سبب آن برودت
باشد [illegible] الاسنان خوانند صفت [illegible] فلفل [illegible] زنجبیل [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته بعسل برشند [illegible] ماده عرق که [illegible] صفت [illegible] فلفل
عاقرقرحا [illegible] زنجبیل [illegible] کوفته و بیخته بعسل برشند و استعمال نمایند ماده عرق
که درد دندان [illegible] نافع باشد صفت فلفل عاقرقرحا [illegible]
برشند [illegible] ماده عرق که [illegible] صفت کندر [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] برشند و استعمال نمایند ماده عرق که درد دندان را ساکن
کرداند عاقرقرحا [illegible] از هر یک سه درم [illegible] ده مثقال [illegible]
حبه سازند [illegible] باب الذال

باب الذال

ذرور [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] نافع است از جهت [illegible] چشم [illegible]
باشد صفت انزروت [illegible] از هر یک [illegible]
کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] انزروت [illegible] زعفران [illegible] از هر یک
[illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] ذرور [illegible] نافع باشد صفت املیلج [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم [illegible] درم [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] ذرور [illegible] نافع باشد
[illegible] کوفته [illegible]
[illegible] از هر یک ده درم کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible]
نافع باشد صفت [illegible] املیلج [illegible] از هر یک [illegible]
انزروت [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible]
[illegible] صفت [illegible] انزروت [illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته
ذرور سازند

٢٧٧ [illegible] صفت [illegible]
ذرور سازند ذرور [illegible] نافع باشد [illegible]
عاقرقرحا انزروت [illegible] کوفته و بیخته [illegible] و استعمال نمایند ذرور [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] که نافع است از جهت [illegible] چشم
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
سازند ذرور [illegible] از هر یک [illegible]
یکدرم کوفته و بیخته [illegible] سازند ذرور [illegible] که نافع است از جهت [illegible] صفت
املیلج [illegible] زعفران [illegible] از هر یک [illegible] استعمال نمایند
[illegible] از جهت [illegible] چشم اطفال را نافع باشد صفت انزروت [illegible] از هر یک ده درم [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible]
[illegible] مثقال [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] انزروت [illegible] مثقال [illegible] کوفته و بیخته [illegible] سازند ذرور [illegible] نافع
[illegible] درم [illegible] سوخته [illegible] از هر یک [illegible] درم [illegible]
از هر یک [illegible] سوخته [illegible] استعمال نمایند ذرور [illegible] نافع است
از جهت [illegible] چشم [illegible] صفت [illegible] سوخته [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] سازند ذرور [illegible] نافع
باشد صفت انزروت [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] خاصیت
[illegible] صفت انزروت [illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته
ذرور سازند ذرور [illegible]
[illegible] صفت انزروت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند ذرور [illegible] که نافع است از جهت [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] ذرور [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] سوخته [illegible] املیلج [illegible] کوفته [illegible] ذرور [illegible]
ذرور [illegible] خاصیت [illegible] صفت [illegible] سوخته از هر یک [illegible] کوفته
و بیخته [illegible] ذرور [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]

باب الزاء

روغن حنی شود **باب الزاء** روغن قسط [illegible] و ملین و مقوی جگر و سپرز و اسهال برده و سیلابهی مری را نگاه دارد ۲۷۸

و اضطراب [illegible] صفت قسط ده درم [illegible] انجره یک سه درم [illegible] چاره درم [illegible]

ده درم و نیم شراب کهنه سه درم روغن زیت پنجاه درم قسط [illegible] کوفته کرده در شراب بخیسانند

یکشب و علی الصباح بجوشانند تا [illegible] روغن زیت [illegible] بریزند و چندانی بجوشانند که شراب

برود و روغن بماند [illegible] صاف کنند [illegible] دهانی کرانتر [illegible] باشد

روغن قسط [illegible] و [illegible] نافع باشد صفت قسط [illegible]

سنبل [illegible] انجره یک [illegible] بخیسانند یک شب [illegible]

[illegible] ده درم [illegible] انجره یک نیم کوفته کرده [illegible] آب [illegible]

[illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن بماند روغن قسط [illegible] نافع باشد [illegible]

[illegible] صفت قسط [illegible] سه درم [illegible]

[illegible] کوفته کنند [illegible] بخیسانند یکشبانروز [illegible] بجوشانند [illegible]

روغن زیت [illegible] بجوشانند تا روغن بماند روغن قسط [illegible] نافع باشد

[illegible] صفت [illegible] انجره یک ده درم [illegible]

[illegible] انجره یک [illegible] نیم کوفته [illegible] در آب

بجوشانند [illegible] روغن [illegible] بجوشانند که آب برود

و روغن بماند روغن [illegible] صفت [illegible] روغن [illegible]

[illegible] روغن [illegible] صفت [illegible]

[illegible] روغن [illegible] آفتاب [illegible]

روغن [illegible] صفت قسط ده درم [illegible]

[illegible] ده درم [illegible] کوفته کرده [illegible] شراب کهنه [illegible]

[illegible] روغن [illegible] تا شراب برود و روغن بماند [illegible]

روغن ده درم [illegible] روغن [illegible]

[illegible] صفت [illegible] انجره یک ده درم [illegible] انجره یک نیم

[illegible] روغن [illegible] کنند [illegible]

کوفته [illegible] آفتاب [illegible] روغن [illegible]

روغن [illegible] صفت [illegible] کوفته [illegible] کنند و بجوشانند

[illegible] تا تمام [illegible] بجوشانند که تمام [illegible] روغن [illegible]

[illegible] روغن [illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible]

[illegible] انجره یک ده درم [illegible] انجره یک نیم [illegible]

[illegible]

---

۲۷۹ [illegible] انجره یک سه درم [illegible] چون [illegible]

[illegible] انجره یک چهار درم [illegible] نیم کوفته [illegible] بخیسانند [illegible] یکشبانروز [illegible] بجوشانند تا [illegible]

[illegible] درم روغن [illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن [illegible]

[illegible] روغن [illegible] روغن زیت [illegible] روغن [illegible]

باشد [illegible] صفت آب [illegible] روغن [illegible] بجوشانند تا آب

برود و روغن بماند روغن [illegible] نافع باشد [illegible] مثقال [illegible]

بجوشانند [illegible] روغن [illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن بماند روغن [illegible]

[illegible] نافع باشد صفت [illegible] بجوشانند [illegible]

[illegible] روغن [illegible] بجوشانند تا آب برود [illegible]

بماند [illegible] روغن [illegible] نافع باشد [illegible]

[illegible] آب [illegible] روغن [illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن بماند روغن [illegible]

[illegible] صفت [illegible] روغن زیت [illegible] آفتاب [illegible]

روغن [illegible] باشد [illegible] صفت روغن [illegible] ده درم [illegible]

[illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن بماند [illegible] روغن [illegible]

[illegible] صفت [illegible] انجره یک [illegible] روغن بادام [illegible]

[illegible] بجوشانند تا روغن بماند [illegible] روغن [illegible]

[illegible] صفت روغن زیت پنجاه درم [illegible] ده درم [illegible]

[illegible] آب [illegible] بجوشد [illegible]

[illegible] صفت [illegible] آب [illegible] روغن زیت [illegible]

بجوشانند تا [illegible] آب برود و روغن بماند [illegible] روغن [illegible]

[illegible] صفت [illegible] انجره یک [illegible]

[illegible] روغن [illegible] ده درم [illegible]

[illegible] روغن [illegible]

[illegible] صفت [illegible]

[illegible] آب [illegible] بجوشانند تا آب برود و روغن بماند [illegible]

[illegible] روغن [illegible] صفت

[illegible] درم [illegible]

[illegible] کنند [illegible]

[illegible] روغن [illegible]

موی را سیاه کند و موی القتا و مانند آن ... نافع باشد صفت بری که صفا کمهار که در روغن آب بجوشانند
تا بغین آید بانیمی روغن کنجد بجوشانند تا روغن بماند روغن آمله موی را سیاه کند و تقویت کرداند صفت آمله
مقشر ... پنج صنوبر ... کوفته در آب ... تا مهرا شود طلا کند و همچنان روغن
... بجوشانند تا روغن بماند روغن بنفشه ... صفت ...
... پنج ...
... کوفته ... در هر یک ده درم ... کند ...
... جدا کنند ... روغن ... بماند
تا نرم شود نگاه دارند روغن ... صفت ... تخم سپندان

[illegible]

۱۸۱ صفت روغن ... عقرب ... تخم کرفس ... از هر یک ده مثقال درم ... بجوشانند ...
... بجوشانند تا ... شود ... نافع باشد ...
... روغن بماند ... صفت ... کند تا روغن ... بجوشانند تا آب
برود و روغن بماند روغن ناردین ... صفت
... شیشه کرده ...
... کند ... شیشه را
... شیشه کند ...
روغن ... روغن عقرب سنگ ... صفت روغن ...

صفت الزام

[illegible]

سفید شقاقل لسان العصافیر از هر یک پنجدرم سعد القاقله بزیان کزبره خشک لحب مقشر کاو سومین
... کتیرا از هر یکی ده مثقال عنبر اشهب دو مثقال مشک خالص نیم مثقال ...
... عسل ... معجون سازند ... مزاج دو مثقال ... ده درم شیر
... شکر ... بیاشامند ... پنجدرم ... ماء العسل بیاشامند

باب الشین

... پنجدرم ... بیاشامند **باب الشین** ... سعال ...
ما شتهاء طعام ... بکشاید **صفت** ... از پوست ... پاک کنند ... بجوشانند
تا ... بیفکنند ... بجوشانند تا بقوام آید ...
... از هر یکی چهار درم ... از هر یک سه درم
... سفید ... شربت چهار مثقال تا هفت ... **سکنجبین** ... دو درم ... مثقال ...
... بلغمی ... حار ... جگر بگشاید ... تحلیل ... تا نافع باشد
... **صفت** ... از هر یک یکدرم ...
... از هر یک شش درم زعفران ... بجوشانند ...
... استعمال نمایند شربتی ... **سکنجبین** ... نافع باشد
... بهای ... جگر گرم را نافع باشد ... **صفت** ... سفید ...
... شکر ... بجوشانند تا بقوام آید ... **سکنجبین**
... سده جگر بگشاید ... استسقا ... نافع باشد ... **صفت** ... بیخ
... از هر یک پنجدرم ... شکر ... بجوشانند
... تا بقوام آورند ... **سکنجبین** ... سده جگر
بگشاید ... نافع باشد **صفت** تخم کاسنی ... تخم کشوث تخم کرفس
از هر یک پنجدرم پوست بیخ ... بیخ کرفس از هر یک ده درم ... شکر ... چنانکه ذکر رفت
... بقوام آورند **سکنجبین** ... که ... باشد ... **صفت** تخم کاسنی
... تخم کشوث از هر یک ده درم ... پنجدرم ...
... آب ... زعفران ... تا ...
... بجوشانند تا بقوام آید شربت ... درم ... **سکنجبین**
... **سکنجبین** ... جگر ... بگشاید ... **صفت** ... چینی ...
... سفید ... تخم کاسنی ... از هر یک ... پنجدرم ... ده
آب ... ده درم ... بگیرند ... شکر ... چنانکه ذکر رفت
بجوشانند و بقوام آورند **سکنجبین** ... سده جگر بگشاید ... نافع باشد **صفت**
تخم کاسنی ... تخم کرفس از هر یک سه درم ... پنجدرم پوست بیخ کاسنی پوست بیخ ... از هر یک

صفت

صفت ده درم ... نیم کوفته ... آب ... شکر ... بجوشانند ...
نیک بقوام آورند **سکنجبین** ... جگر ... گرم ... **صفت** آب انار
... بجوشانند تا بقوام آید ... **سکنجبین** ...
... جگر ... اشتهای طعام آورد ... جگر بگشاید ... **صفت**
آب ... بجوشانند و بقوام آورند ...
سکنجبین ... **صفت** آب ... مثقال ... و گلاب ... از هر یک ...
... سفید ... بجوشانند تا بقوام آورند **سکنجبین** ... نافع باشد **صفت** ...
... پوست بیخ ... تخم کاسنی از هر یک ده درم ...
... شکر ... بجوشانند ... بقوام آورند **سکنجبین** ... صفرا ...
... نافع باشد **صفت** ... گلاب از هر یک ...
... درم ... **صفت** ... بجوشانند ...
بقوام آورند **سکنجبین** افتیمونی ... نافع باشد **صفت** افتیمون ده درم ...
... سفید از هر یک ... تخم کاسنی از هر یک پنجدرم ...
از هر یک چهار درم تخم ... سفید ...
از هر یک سه درم ... آب ... بجوشانند ... بقوام
آورند **سکنجبین** افتیمون ... از هر یک پنجدرم افتیمون ...
... از هر یک ده درم ... بجوشانند بقوام آورند **سکنجبین** ...
استسقا ... جگر را نافع بود ... **صفت** ... پوست بیخ ...
بیخ ... تخم کاسنی ... پوست بیخ ... از هر یک ده درم تخم کشوث
تخم کرفس پوست بیخ ... از هر یک ... درم ... بجوشانند ... بقوام
آورند **سکنجبین** عنصلی ... نافع باشد **صفت** ... عنصل ... سرکه ...
... بجوشانند تا بقوام آید **سکنجبین** عنصلی ... استسقا ...
... نافع باشد ... **صفت** ... عنصل ...
... از هر یک ... تخم کرفس ... از هر یک
پنجدرم ... نیم کوفته ... سرکه عنصلی ... بیفکنند ...
... نمایند ... استعمال نمایند ... **سرکه عنصلی** ...
صفت ... کنند ... بکار برند ...
... نمایند ... سرکه ... نمایند ...

٢٨٤ هند و نخواه ما بند که سفید بود سفوف [illegible] صفت [illegible] از هر یک سه درم
کشنیز خشک ده درم [illegible] از هر یک [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] سفوف [illegible] خفقان [illegible] صفت [illegible] از هر یک
[illegible] ده درم کوفته و بیخته شربتی [illegible] سفوف [illegible]
[illegible] صفت [illegible] از هر یک [illegible] سه درم [illegible]
[illegible] شربتی [illegible] سفوف [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سفوف [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته شربتی سه درم [illegible]
[illegible] سفوف [illegible] صفت [illegible] از هر یک سه درم [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته شربتی سه درم سفوف [illegible]

[illegible]

[illegible]

۲۸۶ وقت دیگر صفت قرص [illegible] معمول حال اسارون مصطکی هلیله کابلی زنجبیل نارمشک نیزه کرمانی [illegible]
اسقیل [illegible] زنجبیل [illegible] از هر یک یکدرم نبات شش درم [illegible] شربتی یکدرم
تا سه درم سفوف [illegible] سعد [illegible] بحکم [illegible] صفت [illegible] حب الآس [illegible] مصطکی
[illegible] پوست انار از هر یک چهار درم زنجبیل کندر از هر یک یکدرم نبات [illegible] درم شربتی سه مثقال
یکهفته [illegible] سفوف کبابه [illegible] ورق گل سرخ [illegible] از هر یک یکدرم [illegible] طباشیر
صندل سفید نشاسته صمغ عربی از هر یک یکدرم [illegible] مثقال تخم خرفه [illegible] زعفران [illegible]
بجیفتر سفوف [illegible] سفوف [illegible] صفت تخم کرفس قطر اسالیون [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] سه درم [illegible] شربتی [illegible]
سفوف [illegible] صفت گل سرخ هشت درم [illegible] سنبل مصطکی [illegible]
[illegible] مقل [illegible] از هر یک یکدرم [illegible] زعفران
یکدرم شربتی [illegible] سفوف کمر [illegible] استعمال [illegible]
[illegible] صفت ورق گل سرخ ده درم طباشیر [illegible]
سماق تخم حماض [illegible] سفید از هر یک پنجدرم صندل سفید ده درم
[illegible] یکدرم شربتی سه درم [illegible] سفوف [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کندر بجیفتر شربتی سه درم [illegible]
[illegible] سماق سفوف [illegible] نافع باشد صفت [illegible] هفت
درم [illegible] از هر یک ده درم [illegible] سفید [illegible] درم [illegible]
درم سفوف حجر الیهود [illegible] صفت مغز تخم خیارین مغز تخم
خربزه از هر یک پنجدرم [illegible] چهار درم حجر الیهود [illegible] از هر یک سه درم تخم کرفس سیاه [illegible]
فطر اسالیون از هر یک یکدرم صمغ عربی [illegible] از هر یک [illegible] بجیفتر شربتی [illegible]
[illegible] سفوف حجر الیهود [illegible] صفت [illegible] تخم [illegible] مغز تخم خیارین مغز تخم خربزه
از هر یک چهار درم سیاه [illegible] صمغ عربی نشاسته [illegible] از هر یک سه درم حجر الیهود شش
درم [illegible] سفید [illegible] کوفته بجیفتر شربتی [illegible] سفوف [illegible] تخم [illegible]
صفت شاه بلوط سه درم [illegible] پوست انار از هر یک چهار درم [illegible] شش درم حب الآس هفت
درم کوفته بجیفتر شربتی [illegible] سفوف [illegible] از هر یک [illegible] خشخاش ده درم تخم
خرفه پنجدرم زعفران [illegible] نبات [illegible] درم کوفته بجیفتر شربتی یکدرم سفوف [illegible]
[illegible] کند [illegible] اشتهای طعام [illegible] صفت [illegible] تخم کرفس [illegible] کرمانی [illegible]
از هر یک ده درم [illegible] سه درم [illegible] نبات [illegible] مثقال کوفته بجیفتر سفوف [illegible] سفوف [illegible]

کوفته

۲۸۷ [illegible] صفت طباشیر خشخاش [illegible] از هر یک یکدرم [illegible] سه درم کوفته بجیفتر شربتی
ده درم [illegible] خشخاش سفوف [illegible] سینه [illegible] نافع باشد صفت صمغ عربی
نشاسته کتیرا [illegible] خشخاش سفید تخم [illegible] تخم خطمی از هر یک [illegible] درم [illegible] سفید [illegible]
[illegible] طباشیر از هر یک سه درم [illegible] تخم [illegible] از هر یک پنجدرم مغز تخم خیارین مغز تخم کدو [illegible]
[illegible] از هر یک چهار درم [illegible] یکدرم کوفته بجیفتر شربتی [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] خشخاش [illegible] نافع باشد سفوف که [illegible] نافع کند [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت تخم کرفس [illegible] از هر یک ده درم [illegible] کرمانی سه درم [illegible] سعد اسارون [illegible]
[illegible] از هر یک یکدرم [illegible] کوفته بجیفتر شربتی [illegible] مثقال سفوف که اسهال [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
بریان کرده [illegible] از هر یک ده درم کتیرا [illegible] پنجدرم [illegible]
[illegible] از هر یک پنجدرم سماق سه درم کوفته
بجیفتر شربتی [illegible] سفوف [illegible] نافع باشد صفت [illegible] نشاسته تخم کرفس
از هر یک [illegible] صمغ عربی یکدرم [illegible] کوفته بجیفتر شربتی یکدرم [illegible] خشخاش
[illegible] سفوف [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible] طباشیر [illegible] تخم گل
صندل سفید [illegible] تخم حماض [illegible] پوست [illegible]
کوفته صمغ عربی بریان کرده سماق [illegible] پوست [illegible] از هر یک سه درم گل ارمنی [illegible] مصطکی
از هر یک یکدرم [illegible] کوفته بجیفتر [illegible]
[illegible] سفوف [illegible] تخم حماض [illegible] کتیرا [illegible]
کرده گل سرخ [illegible] شاه بلوط طباشیر از هر یک یکدرم سماق حب الآس از هر یک ده درم [illegible]
کوفته بجیفتر سفوف [illegible] سفوف [illegible] اسهال [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کرمانی سماق پوست [illegible] حب الآس مصطکی بلوط کتیرا [illegible] کوفته [illegible]
شربتی [illegible] سفوف [illegible] صفت [illegible]
[illegible] کرمانی [illegible] از هر یک [illegible] یکدرم کوفته بجیفتر سفوف
[illegible] سفوف [illegible] صفت حب الآس شاه بلوط [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] صمغ عربی یکدرم کوفته بجیفتر شربتی سه درم سفوف [illegible]
صفت صمغ عربی طباشیر گل ارمنی حب الآس از هر یک چهار درم [illegible] از هر یک یکدرم [illegible]
[illegible] از هر یک سه درم کوفته بجیفتر شربتی سه درم [illegible] خشخاش سفوف [illegible]
نافع باشد [illegible] صفت مغز تخم [illegible] مغز تخم خیارین مغز تخم کدو [illegible] خشخاش سفید از هر یک
ده درم نشاسته کتیرا [illegible] از هر یک سه درم [illegible] سفید ده درم [illegible] شربتی سه درم [illegible]

٢٨٨ بشراب خشخاش سفوف دیگر جهت منع اسهال کهنه که از ضعف معده بود انحرکیت بجهدهم نشاسته گل
تخم کاهو تخم خرفه انحرکیت سه درم صندل سفید یکدرم کوفته و بیخته شربت سه درم با آب انار ترش سفوف
کدانعالی مفاصل را سود دارد سورنجان ده درم سفوف نیا یکدرم چهار دانگ کبابه یکدرم قند سفید بیست درم
سفوف سورنجان سورنجان زنجبیل سنا مکی پوست هلیله زرد ربّ السوس زعفران مغز بادام محمود سقمونیا
دو درم سفوف جینی جهت زخم حلق چوب چینی دار فلفل سنبل الطیب درهاونی کرده در حلق پاشند سفوف دیگر
جهت سرفه و ضیق النفس ابرسا تخم کتان ربّ السوس صمغ عربی کثیرا بادیان بتهال با شیره سفوف جهت
قراقر معده کرویا انیسون بادیان تخم کرفس تخم سداب نانخواه تخم گشنیز حرف بابل هر یک برابر
شربت دو درم با سکنجبین سفوف نافع صفرا قی لیمو کثیرا تخم کاهو انیسون سماق انحرکیت ا را منسد
هلیله تخم سورنجان تخم خرفه زرشک انحرکیت ده درم سفوف دیگر حرف بابل درهم کرده اندر سه طبق قند یارنه
جو بیست کند و در وی بنوشند سفوف شونیز کهنه ده درم گشنیز ترکی کرده آنچه یک درم سلیمه کرده شربتی
درم با سکنجبین بنوشند مفاصل را سود دارد صفت سورنجان ده درم سفوفیا یکدرم و چهار دانگ کبابه یکدرم
قند سفید بیست درم کوفته و بیخته شربتی سه درم سفوف که بواسیر و اسهال و ضعیف و مقعد را نافع باشد صفت
تخم تره تیزک برشته کرده و تخم پودنه برشته و بزرقطونا انحرکیت سه درم تخم کرفس برشته کرده کلانی تخم انحرکیت
ده درم نیم صمغ عربی یکدرم کوفته و بیخته شربتی تره تیزک مینی بزرقطونا تخم مرو سفوف سازند سفوفی که نافع است
از جهت حرارت جگر و یرقان و نفث الدم و سل و جگر صفت بهدانه مقشر نشاسته مغز تخم خیار انحرکیت
چهار درم ورق گل سرخ گلنار لک مغسول سنبل الطیب ربّ السوس از هر یک یکدرم طباشیر نیم درم صمغ نیم دانگ
شربتی یکدرم با آب سفوفی که نافع است از جهت یرقان و درد جگر و سپرز صفت لک مغسول
یک مثقال طباشیر ده درم زعفران یکدرم ریوند چینی ملا کثیرا ده درم با شراب ترشی بدهند سفوفی
که معده را قوت دهد و اسهال را باز دارد صفت بلوط شاه بلوط مازو مویز آبرکتار انحرکیت ده درم کهربا
حب الآس صمغ عربی انحرکیت بیست درم کوفته و بیخته شربت سه مثقال سفوف دیگر که همین خاصیت
دارد صفت حب الآس تخم حماض انار ماز صمغ عربی انحرکیت سه درم حب الآس بلوط انحرکیت چهار درم
خشخاش سفید یکدرم کوفته و بیخته شربت مثقال سفوفی از جهت سرفه و نزال که سبب آن حرارت باشد
نفع دارد صفت بزرقطونا ده درم تخم خرفه سه درم کشنیز خشک یکدرم نیم شربت یک مثقال با شیرخشت
سفوف سازند سفوفی که نافع است از جهت نواق است الاسهال صفت تخم کرفس سعد زیره کرمانی سماق
کوفته و بیخته شربت یک مثقال سفوفی که نافع است از جهت ضعف معده که سبب آن حرارت باشد
صفت گل سرخ گلنار انحرکیت بیخ درم مورد ده درم زرشک ده درم طباشیر انحرکیت سه درم صندل یکدرم
زعفران کافور انحرکیت دو دانگ کوفته و بیخته شربت یک مثقال با شراب انار سفوفی که رنگ را سرخ کرداند
صفت زعفران و خشک ده درم زعفران سه درم قند سفید بیست درم کوفته و بیخته هر روز ده درم
سفوف سازند سفوفی که سده جگر بگشاید و طحال را نافع باشد صفت تخم کاسنی تخم کاهو انحرکیت بجهدهم

حب الفقد

٢٨٩ حب الفقد یکدرم و نیم کوفته و بیخته شربت سه درم با سکنجبین سفوفی که نافع است از جهت درد کلیه
که سبب آن برودت باشد صفت تخم سنبل زعفران حماما تخم کرفس شاخی کوفته و بیخته شربت سفوفی
که بقه و لاغری را صفت لک مغسول ده درم نانخواه تخم سداب زیره کرمانی انحرکیت چهار درم مرزنجوش
ایضا انحرکیت یکدرم کوفته و بیخته شربت هر روز یک مثقال با گلقند بنوشند سفوفی که همین خاصیت دارد
صفت لک مغسول سعد دو درم انحرکیت چهار دانگ مرزنگوش نیم درم نانخواه بادنجان سوخته ینا انحرکیت
ملا کثیرا کوفته و بیخته شربت ده درم سفوفی که قطع سیلان منی کند و برودت و انزال را نافع باشد صفت تخم سداب
سه درم زنجبیل سورنجان انحرکیت ده درم طباشیر کالا یکدرم و نیم کوفته و بیخته شربت دو دانگ ده درم
الان و عرق با آب بعد بدهند سفوفی که نافع است از جهت رفع کلیه نشان صفت کلخنیدم کافور
نشاسته کندر مغز تخم خربزه تخم کدو مغز تخم کدو ربّ السوس لک مغسول ریوند چینی مغز حب الصنوبر خشخاش
بزر البنج شادنج کوفته و بیخته شربت ده درم سفوفی که رنج کلیه نشان را تسکین دهد صفت بزر البنج ملا کثیرا
بزر البنج مغز تخم خیار سه درم تخم کاهو تخم خرفه انحرکیت یکدرم کوفته و بشراب خشخاش بنوشند سفوفی که لاغری
استرخا و زنان را نافع است صفت ماهی چینی سنبل الطیب انحرکیت سه درم شاه تره نانخواه زیره درمنه فلفل گرفس تخم
سنبل الطیب سعد انیسون انحرکیت یکدرم زرنباد ناسفته کهربا انحرکیت ده درم کوفته و بیخته شربت یکدرم
با آب گرم با شراب کهنه سفوف دیگر در آبستن سپیدی باشد نشاسته مالح و نبات انحرکیت یک مثقال ده شربت
سفوف سازند و شب چهار درم به العسل است کند آبستن شود بزرقطونا الکبریا انحرکیت با بنی کند انگور نانی
ملح دار زنان هفت نعت تمالی هر روز ده درم با ماء العسل بیاشامند و حبها ز زنان جامع دهد آبستن شود سفوفی
که بواسیر و حرارت البول را نافع باشد صفت مغز تخم خیار مغز تخم کدو تخم خربزه خشخاش نشاسته کتیرا ربّ
السوس انحرکیت سه درم بزر البنج ده درم قند سفید برابر همه شربت سه درم با شراب خشخاش سفوفی که قطع قی
نافع باشد صفت گل ارمنی صمغ عربی گلنار دم الاخوین کندر انحرکیت نیم درم کوفته و بیخته پایه درم ربّ به بنوشند
سفوفی که رق بلغم را نافع کند صفت کند ر مصطکی انحرکیت بجهدهم بوم هفت درم اسطوخودوس ده درم ترنجبیل
جوز بوا بسباسه سعد فقاح انحرکیت چهار درم پوست ترنج زرنباد انحرکیت ده درم گل سرخ شش درم سنبل
و مانند انحرکیت بجهدهم کوفته و بیخته سفوف سازند شربت سه درم سفوفی که شهوت طعام و شهوت مهیج زنان
حامله را نافع کند صفت انیسون تخم کرفس زیره کرمانی نانخواه انحرکیت ده درم نقل سفید ده درم و نیم ترنجبیل
بجهدهم کوفته و بیخته شربت هر صبح یک مثقال سفوفی که همین خاصیت دارد صفت مصطکی زیره کرمانی
نانخواه قاقله تخم شادی نبات بابونه کوفته و بیخته سفوف سازند سفوفی که وسلاخ که کرم معده را نافع
باشد صفت آب کاهو یخنی نیلوفر انحرکیت بحر بحیره بنفشه خیار عربی ترنجبیل مرزنجوش ساختر و مغز
بسیانند سفوفی که در وی بیخ و دهن چشم اطفال را نافع است صفت کندری مصطکی کندر انحرکیت یکدرم
سفیده زعفران مر انحرکیت نیم درم کوفته و بیخته کحل الجواهر سازند مغز تخم بادام بیخ زعفران انحرکیت بجهدهم
بیاشامند و بیخ یکانند سفوفی که سلاخ بلغمی و زیخی دهد را نافع باشد صفت حب مرکب و جعفر نیل

۲۹۰ نیم درم زعفران دارفلفل دار فلفل سفید از هر یک یکدرم کندش دو درم مشک نیم درم کوفته و بیخته با آب مرزنگوش

سرشته بیاید ... در بینی چکانند سعوطی که سکته و لقوه را نافع باشد صفت ... کلکلک با آب سداب ساییده

در بینی چکانند ... سعوطی که ... نافع باشد صفت ...

... سعوطی که ... دیگر

... صفت ... در بینی چکانند سعوطی که شقیقه را

نافع باشد صفت ... با ... آب مرزنگوش در بینی چکانند سعوطی که ... نافع باشد صفت

آب ... سعوطی ... در بینی چکانند ...

... صفت ... از هر یک ... آب

مرزنگوش در بینی چکانند سعوطی که ... را نافع بود صفت ... از هر یک یکدرم ...

... سعوطی که ... باشد صفت ...

... از هر یک ... سعوطی که ... نافع ... صفت ... از هر یک ...

... در بینی چکانند سعوطی که ... باشد صفت ...

... صفت ... از هر یک ... آب ...

... در بینی چکانند سعوطی که ... نافع باشد صفت ...

... سعوطی که ... نافع باشد صفت ... از هر یک ...

... سنونی که ... نافع باشد صفت ...

... از هر یک ... سنونی که ...

... سنونی که ... باشد صفت ...

... سنونی که ... نافع است ... صفت ... از هر یک ...

... از هر یک ... سنونی که ...

... سنونی که ... نافع ... صفت ...

... کوفته و بیخته ... سنونی که ... صفت ...

... نافع باشد صفت ...

۲۹۱ ... سنونی که ... دندان ... صفت ...

... از هر یک ... کوفته و بیخته ...

سنونی که ... صفت ...

... کوفته و بیخته ... سنونی که ...

... صفت ... از هر یک یکدرم ...

... سنونی که ... نافع باشد صفت ...

... کوفته و بیخته استعمال نمایند سنونی که ...

... از هر یک یکدرم ... کوفته و بیخته ... سنونی که

... صفت ... از هر یک ...

... کوفته و بیخته ... سنونی که ...

... نافع است ... صفت ... از هر یک ...

... از هر یک ... کوفته و بیخته استعمال نمایند سنونی که ... صفت

... از هر یک ... کوفته و بیخته ...

... سنونی که ... کوفته و بیخته استعمال نمایند سنونی که ...

... صفت ... از هر یک ...

... از هر یک ... کوفته و بیخته ... سنونی که ...

... صفت ... از هر یک ...

... سنونی که ... صفت ...

... صفت ... از هر یک ...

کوفته و بیخته استعمال نمایند سنونی که ... صفت ...

... از هر یک ...

... کوفته و بیخته ... سنونی که ... صفت ...

... سنونی که ... از هر یک ...

... صفت ...

... استعمال نمایند ...

١٩٢ کوفته و بیخته استعمال نمایند سفوفی که [illegible] را نافع بود و دهن [illegible] کند و بیخ دندان محکم سازد صفت شیاف
[illegible] شب یمانی [illegible] کوفته و بیخته
استعمال نمایند سفوفی که [illegible] دندان را نافع باشد [illegible] صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته استعمال نمایند سفوفی که [illegible] صفت بیخ [illegible]
[illegible] شب یمانی [illegible] کوفته و بیخته [illegible] نمایند سفوفی که [illegible]
[illegible] صفت [illegible] شب یمانی [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] سفوفی [illegible] را نافع باشد صفت
[illegible] شب یمانی [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] استعمال نمایند سفوفی [illegible] نافع باشد
[illegible] صفت [illegible] شب یمانی [illegible]
کوفته و بیخته استعمال نمایند باب الثامن شراب افسنتین [illegible] صفت [illegible]
[illegible] آب [illegible]
کنند و بقوام آرند شراب افسنتین [illegible]
[illegible] صفت افسنتین [illegible] آب [illegible]
[illegible] شراب افسنتین [illegible]
[illegible] آب [illegible] صاف کنند [illegible]
[illegible] شراب افسنتین [illegible]
[illegible] صفت [illegible] افسنتین [illegible]
[illegible] آب [illegible]
[illegible] بقوام آرند [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] آب [illegible] صاف کنند [illegible]
[illegible] کنند و بقوام آرند شراب [illegible] صفت آب
[illegible] آب [illegible]
[illegible] بقوام آید شراب [illegible]
[illegible] صفت آب انار [illegible]
[illegible] آب [illegible] صاف کنند [illegible]
بقوام آرند [illegible] شراب انار [illegible]
[illegible]

باب [illegible]

١٩٣ [illegible] شراب [illegible]
صفت انار [illegible] شراب [illegible] آب آن بگیرند [illegible]
[illegible] شراب [illegible] صفت [illegible]
[illegible] بقوام [illegible]
نمایند و شربت [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] آب [illegible]
[illegible] شربت [illegible]
[illegible] بقوام آرند [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
و آب آن بگیرند [illegible] بقوام آید شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] شربت [illegible]
[illegible] و آب آن بگیرند [illegible] بقوام آرند شراب ریباس [illegible]
نافع باشد [illegible] صفت ریباس [illegible]
[illegible] و آب آن بگیرند [illegible]
[illegible] بقوام آرند شراب [illegible]
[illegible] آب [illegible] شربت [illegible]
[illegible] صفت آن
[illegible] شراب نارنج [illegible] صفت
آب نارنج [illegible] شراب [illegible]
[illegible]
[illegible] آب [illegible] شربت [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible] بقوام آرند [illegible]
[illegible] شراب [illegible] صفت [illegible]
[illegible] آب [illegible]
[illegible] بقوام آید شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible]

اندر یک بیست درم تخم کشوث چهار درم بلیله کابلی زیان اندر یکی ده درم افتیمون [illegible] ترکهان [illegible] ۲۹۴
مجموع ناتمام [illegible] صاف کنند و یک ... قند بقوام آورند و [illegible] مثقال [illegible]
حل کنند شراب روفا [illegible] بلغمی را نافع باشد [illegible] را از اخلاط پاک کند [illegible]
صفت شراب [illegible] سپستان پنجاه دانه [illegible] سفید [illegible] چهار درم [illegible] هفت درم
تخم خطمی تخم خیارین [illegible] اصل السوس [illegible] هفت درم مجموع بجوشانند و بپالایند و یکمن
قند اضافه کنند و [illegible] شراب ترنجبین [illegible] نافع [illegible] میکند و [illegible]
[illegible] صفت ترنجبین [illegible] بجوشانند [illegible] بگیرند و بپالایند و یکمن قند اضافه
کنند بقوام آورند شراب [illegible] دهد خفقان گرم و جگر گرم را نافع باشد [illegible] صفت
[illegible] سفید [illegible] بیست مثقال [illegible] گلاب [illegible] یکبار [illegible]
[illegible] قند شربت بنهند شراب انجبار [illegible] را نافع بود [illegible] دهد [illegible]
[illegible] کند صفت انجبار [illegible] آب بنهند تا [illegible] سفید [illegible] آب بنهند
تا [illegible] آید [illegible] بالله [illegible] کنند [illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] الطیب [illegible] زعفران [illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] مثقال شراب بنفشه [illegible] صفات [illegible] جیشم [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] کند صفت [illegible] بنفشه [illegible] بجوشانند و بپالایند و یکمن
قند [illegible] بنفشه تازه باشد [illegible] بنفشه خشک [illegible] بجوشانند شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] بود صفت [illegible] بجوشانند
و یکمن قند شربت بنهند شراب عناب [illegible] سینه و سرفه [illegible] نافع باشد صفت
عناب [illegible] آب [illegible] بجوشانند و بپالایند [illegible] و یکمن قند شربت بنهند شراب
[illegible] معده و جگر را نافع [illegible] صفت [illegible] کاسنی [illegible] تخم کاسنی
[illegible] اندر یک بیست درم [illegible] تخم کرفس [illegible] ده درم تخم کشوث [illegible]
مجموع بجوشانند و بپالایند و یکمن نیم قند شربت بنهند شراب [illegible] معده و جگر را نافع بود [illegible]
[illegible] صفت [illegible] کاسنی [illegible] تخم کرفس [illegible] اندر یک ده درم تخم کشوث [illegible]
[illegible] بجوشانند و بپالایند و یکمن قند شربت بنهند شراب [illegible] نافع
باشد [illegible] آب بجوشانند [illegible] بپالایند [illegible] آب بجوشانند
[illegible] صاف کنند و یکمن قند شربت بنهند شربت [illegible]
[illegible] شراب [illegible] دهد [illegible] نافع بود [illegible]
[illegible] صفت آب [illegible] تازه [illegible] یکمن قند سفید بجوشانند [illegible] بیست مثقال
[illegible] شراب [illegible]

۲۹۶ دهد خفقان سرد را نافع بود [illegible] صفت [illegible] تازه بستانند و آب
بگیرند [illegible] و یکمن قند شربت بنهند [illegible] مثقال [illegible] کند شراب [illegible]
[illegible] را نافع بود [illegible] صفت [illegible] کند [illegible] آب [illegible]
[illegible] آفتاب [illegible]
[illegible] کنند و صاف [illegible] آرند [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] کند شراب [illegible] صفت [illegible]
[illegible] آب بجوشانند تا [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] مثقال [illegible] آب بجوشانند و بپالایند و یکمن قند شربت بنهند شراب توت [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت آب توت سیاه بگیرند و صاف کنند و بجوشانند تا [illegible]
[illegible] قند اضافه کنند و بقوام آورند شراب [illegible] صفت [illegible]
شربت بگیرند و بجوشانند تا [illegible] یکمن قند اضافه کنند و بقوام آورند شراب [illegible]
و اعصاب [illegible] خفقان [illegible] صفت عسل [illegible] آب [illegible] بجوشانند [illegible]
بجوشانند [illegible] بقوام آورند [illegible] زعفران اندر یک [illegible] مثقال اضافه کنند شربت [illegible] شراب [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] صفت عسل [illegible] سفید [illegible]
آب بجوشانند و بقوام آورند [illegible] زعفران [illegible] اضافه کنند شربت [illegible] شراب [illegible]
[illegible] صفت [illegible] مثقال [illegible] سفید
[illegible] اندر یک [illegible] مثقال [illegible] سفید [illegible] اندر یک بیست مثقال [illegible] شربت بنهند شراب [illegible]
جگر [illegible] و استسقا [illegible] جمیع امراض [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible] درم [illegible] بجوشانند تا [illegible] آید
صاف کنند [illegible] اندر یک [illegible] زعفران [illegible] اضافه نمایند و یکمن قند شربت
بنهند شربت [illegible] درم شراب اسطوخودوس [illegible] جمیع امراض [illegible] آب
باشد [illegible] صفت اسطوخودوس [illegible] اندر یک [illegible] اصل السوس [illegible]
[illegible] تخم [illegible] اندر یک [illegible] سپستان اندر یک [illegible]
[illegible] و یکمن قند شربت بنهند شراب [illegible] پوست بیخ [illegible] پوست بیخ [illegible] اندر یک بیست مثقال
تخم کرفس [illegible] اندر یک ده درم بیخ کرفس بیست درم قند سفید یکمن
[illegible] شربت بنهند شراب [illegible] بکشاید [illegible]
و استسقا و جمیع امراض [illegible] صفت پوست بیخ [illegible] پوست بیخ [illegible]
پوست بیخ کاسنی اندر یک [illegible] تخم کاسنی اندر یک بیست درم [illegible]
[illegible] اندر یک ده درم قند سفید یکمن شربت بنهند [illegible]

شراب جنتی و هو مخرج را نافع بود و باه را قوت دهد صفت کزبر خشک را کوفته سه حبه بنیا اندر ده من
نیم کنند و در دیگ سنگی اندازند و آب بر بالای آن ریزند و سر دیگ بگل با خمیر محکم کنند چنانکه بخار او بیرون
بیرون نیاید و بآتش نرم بپزند و بگذارند تا سرد شود پس سر دیگ بگشایند و یک جا اللعاب آن بستانند و صاف
کنند و با دو شکر آن عسل در دیگ ریزند و دار فلفل و زنجبیل و قرنفل و دار چینی از هر یک یکدرم زعفران نیم درم بجوشانند
نیم کوفته و در کیسه کنند و در آن دیگ اندازند و بجوشانند تا بقوام آید شراب انجبار
اسهال صفرا و خونی را منفعت تمام رسیده و حیض را نافع باشد و معده و جگر را قوت بخشد صفت صندل سرخ و سفید
سماق از هر یک پنج مثقال انجبار هفت مثقال انار ترش ده مثقال سفید حبی بطرزی مجموع شربت سازند
شراب کامل و دیگر الکه شهر را نیز جهت الامراض ده مثقال بوست انجبار کامل نخود مغز خرما کوفته از هر یک ده درم
ترنج بجوشانند ... از هر یک بیست مثقال شراب سیل نمی مثقال بدستور معهود شربت سازند شراب کرانه
مالیخولیا و امراض سوداوی را نافع باشد صفت تخم بادرنجبویه از هر یک ده درم بادرنجبویه
هفت درم و نیم ابریشم خام ده درم و نیم اسطوخودوس پنج درم را در دیگ کنند بسفایج از هر یک سه درم و نیم ...
افتیمون و عناب از هر یک ... ترنج بجوشانند تا بر ثلث آید و آنچه بماند قند شربت سازند شراب ...
بلغم کند و سپرز را نافع باشد صفت زنجبیل دار چینی از هر یک پنج درم سعد و قاقله از هر یک ده درم
قرنفل یکدرم بجوشانند نیم کوفته در هفت رطل آب و نیم درم زعفران ساییده اندازند کفی شراب عسل معده و جگر را
گرم کند صفت مصطکی و سنبل و دار چینی و قاقله و عود هندی و هیل از هر یک یکدرم قرنفل نیم درم بجوشانند نیم
کوفته در سه رطل آب بجوشانند تا بیک رطل آید و سه رطل عسل بجوشانند و بقوام آورند شراب سفرجل ...
مثلث است صفت آبی ... از هر یک یک رطل انار ترش ... ده رطل آب بجوشانند تا به یک رطل آید
و یک رطل ... و آب انار ترش و آب سیب و آب لیمو از هر یک نیم رطل اضافه نمایند و یک رطل شکر بقوام آورند
شراب ... است صفت آب انگور شیرین ... و کیل ... کشنیز
خشک کرده ... از هر یک ده درم زعفران ... از هر یک ده درم زعفران ... از هر یک
یکدرم ... مثقال بجوشانند تا ثلثی باقی ماند صاف کنند و استعمال نمایند شراب ... صفت ...
و هیل ... و دار چینی ... را قوت دهد ... باشد صفت
آب انگور ... شیرین سه من ... اصفهانی ... نیم ... دار چینی قرنفل
سنبل الطیب کبابه چینی ... از هر یک ... ده مثقال ... از هر یک سه درم زعفران
ده مثقال مشک نیم مثقال ... سیب ... در آب انگور بجوشانند ...
کنند ... زعفران ... بقوام آورند ...
گلاب و ... اندازند ...
سرهم ... استعمال نمایند شراب ...
... نافع بود صفت تخم کرفس ...

كاشم

کاشم کرفس انیسون ... نانخواه ... دار چینی سنبل ... جوز بوا ... زنجبیل از هر یک
یک مثقال ... ده مثقال ... شراب ... صاف کنند شربت ...
سی درم کافی باشد شراب ... و ... را نافع باشد و معده را قوت دهد ...
باشد صفت ... انگور ... کنند دار چینی قرنفل ... از هر یک
ده درم سنبل الطیب عود قرنفل از هر یک پنج درم زعفران ... از هر یک ...
نیم کوفته در کیسه کنند و در خم اندازند و سر خم بگیرند و بعد از ... استعمال نمایند ...
... باشد ... شراب ... کند و ... قوت دهد ...
... صفت آب سیب سه رطل آب ... در دیگ سنگین کنند ... قرنفل
یکدرم و نیم عود هندی ده درم ... از هر یک سه درم ...
اندازند و آب سیب ... بجوشانند تا ... آید و ... شراب ... در بالای آن ...
... نمایند ... شراب ...
نمایند شیاف ... سلاق ... را ... نافع باشد صفت ... شادنج مغسول ده درم
... صمغ عربی ... از هر یک ده درم ...
از هر یک ... از هر یک یکدرم شیاف ... سنبل ... و سلاق و ... را نافع ...
صفت شادنج مغسول ده درم صمغ عربی ... زعفران ده از هر یک
... شیاف ... شیاف ... را نافع باشد صفت
... درم اقلیمیای ... صمغ عربی ... از هر یک ده درم صمغ عربی ... در آب سداب
... شیاف ... کنند و ... سبل
و سلاق ... را نافع است صفت ... صمغ عربی ... از هر یک ... اقلیمیا
... از هر یک ... شراب ... شیاف ...
کنند ... سبل را نافع باشد صفت شادنج مغسول ده درم
صمغ عربی ده درم ... از هر یک ... انزروت ... زعفران از هر یک
یکدرم با آب ... شیاف ابیض انیسون ... را نافع باشد ...
... صفت ... انزروت ...
چهار درم ... شیاف ... را نافع است ...
آن ... شیاف ... صفت ...
انیسون صمغ عربی از هر یک ... شیاف ... انزروت ...
... انزروت ... صمغ عربی ...
شیاف ... شیاف ... صفت آن ... شیاف ...

٢٩٨ مربی از هر یک هشت درم زعفران دو درم افیون نیم درم کتیرا یکدرم کوفته و بیخته با آب باران بسرشند شیاف
سازند سفید [illegible] در چشم کشند شیاف [illegible] بجهت [illegible] را نافع بود [illegible]
و درد را تسکین دهد صفت آن اقلیمیای نقره [illegible] سوخته از هر یک [illegible] مثقال کتیرا مامیثا صمغ عربی
از هر یک ده مثقال افیون و زعفران از هر یک یک مثقال کوفته و بیخته بسفیده تخم مرغ بسرشند شیاف سازند شیاف
[illegible] نافع باشد صفت شادنج مغسول [illegible] ده درم صمغ عربی [illegible] سوخته از هر یک شش
درم [illegible] سوخته [illegible] از هر یک ده درم آب [illegible] برشند [illegible] سازند شیاف [illegible]
[illegible] صفت مس سوخته [illegible] درم اقاقیا ده درم کتیرا و صمغ عربی و سنبل [illegible] زعفران
از هر یک یکدرم با آب باران شیاف سازند شیاف اسود [illegible] چشم [illegible] باشد کشیده
و طلا کرده صفت مس سوخته افیون از هر یک یکدرم نیم زعفران شیاف مامیثا از هر یک نیم درم [illegible]
تا [illegible] از هر یک یکدرم اقاقیا پنجدرم کوفته و بیخته با آب باران شیاف سازند شیاف کندر [illegible]
[illegible] را نافع باشد صفت سفیداب ارزیز هشت درم افیون [illegible] کتیرا از هر یک یکدرم
صمغ عربی چهار درم کندر نیم درم با آب باران شیاف سازند شیاف [illegible] را نافع بود [illegible]
بنشاند [illegible] صفت اقلیمیای طلا سفیداب ارزیز [illegible] سوخته [illegible] صمغ عربی
کتیرا [illegible] از هر یک هفت درم افیون از هر یک یکدرم با آب باران شیاف سازند شیاف [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سوخته [illegible] کتیرا صمغ عربی
از هر یک [illegible] افیون نیم درم کوفته و بیخته شیاف سازند [illegible] اقلیمیای طلا سفیداب ارزیز از هر یک
[illegible] درم کندر چهار درم [illegible] شیاف کندر [illegible] نافع باشد [illegible] صفت اشق [illegible]
از هر یک پنجدرم کندر ده درم زعفران [illegible] اشق [illegible] کوفته و بیخته با آب برشند
و شیاف سازند شیاف [illegible] نافع باشد صفت اقلیمیا
نقره اقلیمیای طلا [illegible] از هر یک ده درم [illegible] از هر یک [illegible] با آب باران
شیاف سازند شیاف [illegible] را نافع است صفت [illegible] سفید [illegible] اشق یکدرم
با [illegible] شیاف سازند شیاف اصفر [illegible] ابتدای نزول [illegible] چشم را نافع است صفت [illegible]
[illegible] شیاف مامیثا از هر یک هشت درم [illegible] از هر یک چهار درم [illegible] زعفران
یکدرم نیم کوفته و بیخته شیاف سازند شیاف اصفر [illegible] صفت [illegible] از هر یک
پنجدرم [illegible] سفید صمغ عربی از هر یک [illegible] زعفران یکدرم با آب [illegible] شیاف سازند شیاف سماق [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت سماق [illegible] مثقال با آب باران بپزند [illegible]
[illegible] سفیداب ارزیز [illegible] برشند و شیاف سازند [illegible]
[illegible] شیاف سازند شیاف دینارجویه [illegible]
[illegible] صفت [illegible] شیاف مامیثا [illegible] کوفته و بیخته با آب باران
شیاف

٢٩٩ [illegible] صفت [illegible]
شیاف سازند شیاف [illegible] در چشم [illegible]
درم زعفران هشت درم افیون ده درم سنبل الطیب [illegible] صمغ عربی یکدرم با آب باران شیاف سازند
شیاف اسود [illegible] نافع بود صفت اقلیمیا سفیداب ارزیز
صمغ عربی افیون از هر یک چهار درم مس سوخته سنبل الطیب [illegible] از هر یک یکدرم [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] آب [illegible] سنبل الطیب شیاف سازند شیاف [illegible]
[illegible] آب [illegible] نافع باشد صفت اقلیمیای طلا [illegible] افیون از هر یک
چهار درم صمغ عربی شیاف مامیثا از هر یک هفت درم [illegible] از هر یک
یکدرم [illegible] با آب [illegible] شیاف سازند [illegible] شیاف [illegible] نافع است [illegible]
[illegible] چشم را [illegible] صفت افیون
اقلیمیای نقره از هر یک یکدرم سفیداب ارزیز صمغ عربی [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] شیاف سازند شیاف [illegible] نافع است [illegible] صفت
شیاف مامیثا هفت درم زعفران افیون [illegible] صمغ عربی از هر یک [illegible] از هر یک
چهار درم [illegible] یکدرم کوفته و بیخته شیاف سازند شیاف [illegible] چشم
[illegible] صفت [illegible] سفیداب ارزیز ده درم [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته شیاف سازند شیاف [illegible] صفت [illegible] صمغ عربی [illegible]
ارزیز [illegible] با آب [illegible] شیاف سازند شیاف [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
پنجدرم [illegible] صمغ عربی [illegible] از هر یک ده درم [illegible] چهار درم [illegible]
از هر یک [illegible] با آب [illegible] شیاف سازند شیاف [illegible] از هر یک ده درم [illegible]
[illegible] از هر یک یکدرم [illegible] شیاف سازند [illegible] صفت [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] مثقال اقلیمیای نقره [illegible] صمغ عربی از هر یک [illegible] مثقال زعفران [illegible] مثقال
افیون [illegible] از هر یک سه مثقال [illegible] سنبل [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
مثقال کوفته و بیخته با آب باران شیاف سازند شیاف دینارجویه [illegible] نافع باشد
صفت سفیداب ارزیز اقلیمیا نقره از هر یک ده درم افیون [illegible] از هر یک یکدرم کتیرا یکدرم نیم
[illegible] شیاف سازند شیاف [illegible] اقلیمیای طلا [illegible] سفیداب ارزیز صفت
[illegible] از هر یک ده درم افیون [illegible] از هر یک یکدرم نیم [illegible]
شیاف سازند شیاف [illegible] صفت [illegible]
[illegible] درم [illegible] از هر یک یکدرم آب [illegible] با آب [illegible]
شیاف سازند شیاف [illegible] سنبل [illegible]

نافع بود صفت تریاقی مفصل شش درم مامیران چینی و شیاف مامیثا از هریکی پنج درم [illegible]
[illegible] حضض هندی پوست هلیله زرد ساذج هندی از هریکی سه درم زعفران دو درم کثیرا صمغ
عربی از هریکی یک مثقال آب غوره بسرشند شیاف سازند شیاف [illegible] [illegible] آب نافع
بود صفت [illegible] سفید از هریکی ده درم سکنجبین سه درم [illegible] شیاف سازند شیاف
[illegible] نافع است [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هریکی ده درم کثیرا [illegible] از هریکی پنج درم [illegible]
[illegible] از هریکی [illegible] زعفران [illegible] از هریکی درم کوفته
بیخته شیاف سازند شیاف [illegible] نافع باشد صفت ساذج هندی شش درم صمغ
[illegible]

[illegible]

باب الفصاد

باب الفصاد [illegible]

[illegible]

[illegible]

سپستان ده درم [illegible] خاصیت [illegible]
[illegible] نافع است صفت [illegible] از هر یک [illegible] ده درم [illegible]
[illegible] بسرشند [illegible] خاصیت [illegible]
صفت ایارج اکلیل الملک [illegible] از هر یک ده درم [illegible] سه درم کوفته و بیخته [illegible]
بسرشند [illegible] خاصیت [illegible] نافع باشد صفت [illegible] اکلیل الملک [illegible]
از هر یک ده درم [illegible] سنبل از هر یک هفت درم [illegible]
[illegible]

[illegible] از هر یک [illegible] درم [illegible]
از هر یک [illegible] کوفته و بیخته [illegible] خاصیت [illegible] نافع است صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] بسرشند [illegible] خاصیت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] خاصیت [illegible]
[illegible] خاصیت [illegible]
صفت [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] خاصیت [illegible]
صفت [illegible] اکلیل الملک از هر یک [illegible] ده درم [illegible] از هر یک
[illegible] خاصیت [illegible] نافع [illegible]
[illegible]

باب الطاء

[illegible]

وعانه بر کنده باشند طلا کنند و بکر باشد و کیره ابخا صمغ مزید و جمیع مخدرات و منبهات حقیق خاصیت دارد
مثل انکه اکر موی موضعی بر کنند و آن موضع را بر سنگ تانیوه و شوکران بیخته طلا کنند چند بار منع انبات کند
طلائی که در این باب مجرب است صفت شیره انجیر خام و موی چینه بالنجر دو شی تمنج از هر یک قدری به کوکه
ممزوج سازند و موی را بر کنند و بعد از آن طلا کنند منع انبات کند ماکر بنیخ احلیلی را مانع انبات عارض این طلا انتا
کنند موی انجا بر نیاید طلائی که موی بر نیاید و مثله البلسان نافع باشد صفت لاست سوخته جیه کتان کل اشخاص
با روغن عرو طلا کنند با یکدیگر صوری کوفته با ادویه و روغن مصطکی باشد با نفاع انجره و فلفل و سعال و ...
کوفته و بیخته باشند آب طلا کنند یا سم اسب محرق با روغن دنبه طلا کنند بعد از آنکه موی را متصل چند بار مالیده شود
کرا بکه کرده باشد نافع بود و اکر زبد البحر و بیخ ... سوخته ... طلا کنند که جهت علاج کنند طلائی که جهت
وجع باینی را نافع بود طلائی معتدل ... تخم ریحان از هر یک بیست درم نمک طعام و ...
از هر یک ده درم جمیع را دو بیست درم ثابت ممزوج سازند و در حمام طلا کنند یکساعت بگذارند پس بشویند
طلائی که جهت خاصیت دارد صفت ذریق مقشر حنظل انیسون ... و مقدس و ... مساوی ... بزرگ
کل طلا کنند طلائی که جهت منفعت دارد صفت مغز بادام تلخ ستا ... بهار سنگ از هر یک سه درم کوفته
بیز کرده و روغن کل تر ساخته در حمام طلا نمایند طلائی که از جهت جرب رطب نافع بود صفت کندش ... بهار سنگ
از هر یک درمی نمک پنجدرم بیز کرده و روغن کل تر ساخته در حمام طلا نمایند طلائی دیگر که جرب را نافع باشد صفت
... بوره ... کندش از هر یک یکدرم ... پنجدرم بروغن کل تر ساخته در حمام طلا کنند و بعد از ساعت بگذارند
پس با آب کرم بشویند طلائی که جهت خاصیت دارد صفت کوکرد زرد یکمثقال ... دو مثقال ... را
پیه ... با روغن بگذارند ... ممزوج سازند شب بمالند و صباح در حمام بشویند طلائی که جهت
منفعت دارد صفت ... پنجدرم کندش ده درم ... درم بروغن کل ... طلائی
که از جهت جرب ... صفت کوکرد حنا از هر یک ... پست ...
... از هر یک ... مثقال ... بطریق ... ممزوج
سازند شب بمالند و صباح در حمام ... کرم بشویند طلائی که از جهت حکه نافع است صفت
تخم ... کوفته ... نمایند و در حمام بمالند طلائی که حکه ... نافع است صفت ...
ماميثا ... از هر یک چهار درم اشنان ده درم ... زعفران ... کوفته و بیخته ... کل تر
طلا کنند طلائی که ... نافع است صفت کوکرد ده درم ... سفیداب ... یکدرم ... طلا
کنند ... طلائی که جهت خاصیت دارد صفت ... سفیداب چهار درم ...
... از هر یک سه درم کوفته و بیخته ... طلا کنند طلائی که جهت منفعت دارد صفت ...
از هر یک یکدرم ... ده درم ... و طلا کنند ... با آب کرم بشویند طلائی که ...
از جهت ... صفت ... تخم ... کوفته و بیخته ... چند ...
طلا کنند طلائی که ... نافع است صفت ... سفیداب ...
و ...

و روغن کل بآن بیامیزند و طلا کنند طلائی که ... نمک و ... بر پشت چشم ...
چشم بر پشت ... مالیده شود طلا کنند صفت ... ماميثا زعفران ... کل ...
کوفته و بیخته ... آب ... طلا کنند طلائی که ... نافع است صفت ... زعفران انیسون ...
کل ... طلا کنند طلائی ... بنفشه ... از هر یک سه درم ...
خشخاش و شیاف ماميثا از هر یک ده درم صندل ... و سفیداب از هر یک ... کوفته و بیخته ...
... بر ... طلا کنند طلائی که ... صفت کل ... نیم درم ...
... صندل ... و سفید ... از هر یک سه درم ... ده درم ...
... طلا کنند طلائی که ... نافع باشد صفت بنفشه ... از هر یک هفت درم
کل ... چهار درم صندل ... سفید با ... اکلیل الملک تخم کاسنی تخم ... از هر یک ده درم شیاف ماميثا
ده درم ... یکدرم ... کوفته و بیخته بکلاب و آب کاسنی طلا کنند طلائی که ...
نافع بود صفت بابونه اکلیل الملک ... شیاف ماميثا ... از هر یک هفت درم صندل ... و سفید
از هر یک سه درم بنفشه ده درم کوفته و بیخته بکلاب و آب کاسنی طلا کنند طلائی که ...
صفت کل ... از هر یک پنجدرم ... از هر یک سه درم کل ... چهار درم ...
از هر یک یکدرم کوفته و بیخته ... طلا کنند طلائی که ... نافع است صفت ...
بابونه اکلیل الملک از هر یک چهار درم ... از هر یک یکدرم ... شیاف ماميثا از هر یک یکدرم
... سه درم کوفته و بیخته ... طلا کنند طلائی که ... نافع باشد صفت ...
سفیداب ... سه درم کل ... ده درم ... از هر یک یکدرم ... سفید ده درم
... با روغن ... کوفته و بیخته ... ممزوج سازند و طلا کنند طلائی
که ... خاصیت دارد صفت اشنان ... از هر یک پنجدرم ... از هر یک
سه درم حنا ... از هر یک چهار درم ... شیاف ماميثا ... از هر یک ده درم بکلاب ... طلا
کنند طلائی که ... خاصیت دارد صفت ... چهار درم حنا ... از هر یک ده درم ...
طلا کنند طلائی دیگر که ... منفعت دارد صفت ... از هر یک سه درم ...
... از هر یک پنجدرم کوفته و بیخته ... ممزوج سازند
و طلا کنند طلائی که ... صفت ... نافع بود صفت ...
پوست ... طلا کنند طلائی که ... نافع باشد صفت نمک ...
... کوفته و بیخته ... طلا کنند طلائی
که ... نافع باشد صفت نمک ... چند ... بمالند ... بکلاب
... از هر یک ...
و طلا کنند یکساعت بگذارند پس با آب کرم بشویند ... طلائی که ... نافع کند صفت

[illegible] انجره که [illegible] طلا کنند [illegible]
[illegible]
باشد طلائی که [illegible] خاصیت [illegible] صفت [illegible]
طلا کنند در حمام [illegible] باشد طلائی [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی
[illegible] صفت [illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
[illegible] صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند [illegible] طلائی که [illegible] نافع
باشد صفت [illegible] در حمام [illegible]
[illegible] طلائی که [illegible] نافع باشد صفت [illegible] طلا کنند طلائی
[illegible] نافع باشد [illegible]
طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند [illegible] طلائی [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
[illegible] صفت [illegible] طلا کنند طلائی [illegible]
نافع است صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
صفت [illegible]
کنند طلائی که [illegible] نافع باشد صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] انجره که [illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
خاصیت [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] نافع باشد صفت [illegible]

جند بیدستر

جند بیدستر [illegible] طلا کنند [illegible] طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
انجره که [illegible]
[illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی
که [illegible] صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
نافع باشد صفت [illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
کند [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند [illegible] طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible] طلائی که [illegible] صفت [illegible] طلا کنند [illegible]
[illegible] طلائی که [illegible] صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible]
[illegible] طلائی که [illegible]
[illegible] صفت [illegible] طلا کنند
طلائی که [illegible] نافع [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طلا کنند طلائی که [illegible]
[illegible]
[illegible] طلائی که [illegible] نافع است [illegible]
صفت [illegible] انجره که [illegible]
[illegible]
[illegible]
صفت [illegible] انجره که [illegible]
کند [illegible] انجره که [illegible]

افیتمون ... انجه ریک جهار درم ... سه درم ... بجوشانند تا ... صاف کند ...
[illegible] ... جهار درم ... منفعت ماء ... سه درم
... انجه ریک جهار درم ... بجوشانند تا ... صاف کند ...
... سه درم ... باب الغین ... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
... [illegible] ... کوفته و بیخته ... [illegible]
خاصیت ... [illegible] ... سه درم ... کوفته و بیخته ...
... [illegible] ... منفعت ... مثقال ... [illegible]
... [illegible] ... مثقال ... [illegible]
... [illegible] ... مثقال ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... باب الغین غرغره منفعت ...
... [illegible]
... انجه ریک ... کوفته و بیخته ...
... [illegible] ... منفعت ... [illegible]
... انجه ریک ... مثقال ... کوفته و بیخته ... غرغره کند ...
خاصیت ... منفعت ... کوفته و بیخته ... غرغره کند ...
منفعت ... منفعت ... کوفته و بیخته ... غرغره کند ... منفعت
... [illegible] ... کوفته و بیخته ...
... غرغره کند ... منفعت ...
... [illegible] ... کوفته و بیخته ... غرغره کند ...
... منفعت ... [illegible]
... کوفته و بیخته ... غرغره کند ...
... منفعت ... [illegible]
... انجه ریک ... کوفته و بیخته ... غرغره کند ...
... منفعت ... [illegible]
غرغره ... منفعت ... مثقال ...

[illegible]

باب الغین

باب الغین

... غرغره کند ... کوفته و بیخته ...
... مثقال ... انجه ریک ... غرغره کند ...
... منفعت ... غرغره کند ...
... [illegible] ... غرغره ...
... غرغره کند ... منفعت ...
... کوفته و بیخته ... غرغره ...
خاصیت ... منفعت ... [illegible]
انجه ریک ... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
... کوفته و بیخته ... باب الفاء ... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
... انجه ریک ... [illegible]
... انجه ریک جهار درم ... [illegible]
... [illegible]
کوفته و بیخته ... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
... انجه ریک ... کوفته و بیخته ...
... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
... انجه ریک جهار درم ... [illegible]
... انجه ریک ... مثقال ... [illegible]
... [illegible]
... مثقال ... [illegible]
... منفعت ... [illegible]
انجه ریک ... [illegible]
... منفعت ... انجه ریک ... [illegible]
انجه ریک جهار درم ... کوفته و بیخته ...
... [illegible]
... منفعت ... انجه ریک ... مثقال ...
... انجه ریک ... مثقال ... [illegible]

غرغره

باب الفاء

بنطی بعد بعضی تبخیر بالغون تم کرفس بنطی انجرکیکه چچقال ومقوت مجرب کونتر وبجیتر بسل جوزت

کونتر وبجیتر بسل جوزت [illegible] استعمال نمایند شربت [illegible] شقال انجبه [illegible]

شبت وانجبه [illegible] وانجبه [illegible] وانجبه [illegible] بالسکنجبین

وانجبه کرفه [illegible]

[illegible]

[illegible]

مقدار نیم درم کوفته ... [illegible] ... از هر یک
[illegible]
[illegible]
[illegible] ... باب القاف ... [illegible]

باب القاف

[illegible]

[illegible]

قرص خشخاش رومی سنینه وشش را نافع باشد صفت کالشیخ صمغ عربی اندرکیب چهار درم نشاستر وکثیرا
السوس اندرکیب دو درم خشخاش سفید وسیاه اندرکیب سه درم زعفران نیم درم طباشیر پنجدرم بآب
خالص اقراص سازند شربتی یک مثقال بآب شقاقل شراب خشخاش قرص دیگر در سعال وتبهای بلغمی را سود دارد
صفت [illegible] کالشیخ شش درم رب السوس چهار درم سنبل الطیب یکدرم طباشیر دو درم عصاره غافث چهار درم
کوفته وبیخته [illegible] بسرشند اقراص سازند قرص [illegible] صفت کالشیخ دو درم اصل السوس
عصاره غافث افسنتین اندرکیب چهار درم [illegible] سنبل [illegible] اندرکیب یکدرم کوفته
وبیخته بجلاب اقراص سازند قرص [illegible] نافع باشد [illegible]
صفت کالشیخ اصل السوس اندرکیب چهار درم طباشیر سنبل افسنتین اندرکیب دو درم [illegible] سه درم
بجلاب قرص سازند قرص غافث [illegible] نافع باشد [illegible]
عصاره غافث [illegible] سنبل [illegible] طباشیر [illegible] چهار درم کوفته وبیخته بآب [illegible] بسرشند واقراص سازند
قرص کالشیخ [illegible] صفت [illegible] مغز بادام [illegible] رب السوس
صمغ عربی [illegible] کثیرا [illegible] اندرکیب دو درم تخم [illegible] انیسون یکدرم بآب [illegible] اقراص سازند
شربتی یکدرم تا یک مثقال قرص [illegible] صفت کالشیخ دو درم سنبل الطیب دو درم زعفران
[illegible] اندرکیب یکدرم [illegible] مغز بادام تلخ اندرکیب یکدرم [illegible] مصطکی [illegible] سه درم [illegible] بآب [illegible] کنند
[illegible] وبیخته بسرشند واقراص سازند قرص [illegible] صفت [illegible]
[illegible] طباشیر کالشیخ اندرکیب [illegible] تخم [illegible] تخم خیار [illegible] اندرکیب سه درم مغز تخم خربزه مغز
تخم کدو اندرکیب پنجدرم صندل سفید رب السوس اندرکیب دو درم کافور یکدرم بلعاب [illegible] بسرشند
اقراص سازند شربتی [illegible] باسکنجبین [illegible] قرص کافور [illegible]
نافع باشد [illegible] صفت طباشیر تخم خرفه تخم کاهو اندرکیب پنجدرم تخم کاسنی رب السوس صندل سفید
اندرکیب سه درم مغز تخم خربزه مغز تخم کدو اندرکیب [illegible] درم [illegible] کافور [illegible] بلعاب [illegible]
اقراص سازند [illegible] استسقا [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
شربتی [illegible] باسکنجبین [illegible]
[illegible] اندرکیب سه درم [illegible]
[illegible] افسنتین [illegible]
شربتی یک مثقال قرص افسنتین [illegible] صفت افسنتین [illegible] تخم
کرفس انیسون اندرکیب [illegible] درم کوفته وبیخته بآب [illegible] اقراص سازند قرص افسنتین [illegible]
بلغمی [illegible]
کرفس [illegible] مغز بادام [illegible] کوفته [illegible] اقراص سازند شربتی یک مثقال [illegible]
نافع بود [illegible] صفت [illegible] اندرکیب چهار درم [illegible]

[illegible]

اندرکیب شش درم اشق را در سرکه حل کنند وباقی ادویه کوفته وبیخته بآن بسرشند [illegible] قرص افسنتین
[illegible] بلغمی [illegible] نافع بود صفت انیسون [illegible] افسنتین مغز بادام تلخ سنبل [illegible] اندرکیب چهار درم عصاره
غافث [illegible] اندرکیب [illegible] مصطکی [illegible] اندرکیب یکدرم کوفته وبیخته بجلاب بسرشند
واقراص سازند شربتی یکدرم [illegible] افسنتین [illegible] چهار درم [illegible]
اندرکیب دو درم اشق را در سرکه حل کنند باقی ادویه را کوفته وبیخته بآب بسرشند واقراص سازند شربتی دو درم
باسکنجبین [illegible] صفت [illegible] تخم [illegible] تخم [illegible] کوفته
وبیخته باسکنجبین بسرشند واقراص سازند [illegible] نافع باشد صفت [illegible] کربا [illegible]
[illegible] اندرکیب دو درم کوفته وبیخته باسکنجبین بسرشند واقراص سازند [illegible] انیسون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] چهار درم [illegible] مصطکی [illegible] سنبل اندرکیب دو درم [illegible] سفید [illegible] کوفته
وبیخته اقراص سازند شربتی دو درم [illegible] بجیع [illegible] صفت
[illegible] مصطکی اندرکیب سه درم [illegible] اندرکیب دو درم [illegible] قرص [illegible] اندرکیب پنجدرم
زعفران [illegible] اندرکیب یکدرم [illegible] سفید [illegible] کوفته وبیخته اقراص سازند [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سه درم [illegible] پنجدرم [illegible] اندرکیب دو درم مشک [illegible] اندرکیب
[illegible] یکدرم کوفته وبیخته قرص سازند شربتی یک مثقال [illegible] شراب [illegible] قرص [illegible]
[illegible] صفت [illegible] اندرکیب یکدرم کوفته وبیخته اقراص سازند قرص [illegible]
[illegible] صفت [illegible] اندرکیب دو درم [illegible]
[illegible] اندرکیب پنجدرم کوفته وبیخته اقراص سازند شربتی [illegible] درم [illegible] قرص [illegible]
[illegible] صفت [illegible] چهار درم [illegible] مصطکی اندرکیب
[illegible] پنجدرم بآب [illegible] اقراص سازند شربتی یک مثقال [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] اندرکیب چهار درم [illegible] اندرکیب سه درم [illegible] یکدرم کوفته وبیخته
اقراص سازند شربتی یک مثقال [illegible] قرص [illegible] صفت [illegible]
[illegible] اندرکیب سه درم [illegible] اندرکیب [illegible] درم [illegible]
[illegible] زعفران اندرکیب [illegible] یکدرم [illegible] کوفته وبیخته [illegible] اقراص سازند
[illegible] قرص [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کوفته [illegible] اقراص سازند قرص [illegible] سنبل [illegible]
[illegible] صفت سنبل [illegible] اندرکیب سه درم زعفران
[illegible] اشق [illegible] حل کنند [illegible] کوفته وبیخته بآب
[illegible] شربتی [illegible] اندرکیب [illegible] باسکنجبین [illegible] قرص
کرمانی ترکیب [illegible] اندرکیب

٢١٨ معه مثقال انیسون زراوند بر اکر منصل حل کند معا و وطا ... میکر با کوفته وبیخته آب برشته واقراص سازند شربت یک مثقال
باسکنجبین قرص کهربا بدنفث خون وبکی بول الدم را نافع باشد صفت کهربا صمغ عربی نشاسته کثیرا مغز تخم کدو انزروت
سه درم گلنار اقاقیا انزروت یکدرم نیم کوفته وبیخته بلعاب بزرقطونا سرشته اقراص سازند شربت دو درم بشیره تخم خرفه
قرص ... خلاف ... صفت ... شکل کوفته ... کثیرا کل ارمنی گلنار تخم ... کوفته وبیخته
باب ... اقراص سازند قرص ... نافع باشد مغز تخم ... ده درم مغز تخم خیار پنج درم مغز تخم
کدو ... مغز بادام شیرین کثیرا نشاسته رب السوس ... سفید گل ارمنی تخم ... انزروت ده درم ...
... یکدرم کوفته وبیخته اقراص سازند وبشراب بنفشه ... بنفشه شربت با ... نافع باشد صفت بنفشه
مغز بادام شیرین مغز تخم کدو مغز تخم خیار کثیرا انزروت پنجدرم رب السوس گل ارمنی نشاسته انزروت
سه درم مصطکی یک مثقال سنبل یکدرم کوفته وبیخته اقراص سازند شربت یک مثقال قرص بنفشه بدفع ...
... نافع ... صفت بنفشه ده درم ... سفید پنجدرم رب السوس سه درم گل ارمنی
پنجدرم نیم سقمونیا سه درم مصطکی یکدرم نیم کثیرا نیمدرم کوفته وبیخته اقراص سازند شربت دو درم نیم ...
... قرص غافت ... صفت غافت ... گل ارمنی انزروت پنجدرم طباشیر ... انزروت
عصاره غافت سنبل ... کوفته ... انزروت یکدرم نیم
کوفته وبیخته قرص سازند شربت دو درم با سکنجبین قرص ... نافع باشد
صفت گل ارمنی سنبل انزروت ده درم مصطکی یکدرم گلنار طباشیر انزروت یک مثقال نیم کوفته وبیخته قرص سازند شربت
سه درم ... قرص ...
... انزروت یکدرم ... سه درم ...
قرص ... الدم را نافع باشد اقاقیا تخم گل ارمنی ... گلنار صمغ عربی ... کوفته وبیخته ...
قرص سازند شربت نیم مثقال ... صمغ ... کهربا ... استسقا ...
... نافع ... صفت ... کثیرا مصطکی انزروت ده درم ... ده درم کوفته وبیخته بلعاب بزرقطونا
اقراص سازند قرص ... صفت گل ارمنی طباشیر ... کثیرا خشک
بریان کرده انزروت ... مثقال ... سه مثقال ... یک مثقال کوفته وبیخته بلعاب اقراص سازند شربت
یک مثقال قرص ... تخم ... انزروت یکدرم ... انیسون ... انزروت یک مثقال
تخم کاسنی تخم کشوث انزروت ده درم کوفته وبیخته اقراص سازند قرص ...
نافع باشد ... صفت گل ارمنی ... انزروت پنجدرم طباشیر مغز تخم خیارین انزروت ده درم
نیم تخم کاهو سه درم نیم مغز تخم کدو ده درم رب السوس یک مثقال کافور ... نیم کوفته اقراص سازند قرص ...
اسهال دموی ... نافع باشد صفت ... چهار درم گل ارمنی صمغ عربی کهربا تخم خرفه
انزروت سه درم گلنار نشاسته گل ارمنی ... طباشیر رب السوس انزروت ده درم اقاقیا یکدرم کوفته ...
قرص سازند ... جهت ... صفت ... کهربا کثیرا صمغ عربی نشاسته گل ارمنی
انزروت

٢١٩ ... مغز بادام شیرین
انزروت ... چهار ... طباشیر چهار ... مغز تخم کدو مغز تخم خیارین ...
مثقال رب السوس بلعاب ... استسقا ... صفت
تخم کاسنی ده درم عصاره غافت مغز تخم خیارین ... انزروت ... خشک
کرده غافت ... گل ارمنی ... انیسون انزروت ده مثقال ... استسقا را نافع باشد صفت
گل ارمنی سه درم ... سنبل مصطکی ... انزروت یکدرم کوفته وبیخته اقراص سازند قرص
... صفت مغز بادام ... انیسون ... کوفته اقراص سازند
قرص ... تخم کرفس انیسون ... انزروت ... انیسون مصطکی انزروت ... انیسون ...
انزروت چهار درم ... انزروت ده درم ... یک مثقال قرص
کدو ... نافع باشد صفت مصطکی ... تخم ... خشک ... تخم
کرفس ... انزروت یکدرم انیسون ... گل ارمنی ... کوفته وبیخته ... سرشته قرص سازند
قرص ... نافع باشد صفت گل مختوم گل ارمنی قرص طباشیر ...
... انزروت ده درم تخم خرفه ... صمغ عربی گلنار انزروت چهار درم نشاسته گل ارمنی انزروت
تخم کرفس ... مصطکی انزروت یکدرم ... انیسون ... انزروت نیم مثقال کوفته
وبیخته بلعاب بزرقطونا سرشته اقراص سازند قرص ... نافع باشد صفت گل مختوم گل ارمنی
نشاسته گل ارمنی انزروت ... سه درم ... انزروت پنجدرم رب السوس سه درم
تخم کرفس ... مصطکی انزروت یکدرم ... انیسون ... کوفته وبیخته ... اقراص
سازند قرص ... صفت ... انزروت چهار درم طباشیر ... انزروت ...
نشاسته ... انزروت یکدرم کوفته وبیخته بلعاب بزرقطونا سرشته اقراص سازند شربت یک مثقال قرص ... اسهال دموی
... نافع باشد صفت تخم ... طباشیر ... انزروت
پنجدرم زعفران یکدرم گل مختوم صمغ عربی انزروت ده درم کهربا ... انزروت سه درم کوفته وبیخته ...
... سازند شربت دو درم قرص ... نافع باشد صفت رب السوس صمغ عربی نشاسته مغز تخم کدو
انزروت ده مثقال ... مغز بادام سه مثقال لعاب بزرقطونا
لعاب ... سرشته اقراص سازند شربت ده مثقال قرص ...
... قرص ... نافع است صفت مصطکی ...
سنبل مشک ... مثقال مشک ... کوفته وبیخته وبشراب ...
برشته واقراص سازند شربت یک مثقال قرص ... صفت ... تخم خاشخاش ...
انزروت ده درم صمغ عربی نشاسته انزروت یکدرم کوفته وبیخته بلعاب بزرقطونا سرشته ...
... صفت طباشیر رب السوس انزروت ده درم تخم کاهو ... درم تخم ...
... انزروت ... گل ارمنی ... انزروت ده درم کافور ... کوفته وبیخته

[illegible]

[illegible]

درکوش چکانند قطع ریش کند نافع است انجبار آب کرم کرده تر باشد صفت آب ترب آب پیاز جهودان شد

و در کوش چکانند قطع ریش کند کرم را بکشد [illegible] حنظل [illegible]

[illegible]

باب الهاء

[illegible]

[illegible]

باب اللام

بکوبند و در آب ... و استعمال نمایند **باب اللام** [illegible]

[illegible]

[illegible]

تا بر طلی آب ... [illegible]

سنبل الطیب سعد کوفی [illegible] حب النیل تخم کرفس شلغم تخم ترب تخم [illegible] است
تخم [illegible] لسان العصافیر [illegible] عقرب [illegible] از هر یک سه درم [illegible]
دو درم [illegible] از هر یک چهار درم [illegible] زعفران
مصطکی از هر یک سه مثقال [illegible] ده مثقال [illegible]
شکر [illegible] عسل [illegible] معجون سازند [illegible]
[illegible]
محکم سازد [illegible] صفت مفرح [illegible] مفرح [illegible]
حب الآس مفرح [illegible]
تخم [illegible] ماهی چینی شقاقل [illegible]
[illegible] معجون سازند [illegible] شربتی دو درم باب المیم
مثرودیطوس ترتیب [illegible] تریاق [illegible]
شربت [illegible] صفت [illegible] زنجبیل ماهی چینی [illegible] از هر یک
دو درم سنبل [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
فلفل [illegible]
[illegible]
انیسون [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible]
[illegible] معجون سازند [illegible]
[illegible]
[illegible] باب [illegible]
[illegible]
صفت [illegible] از هر یک [illegible] مثقال تخم کرفس
[illegible]
از هر یک [illegible] سنبل [illegible] زعفران [illegible]
مثقال انیسون [illegible] از هر یک ده مثقال عسل [illegible] معجون سازند [illegible]
[illegible] شربتی [illegible] مثقال معجون [illegible]
[illegible]
[illegible]
صفت

باب المیم

صفت [illegible] زنجبیل [illegible] ماهی چینی [illegible] شیطرج هندی [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] معجون سازند شربتی [illegible] معجون [illegible]
صفت [illegible] سنبل الطیب [illegible] زعفران تخم کرفس
انیسون [illegible] معجون [illegible] شربت [illegible] مثقال
[illegible] معجون [illegible] صفت انیسون [illegible]
[illegible] از هر یک ده مثقال [illegible] زعفران سنبل [illegible] از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] شربت [illegible] مثقال معجون [illegible] صفت
[illegible] زنجبیل [illegible] از هر یک [illegible] مثقال
تخم [illegible] سنبل زعفران مصطکی از هر یک [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] شربت [illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] معجون سازند شربتی [illegible]
معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] ماهی چینی [illegible] از هر یک
[illegible] مثقال عسل [illegible] معجون سازند شربت [illegible] صفت
[illegible] از هر یک [illegible] زعفران [illegible]
[illegible] شربت [illegible] مثقال معجون [illegible] صفت انیسون [illegible]
[illegible]
عسل [illegible] معجون سازند شربتی [illegible] معجون [illegible]
صفت مفرح [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سه درم [illegible]
[illegible] معجون سازند شربتی [illegible] معجون [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] صفت مفرح [illegible]
از هر یک سه درم زعفران [illegible] صفت
[illegible] معجون [illegible]
زنجبیل [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] معجون سازند شربتی [illegible] مثقال معجون
حب [illegible]

صفت سلاب خشک پنجدرم نانخواه زیره کرمانی کاشم شونیز صعتر کرویا فطراسالیون حب بالام تخم فلفل ۳۲۸
فودنج [illegible] دارفلفل [illegible] شیرازی ازهریک ده درم جاوشیر سه درم سکبینج چهار درم صمغ عربی
حل سازند [illegible] کوفته و بیخته و فلفل [illegible] بعسل سرشته شربتی ده مثقال معجون زراوند [illegible]
معجون [illegible] ترکیب [illegible] است [illegible] نافع بود صفت زراوند [illegible]
[illegible] تخم اسپندان سنبل [illegible] تخم کرفس ازهریک پنجدرم [illegible]
[illegible] ازهریک ده درم کوفته و بیخته بعسل معجون سازند شربت سه درم [illegible] معجون [illegible]
نافع باشد [illegible] صفت ایضا نانخواه [illegible] دارچینی [illegible] کوفته و بیخته بعسل معجون سازند
شربتی [illegible] معجون [illegible] نافع است [illegible] صفت [illegible] سه درم [illegible]
پنجدرم [illegible] ازهریک ده درم [illegible] معجون سازند شربتی [illegible]
[illegible] معجون [illegible] نافع است صفت [illegible] چهار درم [illegible] هفت درم [illegible]
ازهریک یک مثقال [illegible] زعفران ازهریک سه درم [illegible] مثقال زعفران [illegible]
کوفته و بیخته [illegible] معجون سازند معجون [illegible] صفت [illegible]
زنجبیل [illegible] ازهریک ده درم [illegible] هفتاد درم عسل [illegible] شربت
یک مثقال معجون [illegible] نافع بود صفت [illegible] زنجبیل [illegible] بعسل معجون
سازند معجون [illegible] ترکیب [illegible] صفت منفعت [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible] ازهریک [illegible] سلیخه
دارچینی [illegible] ازهریک [illegible] ازهریک [illegible] کوفته و بیخته [illegible] عسل [illegible]
[illegible] یک مثقال [illegible] معجون [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت دارچینی سنبل الطیب [illegible]
[illegible] بلیله [illegible] ازهریک سه درم [illegible] زنجبیل [illegible]
[illegible] کبابه [illegible] حب [illegible]
[illegible] هلیله سیاه [illegible] زعفران [illegible] ازهریک ده درم [illegible]
[illegible] ازهریک چهار درم [illegible] حشیشة الثعلب [illegible] ازهریک
پنجدرم [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] معجون [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] شربتی [illegible] مثقال معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] ازهریک ده درم [illegible]
ازهریک

۳۲۹ [illegible] ازهریک سه درم کوفته و بیخته باشد
ازهریک پنجدرم پوست بلیله هلیله سیاه پوست هلیله زرد [illegible] ازهریک [illegible]
آن بعسل سرشته [illegible] مثقال [illegible] معجون [illegible]
[illegible] ازهریک ده درم [illegible] بعسل معجون سازند شربتی [illegible]
صفت کبابه چینی [illegible] حشیشة الثعلب [illegible]
معجون [illegible] صفت تخم کرفس [illegible] تخم [illegible]
[illegible] حب [illegible] زنجبیل [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] کوفته بعسل معجون سازند شربت سه درم [illegible]
معجون [illegible] صفت [illegible] زنجبیل [illegible]
دارفلفل [illegible] کبابه [illegible]
[illegible] سفید [illegible]
ازهریک ده درم [illegible] پوست [illegible] ازهریک
یکدرم [illegible] کوفته و بیخته بعسل معجون سازند شربت یکدرم [illegible] مثقال معجون [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت [illegible] ازهریک ده درم [illegible] مثقال [illegible]
و چهار مثقال [illegible] زعفران دارچینی ازهریک [illegible]
هشت مثقال [illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] ازهریک [illegible] فلفل سیاه [illegible]
تخم [illegible] نانخواه [illegible] کاشم [illegible]
چهار درم کوفته و بیخته [illegible] بعسل [illegible] شربت سه درم [illegible] معجون [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible] فلفل سیاه ازهریک ده درم [illegible]
[illegible] ازهریک [illegible] مثقال کوفته و بیخته [illegible] بعسل [illegible] شربت [illegible]
معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت
[illegible] معجون سنبل [illegible] نافع باشد صفت
سنبل الطیب [illegible] ازهریک [illegible] زعفران [illegible]
ازهریک یکدرم فلفل سیاه [illegible] ازهریک ده درم [illegible] کوفته و بیخته [illegible]
[illegible] بعسل معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته [illegible] بعسل [illegible] شربت [illegible] مثقال معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] پنجدرم زعفران سنبل [illegible]
دارچینی [illegible] ازهریک [illegible] ازهریک ده درم
[illegible]
معجون [illegible]
[illegible] شربت یکدرم [illegible] معجون [illegible]

وشیق القیصوم زرکشه و بیخ ... تا یک حشم را نافع بود و بادهای غلیظ را دفع کند صفت خطمیانای
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

نافع باشد ... [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

وحکم معجونی که بعد سه ماه [illegible] صفت [illegible] فلاسفة الیونانی [illegible]
انزروت [illegible] چهار درم [illegible] درم [illegible]
درم با انگبین مصفا معجون سازند معجون مقل با [illegible] باشد [illegible]
[illegible] صفت هلیله کابلی [illegible] مثقال پنجاه درم مقل در آب [illegible] حل کنند [illegible]
برشته شربتی [illegible] معجون [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible] انزروت سه درم [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] برشته شربتی [illegible]
[illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] سنبل الطیب [illegible]
باشد [illegible] برشته شربتی [illegible] معجون [illegible]
باشد [illegible] صفت [illegible] انزروت ده درم [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] معجون [illegible]
[illegible] معجون [illegible]
[illegible]
نافع باشد [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] انزروت [illegible]
[illegible] انزروت چهار درم [illegible] ده درم
[illegible] سنبل الطیب
[illegible] انزروت [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] انزروت
[illegible]
[illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] انزروت [illegible] انزروت [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] انزروت [illegible]
انزروت [illegible]
[illegible] معجون [illegible]
نافع باشد صفت [illegible] معجون سازند [illegible]
سه درم

سه درم تا چهار درم معجون [illegible] این معجون [illegible] ترکیب [illegible]
[illegible] جمیع امراض [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت زعفران [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] انزروت [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] انزروت [illegible]
پنج مثقال [illegible] انزروت [illegible] چهار مثقال [illegible] انزروت
پنجاه [illegible] مثقال [illegible] مثقال [illegible]
معجون سازند [illegible]
[illegible] مثقال [illegible] پنجاه مثقال [illegible]
[illegible] پنجاه
مثقال [illegible]
[illegible]
[illegible]
با [illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]
درم [illegible] سه درم [illegible]
چهار درم [illegible] سه درم [illegible] دو درم [illegible] برشته شربتی [illegible] سه درم
[illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]
[illegible] انزروت [illegible] برشته شربتی [illegible]
[illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]
ساوی [illegible] معجون سازند معجون [illegible]
صفت [illegible]
[illegible] معجون [illegible] ترکیب [illegible]
[illegible]
[illegible] صفت [illegible] پنجاه مثقال [illegible]
دو مثقال [illegible] مثقال [illegible] انزروت سه مثقال [illegible] انزروت [illegible]

مصطکی رومی خام مایرشترا زرافی زعفران مشک عنبر از هر یک ده مثقال جوزبوا قبا بسباسه از هر یک ده مثقال
خفیترا الطیب پنج مثقال تخم کرفس تخم شلغم بهمن سرخ و سفید خشک [illegible] از هر یک سه مثقال بوزیدان و سورنجان
از هر یک سه درم کبابه خولنجان مصری سنبل رومی از هر یک سه درم شقاقل ده درم تودری سرخ و ورق درونج
از هر یک سه مثقال [illegible] سه درم ورق [illegible] صحیح را کوفته و بیخته گاوزبان با عدد بیخ
گاوزبان [illegible] از هر یک ده مثقال جوشانید و صاف کرده آب آن نگاه دارند تخم خرفه تخم خیار تخم کاهو تخم
خرفه از هر یک ده مثقال نرم بکوبند و شیره بگیرند و آن شیره را اضافه [illegible] کنند و آب به شیرین و آب انار
شیرین و گلاب از هر یک سه مثقال با شهد و عسل [illegible] به قوام آورند و مغز فندق
و بادام مقشر و [illegible] و جلغوزه از هر یک ده مثقال نرم بکوبند با شهد و عسل اضافه کرده [illegible]
حل کنند و بعد از آن [illegible] شود اضافه کنند و مشک و عنبر بعضی را در حصه کنند یک حصه را در اول اضافه کنند
و یک حصه دیگر بعد از آن [illegible] نافع بود [illegible]
ده مثقال [illegible] سنبل سفید و سرخ از هر یک سه مثقال خشخاش سفید ترکیب [illegible] در ظرف [illegible]
نگاه دارند معجون [illegible] صفت زنجبیل دارچینی خفیترا الطیب
شقاقل جوزبوا لسان العصافیر مصطکی زنجبیل زعفران [illegible] بهمن سرخ و سفید تخم [illegible]
تخم جرجیر از هر یک ده مثقال مشک و عنبر از هر یک یک مثقال حب الفلفل سه درم [illegible] پنج مثقال
عسل [illegible] ترکیب [illegible] صفت قرنفل پنج مثقال خولنجان کبابه چینی [illegible] جوزبوا از هر یک سه مثقال
فاقله صغار و کبار از هر یک سه درم تخم [illegible] ورق [illegible] از هر یک سه مثقال گاوزبان [illegible] از هر یک
پنج مثقال سنبل الطیب از هر یک چهار مثقال [illegible] هندی زنجبیل دارچینی فلفل از هر یک ده مثقال بهمن
سرخ سه مثقال [illegible] چهار مثقال [illegible] خفیترا الطیب بسباسه لسان العصافیر از هر یک سه مثقال
عنبر اشهب ده مثقال مشک [illegible] کهربا از هر یک یک مثقال عسل [illegible] ورق طلا [illegible]
[illegible] معجون الباه [illegible] ترکیب [illegible] صفت بهمن سرخ و سفید خولنجان
از هر یک پنج درم سه مثقال زنجبیل مایرشترا زرافی [illegible] از هر یک پنج مثقال [illegible]
درم [illegible] ده درم مغز بادام مغز فندق از هر یک ده مثقال زعفران سه درم گاوزبان پنج مثقال بسباسه
[illegible] عنبر اشهب یک درم ورق [illegible] سه مثقال [illegible]
[illegible] معجون [illegible] ترکیب [illegible]
با ماست [illegible]
و قوت [illegible] صفت سنبل ده مثقال بسباسه [illegible] فاقله صغار زنجبیل دارچینی قرنفل زعفران
بهمن سرخ [illegible] مصطکی [illegible] از هر یک شش مثقال [illegible] سه مثقال تخم [illegible]
تخم شبت [illegible] تخم جرجیر از هر یک سه مثقال مغز بادام شیرین مغز پسته مغز [illegible]
[illegible] از هر یک شش مثقال [illegible] سفید از هر یک [illegible] شقاقل

معجون

[illegible] صفت [illegible] بسباسه سه درم [illegible]
معجون که منفعت کند [illegible] صفت [illegible]
[illegible] شراب [illegible] یک مثقال [illegible] شراب معجون [illegible]
[illegible] صفت [illegible] سه مثقال [illegible]
مشک [illegible] از هر یک ده مثقال [illegible] چهار مثقال [illegible] مثقال [illegible] سه مثقال
قرنفل ده مثقال فاقله [illegible] دارچینی از هر یک سه مثقال بهمن سرخ و سفید از هر یک ده مثقال [illegible]
سه مثقال خولنجان [illegible] از هر یک ده مثقال [illegible] سرخ و سفید [illegible] از هر یک سه مثقال
خفیترا الطیب ده مثقال [illegible] از هر یک سه مثقال [illegible] ده مثقال مصطکی پنج مثقال [illegible]
ده مثقال تخم [illegible] سه مثقال [illegible] از هر یک ده مثقال [illegible] یک مثقال [illegible] سه مثقال [illegible]
تخم [illegible] ده مثقال [illegible] زعفران از هر یک دو مثقال عسل [illegible] سفید [illegible] مثقال
[illegible] معجون [illegible] صفت [illegible] یک مثقال [illegible] زنجبیل [illegible]
[illegible] یک مثقال [illegible] یک مثقال [illegible]
[illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت دارچینی [illegible] مثقال [illegible]
زعفران سه مثقال [illegible] زنجبیل [illegible] از هر یک چهار مثقال [illegible]
هندی [illegible] سفید [illegible] خولنجان [illegible] مثقال [illegible]
[illegible] مثقال [illegible]
[illegible] معجون [illegible]
[illegible] صفت بهمن سرخ و سفید از هر یک ده مثقال [illegible]
[illegible] از هر یک پنج مثقال سه مثقال [illegible] ده مثقال [illegible] از هر یک
سه مثقال خفیترا الطیب ده مثقال لسان العصافیر سه مثقال [illegible] از هر یک ده مثقال
تخم [illegible] ده مثقال تخم [illegible] از هر یک پنج مثقال [illegible] سه مثقال [illegible] ده مثقال [illegible]
پنج مثقال [illegible] از هر یک ده مثقال حب [illegible]
[illegible] از هر یک سه مثقال دارچینی سنبل از هر یک پنج مثقال مصطکی سه مثقال [illegible] سفید ده مثقال
زنجبیل فلفل [illegible] از هر یک [illegible] پنج مثقال [illegible] سه مثقال [illegible] پنج مثقال
مغز بادام شیرین [illegible] مثقال [illegible] از هر یک ده مثقال مغز [illegible]
تخم [illegible] از هر یک پنج درم [illegible]
[illegible] از هر یک ده مثقال [illegible] پنج مثقال گاوزبان ده مثقال [illegible] سفید سه مثقال تخم [illegible]
تخم [illegible] از هر یک [illegible] حب النیل سه مثقال [illegible] پنج مثقال [illegible] پنج مثقال [illegible]
یک [illegible] مثقال [illegible] ده مثقال [illegible] از هر یک [illegible]

٣٢٦

آب به شیرین مشک نبات سفید و عناب و عسل [illegible] معجون زبیب [illegible]

صفت [illegible]

[illegible] صفت سیاالیوس [illegible]

[illegible] معجون [illegible] صفت [illegible]

[illegible]

صفت [illegible] معجون [illegible]

[illegible]

٣٢٧

[illegible] آب سیب [illegible]

[illegible] صفت [illegible]

[illegible] صفت [illegible] نبات سفید [illegible]

[illegible]

لزان بیرون آورند و عسل را نگاه دارند و دیگر عسل تازه بر سر آن کنند و ده روز بگذارند و بعد از آن با عسل [illegible]
معجون بجوشانند تا بقوام آید و اگر این را هر صباح ناشتا کنند بهتر باشد قرنفل قرفه دارفلفل زنجبیل جوزبوا مصطکی عود خام
از هر یک مشک زعفران در ظرف چینی و بعد از جمله [illegible] استعمال کنند مربای شقاقل با ماء التربت(؟) [illegible] تمام
آن را [illegible] صفت مربای شقاقل تازه در آب بخیسانند یک شبانروز و [illegible] آب را بریزند [illegible] یکبار
روز دیگر در آب تازه بخیسانند و [illegible] آب را بریزند و دیگر روز دیگر در آب تازه بخیسانند بعد از آن مقشر کنند و بجوشانند
تا نیم پخته شود و آنگاه عسل صافی بر سر آن کنند و با آتش نرم بجوشانند تا بقوام آید [illegible] کنند و بعد از جمله [illegible]
[illegible] مربای بانگ [illegible] صفت [illegible] زنجبیل [illegible] کنند با بجوشانند
تا نیم پخته شود بیرون آورند و [illegible] عسل صاف بر سر آن کنند با آتش نرم بجوشانند تا بقوام آید و اگر [illegible]
[illegible] هلیله و بلیله و آمله و شقاقل و جوز [illegible] بعسل بهتر باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] بجوشانند تا نیم پخته شود بعد از آن بیرون آورند و در عسل [illegible]
[illegible] مربای زنجبیل [illegible] نافع باشد
[illegible] صفت مربای زنجبیل [illegible]
[illegible] آب [illegible] بعد از آن بیرون آورند [illegible] در آب و عسل بجوشانند تا بقوام
آید مربای [illegible] تازه [illegible] و آب و عسل بجوشانند تا بقوام آید مربای
[illegible] نافع باشد صفت [illegible] در آب بخیسانند و بعد از آن
بیرون آورند و در آب و عسل بجوشانند تا بقوام آید مربای [illegible] حرارت را نافع کند [illegible] صفت
[illegible] در آب [illegible] بخیسانند [illegible]
[illegible] بیرون آورند [illegible] در آب [illegible]
[illegible] آورند [illegible] و در عسل اندازند و بجوشانند تا بقوام آید مربای [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت [illegible] پاره پاره کنند و با آب و عسل بجوشانند
[illegible] مربای ترنج [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کنند [illegible] بخیسانند [illegible] بعد از آن [illegible] بقوام آید [illegible]
[illegible] مربای سیب [illegible] نافع باشد صفت [illegible] کنند [illegible] بیرون آورند [illegible]
[illegible] بقوام آید [illegible] صفت مربای [illegible] مربای سیب است [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] زنجبیل مصطکی [illegible]
[illegible] زعفران [illegible]
[illegible] بجوشانند [illegible] بقوام

[illegible]

آورند ماء العسل [illegible] صفت [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] آب [illegible] بجوشانند [illegible] زنجبیل مصطکی
زعفران [illegible] ماء الجبن [illegible]
[illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible]
[illegible] الملاهی [illegible]
[illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] سکنجبین [illegible] بجوشانند تا [illegible]
[illegible] بجوشانند [illegible] سکنجبین [illegible]
[illegible] ماء الاصول [illegible] نافع باشد
صفت [illegible] بجوشانند تا [illegible] آید [illegible]
[illegible] بجوشانند تا [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] کاسنی [illegible]
[illegible] بجوشانند تا [illegible] آید [illegible]
ماء الاصول [illegible] نافع باشد [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
از هر یکی [illegible] در [illegible] آب [illegible] آید
[illegible] ماء الاصول [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
بجوشانند تا [illegible] آید [illegible]
ماء البزور [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] بجوشانند تا [illegible] آید [illegible]
[illegible] مطبوخ [illegible] صفت [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] بجوشانند تا [illegible] آید [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] مطبوخ [illegible] نافع باشد [illegible] صفت [illegible]

بلیلج انهرکیک عناب و سپستان و آلو سیاه انهرکیک کلمیخ ده سیر در رطل آب بجوشانند تا بنیم آید و صاف
کرده ترنجبین و شیرخشت انهرکیک ۱۰ درم ترنجبین بیست درم در آن حل کنند و بنوشند مطبوخ افسنتین معتدل که
مفتح باشد و نافع باشد صفت افسنتین گل سرخ ترنجبین ترنجبین افسنتین ... بجوشانند و صاف کنند و قند
[illegible] حل کنند و یکدم ... [illegible] ... این مطبوخ بنوشند مطبوخ افتیمون
[illegible] باشد صفت آن [illegible] کلمیخ افتیمون ... [illegible]
[illegible] سیاه انهرکیک ... [illegible] انهرکیک ۲ درم اسطوخودوس [illegible]
شاهتره [illegible] انهرکیک [illegible] سپستان انهرکیک ده سیر در رطل آب بجوشانند
تا بنیم آید صاف کرده [illegible] ترنجبین انهرکیک [illegible]
در آن حل کنند و بنوشند مطبوخ [illegible] نافع بود صفت آن سناء مکی کلمیخ [illegible]
[illegible] انهرکیک ... [illegible] افتیمون [illegible] انهرکیک [illegible]
[illegible] انهرکیک ۳ درم بجوشانند صاف کرده [illegible] ترنجبین در آن حل کرده باشد
[illegible] مطبوخ [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
انهرکیک ۳ درم [illegible] افتیمون [illegible] سقمونیا ... زعفران [illegible] روغن بنفشه بادام [illegible]
[illegible] انهرکیک ۱ درم [illegible] سفید [illegible] روغن بگدازند [illegible] مرهم سازند
[illegible] باشد تا مرهم شود مرهم [illegible] ترکیب [illegible]
[illegible] نافع باشد صفت مرداسنگ سفیداب ارزیز درم سفید انهرکیک روغن در روغن
بگدازند [illegible] اضافه نمایند [illegible] تا [illegible]
[illegible] نمایند و مرهم سازند مرهم [illegible] خنازیر و سرطان و [illegible] نافع
باشد و جراحت [illegible] صفت [illegible]
انهرکیک ۲ درم [illegible] انهرکیک ۳ درم [illegible] مرداسنگ انهرکیک درم [illegible]
هر یک ۱ درم در روغن زیت [illegible] حل کنند [illegible] تا مرهم شود مرهم [illegible]
اورام صلبه را نرم کند [illegible] صفت [illegible] سفید انهرکیک [illegible]
روغن زیت [illegible] در روغن بگدازند [illegible] حل کنند و مرهم سازند مرهم [illegible]
[illegible] کند صفت مرداسنگ صلایه کرده [illegible] درم [illegible] روغن گل [illegible]
[illegible] مرهم سازند مرهم زنگار [illegible] کند صفت زنگار ۲ درم [illegible]
[illegible] انهرکیک [illegible] روغن زیت [illegible] کند [illegible]
[illegible] تا مرهم شود مرهم [illegible] اورام صلبه را نرم کند [illegible] صفت مرداسنگ
صلایه کرده [illegible] روغن زیت [illegible] بجوشانند تا رنگ [illegible]
شود [illegible] لعاب حلبه و لعاب بزرکتان [illegible] لعاب [illegible] بریزند
[illegible]

[illegible] مرهم النخل [illegible] سرطان نافع
و با آتش نرم بجوشانند [illegible] تا غلیظ شود [illegible] مرهم سرطان [illegible]
نافع باشد [illegible] صفت مرداسنگ [illegible] انهرکیک ملک البحر [illegible] انهرکیک
[illegible] در روغن زیت بگدازند [illegible] مرهم کنند [illegible]
[illegible] تا مرهم شود مرهم سیاه [illegible] صفت مرداسنگ [illegible]
[illegible] ملک البحر روغن زیت [illegible] در روغن زیت بگدازند [illegible] مرداسنگ صلایه کرده [illegible]
[illegible] مرهم سازند مرهم [illegible] جراحت [illegible] صفت [illegible] صلایه کرده [illegible] درم
روغن گل [illegible] مرهم سازند مرهم [illegible] جراحت [illegible] نافع باشد صفت [illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] مرهم سازند [illegible] مرهم [illegible]
[illegible] صفت سفیداب ارزیز درم [illegible] انهرکیک [illegible] در روغن [illegible]
[illegible] مرهم سازند [illegible] تا مرهم شود مرهم [illegible] نافع
باشد صفت مرداسنگ [illegible] مرهم سازند [illegible] مرهم [illegible] سفیداب
[illegible] جراحت [illegible] صفت سفیداب ارزیز درم سفید انهرکیک روغن
[illegible] مرهم سازند مرهم شنگرف [illegible] نافع باشد صفت مرداسنگ
[illegible] درم سفید انهرکیک ده درم ملک البحر ۶ درم شنگرف ۱ درم روغن زیتون ۵ درم [illegible]
[illegible] مرهم سازند مرهم [illegible] نافع باشد صفت [illegible] مرداسنگ [illegible]
انهرکیک [illegible] سفید [illegible] در روغن گل مرهم سازند [illegible] مرهم است
مرهم سرطان [illegible] جراحت [illegible] انهرکیک [illegible] سفید [illegible]
سرطان [illegible] سفید [illegible] سازند مرهم [illegible] جراحت [illegible]
تا غلیظ شود [illegible] مرهم سازند [illegible] جراحت [illegible] نافع باشد
صفت سفیداب [illegible] انهرکیک [illegible] مرداسنگ [illegible] مرهم سازند مرهم [illegible]
مرداسنگ [illegible] سفید [illegible] مرهم سازند مرهم [illegible] نافع باشد صفت [illegible]
[illegible] روغن [illegible] در روغن بگدازند و مرهم سازند مرهم [illegible] خاصیت [illegible]
[illegible] نافع بود صفت [illegible]
[illegible] مرهم سازند [illegible] مرهم [illegible] کند صفت
[illegible] بجوشانند [illegible]
[illegible] سازند و استعمال نمایند مرهم [illegible] نافع است صفت [illegible]
[illegible] انهرکیک [illegible] در روغن گل انهرکیک [illegible]
[illegible] در روغن [illegible]
با یکدیگر ممزوج سازند و استعمال نمایند باب [illegible] نافع باشد صفت

باب [illegible]

پوست هلیله زرد آملی سیاه سپستان عناب از هریک ترهندی تخم کاسنی مغز خیارشنبر ترنجبین
بادام ده درم شب در ... درم در آب بخیسانند و صباح صاف کرده بیاشامند تفتیح فواکر صفرا دفع کند و تشنگی
بنشاند صفت الوی سیاه آلو بخارا و عناب سپستان از هریک ترهندی ... تنبد سفید ترنجبین
بارزه درم شب ... درم آب بخیسانند و صباح صاف کرده بیاشامند تفتیح فواکر صفرا دفع کند و تشنگی بنشاند
صفت الوی سیاه الوی بخارا عناب و سپستان از هریک ترهندی ... قند سفید ترنجبین شب
بخیسانند و صباح صاف کنند و بنوشند تفتیح صبر صالح ... نافع است صفت آب کاسنی ... شاهتره ...
در آن حل کنند و سه روز در آفتاب نهند و شب ... گرم نهند ... بیالایند و بنوشند تفتیح صبر ...
صالح بلغمی را نافع باشد صفت سعد سنبل افسنتین ... تخم کرفس ... را انجاء ... کرده آب از هر یک
یک کف ... در آب ... بیالایند ... درم صبر در آن حل کنند و سه روز در آفتاب بگذارند و روز ...
صاف کنند شربت با یک درم ... تفتیح صبر ... صالح سودا ... را نافع است صفت ... درم
افسنتین ... مصطکی از هریک سه درم صبر ... نیم کفچه در ... آب کرم
بخیسانند و سه روز در آفتاب نهند و روز چهارم صاف کنند شربت با یک درم ... بامداد ...
مطبوخ که خناق ... را نافع باشد صفت بنفشه تخم ... از هریک پوست خشخاش کل سرخ نیلوفر
پوست کدو ... از هریک ... آب بجوشانند تا ... آب ... بمالند
مطبوخ که صالح ... را نافع باشد صفت بابونه اکلیل الملک ... بر ... سعتر ... کل سانی
بجوشانند و ... بخار آن ... مطبوخ که صالح ... را نافع باشد صفت بابونه اکلیل الملک برگ ...
... سعتر ... بجوشانند ... بخار آن ... مطبوخ که صالح سودا ... صفت
بنفشه اکلیل الملک بابونه ... بجوشانند ... بخار ... مطبوخ که ...
که ... اسهال ... باشد ... صفت بابونه اکلیل الملک ... از هریک
... پوست ... از هریک ... درم در ... آب بجوشانند تا ... آید
... مطبوخ که ... صفت کل سرخ بنفشه نیلوفر صندل سرخ سفید
نیم کوفته تخم کاهو تخم کاسنی از هریک ... درم در ... آب بجوشانند تا ... بیالایند و ...
... مطبوخ که صالح ... را نافع باشد صفت بنفشه ... نیم کوفته تخم ...
... پوست خشخاش ... کاهو ... کل سرخ ... بجوشانند ...
آن ... مطبوخ ... صفت بابونه ... اکلیل الملک
... از هریک پوست ... تخم ... نیم کوفته از هریک ...
پوست ... از هریک ... بنفشه از هریک ... در
آب بجوشانند تا ... و ... عقرب ... اکلیل ...
مطبوخ که ... صفت بابونه ... برگ ... کنجد ...
بجوشانند

بجوشانند و در آن آب نشینند ... مطبوخ که ... صفت
... برگ ... سداب ... سنبل ... اکلیل الملک ... بابونه
... بجوشانند ... آب آن بر نشینند مطبوخ
که ... صفت ... نیلوفر ... از هریک ... بابونه ... اکلیل الملک
برگ ... از هریک بجوشانند و در آب آن بر نشینند ... مطبوخ که ...
... را نافع ... برگ ... از هریک ... پوست ...
... از هریک ... بجوشانند و در آن آب نشینند ...
مطبوخ که ... صفت کل سرخ ... درم ...
از هریک ... پوست ... از هریک ... کوفته بجوشانند
و در آن نشینند مطبوخ که ... صفت ... بجوشانند ... بخار آن ...
... بجوشانند ... بخار آن ... صفت ...
کوفته و بیخته ... صفت ... سعد ... کوفته و بیخته ...
... صفت ... کوفته و بیخته
... صفت ... را نافع
باشد صفت ... حنظل ... کوفته و بیخته ...
باب الرابع ... صفت ... کوفته و بیخته
... خاصیت ... را ...
... حل کنند ... را نافع است ...
... صفت ... در آب ... الاطفال
نافع است صفت ... حل کنند ... طفل ...
... الاطفال را نافع باشد صفت ... از هریک ... درم
با ... عسل ... درم ... بجوشانند و صاف کنند ... کوفته ...
... باب ... را نافع است
... صفت ... کل ... بیخته ...
... از هریک ...
... تخم کاسنی ...
... از هریک ... آمله ...
... آب ... از هریک ...
... و ... آب ... باشند ...

که خفقان و وسواس و منفعت مال را نافع باشد و اعضاء رئیسه را قوت دهد و لون را صاف کند و ختام
آورد و سودا را دفع صفت یاقوت سرخ بشکنند با حجر الحجر و کافور تنبل سنبل الطیب سادج هندی جدوار سرخ بلیلج
از هر یک یاقوت تا نیم درم یاقوت کبود عقیق مروارید ناسفته پوست بیرون ترنج دارچینی بهمن سرخ ختم
اشهب زر ... عود ... درونج عقرب هر یک چهار دانگ ... ابریشم مقرض
ترنج ... سنبل سرخ و سفید دارچینی کبابه چینی ... هر یک ... تخم ... کافور
لسان الثور سفید هر یک ... مشک خالص یک مثقال کافور ... مثقال
آب سیب آب انار هر یک ... آب ... گلاب ... مشک ... آب سیب ... آورند
قوام آب ... شکر سفید ... و جواهر ... سحق کرده ... بر شند ... یک مثقال
بنوشند یاقوت دیگر ... المفرح ... یاقوت ... دهد
سودا ... نافع باشد صفت ... مروارید ناسفته ... هر یک ... درم
سرخ و سفید ... بادرنجبویه ... هندی ... ابریشم مقرض پوست ترنج از هر یک
... دو درم ... یاقوت ... زعفران ... هر یک ... مشک
خالص ... سفید ... تمت الرسالة ...
المسمی ... فی یوم ... شهر ذی القعدة سنة ...

سنج

۲۴۸

کتاب اول

کتاب جواهرنامه

بسم الله الرحمن الرحیم

جواهرنامه افلاطون علیه الرحمة والرضوان شکر و سپاس بی قیاس
حضرت پروردگاری را جل جلاله مالک الملک بی همتا که قدرت این چرخ مینا را بر افراخت و کواکب سیاره و ثابته را
بثابت ترصیع بر آن نگاشت و درود و ثنای نامعدود بر روضه منوره حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وآله
وسلم و بر آل و اصحاب او باد اما بعد چنین گوید مؤلف این مختصر حکیم افلاطون که چون اسکندر
فیلقوس این ضعیف چند کلمه در شرح معدنیات و جواهرات و خواص جواهر و [illegible]
[illegible] مشتمل است و بر چهار باب اختصار نمود باب اول در جواهر و بیان انچه معتبر است
و گویند انرا الماس [illegible] است در [illegible] و در دریای عمان بود که [illegible]
[illegible] باشد و در شکل [illegible] باشد رنگ و شکل
[illegible] که سفید باشد [illegible] سفید [illegible]
[illegible] خوانند بعضی رنگ [illegible] خوانند و [illegible] دیگر هست [illegible] خوانند یعنی [illegible]
[illegible] بود [illegible] دیگر [illegible] خوانند [illegible]
[illegible] بود آنرا [illegible] که مانند قطره آب بود [illegible]
[illegible] که [illegible] بود [illegible]
[illegible] خوانند و اگر [illegible] بود [illegible]
[illegible] بود [illegible] خوانند [illegible]
[illegible] و اگر [illegible] بود با قیمت بود و [illegible]
آنرا [illegible] که [illegible] آن [illegible] باشد [illegible]
خوانند و [illegible] دوم هرچه [illegible] خوانند یعنی [illegible] سیوم [illegible]
[illegible] خوانند چهارم [illegible] خوانند یعنی یکمثقال باشد و [illegible]
[illegible]
[illegible] باشد [illegible] دینار [illegible]
[illegible] یک مثقال [illegible]
مثقال [illegible] باشد [illegible]
[illegible] باشد
[illegible] مثقال [illegible] خوانند [illegible]
[illegible] قیمت [illegible]

بود

۲۴۷

بود معقدی یکمثقال و نیم [illegible] دینار [illegible] معقدی مثقال [illegible]
[illegible] دینار [illegible] معقدی [illegible] دینار [illegible] معقدی [illegible]
دینار [illegible]
خاصیت [illegible] یاقوت آن [illegible]
[illegible] یاقوت [illegible] باشد [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
بود [illegible] باشد [illegible]
باشد [illegible] باشد
[illegible] باشد [illegible]
[illegible] یاقوت [illegible]
قیمت [illegible] یاقوت [illegible] دینار [illegible] باشد [illegible] دینار [illegible]
[illegible] دینار [illegible] مثقال یاقوت [illegible] باشد [illegible]
[illegible] مثقال [illegible] دینار [illegible] یاقوت [illegible]
[illegible] یاقوت [illegible] یاقوت [illegible] جواهر [illegible]
[illegible] سیوم [illegible] جواهر [illegible]
[illegible]
[illegible] یاقوت [illegible]
[illegible] خاصیت [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
[illegible]
[illegible] یاقوت [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
[illegible] زمرد [illegible]
[illegible] زمرد [illegible] باشد [illegible]
[illegible]
[illegible] قیمت [illegible]
[illegible] دینار [illegible] مثقال [illegible] دینار [illegible]
[illegible] دینار [illegible]
[illegible] دینار خاصیت [illegible]
باشد [illegible]

بلایه **الماس** معدنش در هندوستان باشد در جزیره که بطرف مغرب باشد در معدنی که پارهای
الماس باشد کوهی در ته آنست و آن بجهت طرف آن آب دره عمیق و در آن شهای گوشت انجا اندازند و عقاب
ربوده و آن گوشتها را بالا آرند الماس پارها آن گوشتها چسبیده باشد از انجا یابند و نوعی از الماس باشد که سفید
بود شفاف مثل زجاج فرعونی و دیگر اندکی بزردی گراید و دیگر برنگ شراب بود و باشد که اندکی سبزی ما مشتمل
باشد و پاره بزرگتر بود معدنیات عزیز باشد امتحانش هر چه ببینند سوراخ باشد و جز سرب نتوان شکست و اگر بر سندان
نهی و بکوبی بشکند در سندان نشیند و چون در میان سرب نهی و بکوبی بزودی شکسته شود و چون در کام
ادم باشد و بر آن تاب آید آید نیکو باشد و الماس نیکو بقیمت یاقوت **خاصیت** او آنست که چون
با خود دارد از ... باشد **لعل** معدن او در بدخشان باشد که حیث او را لعل بکان خوانند
او را لعل را سرخ یا نیز اند ... باشد ... سرخ بود ... زرد لعل را بجاه ... سبز ... باشد که زرد
مانند بنفش ... باشد ... بهتر باشد ... سرخ و رنگ ...
... بهتر باشد ... شفاف باشد ... دینار قیمت باشد ... بچهار دینار ...
... نیم مثقال ... دینار ... دینار ... مثقال ... دینار
مثقال ... دینار و چهار مثقال ... دینار ... قیمت ...
چهار دینار ... رنگ ... زرد و سبز ... قیمت نباشد **بیجاده** بلعل مانند
اما ... بیجاده ... باشد ... بتاب ... بعضی ... در میان
ایشان سپید باشد ... سفید باشد ... رنگ باشد ... چشم **خاصیت**
یاقوت ... **فیروزه** معدنش در خراسان و نیشابور ... در میان نیشابور و ترکستان
و ... باشد اما ... نیشابوری ... بهتر ... دیگر ...
... سلیمانی ... سفید ... رنگ ... بهتر ...
باشد ... بهتر باشد ... مثقال ... دینار ... دینار و
مثقال ... دینار ... خاصیت دارد ... چشم ...
... چشم ... باشد ... باشد ...
... آب ... باشد
مرجان و بسد ... سرخ باشد ... مرجان سیاه و سپید نیز باشد ...
... خشک ... سرخ ...
... **خاصیت** او آنست که ... چشم ...
پادزهر معدن او در هندوستان باشد ... سفید و سبز ...
... رنگ ... مثقال ...
... **خاصیت** او آنست که ... باشد ...
دهند

دهند ... **مقناطیس** نفی سنگ آهن را چنانکه ... بود
آهن ... باشد ... باشد ... آهن
... خاصیت ...
خاصیت او آنست که ... آهن ... مقناطیس ...
و اگر مقناطیس ... **دهنج** ... باشد ...
در ... سیاه ... سرخ ... رنگ ...
... باشد ... ترکستان ...
سرخ باشد ... یاقوت ...
عقیق معدن او ... باشد ... یمن ... باشد
سرخ ... زرد و سپید ... شفاف ... باشد ...
... بهتر باشد ...
... **سنگ جزع** معدن او در یمن باشد ...
... باشد ... عقیق است ... سیاه و سپید ... باشد
... باشد ...
... **لاجورد** ... بدخشان ... سنگ لاجورد ...
باشد ... قیمت ...
... باشد ... چشم ... باشد
سنگ یشم سفید است ...
... سفید ... سیاه باشد ...
... **خاصیت** او آنست که ...
... **بلور** معدن او در هندوستان
... باشد ...
... هندوستان ...
... یاقوت ...
... **مینا و آبگینه** ... آبگینه
...
خاصیت او آنست که ... **کهربا** زرد
شفاف باشد ...
...
... **سنگ** ...

٣٥٠ که برآن رخنها کند کرتا سنک برسد نرمی پیدا آید و جهت ادرار و آتش بیاموزی نرم شود و از دیک برند و بکار برند سنبادج
سخت باشد و از جلب سراندیب آرند و حکاکان بدان انکشترها نقاشی کنند و مهرهای عقیق بکار برند مرمریت
سنکیست سفید کرانکت بزبری نزدیک از مغرب آرند و از او مرمر کویند و از آن آبکینها سازند سپید و نیکو باشد
مرقشیثا از اسنک روشنایی کویند و بعضی معدنی بدان خوانند که کوکبا بزیر و مالیده اند و ماده آن زرد و اشا
انده و طلا کاران جلای دهند و در سرمها بکار برند خاصیت او آنست که سو رابکه و سنک مثانه بریزاند
سنک سرمه سنکی بود سیاه و درخشنده معتبرترین او اصفهانی باشد و سرمه از او روشنایی چشم افزاید
و سیاه کرداند و صحت چشم نکاه دارد حجر الیهود سنکیست کرد و در از مانند باشد و چون بر هم آید سخت شود
و کرد باشد و مقدار جوزی بیش نباشد و بقدر زیتونی نیز باشد و بر وی خطها کشیده باشد و سرکه او ستها میل بکیرد
مانند درخشان باشد و از مغرب آرند و رنک مثانه را سود دارد حجر الارمنی سنکی است کبود و رنک لاجورد
توان دید اما خاکستری کونه بود و از ارمینیه آرند و مطبوخ لاجورد نزدیک باشد و با دیکها بجا بکار برند حجر الحبشه
آن سنکی سیاه باشد و از جانب حبش آرند و آن سنک در حبش باد بر جراحت و خاکستر رنک بود که بر خطها کشیده
باشد و چون مالکرد به آب خون مانده شفا یابد حجر المغنیس سنکیست کران و لایت حبش آرند و زرد رنک چو آب
بسایند سفید شود مانند شیر و بیش طعم و درد و چشمهای چشم را فرو نشاند و کشتها بکار برند حجر الرحمن جهت آب بربرون
آمدن از رنده و جهت دفع زهر بر وی نهند و بشیند قضا و کثرتم از آنکه بر برند حجر الدم آنرا شاذنج خوانند و بهترین
او سیاه بود و ماند بی خرده بقدر بادامی بود بسیار کبود باشد و در دارویی چشم بکار آید و در نفس و در جراحتها باسود
مانند حجر القمر سنکی بود که از مغرب آرند و آنرا بزاق القمر کویند و مبصر بصح بند د سودی تمام دارد و جهت
بدرخت بار بند ند بار کیرد سنک یرقان سنکی بود خرد که کسی که او را یرقان باشد و در آن نکرد صحت یابد و کویند
که این سنک را از اهل حبشیان باشد و در سفر بهمین قبیل ست و بعضی برم که او را از آشیان خطاف یا فته اند بدین
طریق که بعضی را آب کرده اند و بر بچه خطاف مالیده اند و خطاف که بچه خود را زرد دیده است جهت منع زرده
انیان آورده است سنک عقاب سنکی بود که چون بجنبانند در درون آن صدای کنند و بر خود بندند کزرنان را
آسان شود و از آن آشیان عقاب کیرند و کویند که عقاب را بیضه نهادن سخت مشکل باشد و چون این سنک را
بیاورد و در آشیان خود بنهد بیضه نهادن بروی آسان شود و نشان آن سنک آن بود که چون بجنبانی بنمایدی
در میان آن چیزی بود حجر الخطل از ولایت مغرب خیزد و چون در سر کرما نشانند بیوسته جهد و آنرا بجهت
نزد پادشاهان برند حجر اللبن سنکیست خام که آب بسایند شیرین طعم نماید و مانند شیر شود و آن آب در چشم
کشند سود دارد حجر التیوس سنکیست که بکند رنک مانند و درخشنده و بر آب ایستد و چون بر بها دقیق شود
مانند سیاهی نماید و کویند که بقره مالکشند جهت منقا اطفالش بها خاصیت او آنست که چون فرو را سفید کرداند
و بر سر موضعی کر رسد باشد بکار برند و صورایت دو شیشها افشانند بر و مانند و اکر سوده با آب بر وی بپوشید در موی نکوید
و از آنکه باهم بر سنک مرشن سنکی باشد که از دی بهی موش آید و جراحتها را سود دارد و چون بکر برید سنک تار
سنکی است که اول از آکاکسیا (؟) کرند و ما آن سنک سفید بود و تیز و معنی کویند که از آسمان فرود آید مانند آتشچم

٣٥١ بی بیند و اکر کسی عقل نماند که از آن مروارید شاید ساختن و چون محلول کنند بر عضوی که او
آتش بان کار کند باب دوم در دیکر شتوقها رعف یعنی ایشان در حقی باشد و در معنی کهانرا
عرق الشمس خوانند و برنک سحاب بر بزرک او افتاد اما ان سحاب سفید خام ترجمه و بیانکیز باشد و عرق
او را از انش بکار برند و در رعف چنان حاصل کنند که شاخها یای آنرا بر تیشه سوراخ کنند و در وقت طلوع
بر خون بر هر کس آید انتفاع اکر آب چکانی بر وی آب باشند و باصیح در آب بیاموزی کیسه را تیز کرداند
و اکر در شیر چکانی بر بیانه بسته شود و از حیا کردند خاصیت او بند تبارک سو حمار و معتبر باقی
ماند و تقه معطوفه و بند تعویذ انتقال حده برج و مرین سرهوم شخ مخکی و در جایی با سو داره و اکر
در شیر بزن معد کنند بار کیرد نافی سقنقور حیوانی بری باشد مانند سو سمار که آنرا از نیل مصر کیرند
مختبیس کوینید که نهنکت و بحر در هند و در عمان سیاه بحر در رنک باشد سقنقور بلست وجهه
او را بکشند بکار برند باید کفت معتبر تر آنست بود که در وقت کیرند و ناف و شکم او بهتر باشد
و نافش بهتر باشد عسیق کوینید جانوری است مانند کوی که در ولایت ترکستان از بحر خیزد و نافش
دستنکار و هاش شغیرها از آن سازند و استخوان پیشانی او بقیمت بسیار بخرند خاصیت او آنست
که هر که او را با خود دارد زهرها کار نکند و جهت زهر زنبور و افعی و عقرب بر آن دست نهند دندان ماهی
در بیای و یا شتر مطرت بلغاریه او را مرنک کوینید و ابجا در ماهیات بزرکتر یافت شود و تبعاج بود مانند مغز او را
جوهری باشد که صحیح و بنده نهایت لطیف و نیکو باشد و بر بجهت نماید شعله شود و آنرا خیز ترکیب جلیقی
نکر نیست صلح استخوان است لطیف بجهت دندان است آبنوس او را از سواحل زنکبار
آرند و درختی او چون عناب باشد و آبنوس در میان آن درخت بود که چیست از اطراف بار کنند و آب نوی
آن در آب بچوشانند در عناب خاصیت او آنست که با آب بسایند در چشم بکشند سفیده چشم را ببرد و ما ملام چکر
سودمند و در چشم کشی ناخنه برد مار مهره از نیمه مار مهره کیرند و بدار رنک مایل باشد کمتر نشان
باشد و چون ابریشم سیاه در وطالند سفید شود خاصیت او آنست که چو بجای زهرها بندند و زهرها
بیرون کشد و اکر کسی با خود دارد زهر بروی کار نکند و کاران مهره اصیل باشد نهایت عزیز باشد و حقیقت تمام دارد
مهره خر بنهایت سفید روی و درشت بود و در میان دو ناب باشد و سیار از بی مایل باشد که بر درخشان
باشد و از نمی سر خرو از ملیان بهشت کوشتی بیرون کشد خاصیت او آنست که بر بازوها بندد سو داره و
بر طاعت صد مستی بود سو دارد ترک بجیت سفید و بزرک مانند بر بیشه و در کوهها پیدا کردن
باشد مثل پیکان باشد و افوا بکار بر آید مانند خر بزه و جهت معتبر بر بدشتی شکل آن درشت که بر دو ساحل
او جهت ترک کشیدن بود و انکس که او را دنبال سحر شاید تا تمام بر سر و کیاه آن نیز ترشیده ان بیر کشیده
انطاکیه اکر بر سر و کیی نهند که بیوش شد اکر از جوشانند افتد و در تیر کیه بیوخ اکر در تو فقا افتد انیزند
تا نفها جهد یا کدی در تن افتد باوجود از کرد ای بیخ را بخورد انتقه منعی زاید و کویند با نمک با هم آید تا آنان
دست و حد با او خادم یخ بکند و بخورد بچه بزاید سقنقور سعقنطرها شک مشک تا آمد نیا بی

٢٥٢ است تا سفته گوهر مانند که بینی بزرگ ... معروفان باشد باز کرده و چون او را بگیرند و بکشند و دست
در اندامهای او مالند تا خوش کرد و حال آن نافه باشد بر همه ... نافه او بر کنند ...
تا مدت یکسال تمام شود و آن آهو ... الصین بخورد و زمستان هندوستان بود و تابستان بر کوه
آید ... گیاه خوشبوی بخورد و ... مشک ... که از ولایت خطا آورند یعنی سیاه بود
... و بیشترین چهار مثقال بود ...
بود که هفت مثقال بود ... خطا آورند و از جزیره هندوستان ... باشد ...
... کثیر ... **اختلاف** ... آنکه ... مشک ... خالص
... باشد ... و اگر ... مشک ...
... سیاه ... مشک ... زعفران ... ساختند ...
... **خاصیت او بستان**
... **زیاد اسلانی** ...
... هندوستان بیشتر ...
بیشتر ... سیاه ... **رات** ...
... باشد ...
باشد ... **باب چهارم در کانهای زر** ... است
و ... بیشتر ...
... سنگین ...
بیشتر ... **خاصیت** ...
بکار آید ... چشم ...
نقره معدن او ... ترکستان و هندوستان ...
... بود ...
مس
او ... باشد ... چشم
نافع باشد ... **تلعی** ... هندوستان باشد ...
و ... **سرب** ... چشم را
خاصیت ... بکار برند ... را
... **آهن** ... آهن خاصیت
او آنست که ... **خارصینی** ... خارصینی گویند
... **سیماب** ... باشد
... باشد ... سنگ ... سنگ

...

٢٥٣ ... **سرنج** از سرب ... **مرتک** ... بیرون ...
و ... دمشقی ... سیاه شود **باب چهارم در**
... **نقره** پنجاه و چهار مثقال **بخروس** چهار پنج مثقال **زر**
... مثقال **سرب** پنجاه ... مثقال **آهن** چهل مثقال ... **بیت**
... سیماب ...
... سی ... پنجاه ...

کتبه و تیم

اسطرلاب
هاربانار

۲۵۵

بسم الله الرحمن الرحیم

رسالة فی معرفة اسطرلاب بعضی رومان چنین گویند که این نامی است یونانی اسطر آفتاب بود و لاب ترازو
و گویند که لاب آینه بود و نیز گویند که لاب نام پسر ادریس بود و اسطرلاب که ...
صفت کیست جواب ... اسطرلاب ... این سطرها ... است و گویند نامی است
پارسی معرب کرده ... است یعنی ستاره ... والله اعلم و علم اسطرلاب ... تصنیف کرده اند
اما ... تصنیف حاجت نیست این مقاله ... و این ... باب است باب اول در نام
آلات اسطرلاب و خطها و دائرها **منکبوت** ان طبق ... مشبک ... اسطرلاب باشد و شبکه نیز
خوانند ... منکبوت ... است ... منطقة البروج گویند که ... برج ... **مری**
کمان ... است ... مطلق خوانند ... هم ...
ثابته ... **مدیر** ... است ... منکبوت ...
... **صفحها** ان طبقهاست که ... منکبوت نهاده بود ...
مقنطرات ... است ... تمام ... است ...
... و افق شرقی خط اول از این مقنطرات است ... چون اسطرلاب ...
افق مغرب ... این خطها ... مقنطرات ... باشد **خط مشرق** ...
است ... اسطرلاب ... **خط مغرب** ... این خط است ...
... خط وسط ... اسطرلاب ...
... خطها ... صفحه ... خطهای
ساعات ... مقنطرات ...
... سرطان ... مقنطرات ...
... منکبوت ...
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
البروج ... **مجره** ... است ... منکبوت
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ودر مقابل این اجزا خطهایی دیگر بود اصابع باقدام بران جا که ثبت کرده باشند و باز شناختن اصابع از اقدام
انست که چون یکی سر از عضاده بر حد اجزاء ارتفاع فها کرده دیگر بر حسب اقدام اصابع بود و هاکه بر ز اقدام
باشد عضاده انست که بر پشت اسطرلاب نهاده بر قطب در یکدیگر دو تا میان صفیحا و عنکبوت بر عضاده ثبت
مرسوم را صحت کند بر روی اسطرلاب تا اسم جزا شود در عضاده نقصان است و ملتبق کویند و در عضاده سر ثانی
کرده تقدیر نقصان خانند وارتفاع بدیت شاید گرفتن که شعاع افتاب در ان مقدر آید که بر اجزاء ارتفاع باشد
ودر پشت تقدیر دیگر بکنند و هاکه مسرسن که از عضاده بیامد بود درق اجزاء خانند و مشنطیر سن گویند این را نیز غا
معزو یا مرسها — بعضی اسطرلاب ما انند دو حروف که بر مقنطرات نوشته بود نکاه کن اگر نقاط
بر میان یکی بود تام باشد و جلدی ما ربطا باشد بعضی تام و بعضی تام تا نه ما کرمضی بود که در مقنطرات شد بعد
مقنطرات جهل و پنج و میان افق شرقی و مغرب بجهد و ثلثی سه سد زاید شود و مقنطرات سی و او و اکحوت مقنطرات
ج و سطحی شش شش و مقنطرات پانزده و بر مقنطره نخست ثبت در پنجم نیز ثبت بود و همچنین خمسی و عشری
کند و دیگر بخشنها شاید کرا ازین و سی ترا است باید در مقنطرة البعض نیز نکر کن که ثبت هرده و یکی بود کر
تام باشد عدد درج هر یک جزء معنی پانزده و ثلثی ده و سدسی پنج — ارتفاع گرفتن چون ارتفاع
افتاب خواهی گرفتن اسطرلاب بدست راست بیاید اویختن و روی سوی افتاب کردن و پشت اسطرلاب
برابر خود نمی و گمکنی که شعاع مرئی از عضاده بر اجزاء ارتفاع بنر و عضاده همی گردان بدست چپ اندک اندک تا زیاده یا نقصان
کرده تا انکه افتاب از ان ثقبه که بر سوی اجزاء ارتفاع بود در اید و بیعن ثقبه دیگر بیفتد پس شود چنین بنکر تا سر پی
بر چند جزء افتاده است ارتفاع چندان بود و اگر ستاره ثابت خواهی گرفتن ان ستاره را طلب کن که نامش بر روی
اسطرلاب نوشته است و یک چشم بر هم نه و بچشم دیگر از ثقبه نخستین می نگر تا از ثقبه دیگر بر وی او بتا اجزاء
ارتفاع بود و همان ستاره بینی بنگر تا سر پی بر چند جزء افتاده است ان ارتفاع بود و اگر بعضی شعاع افتاب بیقتد
بود از جهت ابر همچنین کن که کوکب را ارتفاع کیری بی ثقبه دو تقسیم بنگر تا از سر افتاب بینی — بد انکه ارتفاع
تا اخر پیشین ارتفاع می فزاید و چون زوال کرد ان خطشیم روی حصا نکر فزونی که گفت نقصان بیذیرد تا بر سایه
باز پس بغروب کرانه شرق بر اعلا بود چنان ارتفاع کرفته باشی اندک باید توقف کن انکاه بنکر تا بود ارتفاع یکی می
اگر بر قدم اما افزونست باشد شرقی است و اگر کمتر مغرب — ارتفاع بالطالع گرفتن بر چه نماند ارتفاع افتاب
گرفته باشی در مقنطرات طلب کن که کرشتری بود از سوی مشرق و اگر معزی بود از سوی مغرب در تقدیم
نگه کن تا ان درجه افتاب بکدام برج است و چند درجه از برج که شمس ازو مقدم بود بجای ان درجه مقنطر
ارتفاع نه کرده باشی بنکر تا بر افق چه افتاده باشد از برج طالع بود و جای درجه بر افق بود و همچنین ارتفاع
ان ستاره چنانکه گفتیم در مقنطره شرقی و با غربی بر حسب ارتفاع طلب کن معری آن ستاره بر ونه
بنکر تا افق مشرق چه جز ایستاده درجه طالع بود همچنانکه از بهر افتاب گفتیم — ساعات معوج
دانستن ساعات معوج ان باشد که همیشه روز دوازده ساعت بود و شب دوازده و این ساعات
زمانی نیز گویند اما بروقت چونکه طالع معلوم شد کدام جزء است که بر افق مشرق افتاده بود بنگر تا نظیر جزء
شمس

شمس میان هفتم او پنجم بیان درجه بر کدام خط افتاده است و هفتم بر هفتم پی شش تر تو از ساعات معوج است
و نیمه شب چون درجه طالع بر افق مشرق بود بنکر تا جزء شمس بر چند ساعت شمس معوج را نشان است
ساعتها بود که گذشته است — ما بی و ساعات مستوی دانستن است ساعات بر حسب زمانی
و کتابی ... بعضا پیش یکرخحا اما فشان روز نیست و چهار ساعت بود بروز چون درجه طالع بر افق
مشرق بود حالی بری راس الجدی را نشان کن از اجزاء حجره انکه بر دید سوی دست چپ بکردان تا درجه
شمس را نیز که مقنطرات ارتفاع نهاده باشی بجایگاه طالع اوری باقی شرقی ازان نشان تا بیمع جا
که هم کرت بری و باقی شمار ان دانی بود و چون دانی پس پانزده قسمت کنی ساعات مستوی بود
و هر چه از پانزده کمتر مانده بچهار ضرب کنیم دقایق ساعات بود و چون ان کوکب را که ارتفاع گرفته باشی
معری او بر مقنطره ارتفاع بری راس الجدی نشان کن همچنانکه بروز مقنطره کنی بگردان تا نظیر جزء افتاب
بر افق مشرق شود و شمار میان هر دو علامه کاه کی از میان هر دو باشد دانی بود میعن پانزده قسمت کنی ساعات بود
از نیمه شب کذشته — قوس روز و قوس شب و مطالعات مستوی دانستن درجه افتاب بر افق
مشرق نه معری نشان کن انکه همان درجه را بر افق مغرب نه از میان هر دو قوس روز باشد و تمامی
این قوس تا سیصد و شصت قوس شب باشد و اگر نظیر درجه افتاب بر افق شرقی نهی از میان
هر دو نشان یا خبر قوس شب بود و تمامی ان تا سیصد و شصت قوس روز بود و چون بیکی جزء شمس را
بر افق شرقی نه معری را نشان کن پس بنگر تا بر در جهت جزء شمس بر خط شرقی نه دیگر تا چند
کذشته است از درجه ... است از روز ان مقابل ها نیمه اگر جزء شمس اندر داخل مدار جدی افتاده بود ازین
تعدیل بر روز افزایی و اگر خارج بود از روز نقصان اینجا باید تا باند نصف قوس النهار را اضعاف کن
تا قوس النهار باشد و تمامی تا سیصد و شصت قوس شب و چون قوس روز بر پانزده قسمت کنی ساعات
مهار بود و قوس شب همچنین ... منفق بر این معنی که جزء که خواهی بر خط وسط سما نه
بجایگاه او نشان کن و عنکبوت بکردان تا انکدام جزء بر ان آمد که ان هر جزء را در ازی ... چند
بکدیگر بود و همچنین ... ستاره ثابت بر وسط سما نه و بنکر تا کدام درجه از بعج بر ان مقنطرات
— اجزاء و ساعات معوج درجه افتاب بر خط مشرق نه معری
برات که دانی درجه الطالع کند — را نشان کن بر خط مغرب جزء افتاب که بر مغرب بود ... ساعت تمامی از ساعات معوج اند که چون
نشان کن بر خط جزء افتاب که بر مغرب بود درجه ... و نظیر جزء افتاب بر مقنطره شرقی نه معری را نشان چیزها از جزو
— از اجزای ساعات جزء افتاب بر مقنطره شرقی نه
بر خط وسط سما نه و بنکر تا چه گذشته است ... اجزای ساعات نهار بود و چون دیگر اگر جزو
شمس را ان ساعات ... هر کدام که بود ساعات ... چنانکه مرتبه انجای ... بکند شش بود
— ساعات ... زمانی بود
اجزای ساعات ... قوس روز یا شب ... اجزای ساعات ... بر خط وسط سما ... را نشان کن
در مطالع بروج که مطالع فلک مستقیم است خواهی از برج بیاید اول ان بر خط وسط سما
نه و عنکبوت را بکردان سوی دست ... تا اخر ان برج ... انکه اول برج ... بر خط وسط سما افتد

٣٥٨

و دیگر تا میان مربع و نشان اول چند است مطالع آن برج بفلک مستقیم چندان بود مطالع بلد باید که درجه
آن شهر بر صفحه بود اول [illegible] صفحه را [illegible] اول آن برج که مطالع [illegible] تا برافق شرقی نزدیک
تا چند که شتر است مطالع آن برج ببلد — اگر مطالع درجه [illegible] اول حمل برافق
شرقی نزدیک چندانکه [illegible] باشد از اجزای [illegible] مطالع آن درجه باشد [illegible] بفلک مستقیم [illegible] اول حمل
بر خط مشرق باید نهاد [illegible] برافق [illegible] نشان [illegible] اول و مقدم [illegible] مطالع آن درجه
است بخط استوی — تقویم شمس [illegible] ارتفاع آن روز بتحقیق بدانند [illegible] کدام فصل سال
آن [illegible] تا کدام برج [illegible] درجه بر خط وسط السما افتد آن تقویم کرده شمس [illegible]
که جزو شمس [illegible] بوسط السماء [illegible] تا [illegible] کدام مقنطرات [illegible] ارتفاع [illegible]
جزو شمس را معلوم [illegible] ارتفاع [illegible] باید [illegible] بنقصان [illegible] — طالع تحویل
سال العالم [illegible] سال تحویل [illegible] طالع سال [illegible] معلوم [illegible] برافق شرقی [illegible] اجزای [illegible] هشتاد
و شش جزو [illegible] بفلک [illegible] وسط السماء [illegible] برافق [illegible] طالع سال
بود [illegible] درجه تحویل [illegible] طالع [illegible] برافق شرقی [illegible] چند سال کذشته است
[illegible] سال هشتاد و شش درجه [illegible]
[illegible] اجزای [illegible] تا برافق
شرقی [illegible] آن برج [illegible] طالع [illegible] درجه [illegible] تقویم نصف النهار
بر وسط السماء [illegible] شمس [illegible] تقویم [illegible] روز [illegible] دقیقه
تفاوت میکند [illegible] تفاوت میکند [illegible] اجزای [illegible]
برحسب تفاوت [illegible] زیادت و نقصان [illegible] برافق مشرق افتد درجه طالع است
[illegible] تحویل [illegible] وقت [illegible]
[illegible] باشد [illegible] وقت [illegible]
چه باشد برحسب ساعت [illegible] نصف النهار — طالع تحویل معلوم شد [illegible] جزو شمس [illegible]
اگر بر مقنطرات افتد [illegible] ساعت معوج [illegible] مقنطرات [illegible] ساعت
معوج [illegible] جزو شمس برافق مشرق [illegible]
کذشته است [illegible] جزو [illegible] شمس [illegible] مشرق [illegible]
[illegible] ساعات مستویه بود چنانکه کفتیم — تسویة البیوت
بدانکه [illegible] برافق مشرق بود طالع [illegible] افق مغرب مقابل او [illegible] و آنچه بر خط وسط السماء بود عاشر
و مقابل [illegible] رابع [illegible] خانها [illegible] بر خط افق
مغرب افتاده [illegible] درجه برج هفتم [illegible] بر خط [illegible] ساعت تمام [illegible] چنانکه [illegible]
[illegible] بر خط وسط السماء افتد [illegible] عاشر [illegible] خامس [illegible] این جزو [illegible]
تمام

٣٥٩

[illegible] حادی [illegible]
تمام [illegible] تا [illegible] خط [illegible] ساعت [illegible] بر وسط [illegible] ثانی عشر بود [illegible]
درجه طالع برافق مشرق [illegible] چنانکه [illegible] افتاده بود [illegible] افق شرقی در [illegible]
ساعت [illegible] بر خط وسط السما افتد [illegible] ثالث [illegible] این جزو طالع [illegible]
[illegible] بر وسط السما بود ثانی است [illegible] ثانی — اگر [illegible] درجه
[illegible] است [illegible] برج [illegible]
[illegible] برج [illegible] است [illegible]
[illegible] برج [illegible] — [illegible] اسطرلاب
این [illegible] و [illegible] طریق [illegible] واجب [illegible] چند [illegible]
اختصار [illegible] اجزای آفتاب [illegible] ارتفاع [illegible] مقنطرة [illegible] جزو که
شمس [illegible] مقنطره [illegible]
نشان [illegible] اجزاء [illegible] جزو شمس [illegible] اجزاء
[illegible] شمس [illegible] اسطرلاب [illegible] اجزاء [illegible]
[illegible] اجزای [illegible] جزو شمس [illegible] اجزاء مقنطرات
جزو شمس [illegible] مقنطرات [illegible] ارتفاع [illegible] مقنطره [illegible] ارتفاع [illegible]
و دیگر [illegible] چند [illegible] اجزاء [illegible] ارتفاع [illegible] مقنطره [illegible] ارتفاع [illegible]
[illegible] اجزاء [illegible] شمس [illegible] اجزای [illegible] نشان [illegible] جزو
شمس [illegible] ارتفاع [illegible] اجزاء طالع [illegible] جزو طالع [illegible] نشان [illegible] جزو
که طالع [illegible] افق مشرق [illegible] اجزاء [illegible] جزو
[illegible] که طالع [illegible] برافق [illegible] اجزاء [illegible]
[illegible] اجزای [illegible] اجزای [illegible] جزو [illegible] که طالع [illegible] جزو
طالع [illegible] ساعات [illegible] جزو شمس [illegible] خطوط ساعات [illegible] جزو [illegible]
[illegible] ساعات [illegible]
[illegible] ساعات [illegible] اجزاء [illegible]
[illegible] بر خط ساعت
[illegible] ساعت تمام [illegible] — امتحان [illegible] اسطرلاب [illegible] درجه [illegible]
[illegible] مقنطره [illegible] مشرقی [illegible]
[illegible] مقنطره [illegible] مشرق [illegible] افق [illegible]
[illegible] مقنطرات [illegible] ستاره [illegible] مقنطره [illegible] مقنطرات [illegible] مغرب [illegible]
[illegible] ستاره [illegible] بر خط وسط السما [illegible] مقنطرات [illegible]
و دیگر تا چند بود [illegible] مقنطرات [illegible] امتحان [illegible] درست [illegible]

در علم نجوم

و پشته با یکدیگر متوصل ساحل در روی جسته بیکر اگر ما پستی ساحله بود در شمال است و اگر خفیه کنی ما به هیئه ارتفاع
کنج ابها نخبات متضاده بالید کر جهت [illegible] شرقی و مغربی تا به خط ملاقه هر دو سر مقابل یکدیگر به موجب تقارب
و دیگر جهت ارتفاع گرفته باشی نشان کن [illegible] بکر مان تا نیز [illegible] کرده و اگر ارتفاع چندان باز ایه [illegible]
انقسام [illegible] اجزاء [illegible] باید که [illegible] نظر بحقیقت [illegible] مغرب [illegible]
وسط النهار و وسط [illegible] انشاء الله تمت

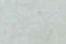
کتبخانه

هذا کتاب [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین حمد الشاکرین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین اما بعد این کتاب مشتمل
است بر یک مقدمه و دو مقاله مقدمه در بیان آنچه پیش از شروع در این علم دانستنی است و آن دو قسم است
قسم اول در آنچه تعلق بهندسه دارد هر چیز که قابل اشاره حسی باشد اگر هیچ نوع قسمت نپذیرد آنرا نقطه خوانند
و اگر در یک جهت قسمت پذیرد آنرا خط خوانند و اگر در دو جهت قسمت پذیرد یعنی در طول و عرض نه در عمق آنرا سطح
خوانند و اگر در سه جهت قسمت پذیرد آنرا جسم خوانند و خط یا مستقیم بود یا منحنی مستقیم آن بود که نقطهای
که بروی فرض کنند همه محاذی یکدیگر باشند و منحنی آن بود که نه چنین باشد و سطح نیز مستوی بود یا غیر مستوی
مستوی آن بود که میان هر دو نقطه که بروی فرض توان کرد که خط مستقیم وصل کنند آن خط بر آن سطح منطبق شود
و غیر مستوی آن بود که نه چنین باشد و چون خط منحنی بسطح مستوی محیط شود چنانچه در آن سطح نقطه فرض
توان کرد که خطهای مستقیم که از آن نقطه بآن خط کشند همه برابر باشند آن سطح را دایره گویند و آن خط را محیط
دایره و آن نقطه را مرکز گویند و هر یک از آن خطهای مستقیم را نصف قطر گویند و هر خط مستقیم
که دایره را بدو پاره کند آنرا قطر خوانند و هر پاره را نصف دایره خوانند و اگر بمرکز نگذرد آنرا وتر خوانند
و ما این شکل معقول [illegible] گفتیم آسان شود و هر سطح که بیک خط یا زیاده محیط شود آنرا شکل مسطح خوانند اگر بسه
خط محیط شود آنرا مثلث خوانند بدین شکل و اگر
بچهار خط محیط شود آنرا ذو اربعة اضلاع خوانند
بدین شکل و اگر به پنج خط یا زیاده محیط شود آنرا ذو کثیرة
اضلاع خوانند بدین شکل و بدین قیاس
و هر جسم که بیک سطح یا زیاده برو محیط
بود آنرا شکل مجسم خوانند پس اگر شکل مجسم
چنان بود که در میان او نقطه فرض توان کرد که هر خط
که از آن نقطه بر محیط آن جسم بر استقامت
بکشند همه برابر باشند آن شکل را کره خوانند
و آن سطح را محیط کره و سطح مستدیر [illegible]

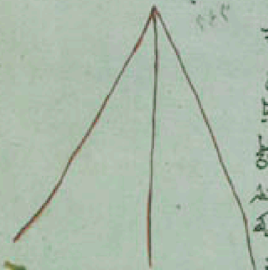

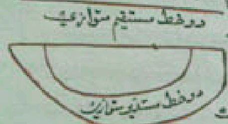
گویند و آن نقطه را مرکز و آن خطها را انصاف اقطار و چون سطح مستوی کره را بدو پاره کند دایره حادث شود پس
اگر آن سطح بمرکز کره گذشته باشد آنرا دایره عظیمه خوانند [illegible] گویند و آن دو قسم بود [illegible]
[illegible] خط بسطح [illegible] ثلث [illegible] ذو اربعة اضلاع و پنج [illegible] ذو خمسة اضلاع
[illegible] خط بر خطی [illegible] باشد [illegible] زاویه حادث شود [illegible]
[illegible] دو خط [illegible] و اگر زاویه مختلف حادث شود [illegible]

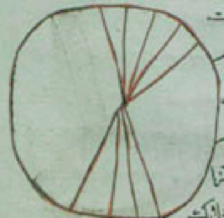
منفرجه

منفرجه و هر چه کمتر از قائمه بود حاده گویند بدین شکل و مجسم آن بود که از احاطه یک سطح یا زیاده بجسم پیدا شود چون
[illegible] و اگر خطی مستقیم بر خطی مستقیم قایم شود چنانچه هر خط که از آن سطح [illegible] تمام بر وجه استقامت اخراج
کنند بآن خط [illegible] محیط شود آن خط بر آن سطح عمود بود و جهت [illegible] تمام شود چنانچه خطی [illegible]
هر دو سطح [illegible] از انفصال شریک خوانند و از انفصال شریک [illegible] که بر یکی از این دو سطح عمود سازند اگر آن عمود [illegible]
مکبر [illegible] هر یک از این دو سطح عمود باشد بر آن دیگر و هر دو خط با یکدیگر بر وجهی باشند که هر نقطه
که بر یکی از این دو خط فرض کنند بعد آن از آن خط دیگر برابر باشد آن دو خط را متوازی گویند و دو سطح را نیز که
بدین صفت باشد متوازی گویند و جسمی که بر نفس خود حرکت کند یعنی از تمام [illegible] هر نقطه که بر محیط آن کره فرض

کنند دایره رسم کند الا دو نقطه مقابل که از دو قطب کره و دو قطب حرکت
گویند و خطی که واصل باشد میان دو قطب آنرا محور گویند و این دوایر را چه
باشند یا متوازی یکی از آنها اعظم باشد و آنرا منطقه گویند و [illegible] صغیرت
و این دوایر را مدارات این نقطها خوانند و دو قطب هر یک از این مدارات
معین گویند بلکه هر دایره که بر کره فرض کنند خواه که متحرک بود خواه ساکن دو نقطه

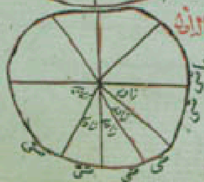
بر آن کره از محیط آن [illegible] گیرند هر یک از اجزاء محیط آن دایره برابر باشد
آن دو نقطه را دو قطب هر یک از آن مدارات قسم دوم در آنچه
تعلق بطبیعیات دارد جسم اگر از اجسام [illegible] باشد از اجسام مختلف الطبایع آنرا
مرکب خوانند و اگر نه بسیط گویند و این قسم منقسم بفلکی و عنصری فلکی افلاک
باشد با [illegible] که در اینها از اجرام [illegible] و عالم علوی گویند و عنصری
عناصر چهارگانه باشند که آن آتش و هوا و آب و خاک است و اینها را [illegible]
و [illegible] اینها است عالم سفلی و عالم کون و فساد گویند و مرکب منقسم میشود

بتام و غیر تام تام آن باشد که حفظ صورت نوعی خود مدت معتبر کند هم چون
معدنیات و نباتات و حیوانات و غیر تام آن بود که نه چنین باشد
هم چو [illegible] و [illegible] آن و حرکت فلک منقسم میشود به بسیط و آنرا متشابه
نیز گویند و مختلف بسیط آن بود که هر نقطه که از حرکت متحرک باشد گرد
مرکز آن فلک در ازمنه متساوی زوایای متساوی احداث کند و بعبارت دیگر از محیط
آن فلک در ازمنه متساوی قطع کند و مختلف آن بود که نه چنین باشد و
منقسم میشود بمفرده و مرکب مفرده آن بود که از یک فلک صادر شود و مرکب
آن بود که زیاده از یک فلک صادر شود و هر حرکت مفرده بسیط است و مختلف
مرکب است اما هر بسیط مفرده نیست و هر مرکب مختلف نیست مقاله اول
در بیان اشکال اجرام علوی و آن مشتمل است باب اول در بیان

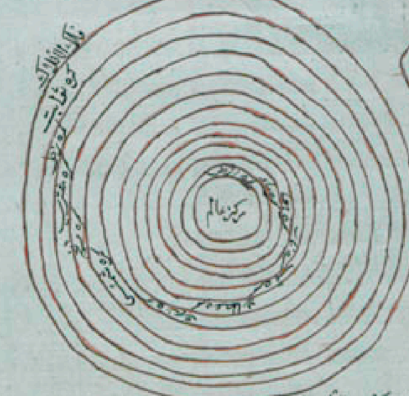

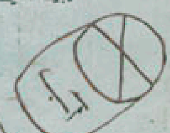

عدد افلاک و کلی و کیفیت ترتیب آن بدانکه عالم همچون کره است و مرکز شی مرکز زمین است و افلاک را است که بر یکدیگر
یکدیگر آمده از مانند توبهای پیاز چنانکه سطح مقعر هر یک مماس سطح محدب فلکیست که در جوف اوست
و آنان نزدیکتر فلک الافلاک است که محیط بجمیع افلاک است و فلک اعظم و فلک اطلس نیز گویند و دوم فلک
البروج است که جمیع ثوابت در وی مرکوزند و فلک ثوابت نیز گویند و سیم فلک زحل است و چهارم فلک مشتری
و پنجم فلک مریخ است و ششم فلک آفتاب و هفتم فلک زهره است و هشتم فلک عطارد و نهم فلک قمر است
و مشهور آنست ابتدا شمار افلاک از فلک قمر کنند یعنی فلک الافلاک را فلک نهم خوانند و بفلک قمر سما دنیا گویند
و در جوف او عناصر چهارگانه اند اول کره نار چنانچه سطح محدب او مماس سطح مقعر فلک قمر است و دوم کره هوا چنانکه
سطح محدب او مماس سطح کره نار است و سیم کره آب و چهارم کره خاک است و آب بعضی از اطراف زمین را کره آب
چرا آب بر بعضی اطراف نیامده بحکمت الهی بعضی از کره زمین ظاهر است چنانکه یک سطح ... یعنی سطح
مقعر هوا ... محیط است ... اما اکر ... حتی ...
بر ... و عناصر ... افلاک و عناصر ... کره است ...
بجای سطحی است ... یا عنصری

باب دویم

در بیان دوایر مشهوره از عظام و صغار و قوسهای مشهوره محیط هر دایره را به سیصد و شصت قسم

منقسم کنند
متساوی

متساوی منقسم کنند و قطعه هر دایره را بصد و شصت و هر قسمی را درجه گویند و باز هر درجه را به شصت قسم
و هر یک را دقیقه گویند و باز هر دقیقه را به شصت قسم کنند و هر یک را ثانیه گویند و هم چنین ثانیه را بثالثه و ثالثه را
برابعه تا آن قدر که حاجت افتد منقسم کنند و هر قوسی که کمتر از نصف دور باشد باقی از آن را تا نصف تمام آن قوس
گویند و از دوایر عظام مشهوره منطقه فلک اعظم است و آن را معدل النهار نیز گویند و دو قطب او را قطبی عالم گویند یکی را
که در جهت بنات النعش است قطب شمالی گویند و دیگری را قطب جنوبی خوانند و منطقه فلک ثوابت
منطقة البروج و فلک البروج نیز گویند و او متقاطع کند با معدل النهار بر دو نقطه که آن دو نقطه را دو نقطه

الاعتدال

اعتدال گویند و دایره مارّه باقطاب اربعه است و آن عظیمه باشد که بچهار قطب مذکور گذرد و تقاطع ...
قوسی از این دایره که در میان این دو منطقه باشد میان دو قطب ایشان است آن را میل کلی گویند و دایره میل ثانی است
و آن عظیمه باشد مجوزیه از فلک البروج با مرکز کوکبی و بر دو قطب معدل النهار گذرد و قوسی از این دایره
که میان جزو از فلک البروج و معدل النهار است از جانب اقرب میل اول آن جزو گویند و قوسی از این دایره
که میان کوکب و معدل النهار است از جانب اقرب بعد آن کوکب گویند و دایره عرض است و آن عظیمه باشد که
بجزوی از فلک البروج یا بمرکز کوکبی و بر دو قطب فلک البروج گذرد و قوسی که از این دایره که میان جزو فلک
البروج و معدل النهار است از جانب اقرب از آن میل ثانی آن جزو گویند و آنچه میان مرکز کوکب و منطقة البروج
است از آن عرض آن کوکب گویند و دایره افق است و آن عظیمه باشد که یک قطب او سمت راس باشد و دیگر قطب او سمت
قدم و مراد از سمت راس نقطه است از فلک الاعلی که خطی که از مرکز عالم براستقامت قامت شخص گذرد
بآن نقطه منتهی شود و مقابل آن سمت قدم بود و این دایره فلک را بدو نیم کند یکی ظاهر و مرئی و آن نیمه
بود که در جانب سمت الراس باشد و دیگری خفی و غیر مرئی و آن نیمه بود که در جانب سمت قدم باشد
و از این دایره طلوع و غروب کواکب معلوم شود و تنصیف معدل النهار کند بر دو نقطه یکی را نقطه مشرق
و مشرق اعتدال گویند و دیگری را نقطه مغرب و مغرب اعتدال گویند و خطی که فاصل باشد میان این دو نقطه
آن خط را خط مشرق و مغرب گویند و منطقة البروج را تنصیف کند بر دو نقطه یکی را طالع و دیگری را
غارب و مطالع نیز گویند و قوسی از این دایره که میان جزوی از فلک البروج یا مرکز کوکبی و میان
نقطه مشرق است از جانب اقرب از سمت مشرق گویند و آنچه از این دایره میان جزوی از فلک البروج
یا مرکز کوکب و نقطه مغرب است آن را سعت مغرب گویند و دایره نصف النهار است و آن عظیمه بود
که بر دو قطب افق و دو قطب معدل النهار گذرد و افق را تنصیف کند بر دو نقطه یکی را که بقطب
شمالی نزدیکتر باشد نقطه شمال گویند و دیگری را نقطه جنوب و خط فاصل میان این دو نقطه
خط نصف النهار گویند و دو قطب او دو نقطه مشرق و مغرب باشد و منطقة البروج را تنصیف کند
بر دو نقطه یکی را که فوق الارض است وتد السما گویند و دیگری را رابع و وتد الارض گویند و نیز تنصیف کند
هر یکی از نصف ظاهر و نصف خفی از معدل النهار و قوسی از این دایره که میان قطب معدل و دایره افق
یا میان قطب افق و دایره معدل است از جانب اقرب ارتفاع قطب گویند و دایره مشرق و مغرب است
و دایره اول السموت نیز گویند و آن عظیمه بود که بر دو قطب افق و دو قطب نصف النهار گذرد و تقاطع
این دایره و نصف النهار بر سمت الراس باشد و دایره وسط السما ... و آن عظیمه بود که بر قطب
فلک البروج و دو قطب افق گذرد و دو قطب او نقطه طالع و غارب باشد و افق تنصیف کند
هر یکی از نصف ظاهر و نصف خفی از فلک البروج را و قوسی از این دایره که میان افق و قطب فلک
البروج باشد از جانب اقرب ... ارتفاع است ... و آن
عظیمه باشد که بر دو قطب افق گذرد و بنقطه مفروضه از فلک گذرد و افق را قطع کند بر دو نقطه

۲۴۶

نه نقطهٔ سمت کویند و بدین سبب این دایره را دایرهٔ سمت نیز کویند و فاصل میان این دو نقطه را قطب سمت
کویند کویند و قوسی که از این دایره میان نقطهٔ مفروض و افق افتد از جانب اقرب آنرا ارتفاع آن نقطه کویند اکر نقطه
فوق الارض باشد و انحطاط آن نقطه کویند اکر تحت الارض باشد و قوسی از افق که میان این دایره و دایرهٔ اول السموت
افتد از جانب اقرب آنرا قوس سمت آن نقطهٔ مفروض کویند و سمت ارتفاع آن نقطه نیز کویند و از تعاریف صغار مشهوره
مدارات میول است و مدارات یومیه نیز کویند و آن صغایری بود موازی معدل النهار که مرتسم شود از حرکت نقطه‌های
مفروضه مانند مراکز کواکب و غیر آن بحرکت سریعه و هریکی را مدار نقطه کویند که از حرکت او مرتسم شوند و از مدارات
مرکز کوکب آنچه فوق الافق باشد قوس النهار آن کوکب کویند و آنچه تحت الافق باشد آنرا قوس اللیل او کویند و آنچه میان افق
و مدار میل کب نقطهٔ مشرق و مغرب که بر او طالع شود از معدل النهار آن کوکب کویند و فاصل میان هر کوکب از قوس النهار
و قوس اللیل کوکب میان نصف دو ... نصف قوس النهار آن کوکب بود و آن جزء از میان مرکز کوکب و افق طالع شود
آنرا مایل کویند و مدارات عرضیه است و آن صغایری بود موازی فلک البروج که مرتسم شوند از حرکت نقطه‌های مفروضه
بحرکت فلک ثامن و مقنطرات است و آن صغایری بود موازی افق و آنچه فوق الافق باشد مقنطرات ارتفاع کویند
و آنچه تحت الافق باشد مقنطرات انحطاط کویند و از مقنطرات یکی مقنطره که مماس سطح ارض باشد انرا افق حسی
کویند و افق مذکور را افق حقیقی و افق ... مانند طول بلد و تقویم کواکب و امثال آن هریکی در محل تقریب
استعمال آن کند بیان کرده خواهد شد انشاء الله تعالی **باب سیم** در بیان هیئت افلاک و مراکز فلک نهم یعنی
یعنی فلک الافلاک و فلک البروج و کیفیت سمت فلک البروج و ذکر ... کواکب ثوابت و حرکت از ... فلک
محیط شده است و سطح متوازی که مرکز ایشان مرکز عالم است و در فلک نهم هیچ ستاره نیست و جمیع ثوابت
در ثخن فلک هشتم مرکوز اند و فلک نهم در ... شبانروزی ... دوره تمام کند و حرکت آن از مشرق بمغرب باشد و فلک
هشتم در هفتاد سال یک درجه قطع کند چنانکه در بیست و پنج هزار و دویست سال یک دوره تمام کند و حرکت او از مغرب
باشد بمشرق و منطقهٔ او ... با معدل النهار تقاطع کند بدو نقطه یکی از آن دو نقطه که چون کوکب
بحرکت ... از ... بجانب شمال شود انرا اعتدال ربیعی کویند و آن دیکری را اعتدال خریفی و غایت تباعد
دو منطقه یعنی میل کلی را بارصاد مختلف یافته‌اند و حسب ... بیست و سه درجه و ... دقیقه ... ثانیه
و دو نقطه را از فلک البروج که بغایت ... نقطهٔ انقلاب خوانند یکی را که از جانب شمال بود نقطهٔ
انقلاب صیفی خوانند و دیکری را که از جانب جنوب بود نقطهٔ انقلاب شتوی و این منطقة البروج را بچهار نقطه
که نقطتا اعتدال و نقطتا انقلاب اند بچهار ربع منقسم شود و ... در هر ربعی ... باشد از فصول چهارکانه
مشهوره و هر یک از ... متلاحق از این ربع چهارکانه ... که ازین ربع ان ... نقطه ...
بر ... منقسم شود ... بروج ... که ... از دو ... بنقطهٔ اعتدال ... باشد ... دیکر چهار نقطه
سوم ... از فلک البروج و سایر افلاک کلی بسطوح ... این ... و سطح ... بانقلاب ...
تشم ... سود ... و هر یک ... ده ... باشد ... درجه ...
در ... از ... که ... ... فلک آفتاب ... برج ...
باشد

اختلاف ازکردیدن ... از مشرق سوی مغرب ... فلک
الاطلس ... و جوزهر ...

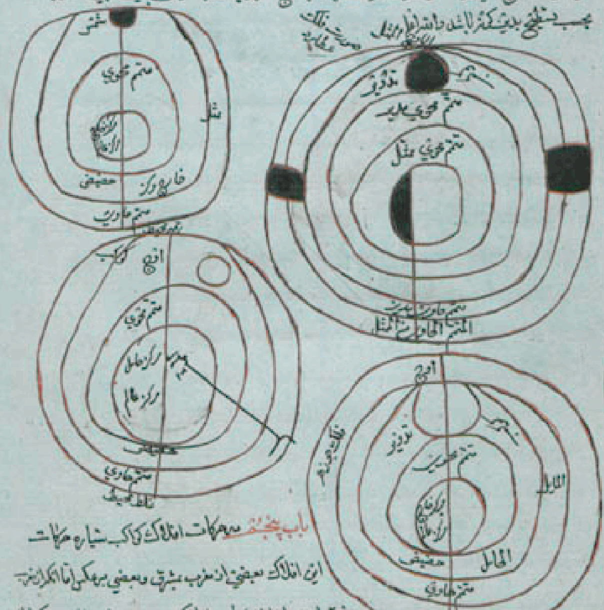
هفت کوکب که ... را ... از ایشان نظام ... قرارت ... و ... شمس و مریخ و مشتری و زحل

۲۴۷

باشد و سده دیکر که آن سرطان و اسد و سنبله باشد شتوی و ... دیکر که آن میزان و عقرب و قوس است خریفی و سه دیکر
که آن جدی و دلو و حوت است شتوی و هر کوکبی که از حمل بثور و از ثور بجوزا برین ترتیب حرکت کند کویند بر توالی
بروج حرکت کرد و اکر بخلاف این حرکت کند کویند بخلاف توالی حرکت کرد و جهت بروج را ابتداء از مغرب کرفته اند ...
عرض ... و ... با ... که کواکب ثابته از کثرت ... ممکن نیست اما ... این ...
از آن جمله ... بیست و دو ستاره را رصد کرده اند و مواضع ایشان از فلک البروج تحقیق کرده اند و از برای
تعیین ... کواکب چهل و هشت صورت توهم کرده اند چنانچه بعضی از کواکب بر ... این صور واقع میشوند
یعنی ... که این صور از ان خطوط ... متوهم میشوند ... آن خطوط ... کواکب را خارج ... میکویند ...
خواهند ... کواکب ... کویند ... سرطان ... بیست ... باهای ...
... از صور واقع میشوند از کواکب خارج صور کویند ... کواکب ... کویند ...
... صورت ... تقریب ... قیاس ... صور ... کانه ...
... بجانب شمال ... منطقة البروج و پانزده در جانب جنوب ... منطقة ...
... **باب چهارم** در هیئت افلاک کواکب ... ایشان ... کویند ...
دو فلک است متوازی السطحین ... مرکز ... مرکز عالم بود منطقهٔ او ... منطقة البروج واقع ...
... خارج مرکز کویند ... این ... مرکز ... مرکز عالم ... منطقهٔ ... سطح منطقة
البروج بود ... سطح ... مثل ... نقطه ... کوید و سطح ... سطح
... نقطه ... مرکز ... مختلفه ... باقی ...
محیط خارج مرکز و دیکری محاط خارج مرکز ... محیط ... بجانب ... بجانب ...
... کویند ... مرکز در ثخن فلک خارج مرکز ... سطح
... سطح خارج مرکز ... انطر ... افلاک کواکب ... فلک ...
بعینها ... فلک ... مختلف نیست ... هر یکی از ...
مرکز در ثخن فلک خارج مرکز ... آفتاب در ثخن خارج مرکز ... از فلک ... کویند
... کواکب ... مرکز ... سطح ... کوکب ... نقطه ... دیکر ...
خارج مرکز این کواکب ... سطح منطقة البروج است بلکه منطقة البروج را ... هر ... نقطه ...
... منقطر که ... از ... فلک البروج ... منقطر ... فلک
خارج مرکز ... آفتاب ... فلک ... افلاک کواکب ... است ...
نیست ... یکی ... فلک ... از ... است ... فلک ... سطح
منطقة البروج است بلکه ... سطح ... فلک ... فلک ...
... فلک دیکر ... مرکز ... مرکز عالم ... منطقة
... در سطح منطقة البروج ... فلک ... فلک ... افلاک ...

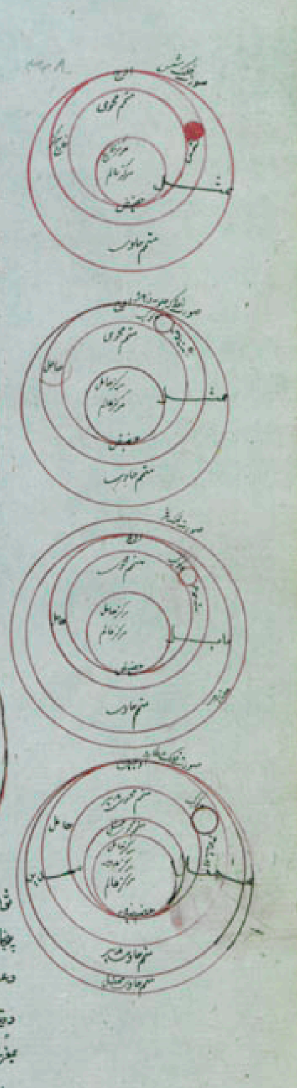
٢٢٨

تفاوت ما بود یکی انکه در عطارد ممثلی که حامل در جوف اوست فلک مدیر خارج است و مرکزش مرکز عالم نیست و منطقه اش
در سطح منطقة البروج نه بلکه الحامل متکی بسطح ممثل الثالث انکه عطارد را فلکی دیگر است که مدیر در جوف اوست بجهات
طریق که حامل در جوف مدیر [illegible] بحسب [illegible] بر نقطه مشترکه [illegible] و مرکزش مرکز عالم است
و منطقه اش در سطح منطقة البروج است [illegible] فلک را ممثل عطارد خوانند [illegible] بود یکی مشترکه
مثل مدیر [illegible] اوج مدیر [illegible] مشترکه میان مدیر و حامل [illegible] اوج حامل [illegible] و در حضیض [illegible] طریق [illegible]
بحسب [illegible]

باب پنجم در حرکات افلاک کواکب سیاره و حرکات

این افلاک بعضی از مغرب بمشرق و بعضی بر عکس اما اکثر از مغرب
بمشرق است اما جمله حرکات افلاک ممثلات [illegible] حرکت فلک
ثوابت بود و مانند حرکت جمیع اوجات حرکت کند [illegible] [illegible] حامل عطارد و حرکت خارج مرکز شمس [illegible] [illegible]
پنجاه و نه دقیقه [illegible] باشد و حرکات افلاک حامل است [illegible] [illegible] حرکت خارج مرکز شمس
و عطارد را [illegible] [illegible] هر شبانروزی [illegible] دقیقه [illegible] پنجاه [illegible] ثانیه [illegible]
دقیقه و بیست [illegible] ثانیه [illegible] بیست و چهار درجه و بیست [illegible] دقیقه و پنجاه [illegible] ثانیه باشد [illegible]
بوده است [illegible] حرکت مدیر عطارد [illegible] حرکت خارج مرکز شمس [illegible] و حرکت [illegible] [illegible] هر شبانروزی
[illegible] دقیقه [illegible] ثانیه باشد و حرکت [illegible] [illegible] هر شبانروزی [illegible] درجه [illegible] دقیقه [illegible] ثانیه
باشد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] حرکت کند اسفل برخلاف توالی حرکت کند
چنانچه در [illegible] [illegible] کواکب [illegible] برخلاف توالی حرکت کند چنانچه در [illegible] [illegible] کواکب

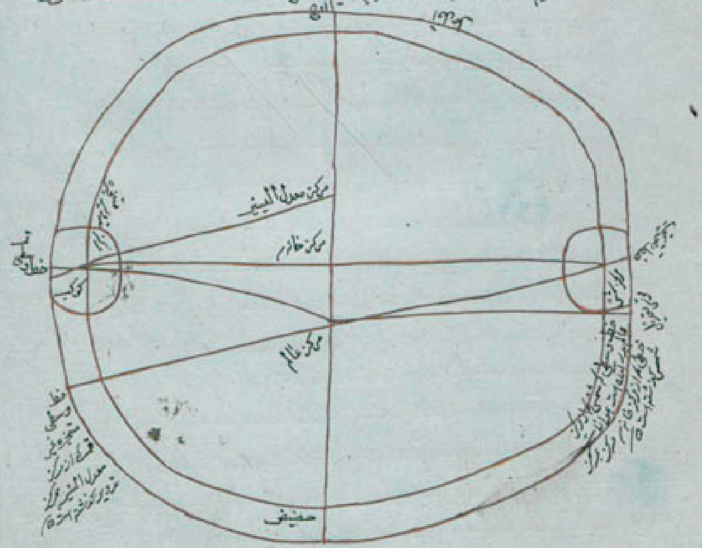

٢٢٩

غیر قمر [illegible] برخلاف توالی باشد اسفل بر توالی [illegible] چنانچه در [illegible] که اعلی را [illegible]
[illegible] حرکت تدویر [illegible] شرقی [illegible] حرکات [illegible] حرکت [illegible] حرکت خاصه [illegible] کویند [illegible]
[illegible] هر شبانروزی [illegible] درجه و سه دقیقه و پنجاه و چهار ثانیه باشد هر یک از کواکب علویه [illegible]
خارج مرکز شمس [illegible] حرکت حامل [illegible] [illegible] [illegible] دقیقه و پنجاه [illegible] ثانیه [illegible] [illegible] درجه و [illegible] دقیقه
و بیست [illegible] ثانیه باشد **باب ششم** در بیان اختلافات که عارض میشود مر سیارات را و [illegible] فصلست

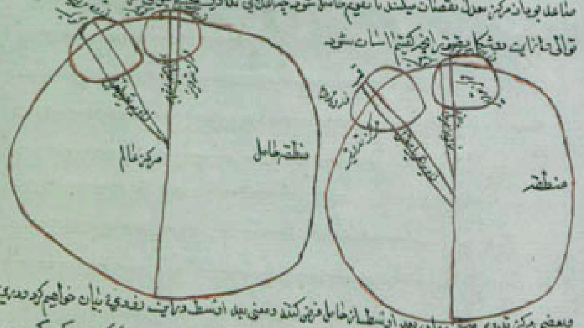
فصل اول در انکه کوکب را [illegible] کوکب [illegible] تقویم [illegible] کویند ان تقویم بود از منطقة
البروج [illegible] کوکب [illegible] بر توالی [illegible] کوکب [illegible] خطی بود که از مرکز عالم بر مرکز کوکب گذرد
و [illegible] منتهی [illegible] کوکب [illegible] باشد [illegible] تقاطع [illegible] خط [illegible] منطقة
البروج [illegible] [illegible] خط [illegible] تقویم کویند و حرکتی که کوکب را حرکت
[illegible] حرکت [illegible] حرکت تقویمی [illegible] کویند [illegible] هر یکی از سیارات [illegible] افلاک [illegible] است و حرکات
هر یک متشابه [illegible] مرکز عالم نیست [illegible] حرکت تقویمی سیارات مختلف باشد مثلا شمس را [illegible] فلک است یکی
ممثل و حرکت او متشابه است [illegible] مرکز خویش [illegible] مرکز عالم است و یکی خارج مرکز و حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه نیست
بلکه [illegible] مرکز خویش متشابه است [illegible] چهار فلک است یکی [illegible] [illegible] [illegible] حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه
است [illegible] حامل [illegible] حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه است [illegible] [illegible] حرکت [illegible] مرکز خویش متشابه
باشد اما [illegible] معلوم کرده اند که حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه است [illegible] یکی از مشکلات [illegible]
و چهارم فلک تدویر است و حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه نیست بلکه [illegible] مرکز خویش متشابه است [illegible] یکی از علویه
[illegible] فلک است یکی ممثل و حرکت [illegible] متشابه [illegible] مرکز خویش است [illegible] متشابه [illegible] مرکز عالم بلکه [illegible] نقطه
متشابه است که [illegible] مرکز خارج [illegible] اوج [illegible] مرکز حامل [illegible] مرکز عالم است [illegible] بر خط
[illegible] مرکز [illegible] یکی از مشکلات [illegible] سیم فلک تدویر است و حرکت [illegible] مرکز عالم متشابه
نیست بلکه [illegible] مرکز خویش متشابه است و عطارد را چهار فلک است یکی ممثل و حرکت او متشابه است [illegible] مرکز
خویش که مرکز عالم است [illegible] حرکت او متشابه است [illegible] مرکز خویش [illegible] مرکز عالم [illegible] حامل و حرکت او [illegible]
متشابه [illegible] مرکز خویش است [illegible] مرکز عالم [illegible] مرکز مدیر [illegible] نقطه متشابه است [illegible] [illegible]
مرکز عالم [illegible] مرکز مدیر است [illegible] نقطه [illegible] مرکز عالم [illegible] مرکز حامل است [illegible] مرکز مدیر [illegible] یکی [illegible]
از مشکلات [illegible] [illegible] [illegible] حرکت حامل [illegible] متشابه است [illegible] [illegible] کویند [illegible]
فلک تدویر است و حرکت او متشابه است [illegible] مرکز خویش [illegible] مرکز عالم [illegible] سیارات [illegible] حرکت تقویمی
نسبت بمرکز عالم مختلف بود [illegible] [illegible] ضبط تقاویم [illegible] [illegible] [illegible] اثبات کرده اند [illegible]
[illegible] تقویمی بود [illegible] [illegible] [illegible] خط [illegible] بر توالی [illegible] [illegible] بود [illegible] منطقة [illegible]
میان نقطه [illegible] [illegible] خط [illegible] بر توالی [illegible] وسط [illegible] بود که از مرکز عالم بر مرکز
[illegible] [illegible] منطقة [illegible] منتهی [illegible] [illegible] بود از مرکز عالم بر مرکز [illegible] [illegible] [illegible]

٣٧٠ منتهی شود مدیر شمس خطی بعد از مرکز عالم بگذرد این محاذات خطی که از مرکز خارج مرکز بمرکز شمس کشیم ومدیر
محیط و خطی که از مرکز خارج مرکز بمرکز شمس کشیده مدیر محیط خطی بود که از مرکز عالم بیرون آید بموازات
خطی که از مرکز معدل المسیر بمرکز تدویر کشیده و مرکزی که خط وسطی باشد حرکت این قوس را تقطیع میکند حرکت وسط
خوانند و آن حرکت در شمس و محیط سوای عطارد بمقدار مجموع حرکت مثل و حرکت خارج مرکز است و در قمر بمقدار
فضل حرکت حامل است بر تالی بر مجموع حرکت جوزهر و مائل بخلاف توالی و در عطارد بمقدار فضل مجموع حرکت مثل
و حامل است بر تالی بر حرکت مدیر بخلاف توالی و اما تعدیلات شمس را جز یک تعدیل نبود و آن قوسی بود میان منطقه
مثل میان طرف خط وسطی و طرف خط تقویمی و مادام که مرکز شمس در نصف هابط بود یعنی از اوج بحضیض رود تعدیل
از وسط نقصان باید کرد تا تقویم حاصل شود و مادام که در نصف صاعد بود یعنی در نصف مقابل آن تعدیل را بر وسط
باید افزود تا تقویم حاصل شود و از برای شکل مستدیر اختیار کنیم حاصل شود ———— و کذا

و در تحصیل نیز بشکل ان تعدیل حاجت باشد چه حرکات حوامل افلاک ایشان نیز حول مرکز عالم متشابه نیست پس قوسی
بود از ممثل که محصور باشد میان خط وسطی و خطی که از مرکز عالم بمرکز تدویر کشیده و این را تعدیل ثالث گویند و مادام که مرکز
تدویر در نصف هابط باشد یعنی از اوج بحضیض رود تعدیل را از وسط نقصان باید کرد و مادام که مرکز تدویر
در نصف صاعد باشد یعنی از حضیض باوج رود بر وسط باید افزود تا مرکز معدل حاصل شود و در عطارد اوج و
حضیض مدیر را اعتبار باید کرد و در قمر باین تعدیل حاجت نباشد چه حرکت حامل او حول مرکز عالم متشابه است و از قمر
و محیره را تعدیل دیگر است که موجب آن تدویر بود بیان آن آنست که سطح خطی که از مرکز عالم بمرکز تدویر کشند بجانب
[illegible]

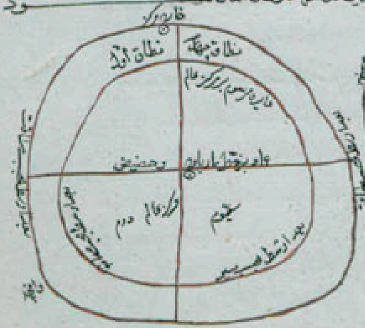
٣٧١ معدل گوئیم و در قمر بحیثیه معرفت حرکت وسط او معلوم شد و در محیره بوسیله تعدیل اول که سبق ذکر یافت بحیثیه
پس اگر میخواهیم خط یعنی خط مرکز معدل بمرکز کوکب بین گذشت در استخراج تقویم باین تعدیل دیگر حاجت نبود بیجهت
خط بعینه خط تقویمی میشود اما این خط بمرکز کوکب نمی گذرد مگر در دو حال یکی آنکه کوکب در ذروه مرئیه
دوم آنکه کوکب در حضیض مرئی باشد و مراد بذروه و حضیض مرئی دو نقطه تقاطع خط مذکور است با محیط تدویر
اگر دو دوری است از مرکز عالم ذروه مرئیه گویند و آنکه نزدیک تر است حضیض مرئی گویند و کوکب بجهت حرکت تدویر
حرکت میکند از ذروه بحضیض مرئی از آن است میکند و لا محاله خط تقویمی با خط مرکز معدل با تدویر محیط
شود و این زاویه بسبب قرب و بعد مرکز تدویر از مرکز عالم مختلف میشود و لاجرم مرکز تدویر و اوج حامل از هم گرفته اند
و مقدار آن زاویه را بحسب بعد کوکب بهر جزو از تدویر استخراج کرده اند از آن تعدیل اول و مقدار اقرب نامیده اند
و با آن زاویه با این زاویه را بسبب نزدیک شدن مرکز تدویر به مرکز عالم بحسب هر جزوی از اجزای حامل استخراج
کرده اند و آن را تعدیل ثانی نامیده اند و آن را با تعدیل اول جمع میکنند و آن مجموع را تعدیل معدل گویند و در قمر ما دام
که در نصف هابط بود از تدویر یعنی از ذروه به حضیض رود معدل را از وسط نقصان میکنند و ما دام که در نصف
صاعد بود یعنی در نصف دیگر بر وسط افزایند تا تقویم حاصل شود چه اعلای تدویر قمر بخلاف توالی حرکت میکند و اسفل
بتوالی و در محیره ما دام که کوکب در نصف هابط بود از تدویر تعدیل را بر مرکز معدل افزایند و ما دام که در نصف
صاعد بود از مرکز معدل نقصان میکنند تا تقویم حاصل شود چه اعلای تدویر محیره بتوالی حرکت میکند و اسفل بخلاف
توالی تا این معنی بشکل مخصوص اختیار کنیم آسان شود

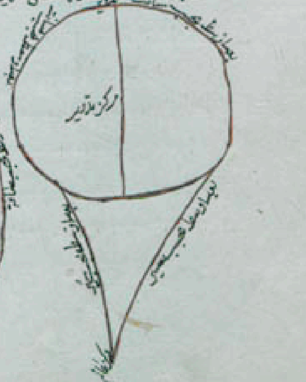

و بعضی مرکز تدویر محیره را در بعد ابعد از وسط حامل فرض کنند و بعضی بعد اوسط و آن مقدار را بیان خواهیم کرد و در تدویر
حال زاویه که میان دو خط مذکور یعنی خط تقویمی و خط مرکز معدل واقع شود بحسب بعد کوکب در یک یک جزو
از اجزای تدویر استخراج کنند و آن را تعدیل اول و تعدیل مفرد گویند و هر یک از زیاده شدن و کم شدن زاویه مذکوره
بسبب قرب و بعد مرکز تدویر از مرکز عالم بحسب هر جزوی از اجزای حامل استخراج کنند و آن را تعدیل ثانی گویند
و این تعدیل اول را معدل کنند و بتعدیل معدل بطریق مذکور تقویم استخراج کنند و این طریق مشهور است لکن طریق
جدید طریقه اول را اختیار کرده ایم بنا بر آنکه کرده عمل ظاهر میشود و بیاید دانست که هر گاه که حرکت مرکز کره حول نقطه متشابه
باشد البته نظری از انتظارات که حیثیه آن نقطه اختلاف یعنی جهه آن نقطه را از اختلاف کند برجهت
اولی باشد و چون حرکت مرکز هر یک از تداویر محیره که بر مرکز معدل المسیر متشابه است لاجرم منظر به آن اختلاف

٤٧٣

هر یک همیشه محاذی مرکز معدل المسیر است و چون حرکت مرکز تدویر قمر گرد مرکز عالم متشابه است باید که قطر تدویر
از نقطه‌ای که همیشه محاذی مرکز عالم بوده برحسب حساب معلوم کرده اند که محاذات مقاربه نسبت بنقطه ایست که بعد
او از مرکز عالم در جانب حضیض مثل بعد مرکز عالم و این نقطه را نقطه محاذات گویند و معلوم است که چون قطر کرده ایم و محاذی
مرکز معدل المسیر است و مع قطر محاذی نقطه محاذات انکر و مستقیم است ذروه وسطی گویند و آنکه نیز منیر است حضیض
وسطی با آنچه گفتیم لازم آید که چون مرکز تدویر در اوج باشد حضیض باشد ذروه وسطی با ذروه مرئیه و همچنین
حضیض وسطی با حضیض مرئیه متحد باشد و در غیر این دو حال از هم متفرق شوند و از این سبب از برای معرفت خاصه
مرئیه یعنی قوسی از منطقه تدویر که محصور باشد میان ذروه مرئیه و مرکز کوکب بر توالی حرکت تدویر که تعدیل اول
مقوم بقوت او معلوم میشود محتاج بتعدیل دیگر میشوند و آن چنان است که خاصه وسطی را که قوسی را گویند از منطقه
تدویر که محصور باشد میان ذروه وسطی و مرکز کوکب بر توالی حرکت تدویر و آن چنانکه در جای خود معلوم است [illegible]
کرده از نسبت تعدیلی چنانچه سبق ذکر یافته معلوم است پس ما بین الذروتین تا مادام که مرکز تدویر در نصف هابطه است
بر خاصه وسطی باید افزود و در نصف دیگر باید کاهید تا خاصه مرئیه معلوم شود و ما بین الذروتین را تعدیل
ثالث گویند و در حقیقت ما بین الذروتین بمقدار ما بین خط وسطی و خط مرئی [illegible] است و از این جهت [illegible]
در حقیقت [illegible] باشد چنانچه [illegible] هر یک از افلاک خارجه المراکز و مقادیر [illegible]
[illegible] برابر [illegible] اقسام [illegible] ایشان در [illegible]
ابعاد را [illegible] منطقه اول [illegible] خارج مرکز اوج
و حضیض باشد [illegible] و حضیض مرئیه [illegible] منطقه [illegible]
باشد [illegible] نقطه [illegible] مرکز عالم [illegible] بعید مرکز او
از مرکز عالم [illegible] خارج مرکز [illegible]
[illegible] خارج مرکز [illegible] از مرکز عالم [illegible] و حضیض [illegible]
[illegible] مرکز عالم [illegible] منطقه اول [illegible]
[illegible] منطقه اول [illegible] منطقه [illegible]
[illegible] اشکال [illegible] شکل

٤٧٢

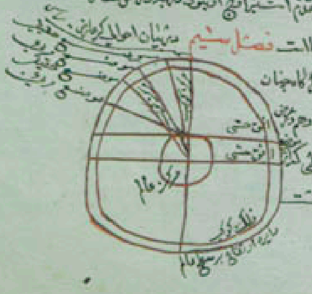
و آنچه عارض میشود کواکب متحیره را در طول از رجعت و استقامت و اقامت است بیان آن آنست که چون کوکب
در اعالی تدویر باشد حرکت او بر توالی سریع نماید چه حرکت کوکب در این حال مجموع دو حرکت حاصل است یعنی حرکت کند
و چون باسفل تدویر انتقال کند چنانچه پیشتر بیان کرده ایم که حرکت اسفل تدویر متحیره بخلاف توالی است پس حرکت
کوکب بر توالی بطوء پیدا کند بجهت آنکه در این حال کوکب بمقدار فضل حرکت حامل بر توالی بر حرکت تدویر
بخلاف توالی حرکت کند و هر چند کوکب بحضیض نزدیکتر شود حرکت تدویر بخلاف توالی سریعتر شود و فضل
مذکور کمتر شود و کوکب بطیء تر نماید اما چون صفر حرکت مرکبه کوکب یعنی حرکت حامل و حرکت تدویر کوکب
بتوالی است کوکب را مستقیم گویند تا جایی که حرکت تدویر بخلاف توالی با حرکت حامل بتوالی مساوی
کند و کوکب چند روز چنان نماید که بیک جا ایستاده است و در این حال کوکب را مقیم گویند و بعد از آن حرکت
تدویر بخلاف توالی زیاده شود از حرکت حامل بتوالی و کوکب بمقدار فضل حرکت تدویر بخلاف توالی بر حرکت
حامل بر توالی حرکت کند و در این حال کوکب را راجع گویند و بعد از آن کوکب هر چند بحضیض نزدیکتر شود
حرکت او در رجعت سریع تر شود تا وقتی که کوکب بحضیض رسد و آنجا غایت سرعت او باشد در رجعت
و چون از حضیض بگذرد در رجعت بطوء پیدا کند و تا رجعت بطیء تر شود تا انتهای که مقیم شود یعنی اقامت
دوم پیدا کند و بعد از آن مستقیم شود تا به حد استقامت سریع تر شود تا باز بذروه رسد و آنجا غایت سرعت
او باشد در استقامت [illegible] و از آنچه گفتیم معلوم شد که کوکب [illegible] ذروه تدویر [illegible] مستقیم
میشود یکی بعد از استقامت و پیش از رجعت [illegible] اقامت اولی گویند و دیگری بعد از رجعت
و پیش از استقامت [illegible] را اقامت ثانی گویند و [illegible] فصل [illegible] ابعاد ما بین المراکز و مقادیر اقطار تدویر
ختم کنیم پس گوییم بعد مرکز خارج مرکز شمس از مرکز عالم باجزایی که نصف قطر خارج مرکز شصت جزو باشد
دو جزو و یک دقیقه و بیست ثانیه است و بعد مرکز حامل قمر از مرکز عالم باجزایی که نصف قطر حامل شصت
[illegible] جزو باشد [illegible] دقیقه است [illegible] نصف قطر تدویر [illegible] درجه [illegible]
درجه باشد [illegible] دقیقه است [illegible]
دقیقه است [illegible] مرکز حامل از مرکز عالم [illegible] درجه [illegible] دقیقه است [illegible]
[illegible] دقیقه است [illegible] دقیقه است [illegible]
[illegible] مرکز حامل [illegible] مرکز عالم [illegible] مرکز حامل از مرکز مدیر [illegible]
در [illegible] است [illegible] مرکز مدیر از مرکز معدل المسیر [illegible] مرکز معدل المسیر از مرکز عالم [illegible]
[illegible] مرکز حامل [illegible] مرکز حامل [illegible]
مرکز حامل در [illegible] مرکز معدل المسیر [illegible] از مرکز عالم [illegible] درجه [illegible]
[illegible] از مرکز عالم [illegible] درجه [illegible] درجه
باشد [illegible] که بیان کردیم باجزایی است که نصف قطر حامل [illegible] شصت درجه باشد [illegible]
اجزا نصف قطر تدویر [illegible] درجه [illegible] دقیقه است [illegible] درجه [illegible]
دقیقه است [illegible] درجه [illegible] دقیقه است [illegible] درجه [illegible] دقیقه

۲۷۴

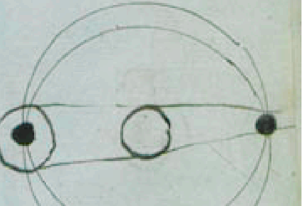
عطارد را بعینه بعد بیست و سه دقیقه است و جمیع این مقادیر که مذکور شد بحسب رصد حالات
بعضی موافق است بارصاد سابق و بعضی مخالف **فصل نهم** در احوال کواکب از جهت عروض
و در عرض شمس با مجموع عرض ... ذکر منطقه مثل انطباق مرکز او چنانچه سبق ذکره اینست همیشه در سطح
منطقة البروج است اما باقی کواکب از منطقة البروج گاهی بشمال میل کنند و گاهی بجنوب بجهت آنکه مائلی
حوامل ایشان مقاطع فلک البروج بر دو نقطه و آن دو نقطه جوزهر گویند و در علویات هر یک از دو جوزهر
مرکز تدویر کوکب از او بگذرد بشمالی شود از منطقة البروج راس گویند و آن دیگر را ذنب و در سفلیات
تعریف راس و ذنب بعکس است بجهت آنکه ... کرده بنابر آنکه در بیست و نه ... معلوم خواهد شد انشاء الله تعالی
عقد بود که چون مرکز تدویر کوکب از وی گذرد با وج متوجه شود و اما عطارد عقده بود که چون از وی گذرد
بحضیض متوجه شود و ذنب ... مقابل راس ... و عقدتین که بر سطح فلک ... نقطه ... و
مقطع مائلی حوامل ... کواکب ... املاک ... کنند ... میل ... در ... جهات ... و
... در یک ... و نیم و ... ثلث درجه ... عطارد را
ربع درجه است و این میل ... ثابت نیست ... فلک مائل ...
منطبق می‌شود بر سطح منطقة البروج در وقتی که مرکز تدویر سفلیات ... نقطه ...
... و جهت مرکز تدویر از جوزهر ... میل ... فلک مائل ... مرکز تدویر ...
اما زهره ... شمالی ... عطارد ... جنوبی ... میل متزاید ... تا آنجا که مرکز تدویر منتصف
ما بین العقدتین ... و ... غایت میل ... بعد از آن میل متناقص می‌شود تا آنجا که بر فلک مائل ...
شود بر منطقة البروج و مرکز تدویر ... بعد از آن ... میکند ... گفتیم
لازم می‌آید که مرکز تدویر زهره همیشه شمالی باشد از فلک البروج و مرکز تدویر عطارد همیشه جنوبی
باشد ... عرض نیست ... که ... مائل ... سطح ... و
عرض ... چنان است که قطر ... حضیض ... سطح ... نیست ... مرکز تدویر
که مرکز تدویر ... از ... نقطه ... ذنب ... جهت مرکز تدویر ... میل بجنوب کند
از سطح ... بشمال ... متزاید ... تا آنجا که مرکز تدویر منتصف
ما بین العقدتین رسد ... تا آنجا که مرکز تدویر منتصف ما بین العقدتین رسد
بعد از آن میل متناقص می‌شود تا آنجا که مرکز تدویر ... نقطه ... بر ... مائل ...
... چون مرکز تدویر ... ذنب ... میل ... بجنوب ... متزاید می‌شود
تا آنجا که مرکز تدویر ... منتصف ما بین العقدتین رسد ... متناقص می‌شود تا آنجا که مرکز
تدویر ... نقطه ... سطح ... مائل ... گفتیم لازم
می‌آید که ... همیشه ... منطقة البروج باشد ... و اما سفلیین
... مرکز تدویر ... منتصف ما بین العقدتین باشد ... حضیض ... سفلیین است

۲۷۵

... میل حضیض ... در زهره
و چون مرکز تدویر از اوج گذرد ... میل کند اما زهره را بشمال و عطارد را بجنوب ... میل حضیض ...
این ... میل متزاید می‌شود تا آنجا که مرکز تدویر ... غایت ... حضیض ...
بعد از آن میل متناقص می‌شود تا آنجا که مرکز تدویر ... بر ... منطبق شود بر سطح مائل و
... باز ... میل کند اما زهره را بجنوب و عطارد را بشمال و متزاید می‌شود تا ... جانب ...
... تا آنجا که مرکز تدویر ... حضیض ... میل ... کند ...
این میل ... زحل را ... درجه است و مشتری را ... درجه ... و ... دقیقه و مریخ را ... درجه و ... دقیقه و
زهره را ... درجه ... عطارد ... و ... است ... ذکر کردیم ... عرض ... سفلیین
عرض ... است ... ذکر ... عرض ...
در سطح فلک ... مرکز تدویر ... سفلیین ... باشد چون مرکز تدویر سفلیین
... میل کند ...
... بجنوب ... تا آنجا که مرکز تدویر منتصف ما بین العقدتین ... و ...
... زهره ... حضیض ... میل ... تا آنجا که مرکز تدویر ... بعد ... میل ...
... سطح مائل ... میل کند ... بشمال
... تا آنجا که ... منتصف ما بین العقدتین ... میل ... تا مرکز تدویر
... میل ... سطح مائل ... میکند ...
کنند ... میل ... زهره را ... درجه ... عطارد را ... درجه است ... اختلاف ... و جوزهرات
ایشان ... است ... این فصل ... اوجات و جوزهرات که مرکز
ثوابت ... تاریخ ... سال ... هجرت رسول صلی الله علیه و آله
که ... اوج شمس ... درجه ... دقیقه ... سرطان ... است ... اوج زحل ... درجه ...
درجه ... دقیقه ... اوج مشتری ... درجه ... دقیقه ... سنبله ... اوج مریخ ... درجه ...
... درجه ... دقیقه ... اوج زهره ... درجه ... دقیقه ... است ...
عطارد ... درجه ... دقیقه ... است اما جوزهرات راس زحل متقدم است
بر اوج ... درجه ... متاخر ... اوج ... راس مشتری متقدم است بر اوج ... درجه
و راس مریخ متقدم است بر اوج ... درجه ... راس زهره متقدم ... اوج ... درجه ... راس عطارد
متاخر است از اوج ... درجه ... **فصل سیم** ... احوال ...
... شود کواکب ... در ... ترتیب ... جهات
... مانند ... کواکب ... منطقه ... مرکز ...
... است ... مرکز عالم ... کواکب ... میکند ...
... کواکب ... اختلاف منظر ... است

ما بمقطع مرئی کوکب بقدر این زاویه اما بمقطع حقیقی کم بیشتر و ... وقتی است که بسمت راس باشد و اگر بجهت
راس باشد هر دو خط بر یکدیگر منطبق شوند و هر چند کوکب بسمت راس بعیدتر باشد وحسی نزدیکتر باشد اختلاف
منظر بیشتر باشد و غایتش وقتی بود که کوکب بر افق حسی بود و چون دو دایره مرئی که از راس بگذرد بر موضع حقیقی کوکب
و ... خطی بود که از مرکز عالم بمرکز کوکب گذشته منتهی شود بسطح فلک اعلی و دیگری بموضع مرئی کوکب و آن دایره
خطی بود که از بصر ناظر بر مرکز کوکب گذشته ... منتهی شده باشد بسطح فلک
اعلی که آن باشد که این هر دو دایره مرئی بر یکدیگر منطبق شوند و آن وقتی بود که کوکب در دایره وسط السماء بود
باشد و در این حال کوکب را اختلاف طول نبود و موضع مرئی کوکب بطول بعینه موضع حقیقی کوکب بود در طول اما
از ما بین موضع حقیقی و موضع مرئی باشد و در این حال بعینه اختلاف عرض کوکب باشد که این
دو دایره متقاطع شوند فلک البروج را هر یکی بر نقطه دیگر تقاطع کند و در این حال موضع مرئی کوکب در طول غیر
موضع حقیقی کوکب بود در طول و قوسی از منطقة البروج که میان این دو دایره باشد آن را اختلاف طول کویند
و عرض مرئی که آن باشد که ... عرض حقیقی بود ... در این حال کوکب را اختلاف عرض نبود ... که از عرض
حقیقی بود ... باشد که کمتر از عرض حقیقی بود ... اختلاف کویند و گاه چنان اتفاق افتد
که کوکب بر منطقة البروج باشد و منطقة البروج بر سمت راس گذشته باشد و در این حال کوکب را اختلاف
عرض بود و اختلاف منظر بعینه اختلاف طول باشد **فصل چهارم** در بیان احوالی که عارض شود کوکب را از
... بیکدیگر ... که قمر را ... ماه ... و ... که قمر جرمی
کثیف ... مقابل آفتاب ... و آفتاب ... ترتیب بیکدیگر ...
اول ... دوم ... ثالث ... رابع ...
حال ... از اجتماع ... درجه تقریبا از آفتاب دور شود ... از نصف ...
نمایان شود ... نصف ...
نصف ... مقابل ... از نصف ... نمایان شود ...
مقدار ... از نصف ... از اجتماع ... نصف ...
... حالت ... صورت ... اجتماع ...
... آفتاب حایل شود ... آفتاب ...
و آفتاب ... کسوف ...
... آفتاب ... باشد ...

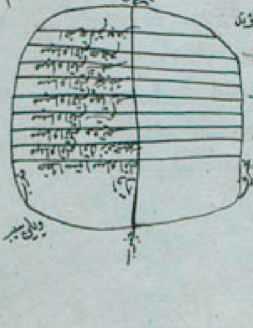

از جانب مغرب آفتاب ... شود ... از جانب ... باشد
و اگر استقبال ... بیان ...
... آفتاب ... نمایان ...
... خسوف ... کسوف ...

... که آفتاب ... شود
و خسوف ... از جانب شرقی ... بیکدیگر ... فلک البروج مثلا
بود ... مرکز تدویر ... مرکز شمس ... از فلک البروج ...
در ... حرکت ... حرکت کند
و ... درجه و ... دقیقه ...
دقیقه ... مرکز تدویر ... شمس ... حرکت کند ...
مقدار ... مرکز تدویر ... درجه ...
دقیقه ... مضاعف ... مرکز شمس ... مضاعف ... بعد
مرکز تدویر ... اجتماع و استقبال ... باشد و ... حقیقی
بعد ... مرکز تدویر ...
حامل ... مرکز تدویر ... حامل ...
حرکت ... مرکز شمس ... مرکز شمس ... مرکز تدویر
... مرکز ... تدویر ...
تدویر ... حامل ...
و ... مرکز ...
بعد مرکز ... اوسط استقامت ... مقابل ...
در وسط رجوع ... شمس ... مقارنه ... بیشتر باشد ...
... مقابله ... شمس ...
مثل شمس ... مقارنه شود ...
... از جانب شرقی نمایان شود ... از جانب شرقی ... از آن زمان ... شمس
... درجه ... از آن زمان ... درجه ... شرقی ... شمس ...
مغرب ... درجه ... درجه ...
... حال مغربی ... تا آن زمان که با شمس مقارنه شود ... سفلیین ... مرکز تدویر
ایشان ... مقارنه ... مرکز شمس باشد ... سفلیین ... مقارنه ... و سفلیین
در اوسط استقامت ... رجوع ... بمقارنه ... باشند ... در وسط استقامت ... شوند
بعد از آن در جانب مغرب نمایان شوند ... مغربی ... از زمان ... رجوع ... مقارنه ... بعد از آن
در جانب مشرق نمایان شوند ... مشرقی ... در وسط استقامت ... مقارنه شوند ...
... **مقاله دوم** در بیان هیأت زمین ... و آن ... اختلاف
... **باب اول** در بیان هیأت زمین ...
... و ...

۲۷۸ ممکن نیست که در عالم است پس سطح دایرهٔ معدل النهار بر سطح محیط بر زمین دایرهٔ عظیم احداث کند و آن را خط
استوا خوانند و چون محیط دایرهٔ دیگر بر زمین کنند که بر دو قطب خط استوا گذرد زمین به این دو دایره بچهار ربع متساوی
منقسم شود دو شمالی و دو جنوبی طول هر ربع بقدر نصف دایرهٔ عظیمه و عرض بقدر ربعی از دایرهٔ عظیمه
و از این چهار ربع یکی ربع شمالی مسکون است اما تمام معمور نیست بلکه بعضی از وی در جانب شمال از فرط سرما ممکن
نیست که حیوانی در وی متولد شود و آن موضعیست که عرض آن زیاده از تمام میل کلی بود و در آن مقدار معمور نیز مانع
عمارت از کثرت دریاها و بیابانها و بیشهها بسیار است و در زمین باقی دیگر جزایر معموره و غیر معموره بسیار است
و تفصیل آن از کتب مسالک و ممالک معلوم میشود و در جانب جنوبی از خط استوا اندک عمارت یافته اند و آن
غایت که اهل حساب ضبط آورده اند مبدا عمارات را در طول از جانب مغرب گرفته اند تا بعد شصت درجه از آن
مبدا و در جهت نواحی برج باشد و بعضی نود درجه از جانب مشرق گرفته اند تا بعد در جهت حرکت اندک باشد مبدا
عمارت از جانب مشرق در جنوب است که از آنکه دور خوانند و از جانب مغرب جزایر خالدات که در قدیم معمور بوده
و اکنون در دریا غرق است و از جزایر خالدات که نیز و از بعد آن تا ساحل دریای مغرب ده درجه است و بعضی
مبدا عمارات از جزایر خالدات گرفته اند و بعضی از ساحل دریای مغرب و جمهور اهل صناعت صنعت عرض اول معمور
نیم ساعت تفاوت کند در خط استوا و از آنجا بعد اند ده ساعت نیم و مبدا اقلیم اول از جهت
انجا بود که در ازی روز دوازده ساعت و نصف و ربع ساعت بود و عرض بلد آنجا دوازده درجه و دو ثلث باشد
و از خط استوا تا آنجا جهت کمی عمارت داخل اقلیم نداشته اند و بعضی از آن داخل اقالیم داشته اند و مبدا اقلیم اول از خط
استوا گیرند و وسط اقلیم اول با تفاق انجا بود که نهار اطول سیزده ساعت باشد و عرض شانزده درجه و نیم و ثلث
درجه و مبدا اقلیم دوم که آخر اقلیم اول است انجا بود که نهار اطول سیزده ساعت و ربع باشد و عرض بیست درجه و ربع
و خمس و مبدا اقلیم سیم انجا بود که نهار اطول سیزده ساعت و نصف و ربع باشد و عرض بیست و هفت درجه
و نیم و مبدا اقلیم چهارم انجا بود که نهار اطول چهارده ساعت و ربع باشد و عرض سی و سه درجه و نصف و ثلث
و مبدا اقلیم پنجم انجا بود که نهار اطول چهارده ساعت و نصف و ربع باشد و عرض سی و نه درجه و عشر درجه و مبدا
اقلیم ششم انجا بود که نهار اطول پانزده ساعت و ربع باشد و عرض چهل و سه درجه و ربع و ثلث و مبدا اقلیم هفتم
انجا بود که نهار اطول پانزده ساعت و نصف و ربع باشد و عرض چهل و هفت درجه و خمس و سطح آنجا بود که نهار
اطول شانزده ساعت باشد و عرض چهل و هفت درجه و نصف و ربع و ثلث و آخر اقلیم هفتم انجا بود که نهار اطول
شانزده ساعت و ربع باشد و عرض پنجاه درجه و سه درجه و از آنجا تا نهایت عمارت جهت کمی عمارت داخل اقلیم
نگیرند و بعضی در اقلیم داخل داشته اند و آخر اقلیم هفتم ما آخر عمارت گیرند

و صورت اقالیم اینست

باب دوم

در خواص خط استوا و بقعه که بر خط استوا بود دایرهٔ معدل النهار
در سمت رأس آن بقعه بگذرد و دو قطب معدل النهار بر افق
حمل و دلو حالات جنوبیه و شمالیه بر ابد و منیر کند یکی بیند ظاهر و یکی پنهان

۲۷۹ و این سبب روز و شب همیشه متساوی بود و جمله کواکب را طلوع و غروب بود و فلک را بنا بر این بقاع
کره منتصبه و کره مستقیمه خوانند زیرا که دور فلک در بقاع سه مختلف بود و منطقة البروج در شبانروزی
دو بار بسمت راس گذرد و یکبار بوقت وصول اول حمل آفتاب بسمت راس و یکبار بوقت وصول اول میزان و در وقت
دو قطب فلک البروج بر افق باشند و دایره مارّه باقطاب اربعه بر افق منطبق باشد و فلک البروج و معدل النهار
هر دو بر سطح افق قایم باشند و مانا اول حمل با افق تا اول میزان اجزای فلک البروج همه از جانب شمال سمت راس
کرده و قطب شمالی فلک البروج تحت الارض بود و قطب جنوبی فوق الارض و جهت قطب جنوبی بغایت
ارتفاع رسد و آن بقدر میل کلی بود و دایره مارّه باقطاب اربعه بر نصف النهار منطبق شود و غایت هر بعد
فلک البروج از سمت راس در جنوب از جانب شمال هم بقدر میل کلی باشد و ما نا اول میزان تا اول حمل اجزای
فلک البروج همه از جانب جنوب سمت راس گذرد و قطب شمالی فلک البروج فوق الارض بود و قطب
جنوبی تحت الارض و چون قطب شمالی بغایت ارتفاع رسد دایره مارّه باقطاب اربعه بر نصف النهار
منطبق شود و اول جدی بر نصف النهار بود و در غایت بعد منطقة البروج بود از سمت راس
در جنوب حال ارتفاع قطب شمالی و مبدا اول جدی از سمت راس هم بقدر میل کلی باشد و در این بقاع سمت
مشرق از میل کلی نگذرد و آفتاب در شمالی و جنوبی سمت راس در غایت بقاع که چون آن در وقت تحویل آفتاب به نقطه
اعتدالین بود سایه در وقت نصف النهار منعدم باشد و در باقی سال در یکی نیم سال سایه از جانب
جنوب افتد و در دیگری نیم سال سایه در جانب شمال و فصل سال هشت باشد دو تابستان و ابتدای آن بوقت
رسیدن آفتاب به دو منقلب انقلاب باشد و دو بهار و ابتدای آن وقت رسیدن آفتاب با وسط قوس
معتدل باشد و بعضی حکما گفته اند که اعدل بقاع بعضی زمین خط استوا است و گویا از جهت تشابه احوال فصول
گفته اند یعنی همیشه طالع اعتدال یکدیگر نزدیک است چه مواضعی که بر خط استوا است مانند سواحل مغرب و داخل
بربر جنوبیه و بلاد حبشه و نفج و جنوبیه را نسبت همیشه سرما دیگر نیابند بخلاف این بقاع سیاه
و جعد موی باشند و امثال آن بسیار است در خلق و خلق نیکو تر بود تا اهل از آن بلاد

باب سیم

در خواص آن بلاد
بر وجه کلی هر موضعی که از معدل النهار بعضی از سمت راس منحرف باشد و در آن فلک حرکت حمایلی باشد
مایل از سمت راس و آفاق این مواضع را آفاق مایله خوانند و آن بقاع شش بود اول آنکه عرض آن کمتر از میل کلی بود
دوم آنکه عرض او مساوی میل کلی بود سیم آنکه عرض او زیاده بر میل کلی و کمتر از تمام میل کلی بود
چهارم آنکه عرض او مساوی تمام میل کلی بود پنجم آنکه عرض او زیاده از تمام میل کلی بود و کمتر از نود درجه
ششم آنکه عرض او نود درجه بود و آن زیر قطب معدل النهار بود و عرض بلد قوس الارض بود و مکرر بیان شد
در جهات این آفاق یکی قطب معدل النهار و یکی تحت الارض بود و دایره معدل النهار در شبانروزی
آفاق معدل النهار را تنصیف کند و مقنطرات جهت آفتاب یکی از مقنطرات اعتدال روز و شب
متساوی شود و مدارات بعضی را تنصیف نکند بلکه مدارها بر مقنطر که بقدر سمت معدل النهار کمتر از تمام عرض
بلد بود از مدار را قطع نکند پس که در جهت قطب ظاهر بود آن مدار ابدی الظهور بود و آنکه در جهت قطب
خفی بود ابدی الخفا بود و مدارات ابدی الظهور و مدارات ابدی الخفا یک مدار اعظم جنوب بود

٢٨٠

و ادوار ما فوق شود و آن از معدل النهار مائل بود که بعد او از معدل النهار مساوی تمام عرض بلد بود و مقسم
مدارات را بدو قسم کند یکی بزرگتر و یکی خردتر و آنچه بزرگتر در جهت قطب ظاهر بود قسم ظاهر او بیشتر از قسم
خفی بود و آنچه در جهت قطب خفی بود بر عکس و هر دو مدار که از جانب معدل النهار بعد ایشان برابر بود ظاهر
هر یک مساوی خفی دیگری باشد و هر دو مدار که در یک جهت بود قسم ظاهر نزدیکتر بمعدل النهار بیشتر از قسم
ظاهر دورتر بود اگر در جهت قطب خفی باشد و بر عکس اگر در جهت قطب ظاهر باشند باین سبب در هر افق
که مدار هر دو منقلب را قطع کند درازترین روزها روزی بود که آفتاب بر مدار منقلب باشد که از جانب قطب
ظاهر بود چه در ترتیب مدارات آفتاب از معدل النهار مدار منقلب باشد و چون آفتاب از آن منقلب بگردد
هر روز کوتاهتر از روز گذشته بود تا بدیگر منقلب و انجا کوتاه ترین روزها بود و بعد از آن هر روز دراز
تر بود از روز گذشته تا رسیدن بمنقلب اول و هر کوکبی که از معدل النهار بجانب قطب خفی مثل عرض
بلد بود آن کوکب فوق الارض [illegible] بسمت نرسد و آن کوکب که بعد او از معدل النهار در جانب قطب ظاهر
مثل عرض بلد باشد در هر دوره یکبار بسمت الراس رسد و مدار او مماس دایره اول السموت شود فوق الارض و آنچه بعد
او بیشتر از عرض بلد بود ابدا باول السموت نرسد و آنکه بعد او کمتر از عرض بلد بود مدارات او اول السموت را
فوق الارض بر دو نقطه قطع کند یکی شرقی و دیگری غربی و کوکب از آن دو نقطه باول السموت رسد

باب چهارم در خواص یکیک قسم از اقسام پنجگانه آفاق باید [دانست] که در قسم اول مداری که بعد او از معدل النهار
در جانب قطب ظاهر بقدر عرض بلد بود فلک البروج را قطع کند بر دو نقطه متساوی البعد از منقلب و چون
آفتاب بیکی از این دو نقطه رسد در نصف النهار از روز هیچ شخص را سایه نباشد و در وقت قطب فلک البروج
بر افق باشد و مادام که آفتاب [illegible] از فلک البروج که میان آن دو نقطه بود از جانب قطب
ظاهر آفتاب از سمت الراس در جانب قطب ظاهر گذرد و سایه اشخاص در نصف النهار در جانب قطب خفی
افتد و در قوس باقی از فلک البروج از سمت الراس در جانب قطب خفی گذرد و سایه در جانب قطب ظاهر
افتد و هر دو قطب فلک البروج را طلوع و غروب بود و مادام که قوس اول بر نصف النهار گذرد قطب فلک البروج
که در جانب قطب ظاهر بود تحت الارض بود و قطب دیگر فلک البروج فوق الارض و مادام که قوس دوم بر نصف
النهار گذرد بعکس بود یعنی قطب فلک البروج که در جانب قطب ظاهر بود فوق الارض باشد و قطب دیگر
تحت الارض و ارتفاع آفتاب را در نقصان دو غایت بود یکی در جهت قطب ظاهر و آن ارتفاع
بیشتر بود و دیگری در جهت قطب خفی و آن کمتر بود اما در قسم دوم مدار منقلبی که در جهت قطب
ظاهر بود بسمت الراس گذرد و مدار دیگر منقلب [illegible] و ارتفاع آفتاب را یک غایت بیش نبود [illegible]
نقصان و در جانب زیاده [illegible] رسد و سایه هیچ شخص در جانب قطب ظاهر [illegible] الا در روزی که
آفتاب در منقلب ظاهر بود و در آن روز هیچ شخص را سایه نبود و یک قطب فلک البروج که در جانب قطب
ظاهر بود ابدی الظهور بود و در هر دوره یکبار مماس افق شود و غروب نکند و قطب دیگر ابدی الخفا
بود و در هر دوره یکبار مماس افق شود و طلوع نکند و اما در قسم سیم آفتاب را دو ارتفاع بود یکی اعلی که در

مجموع

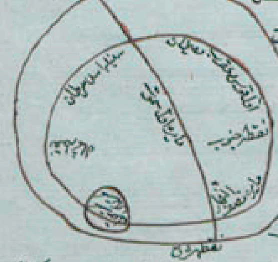
٢٨١

[illegible] اسفل که بقدر فضل تمام عرض بلد بر میل کلی باشد و قطب ظاهر
مجموع تمام عرض بلد و میل کلی باشد و دیگری اسفل که بقدر فضل تمام عرض بلد بر میل کلی باشد و قطب ظاهر
فلک البروج را دو ارتفاع بود یکی اعلی بوقت وصول منقلب قطب خفی بنصف النهار و دیگری اسفل
بوقت وصول منقلب دیگر بنصف النهار و اما در قسم چهارم مدار منقلب ظاهر اعظم مدارات ابدی
الظهور بود و مدار منقلب خفی اعظم مدارات ابدی الخفا بود و در هر دوره یکبار منقلبین هر دو مماس
افق باشند در آن حال قطب ظاهر فلک البروج بسمت الراس رسد و قطب خفی بسمت القدم
و منطقة البروج بر افق منطبق شود و بعد از آن یک نیمه منطقة البروج یکبار از افق بر خیزد
و یک نیمه دیگر از افق یکبار فرو شود و آن نیمه که تحت الارض بود بتدریج طلوع میکند تا تمامی آن نصف
بالکلیه در یک دوره معدل النهار [illegible] طلوع کند و آن نیمه که فوق الارض بود بتدریج غروب میکند تا تمامی آن نصف
بالکلیه در یک دوره معدل النهار غروب کند یعنی اگر قطب ظاهر شمالی بود آن نصف که از اول جدی تا اول سرطان بود
بیکبار طلوع کند و دیگر نصف در یک دوره معدل النهار غروب کند [illegible] اگر قطب ظاهر شمالی بود آن نصف که از
اول جدی تا اول سرطان بود بیکبار طلوع کند و دیگر نصف در یک دوره معدل النهار طلوع کند اما اگر قطب ظاهر جنوبی
بود بعکس این باشد یعنی آن نصف که از اول سرطان تا اول جدی بود [illegible] نصف [illegible] بتدریج [illegible]
یکباره طلوع کند و در بعضی آفاق روز بعضی [illegible] تا یک دوره معدل النهار تمام روز شود و آن روز را
شبی نبود [illegible] تا یک دوره معدل تمام شود و آن شب را روزی نبود و غایت
ارتفاع آفتاب بقدر ضعف میل کلی باشد در جانب شمال باشد [illegible] آفاق عمارت منتهی شود و اما در قسم
پنجم اعظم مدارات ابدی الظهور منطقة البروج را قطع کند بر دو نقطه که میل آن دو نقطه از معدل
النهار در جهت قطب ظاهر برابر تمام عرض بلد بود و اعظم مدارات ابدی الخفا نیز منطقة البروج را
بر دو نقطه متساوی المیل در جهت قطب خفی قطع کند و منطقة البروج باین چهار نقطه بچهار قوس
منقسم شود و یکی ابدی الظهور و در منتصف آن منقلب قطب ظاهر بود [illegible] آفتاب [illegible]
[illegible] ابدی الخفا و در منتصف [illegible] منقلب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

بعد از ارتفاع مبادی باشد و هم جنوبی و قطب خفی و نا اجهت آسمان بقصی طلوع و غروب و فلکی افقی
فرض کنیم که هر شی هشتاد درجه شمالی باشد و میزان ارض و عقرب ابدی الظهور باشد و از جوزا
سرطان بود و دلو بعضی آفتاب در جدی و نهار اطول بود و عقرب ابدی الخفا باشد و جدی
بود و بعضی آفتاب بعضی عقرب ابدی الخفا و ... [illegible]
~~[illegible]~~
باقی ابدا طلوع و غروب بود و نظایر برجی که منقضی از اول حمل بود معکوس طلوع کند و مستوی غروب کند و برجی
برجی دیگر که منقضی از اول میزان باشد برعکس یعنی مستوی طلوع کند و معکوس غروب کند چنانچه در قوس
که اول سرطان نزد ارتفاع اعلی باشد در جانب جنوب و آنجا در مشرق است و اول میزان بر مطلع
اعتدال باشد و اول حمل بر مغرب اعتدال و در نصف ظاهر فلک البروج بر جانب بالاتر مغرب و مطلع
اعتدال باشد و قطب ظاهر فلک البروج بر ارتفاع اسفل و آنجا و مشرق در جنوب باشد در این وقت
و هیئت فلک بر این شکل باشد

و چون بحرکت او حرکت کند اجزای میزان و عقرب مستوی طلوع کند و اجزای
حمل و ثور مستوی غروب کند چنانکه مطلع هر جزوی که پیش از عقرب
باشد و هم برین ترتیب اجزای عقرب و قوس و ما بعد آن تا جدی
جنوب و سعد مغرب از جانب شمال بی از آن تا جدی نوبت طلوع
اول از قوس رسد و نوبت سعد مشرق به نقطه جنوب رسد و اول جدی مماس به نقطه جنوب شود و طلوع کند
و چون نوبت غروب با اول جوزا رسد و نوبت سعد مغرب به نقطه شمال رسد اول جوزا مماس نقطه شمال
شود و غروب نکند و وضع فلک البروج چنان بود که نیمه ظاهر او از اول جدی تا اول جوزا بر جانب مغرب
بود از نقطه شمال تا نقطه جنوب و قطب ظاهر فلک البروج بر بالای افق بود باشد از جانب مشرق و وضع
فلک برین شکل باشد

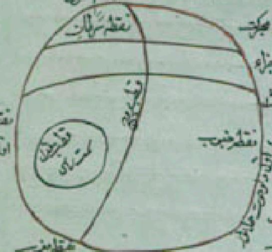

و بعد از آن چون حرکت کند اول جوزا از نقطه شمال از افق
بلند شود و در جانب مشرق آید و اول قوس از نقطه
جنوب از افق فرو شود و در جانب مغرب آید
و قوس جدی که از ثور با اول جوزا بعینه بر بالای افق
بر اعلی و معکوس یعنی آخر برج پیش از هر جزوی
و نیم پیش از هر جزو بعینه و همچنین تا تمام ثور معکوس
طلوع کند و بعد از آن بهمان ترتیب اجزای حمل این طلوع کند و هر جزوی از اجزای این دو برج که طلوع
کند مطلع او از نقطه شمال و معسرت و مطلع اعتدال فرو تر شود از مطلع جزوی که پیش از او طلوع کرده باشد
و هر جزوی ثور و حمل که طلوع کند نظیر او از اجزای عقرب و میزان غروب کند و مغیب هر جزوی
از نقطه

از نقطه جنوب دورتر و مغیب اعتدال نزدیکتر شود از مغیب هر جزوی که پیشتر از او غروب کرده باشد تا آنجا که
فرو رود و حمل از جدی که میان شمال و مشرق باشد برابر و تمامی عقرب و میزان در جدی که میان جنوب و مغرب باشد
فرو شود و چون نوبت بطلوع اول حمل رسد از نقطه مشرق طلوع کند و اول میزان از نقطه مغرب غروب کند و در این
وقت نصف ظاهر از فلک البروج که از اول حمل بود تا اول میزان در جانب شمال بود از مطلع اعتدال با مغیب اول و اول
سرطان بر ارتفاع اسفل باشد از جانب شمال و آن سی درجه باشد و اول جدی تحت الارض بر انحطاط کمتر بود در جانب
جنوب و آن هم سی درجه باشد و هر دو بر نصف النهار بود و قطب ظاهر فلک البروج بر نصف النهار بود در جانب
جنوب تحت الارض و ارتفاع او هشتاد و شش درجه باشد و هیئت فلک برین شکل باشد

و بعد از آن بحرکت اولی بر قرار که شرح رفت در دو معکوس برآمدن که از برج
که میان مطلع اعتدال و نقطه جنوب باشد و سنبله و اسد معکوس فرو
شوند که این دو برج که ما بین مغیب اعتدال و نقطه شمال باشد
تا جدی نوبت طلوع با اول دلو رسد مماس نقطه جنوب شود و بر بالای
و قوس غروب با اول اسد رسد مماس نقطه شمال شود و فرو شود
و در نصف ظاهر فلک البروج از اول دلو تا اول اسد در جانب مشرق بود
از نقطه جنوب تا نقطه شمال و قطب ظاهر فلک البروج بر بالای افق بود باشد از جانب مغرب و بعد از آن وقت

هیئات فلک برین شکل بود که تصویر کرده شود و بعد از آن بحرکت
اولی از نقطه شمال بر جنوب و در جانب مشرق بلند شود و اجزای
اسد و سنبله مستوی طلوع کند از برجی که میان شمال و مشرق باشد
و اول دلو از افق فرو شود و در جانب مغرب آید و حوت مستوی
غروب کند در برجی که میان جنوب و مغرب باشد تا حوت
نوبت طلوع با اول میزان رسد از نقطه مشرق طلوع کند و اول حمل
از نقطه مغرب غروب کند و وضع فلک کرد از آنجا آغاز کردیم باز آید

باب پنجم در خواص مواضعی که عرض او نود درجه بود و آن موضعی بود که سمت راس او بعینه نقطه قطب معدل النهار بر سمت راس بود و دایره معدل النهار بر افق منطبق باشد و دایره فلک بحقیقت باشد و هر نقطه که قطب
معدل النهار بر سمت راس بود و دایره معدل النهار بر افق منطبق باشد و معدل فلک بحقیقت باشد
حرکت اولی بر مدار جزوی معدل النهار حرکت میکند نه طلوع کند و نه غروب بلکه بر ارتفاع متساوی گرد سر بگردد و اگر قطب
شمالی بر سمت راس بود و نصف جنوبی خفی و اگر قطب جنوبی بر سمت راس بود بر عکس این طلوع و غروب
و منع بنوعی حرکت ثانیه هر کوکب که بحرکت خاصه خود از جهت شمال منتقل بجهت جنوب شود یا از جهت جنوب
بجهت شمال آید طلوع کند یا غروب و جهت معدل النهار بر افق باشد و آفتاب در یک نیم سال که در برجهای شمالی بود
در افقی که قطب شمالی بر سمت الراس بود فوق الارض باشد و در دیگر نیم تحت الارض و در افقی که قطب جنوبی بر سمت
الراس کند و بعکس این شبانروزی یکسال بود یک نیمه شب و یک نیمه روز و مقدار انکسار شفق بعلی قرب

۳۸۴

و در نصف سیوم تر باشد میان شب و نصف نهار واقع باشد و از حقیقت شب از روز بود تقریبا و در بین افق مشرق
و مغرب حقیقتی نبود و در همه جهات شاید که کوکب طلوع و غروب کند و نصف النهار حقیقتی نبود بلکه در همه
جهات بغایت ارتفاع شاید که برسد و غایت ارتفاع آفتاب بقدر میل کلی باشد **باب ششم** در بیان مطالع
بروج مطالع قوسی بود از معدل النهار که با قوسی از منطقة البروج طلوع کند با قوسی بروج یا درج البروج السواء طالع
کردند و مغارب قوسی بود از معدل که با قوس البروج غروب کند و در خط استوا میان مطالع و مغارب میلی که بکلی با افق بود
منحصر شوند بغایت در بیان این مطالع مثلا بود از معدل مطالع بروج هر آینه آن بروج که در بیان این مطالع
مثلا استوا و مطالع خط استوا را مطالع فلک مستقیم و مطالع که منتصب کنند در آفاق مائله منحصر شود میان افق
و قطب که با آن قوسی از منطقه بروج که در میان افق مطالع ببینی الظهور شود و در خط استوا هر برجی
که مجاور کرده بود بنقطه اعتدال نقطه و در اعتدال و در انقلاب با برجی طلوع کند و با آن نگر قوسهای متساوی از فلک
البروج با قوسهای متساوی از معدل طلوع نکند بلکه هر قوسی که کمتر از برج باشد یا بیشتر از نصف اگر یکی از دو قوس
اعتدالین بود مطالعش کمتر از و باشد و اگر یکی از دو انقلابین بود مطالع بیشتر از و باشد و کمتر از نصف
بود یا بیشتر از سه برج بود بعکس این باشد یعنی مطالع اگر یکی طرفش اعتدالین بود بیشتر باشد و مطالع
اگر یکی طرفش انقلابین باشد کمتر بود و منطقة البروج چهار ربع منقسم می شود که نقطهای چهارگانه
بیاورد سال آن چهار ربع باشد و هر ربعی که از آن اعتدالین بر منتصف او باشد زیاده باشد از مطالع خود و هر برجی
در جه و هر برجی که از انقلابین که بر منتصف آن بود کمتر بود از مطالع خود هر برجی در جه بیتفاوت میان طلوع
بعضی بالطلوع و بعضی ده درجه باشد و مطالع هر چهار ربع که ابعاد ایشان از دو نقطه اعتدال متساوی بود مانند
دو درجه اول حمل و دو درجه اول میزان و دو درجه آخر حوت و دو درجه آخر سنبله متساوی بود و مطالع هر برجی
برابر مغارب آن برج بود و اما همچو که گفتیم در خط استوا بود اما در آفاق مائله نصف تا نصف طلوع کند اگر چه تا
با اعتدالین باشد هر ربع بربع طلوع نکند بلکه بعضی از منطقه که یکی طرفش اعتدال بود که جهت که کوکب از آن بیرون کرده
بجانب قطب ظاهر شود یا کمتر از ربع سماوی طلوع کند بمقدار تعدیل النهار کلی یعنی تعدیل النهار مدار منقلب و هر برجی
که یکی طرفش اعتدال منکوس بود یا بیشتر از ربع طلوع کند هم بمقدار تعدیل النهار مذکور یعنی مطالع منفی که بر منتصف
اعتدال اول بود کمتر از مطالع منفی منکوس بود بانتهاء امثال تعدیل النهار کلی و اما آنچه گفتیم حکم هر دو جنوبی را باز بیّن
معلوم شد اما حکم هر دو منقلب جنوبی با استوائیت یکی بود و لیکن در یکی نیمه بروز ا هر بر نیمه منکوس بخلاف ولا سیما مطالع
برجی حمل برابر بود با مطالع برج حوت و مطالع هر برجی حمل شد برابر بود با مطالع دو برج حوت و دلو و برین قیاس
همچنین حق در که ابعاد ایشان از نقطه اعتدال متساوی بود مطالع ایشان برابر بود و مطالع هر برجی با مغارب
برابر نبود لکن بالمناسبه بغارب نظیر آن برج بود و مطالع هر برجی جنوبی از شمالی برابر بود با مغارب آن برج در آفاق جنوبی
که عرضش برابر آن افق شمالی بود و ابتداء مطالع از اعتدال ربیعی گیرند و مطالع جزو از فلک البروج قوسی بود
از معدل که میان اول حمل و نقطه از معدل که با آن جزو از فلک البروج طلوع کند بر توالی و بعضی مطالع استواء
جزو را ابتداء از نقطه اول جدی گیرند بجای آنکه گفته شد ظاهر شود **باب هفتم** در بیان درجه ممر

کوکب

۳۸۵

کوکب در جهتی باشد از فلک البروج که با کوکب بهم بنصف النهار که رسد و جهت کوکب با حد الانقلابین باشد تا علیم
الا درجه بود درجه کوکب بعینها درجه ممر باشد و الا هر کی نقطه دیگر باشد از فلک البروج و قوسی که بینهما از اختلاف
تمرکوکب بود اگر درجه کوکب در نصف النهار بود که از قطب ظاهر است باقطب خفی پیش از کوکب بنصف النهار
رسد اگر عرض کوکب در جانب قطب ظاهر باشد و بعد از کوکب بنصف النهار رسد اگر عرضش در جانب قطب خفی
باشد و اگر درجه کوکب در نصف دیگر بود بعکس این باشد یعنی بعد از کوکب بنصف النهار رسد اگر عرضش در جانب
قطب ظاهر باشد و پیش از کوکب رسد اگر در جانب قطب دیگر باشد و درجه طلوع درجه را گویند که از فلک البروج
که با کوکب بهم طلوع کند و درجه غروب درجه را گویند که با کوکب بهم غروب کند و حکم درجه طلوع و غروب در خط استوا
بعینه حکم درجه ممر باشد بی تفاوت اما در غیر خط استوا در افقی که عرضش زیاده از تمام میل کلی باشد کوکب پیش از
درجه اش طلوع کند و بعد از درجه اش غروب کند اگر عرض کوکب در جهت قطب ظاهر باشد و بعکس اگر عرض کوکب در جانب
قطب خفی باشد یعنی بعد از درجه طلوع کند و پیش از درجه غروب کند در افقی که عرضش متساوی تمام میل کلی باشد حکم
طلوع و غروب همچنین است بعینه جز آنکه کوکب اگر در اعتدال باشد که جهت از وی کند و در جانب قطب خفی باشد یا در جهت
بهم طلوع کند و اگر در اعتدال منکوس باشد در جهت آن بهم غروب کند و در آفاق مائله منطقة البروج بر نقطه که بعد
از کوکب از اعتدال که جهت کوکب از وی کند در جانب قطب خفی شود و جهت بعد نقطه بر مکر جهت آن سو کند تا از
قطب ظاهر بعد نقطه مختلف منقسم شود یکی صغری و دیگری عظمی و منصف اعتدال مذکور بود و دیگری عظمی و منصف
اعتدال منکوس بود پس اگر درجه کوکب را حدی القطعتین باشد کوکب با درجه خود طلوع کند و اگر یکی از دو جانب قطعه
صغری باشد بعد از درجه اش طلوع کند اگر عرض کوکب در جانب قطب ظاهر باشد و پیش از درجه طلوع کند اگر عرض در جانب
قطب خفی باشد و اگر درجه کوکب از دو جانب قطعه عظمی باشد حکم بعکس این باشد یعنی کوکب پیش از درجه اش طلوع
کند اگر عرض در جانب قطب ظاهر باشد و بعد از درجه اش طلوع کند اگر عرض در جانب قطب خفی باشد و نیز منطقة
البروج بدو نقطه دیگر که نظیر آن دو نقطه مختلف منقسم شود قطعه صغری نظیر قطعه صغری مذکور و قطعه
عظمی نظیر قطعه عظمی مذکور بود پس اگر درجه کوکب یکی از این دو نقطه باشد کوکب با درجه اش بهم غروب کند
و اگر یکی از درجات قطعه صغری باشد کواکب پیش از درجه اش غروب کند اگر عرض در جانب قطب ظاهر باشد
و بعد از درجه اش غروب کند اگر عرض در جانب قطب خفی باشد و اگر درجه کوکب یکی از درجات قطعه عظمی باشد
حکم بعکس این باشد یعنی کوکب بعد از درجه اش غروب کند اگر عرض کوکب در جانب قطب ظاهر باشد و پیش از درجه اش
غروب کند اگر عرض در جانب قطب خفی باشد و باید دانست که هر کوکب که در درجه طلوع او در نصف بود که طالع شش
و منظر جزو او است از کوکب نیز طلوع کند و اگر در نصف دیگر بود آن کوکب شب طلوع کند و درجه غروب کواکب
اگر در نصف اول باشد شب غروب کند و اگر در نصف دیگر باشد بروز غروب کند **باب هشتم** در بیان صبح
و شفق صبح روشنائی است که در جانب مشرق پیش از طلوع آفتاب پیدا شود و شفق روشنائی است که در جانب
مغرب بعد از غروب آفتاب باقی ماند و صبح و شفق بشکل متشابه و صبح نخستین را صبح کاذب گویند که ظهور صبح روشنائی
بغایت منفیض بود و طولانی و آن را صبح کاذب گویند و بعد از آن روشنائی بغایت منفیض بود و عرض وانتشار چون صادق

۲۸۶

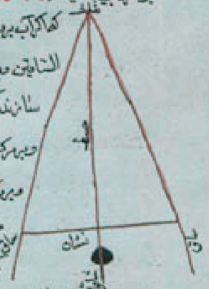
کویند معدلات روشنائی هیچ افق نیست شود و از آن صبح صادق کویند معدلات صبح میکردد تا وقتی که آفتاب
طلوع کند و شفق عکس اینست چه بعد از غروب آفتاب در افق غرب سرخی ظاهر میشود معدلات بیاض عریض و بعد
از آن بیاض دراز کیک طولانی تا آنکاه که بکلی منتفی شود و بتجربه و امتحان معلوم شده است که در ابتدای صبح و انتهای شفق
انحطاط آفتاب هیجده درجه باشد پس در افقی که عرضش ... هیجده درجه باشد وقتی که آفتاب در منقلب
ظاهر باشد و تحقیق شفق باول صبح متصل شود چه غایت انحطاط آفتاب در نیمه شب هیجده درجه بود نیکو
در افقی که عرضش زیاده از شصت و شش باشد شفق بنهایت نرسیده صبح پدید آید **باب هشتم** در بیان تاریخ
سال و ماه و اجزاء آن از شبانروز و ساعات چه بعد از اجرام سماوی ظاهرتر آفتاب و ماه است که هر یکی
سال را بدور آفتاب نهادند و ماه را بدور قمر یعنی از هنگام مفارقت او از نقطه تا باز بهمان نقطه
تا بوقت معاودت بهمان نقطه یکسال اعتبار کرده اند و کرمی قمر را بدور قمر نهاده اند یعنی از هنگام مفارقت
او از موضع معین با آفتاب چه هنگام اجتماع یا هلال تا وقت معاودت او بهمان موضع یکماه اعتبار کرده اند و چون دوره
دوره قمر تمام نمیشود ... آفتاب یعنی دوازده دوره ماه یکسال کرفته اند و آنرا سال قمری کویند و آن ...
سال شمسی و چون یکدوره ... تمام نمیشود ... آفتاب ... یکماه کرفته
اند و آنرا ماه شمسی کویند و آنرا ... از سال و ماه شمسی و قمری باشد و شبانروز ...
یکی حقیقی و آن ... از ... تا ... و از غروب ... تا غروب ...
و از نیم شب است تا نیم شب دیگر و مطالع مقدار شبانروز بسبب اختلاف آفاق مختلف شود چه آن مقدار یکدوره
معدل است با مطالع استوائی قوسی که آفتاب بسیر خاصه خود قطع کرده باشد از نیم روز تا نیم روز دیگر یا از نیم شب تا نیم شب
دیگر ... مطالع ... از اول شب تا اول شب دیگر ... از ... تا اول روز دیگر ...
مطالع مقدار شبانروز در افقی ... و این اختلاف شبانروز ... اختلاف مطالع است
و چون شبانروز حقیقی اطلاق کنند مراد ... نصف النهار باشد و مقدار شبانروز وسطی و آن مقدار یکدوره فلک
اعظم است با سیر وسط شمس که ... دقیقه ... و ثانیه ... مطالع قوسی که آفتاب بسیر خاصه
خود قطع میکند مختلف است ... آفتاب ... چنانچه بیشتر معلوم شده است
... که آفتاب ... قطع کند ... از وسط ... و ... کمتر ... حرکت آفتاب ...
... مختلف ... مطالع ... متساوی ... مطالع ... چنانچه بیشتر از این معلوم شده است
متساوی نمیشود پس باین سبب مقدار شبانروز حقیقی و شبانروز وسطی مختلف میشود پس بایت
بسبب مقدار شبانروز حقیقی زیاده از شبانروز وسطی میشود و کاه ... تفاوت را تعدیل الایام
کویند و این ... شود ... محسوس شود ... اهل
... از طلوع مرکز آفتاب ... تا غروب ... از طلوع صبح صادق ... تا غروب تمام جرم شمس ...
... معلوم ... اصطلاح ... معلوم شود ... ابتداء روز انتهای شب ... ابتدای ...
انتهای ... از شبانروز وسطی و حقیقی ... ساعات ...

ومستوی

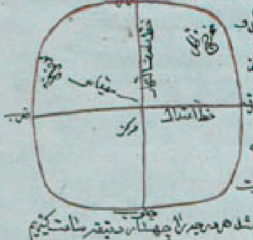
۲۸۷

ومستوی نیز کویند و اقسام وسطی را ساعات وسطی و اقسام حقیقی را ساعات
حقیقی را ساعات حقیقی کویند و ... شب ... بعدد ... قسم متساوی منقسمت کنند آنرا ساعات
معوجه و زمانیه نیز کویند و اول سالی که ... سال ... عظیم واقع شده باشد چون ظهور ... الطوفان
... تا ضبط اوقات حوادث ... کنند ... تا ...
کنند و آنرا تاریخ خوانند و آن حسب اصطلاح ... باشد ... تاریخ هجری
و تاریخ ملکی و تاریخ ... و تاریخ ... تاریخ ... اما تاریخ هجری ... آن سال ...
... هجرت ... تاریخ ... تا ... هلال ... که آن ...
زیاده ... ماه ... بیست ... ماه ... بیست
... سال ... ماهها ...
... ماه ... روز ... یکماه
بیست ... سال ... روز ... و آن ...
... بیست ... باشد ... زیاده
سال ... سالهای کبیسه باشد ... سال ... کبیسه ...
... ترتیب ... باشد ... تاریخ ... سال ... اول ...
... ماهها ... سال ... ماهها ...
... ماه ... سال ... نام ماهها ... ماه ...
شهریور ماه مهر ماه آبان ماه آذر ماه دی ماه بهمن ماه اسفندارمذ ماه ... تاریخ ...
... سال شمسی ... پنج روز ... زیاده ...
سال ... ماهها ... باشد ... ماه ... پنج ...
ماه ... ماه ... روز ... سال ...
... سال را ... ماهها ... اینست ترتیب
... روز ... روز ...
... روز ...
... ماهها ...
و اول سال ... ماهها ... آفتاب
... مختلف ...
... تاریخ ... ماهها ... پنج روز
باب ... سال ... تاریخ ... روز ...
دهم در معرفت مقیاس ظل ... مقیاس ظل ... سطح ...

تام باشد بر هر یک از سطح افق و سطح مایل ارتفاع نیز از جانب تیر یعنی مقیاس موازی افق باشد و در سطح
مایل ارتفاع بود و از سطحی که بر وی قائم شده در جانبی باشد که تیر از آن سطح در آن جانب بود و ظل منکوس باشد مستقیم
در سطحی که مقیاس بر وی قائم باشد میان قاعده مقیاس و طرف خط شعاعی که بر سر مقیاس موازی افق باشد از ظل
اول ظل معکوس خوانند و اگر قائم سطح بر افق باشد از ظل دوم و ظل مستوی خوانند و خطی که واصل باشد میان سر مقیاس
و سر ظل آن را قطر ظل خوانند و اول که تیر از افق طلوع کند ظل اول منعدم باشد و ظل ثانی [illegible] ارتفاع آفتاب
زیاده می شود [illegible] باشد و ظل مقیم [illegible] باشد یعنی جهت [illegible]
باشد ظل مقیم نامتناهی باشد و [illegible] ارتفاع متناقص می شود [illegible] منعدم شود و تقدیر ظل [illegible]
مقیاس [illegible] قسمت کنند و مقیاس [illegible] بدوازده قسم کنند و آن را اصابع گویند [illegible] قسم کنند و آن را
اقدام گویند و جهت ظل مقیم منعدم شود تا [illegible] زوال گویند اول وقت ظهر باشد و آن اول وقت عصر
نزد شافعی و صاحبین آنگاه بود که ظل [illegible] شود یا زیاده شود بر فیء زوال بقدر قامت مقیاس و ضعف قامت مقیاس
بود نزد ابی حنیفه **باب یازدهم** در معرفت خط نصف النهار و سمت قبله زمین را هموار کنند و بر وجهی

که اگر آب بر وی ریزند از همه جوانب بالسویه سیلان کند و مثلثی متساوی الساقین [illegible] و از ضلع سوم نشان کنند و شاقولی در [illegible] سطح زمین را هموار سازند که اگر این مثلث را [illegible] کند که شاقول بر آن نشان آید [illegible] کنند
و بر مرکز دایره مقیاس ظل نصب کنند و طریق اسهل آنست که مقیاس را مخروط مستدیر قائم سازند
و بر مرکز دایره مذکوره دایره رسم کنند مساوی قاعده مقیاس و آنجا نصب کنند که قاعده
مقیاس بر محیط دایره تمام منطبق شود و پیش از زوال طرف ظل [illegible] نشان کنند و
[illegible] نشان کنند و آن مرکز به نصف خطی که [illegible]
خط نصف النهار باشد [illegible] بر عمود سازند خط اعتدال باشد و [illegible] مذکوره بدو خط چهار
ربع شود [illegible] متساوی کنند [illegible] گویند [illegible] والله اعلم

و اما جهت معرفت سمت قبله [illegible] باشد میان افق بلد
[illegible] از جانب [illegible] خطی که [illegible]
افق [illegible] جنوب [illegible] خطی سمت قبله [illegible]
موافق باشد [illegible] سمت قبله [illegible] جنوب باشد [illegible]
[illegible] باشد [illegible] شمال [illegible] موافق باشند [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
[illegible]
[illegible] ساعات و دقایق [illegible]
مقیاس خط سمت قبله [illegible] ساعات و دقایق مذکوره

خلاصه تمام

۲۸۹ **خاتمه** در معرفت ابعاد و اجرام بر صلاحیت
ظل مقیاس خط سمت قبله بود و قبله در حال جهت ظل باشد
معلوم کنند که [illegible] زمین [illegible] فرض کنند هشت هزار فرسخ است [illegible]
چهار [illegible] هزار [illegible] مقدار [illegible]
[illegible] و قطر زمین [illegible] هزار و [illegible] فرسخ است و ساحت تمام ربع زمین [illegible] هزار
[illegible] و سیصد [illegible] فرسخ است و مسافت مقعر فلک [illegible] زمین
چهار هزار [illegible] سیصد [illegible] هزار [illegible] فرسخ است و بعد سطح مقعر فلک قمر از مرکز عالم
چهل [illegible] فرسخ است و بعد سطح محدب فلک قمر که سطح مقعر فلک عطارد باشد
از مرکز عالم هشتاد [illegible] هزار [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک عطارد که مقعر فلک زهره باشد [illegible]
هفتاد [illegible] هزار [illegible] سیصد [illegible] هشتاد [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک زهره که مقعر فلک شمس است [illegible] هزار
[illegible] هشتصد [illegible] هزار [illegible] هشتصد [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک شمس که مقعر فلک
مریخ باشد [illegible] هزار [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک مریخ که مقعر
فلک مشتری باشد [illegible] هزار [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک مشتری که مقعر
فلک زحل است [illegible] فرسخ است و بعد محدب فلک
زحل که مقعر فلک ثوابت است [illegible] هزار [illegible] هشتاد [illegible] فرسخ است
و بعد محدب فلک ثوابت که مقعر فلک اعظم باشد [illegible] هزار [illegible]
[illegible] فرسخ است اما محدب فلک اعظم [illegible] معلوم [illegible] آفتاب [illegible] هزار
[illegible] فرسخ است و جرم [illegible] برابر جرم زمین است و قطر قمر [illegible]
[illegible] فرسخ است و جرم او [illegible] جرم زمین است و قطر [illegible] فرسخ است
و جرم او [illegible] برابر زمین است و قطر [illegible] فرسخ است و جرم او
[illegible] هشتاد [illegible] برابر زمین است و قطر مریخ [illegible] هزار [illegible] فرسخ است و جرم او
[illegible] برابر زمین است و قطر [illegible] فرسخ است و جرم او [illegible] زمین است و قطر [illegible]
[illegible] فرسخ است [illegible] زمین است و جرم
[illegible] فرسخ است [illegible] هزار [illegible] زمین است و اعظم ثوابت [illegible]
[illegible] برابر زمین است و اعظم ثوابت [illegible] برابر زمین است
بیست و [illegible] برابر زمین است تمت الرساله

١٩٠

١٩١

صتاب

٢٩٢

کتاب چهارم

حساب

رساله فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین اما بعد این کتاب مشتمل است بر سه مقاله مقاله
اول در حساب اعداد صحاح واین مشتمل است بر مقدمه وده باب مقدمه در بیان صور اعداد ومراتب آن بدانکه حکمای
هند خواسته اند که در کتب اعداد را مختصر کنند از آن جهت نه رقم وضع کرده اند از برای آحاد نه عدد وشروع
کردند به یکی تا نه بر این صورت ٩٨٧٦٥٤٣٢١ ومرتبه اول را در حساب از طرف یمین از برای آحاد معین کرده
ومرتبه دوم را از برای عشرات ومرتبه سیوم را از برای مات واز سه مرتبه دیگر که بعد از اینها است اول را از برای آحاد الوف
ودوم از برای عشرات الوف وسیوم از برای مات الوف معین کرده اند وهمچنین تا نهایت ملاحظ لفظ الوف
نموده اند مراتب ... هر یک از ارقام صور نکات ... در اول مرتبه واقع شود عبارت است
از عددی که آن رقم از برای آن عدد موضوع است که اگر در دوم مرتبه واقع شود هر یکی را ده گیرند مثلا اگر صورت یکی
در دوم مرتبه واقع شود ده گیرند واگر صورت دو باشد بیست واگر صورت سه باشد سی وهمچنین تا آخر واگر در سیوم
مرتبه واقع شود هر یکی را صد گیرند مثلا اگر صورت یکی در سیوم مرتبه واقع شود صد گیرند واگر دو باشد دویست
واگر سه باشد سیصد وهمچنین تا آخر واگر در چهارم مرتبه واقع شود هر یکی را یک هزار گیرند ودر پنجم هر یکی را
ده هزار گیرند ودر ششم صد هزار وهمچنین الی غیر النهایة هر مرتبه که در وی عددی نباشد آنجا صفری
نویسند بدین صورة ٠ از جهت حفظ مرتبه بدین صورت ده چنین ١٠ باشد وصورة ١١ یازده وصورة ١٢ دوازده این
١٢ وصورت صد این ١٠٠ وصورت پنجهزار وبیست وپنج این ٥٠٢٥ **باب اول** در حساب صحاح وآن
هشت فصل است **فصل اول** در تضعیف یعنی دو چندان ساختن عددی وطریق عمل آن است که آن
عدد را که تضعیف آن خواهیم کرد بر جایی بنویسیم وابتدا از جانب یمین کرده هر رقم را مصور حتی فی اعتباره
مرتبه تضعیف کنیم وحاصل را اگر کمتر از ده باشد در تحت او بنویسیم واگر کمتر نباشد زیادتی را اولا برده در تحت
او بنویسیم واگر زیادتی نباشد وحاصل همین باشد صفری در تحت بنویسیم واز برای ده یکی را در ذهن
نگاه داشته بر حاصل تضعیف آنچه در پیش است افزاییم واین افزودن را تا آخر خواهد شد مثالش خواستیم
که این عدد را ٨٥٣٠٧٥ تضعیف کنیم ابتدا پنج که اول است تضعیف کردیم ده شد صفر در تحت
گذاشتیم واز برای ده یکی را در ذهن نگاه داشتیم بعد از آن هفت را تضعیف کردیم چهارده شد
زیاده کردیم بر وی آن یکی را که در ذهن داشتیم پانزده شد پنج را در تحت هفت گذاشتیم واز برای
ده یکی را در تحت صفر که در بنا هست است گذاشتیم بعد از آن چهار را تضعیف کردیم هشت شد
آن را در تحت چهار گذاشتیم بعد از آن تضعیف پنج کردیم ده شد صفری در تحت پنج گذاشتیم واز برای
ده یکی را در ذهن نگاه داشته بر حاصل تضعیف هشت که شانزده است افزودیم هفده شد هفت را
در تحت هشت گذاشتیم ویکی از برای ده در پیش آن گذاشتیم بدین صورت

٨٥٣٠٧٥
١٧٥٨١٥٢

فصل دوم

٢٩٣

فصل دوم در تنصیف عددی یعنی به دو نیم ساختن عددی وطریق عمل آن است که عددی را که خواهیم تنصیف
کنیم بر جایی بنویسیم وابتدا از جانب یسار کرده هر رقم را مصور حتی فی اعتباره مرتبه تنصیف کنیم
اگر زوج باشد نصف او را در تحتش بنویسیم واگر فرد باشد نصف که هر آینه مشتمل بر کسری خواهد بود آن کسر را
پیش کرده در تحتش بنویسیم واز برای کسر پنج عدد در ذهن گرفته بر نصف عددی که بر یمین اوست افزاییم
واگر در تحتش عددی ننویسیم واگر دو نباشد یعنی صفر باشد اینجا پنج عدد محفوظ در ذهن را در تحتش بنویسیم
واگر در مرتبه اول از مراتب صفر باشد همان صفر را در تحتش بنویسیم واگر در جانب یمین عددی نباشد علامت نصف
در تحتش بنویسیم بدین صورت ٥ مثالش خواستیم که تنصیف کنیم این عدد را ٨٦٥٢٧٣٥ ابتدا کردیم
هشت تنصیف کردیم چهار است در تحتش نوشتیم بعد از آن نصف شش را که سه است در تحتش
نوشتیم وچون صفر را نصف نبود صفر را بعینه در تحتش نوشتیم بعد از آن نصف عدد را که یکی است در تحتش
نوشتیم بعد از آن هفت را تنصیف کردیم سه ونیم شد سه را در تحتش نوشتیم واز برای نیم پنج عدد نصف
چهار که دو است افزودیم هفت شد آن را در تحت چهار نوشتیم بعد از آن پنج را تنصیف کردیم دو ونیم
شد دو را در تحتش نوشتیم وعلامت نصف در تحتش نوشتیم بدین صورت

٨٦٥٢٧٣٥
٤٣٢٦٣٦٧

فصل سیم در جمع یعنی زیاده کردن عددی بر عددی دیگر وطریق عمل آن است که هر دو عدد را بر جای
بنویسیم یکی را در تحت آن دیگر بحیثیتی که آحاد مقابل بر آحاد وعشرات مقابل بر عشرات باشد وعلی هذا
مراتب متحاذی یکدیگر در تحت هر یک جمع بکشیم وابتدا از جانب یمین کرده هر رقم را مصور حتی بالنسبه رقم
که مقابل بر اوست افزاییم وحاصل را اگر کمتر از ده باشد در تحت خطی بنویسیم اگر کمتر از ده باشد واگر
کمتر از ده نباشد زیادتی را اولا برده در تحت هر دو بنویسیم واز برای ده یکی بر حاصل جمع آنچه در پیش است
افزاییم وهمچنین اگر در تضعیف کفتیم واگر یکی از این دو عدد از مراتب نباشد که در مقابلش اینها از عددی
دیگر چیزی نباشد این مراتب را بعینه در سطر جمع نقل کنیم مثالش خواستیم که این عدد را ٥٥٢٩٠٣٢
با این عدد ٤٥٣٢١٣٥٣٢ جمع کنیم هر یک را بجای نوشتیم مقابل بر یکدیگر بدان حیثیت که گفتیم
وابتدا کردیم بعدد زیاده کردیم اول پنج هفت شد این را در تحت هر دو گذاشتیم بعد از پنج را بر چهار
زیاده کردیم مجموع نه کشید نباشد در تحت هر دو گذاشتیم بعد از آن صفر را با هشت که همان هشت باشد
در تحت هر دو نوشتیم بعد از آن نه را با دو که مجموع یازده باشد یکی از یازده در تحت گذاشتیم واز برای
ده یکی را در ذهن گرفتیم بر مجموع چهار وپنج که نه باشد افزودیم ده شد صفری در تحت نوشتیم واز برای
ده یکی را در ذهن گرفته بر سه افزودیم چهار شد در تحتش نوشتیم وششی را بعینه در سطر حاصل جمع نقل
کردیم بدین صورت ٥٢٩٠٥٢ واگر خواهیم که جمع کنیم سه عدد را یا زیاده از سه عدد را همه را

٢٩٠٥٢
٦٣٥٢١٣٥
٦٤٥١١٩٢

بر یک جا نوشتیم بعضی را در تحت بعضی بحیثیتی که گفتیم آحاد مقابل بر آحاد ومراتب
مقابل بر مراتب وابتدا از مرتبه آحاد کرده جمع کنیم آنچه در آن مرتبه باشد مجموع را در تحت آن مرتبه نقل
شود هرچه از ده کمتر باشد در تحت نوشتیم واگر زیاده بر ده باشد زیادتی در تحت عددها

۲۹۴

ما نقصان کنیم باقی را و از بالای عشرات آحاد که باشد یکی علامت گذاریم تا بدانیم که یکی از مرتبه عشرات کم شده و باقی را که آن در تحت رقمی باشد قیاس بر این کنیم

تا آنکه عشرات و مئات و الوف و غیر آن را چون ترتیب حاصل جمع آنچه در بیان باشد آنرا نیز همچنین تا عمل تمام شود و مثال این ۵۶۷۲

۲۸۲۲

فصل چهارم در تفریق یعنی نقصان کردن عددی کمتر از عددی بیشتر و طریق آن آنست ۳۹۸۷

۲۴۸۲

که هر دو عدد را بر یکدیگر جا نویسیم چنانکه گفتیم در جمع و ابتدا از یمین کرده نقصان کنیم آنچه در مراتب منقوص

از آنچه در مراتب منقوص منه است آحاد از آحاد و عشرات از عشرات هر یکی را مقابل وی و اگر چیزی باقی

ماند در تحت نویسیم و اگر چیزی باقی نماند آنجا صفر نویسیم و اگر رقم مرتبه را ممکن نباشد از محاذی

او نقصان کردن از جهت آنکه آنچه در منقوص است کمتر باشد یا در مقابل او صفری باشد

یکی از عشرات او بگیریم و آن یکی نسبت بدان مرتبه ده باشد پس نقصان کنیم آن رقم را

از ده و باقی را با آنچه در محاذی رقم مذکور است در تحت نویسیم و اگر در عشرات او چیزی

نباشد از مأتین یکی بگیریم و آن یکی نسبت بدان مرتبه عشرات ده باشد و ده در تحت عشرات

منقوص نویسیم و یکی باقی ماند یکی را اعتبار کرده مطرح مذکور عمل را تمام سازیم مثال خواستیم که نقصان

کنیم این عدد را ۵۲۳۱ از این عدد ۸۶۹۷۳ هر عدد را محاذات یکدیگر نوشتیم و ابتدا از جهت یمین کردیم

به جهت هشت از آنچه در اول است بیشتر است یکی از هفت که در پیلو اوست گرفتیم پس به چهار

محاذی افزودیم چهارده شد و هشت از و نقصان کردیم و شش باقی را در تحت نوشتیم و بعد از آن

سه را از شش که به جای گرفتن یکی از هفت باقی مانده بود نقصان کردیم سه باقی ماند آن را در تحت

نوشتیم و بعد از آن دو از نه نقصان کردیم هفت باقی ماند در تحت نوشتیم و هشت را

از ماتیز نوشتیم چون چیزی از منقوص منه در مقابل او نبود بر صف باقی نقل کردیم بدین صورت ۸۶۹۷۳

فصل پنجم در ضرب و آن ۵۲۳۱

۸۱۷۴۲

۲۳۵۲

۳۵۳

۱۹۹۹

عددی در عددی دیگر عبارت از تحصیل عددی است که نسبت او بیکی از آن دو عدد چون نسبت

عددی دیگر باشد با واحد و عدد ثالث را حاصل ضرب خوانند و از آن دو عدد یکی را مضروب و دیگری را

مضروب فیه و بیان این مسائل که ضرب به دو قسم است ضرب مفردات و ضرب مرکبات و ضرب

مفردات یا ضرب آحاد در آحاد است یا غیر آن اما ضرب آحاد در آحاد گوییم اگر مضروب واحد باشد مضروب فیه بعینه حاصل

ضرب باشد و اگر مضروب دو باشد حاصل ضرب ضعف مضروب فیه باشد و اگر سه باشد مضروب فیه را مضعف گردانیم

و اگر چهار باشد ضعف مضروب فیه را تضعیف کنیم و اگر پنج باشد بعد هر یکی از مضروب فیه ده بگیریم و مجموع را تنصیف

کنیم و اگر بیشتر از پنج باشد مضروب و مضروب فیه را با هم جمع کنیم و آنچه بر ده زیاده باشد بجای هر یکی ده بگیریم و نگاه داریم

و تمام هر یکی از آن دو عدد را تا ده در یکدیگر ضرب کنیم و با آنچه نگاه داشته ایم جمع کنیم مثلاً خواستیم که ضرب کنیم هفت را

در هشت هر دو را جمع کردیم پانزده شد پس بجای هر یکی از پنج ده گرفتیم پنجاه شد این را نگاه داشتیم بعد از آن سه را

که تمام این عدد است تا ده در یکدیگر ضرب کردیم حاصل شد شش است با پنجاه که نگاه داشتیم جمع کردیم پنجاه و شش

حاصل شد و اگر ضرب آحاد در آحاد را بعضی در بعضی یاد گیرند بهتر باشد و اگر احتیاج افتد کردن آن بجدول تمام کرده ایم

ضرب ما دون عشره در یکدیگر در جدول نهاده و مضروب را در سطر طولی و مضروب فیه را در سطر عرضی نوشته

و حاصل

۲۹۵ و حاصل ضرب هر یک مفرد را که یکی از مضروب و دیگری از مضروب فیه باشد در مربعی که ملتقی دو سطر طولی و عرضی

که در محاذات آن دو مضروب است بیان او نوشتیم تا آنانکه بر کسانی که جدول این است

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۲	۲	۴	۶	۸	۱۵	۱۲	۱۳	۱۶	۱۸
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۵	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶
۵	۵	۱۱	۱۵۱	۲۵	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۹۶	۶۴	۷۲
۹۱	۹۱	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱

و اما جهت ضرب مفردات غیر آحاد در یکدیگر

آحاد صورت عدد مضروب را در صورت

عدد مضروب فیه ضرب کنند یعنی رقم عدد

هر دو مضروب را بی اعتبار مرتبه در یکدیگر

ضرب کنند و آنچه حاصل شود نگاه دارند بازند

عدد مرتبه مضروب را با عدد مرتبه مضروب فیه

جمع کنند و از مجموع یکی طرح کنند آنچه باقی ماند

عدد مرتبه آحاد حاصل ضرب باشد مثلاً اگر

دو باقی باشد هر یکی را از آحاد حاصل ضرب

ده بگیرند اگر سه ماند هر یکی را صد بگیرند و اگر چهار ماند هر یکی را هزار و همچنین اگر پنج ماند هر یکی را ده هزار بگیرند مثلاً

خواستیم که بیست را در چهار صد ضرب کنیم صورت بیست را که دو است در صورت چهارصد که چهار است ضرب کردیم

هشت شد این را نگاه داشتیم و عدد مرتبه مضروب را که دو است با عدد مرتبه مضروب فیه که سه است جمع کردیم پنج

شد یکی از وی طرح کردیم چهار ماند پس هر یکی را از آنچه نگاه داشتیم هزار گرفتیم هشت هزار شد و اما جهت ضرب مرکبات

نحو ما اربعة اشکال رسم کنیم و قسمت کنیم طولی را بعد مراتب یکی از مضروب و عرضی را بعدد مراتب مضروب

دیگر و از منتهای اقسام هر ضلعی خطوط مستقیم با ضلع مقابل او اخراج کنیم چنانچه آن شکل بر بیوتات صغار منقسم شود

بیوتات هر بیتی را به دو مثلث منقسم سازیم بخطی مورب مختلفی که ابتدا از خط زاویه می رود تا انتها بخط

از مستوی فوقانی مربع و این شکل را شبکه خوانند بعد از آن یکی از دو مضروب را بر بالای جدول نویسیم چنانکه

هر مرتبه در محاذات مربع واقع شود بترتیب و مضروب دیگر بر یسار جدول چنانچه عشرات بالای آحاد و مئات بر بالای

عشرات واقع شود و علی هذا بعد از آن ضرب کنیم هر یکی از مفردات مضروب را در هر یکی از مفردات مضروب فیه

و حاصل را در مربعی که ملتقی دو سطر محاذی ایشان است نویسیم آحاد را در مثلث تحتانی و عشرات را در مثلث فوقانی

و هر مرتبه که صفر باشد مربعات محاذی او را خالی گذاریم بعد از آن در مثلث تحتانی که به بیرون است شبکه واقع

است مربع تحتانی هر چه باشد در تحت مثلث در خارج شکل نویسیم و اگر چیزی نباشد صفر نویسیم و این اول حاصل ضرب

بعد از آن جمع کنیم ارقامی را که مابین دو خط مورب است که بالای مثلث مذکور است و حاصل را بر یسار آنچه اول

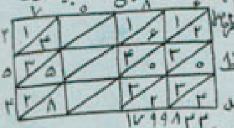
نوشته بودیم نویسیم اگر کمتر از ده باشد و الا آحاد آن را نویسیم و از برای هر ده یکی بر حاصل جمع ارقام سطر مورب که بالای

است افزاییم و همچنین جمع کنیم آنچه در سطرهای مورب باقیست و در هر سطر حاصل را نویسیم تا عمل تمام شود و اگر یکی

از سطور مورب خالی باشد یعنی در آن سطر چیزی نباشد سطر چیزی نیفتد به جای آن سطر صفری نهیم تا جمع ارقام این سطر با سطر

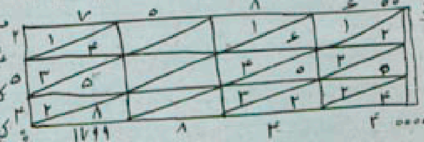
منکسر صحیح شده باشد آنجا صفری نویسیم مثالش کردیم ضرب کنیم این عدد را ۹۵۰۸۷ در این عدد ۲۵۳

شکل کشیدیم بر وجهی که گفتیم لیکن مضروب و مضروب فیه را در فوق و یسار آن نوشتیم مبلغ آن مضروب کردیم صورت
هفت که در مرتبه الوف واقع است در صورت دو مجموعه شد چهار را در مثلث تحتانی از بیت که در ملتقی هر دو اند
نوشتیم و عدد که صورت یکی است در مثلث فوقانی نوشتیم باز هفت را در پنج ضرب کردیم سی و پنج حاصل شد پنج را در مثلث
تحتانی ملتقی هر دو نوشتیم و سی را بصورت سه در مثلث فوقانی و همچنین هفت را در چهار ضرب کردیم
بیست و هشت حاصل شد تمام بیت ها را بمیان هفت و هر دو ملتقی انها نوشتیم و همچنین عمل کردیم با هشت که در مرتبه
عشرات واقع است با شش که در مرتبه آحاد واقع است و خالی گذاشتیم آنچه در محاذات صفر واقع است بدین صورت

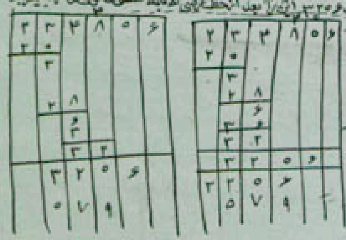
مبلغ آن چهار که در مثلث تحتانی است از بیت ملتقی ده مرتبه آحاد در سطر
مضروب در تحت شکل نقل کردیم مبلغ آن جمع کردیم آنچه را ما بین دو خط
موجب است که از مثلث مذکور است یعنی دو رقم و در اگر چهار باشد
ما بین ان دو در یسار چهار سابق نوشتیم مبلغ آن جمع کردیم ده و سه دیگر را که مجموع هشت باشد ابعاد در یسار
دوم نوشتیم مبلغ آن یکی را ... با چهار ... جمع کردیم ... نوشتیم
و دیگری را ... جمع کردیم ... نوشتیم مبلغ آن
چهار ... در یسار ... نوشتیم ... واقع است در مثلث فوقانی که ...
... شکل است در یسار هفت نوشتیم و عمل را تمام کردیم پس حاصل ضرب در تحت شکل هزار بار هزار و
هفتصد و نود و نه هزار و هشتصد و چهل و چهار شد و اگر در مرتبه آحاد احد المضروبین یا هر دو یا در مرتبه آحاد
عشرات معا یا در آحاد و عشرات معا و همچنین در مراتب متوالیه یکی مضروب یا هر دو صفر باشد در شکل
بقدر جمیع مراتب مضروبین حاجت نباشد بلکه بمقدار باقی ارقام ... طرح اصفار کافی است پس حاصل
ضرب باقی ارقام حاصل کرده اصفاری که طرح کرده بودیم از طرفین یا از یک طرف ... بر یمین
حاصل بترتیب بنویسیم مثالش خواستیم که ضرب کنیم این عدد را ۷۰۰۵۸۰۰ در این عدد ۲۵۴۰۰۰
طرح کردیم اصفار ... که بر یمین مضروبین است باقی ماند مضروب و مضروب فیه ... پس عمل کردیم و اصفار
محذوفه را که پنج است بر یمین سطر حاصل الحاق ... هفتاد و نه هزار بار هزار بار هزار و نهصد و هشتاد و چهار هزار
بار هزار و چهار صد هزار باشد بدین صورت ۱۷۹۹۸۳۴۰۰۰۰۰

فصل ششم

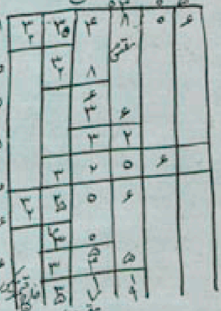

در قسمت قسمت عددی بر عددی
عبارت است از طلب عددی ثالث که عدد
که نسبت ثالث را بر عدد ثانی نسبت
کنیم حاصل عدد اول باشد معدد اول را
مقسوم و ثانی را مقسوم علیه خوانند و ثالث را خارج قسمت خوانند طریق عملش آن است که عدد مقسوم را بر جای بنویسیم
در فوق آن خطی عرضی بکشیم آنگاه میان هر دو مرتبه خطی طولی بکشیم که میان خط عرضی باشد منتهی شود تا جهت
که عمل انتها کند بعد از آن مقسوم علیه را در تحت مقسوم بنویسیم بر یسار مناسب محاذی آنکه آخر مقسوم علیه در تحت
آخر مقسوم

آخر مقسوم واقع شود اگر مقسوم علیه زیاده نباشد از آنچه از مقسوم محاذی او واقع شده باشد در اعتبار مراتب
و اگر زیاده باشد واجب باشد که آخر مقسوم علیه محاذی ما قبل آخر مقسوم واقع شود بعد از آن طلب اکثر عددی ...
که ممکن باشد ... از مراتب مقسوم علیه ... ضرب کنیم و حاصل را از نقصان کنیم از آنچه محاذی اوست
از مقسوم ... اگر در یسار ... چیزی باشد ... همچنین ... عددیات ... بر فوق خط عرضی ...
اول مراتب مقسوم علیه ... ضرب کنیم ... در هر یکی از مراتب مقسوم علیه ... و حاصل را در تحت مقسوم ...
محاذی ... مضروب فیه باشد از مقسوم علیه نقصان کنیم ... حاصل را ...
... اگر در یسار ... چیزی باشد ... باقی را ... نوشتیم ... خط عرضی بکشیم ... تا معلوم شود که
آنچه ... باقی ... در فوق خط عرضی بکشیم در تحت باقی مقسوم
و باقی مقسوم را در تحت این خط ... بجانب یسار نقل کنیم باز طلب اکثر عددی ... بصفت مذکور ... بنویسیم ...
... و ... در تحت
باقی مقسوم خط عرضی کشیده در تحت این خط باقی مقسوم را ... بجانب یسار نقل کنیم و همچنین عمل کنیم تا ...
... از مقسوم علیه ... باقی مقسوم ... تمام شود ... فوق مقسوم ...
خط عرضی خارج قسمت آن باشد ... باقی ... باشد از مقسوم آن کسر خارج
قسمت باشد که مخرجش مقسوم علیه بود مثالش خواستیم که قسمت کنیم این عدد را ۲۳۳۴۸۵۶ بر این عدد ۵۷۹
عدد اول که مقسوم است بر جای نوشتیم چنانچه گفتیم خطوط طولی ... رسم کردیم و مقسوم علیه را در تحت نوشتیم
بر یسار مناسب ... از مراتب ... ما قبل آخر مقسوم واقع شود ... آخر مقسوم ... مقسوم علیه
زیاده بود ... از مقسوم ... اکثر عددی ... که ... آحاد ... بصفت مذکوره
چهار را یافتیم ... خط عرضی ... مراتب مقسوم علیه نوشتیم ... چهار را اول ضرب کردیم ...
بیست حاصل شد ... بصورت ۲۰ ... در تحت مقسوم نوشتیم ... صفر ... باشد ... از ...
... از مقسوم نقصان کردیم سه باقی ماند سه را در تحت ... نوشتیم ... خط عرضی کشیدیم ...
حاصل ضرب ... چهار ... بیست و هشت حاصل شد ... در تحت مقسوم ...
... باقی ماند ...
خط عرضی کشیدیم و در تحت ... نقصان کردیم ... باقی ماند ... حاصل ضرب
بعد از خط عرضی نوشتیم از مقسوم ... باقی ماند ... بعد از خط عرضی که ... خطوط طولی ...
بجانب یسار نقل کردیم بدین صورت ...
... بصفت مذکور ...
...
... باقی مقسوم ...
بیسار نقل کردیم بدین صورت

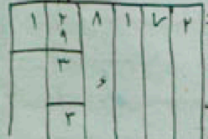

بار اکر عددی بصفت مذکور طلب کنیم پنج یافتیم این عدد را در تحت صفر نوشتیم و او را اولا سی پنج مقسوم علیه فرض ۳۹۸
کردیم و حاصل را کر بیست و پنجست در تحت باقی مقسوم نوشتیم بصفت مذکور بعد از آنه او را از محاذی او نقصان
کردیم هفت باقی ماند او را بعد از خط عرضی در تحت حاصل ضرب نوشتیم باز پنج را در تحت ضرب کردیم و سی
و پنج حاصل را از حفتاد نقصان کردیم و باقی را که سی و پنج است در تحت او نوشتیم بعد از خط عرضی باز
پنج را در نه ضرب کردیم چهل و پنج حاصل شد آن را بصفت مذکوره نوشتیم و از محاذی او نقصان کردیم
و باقی را در تحت خط عرضی ثبت کردیم بدین صورت تا عمل تمام شد انتهای آنکه باقی مقسوم کمتر از مقسوم
علیه ماند و خارج قسمت چهار صد و پنج شد از مخارج مسطح و یازده جزء از اجزای که پانصد و هفتاد
و نه از آن اجزا یک صحیح باشد فصل هفتم در استخراج جذر هر عددی که او را در نفس خود ضرب کنند

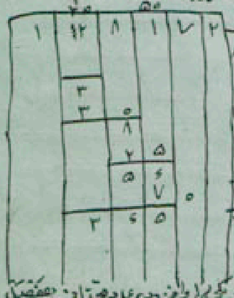

از عدد را جذر کویند و حاصل ضرب را مجذور و مربع و مال خوانند
و طریق عملش آنست که هر عددی را که جذر او مطلوب باشد بر جای
نوشتیم و بر بالای او خط عرضی بکشیم چنانکه در قسمت کفتیم و منقطها
نشان کنیم بر خط عرضی برابر آحاد و منزل ثبت کنیم که اول آحاد و مرتبه
مات که سیوم است و عشرات الوف که پنجم است و علی هذا القیاس و اکر
عددی را طلب کنیم آن آحاد که او را در نفس خود ضرب کنیم
علامات اخیره بصورت حاصل نیا حیز چیزی باشد نقصان توان
کرد هر کاه که چنین عددی یافت شود او را بر بالای علامات اخیره
نوشتیم همین عدد را عبارتی مناسب در محاذات او ضرب کنیم عدد فوقانی را در عدد تحتانی یعنی
در نفس خود ضرب کنیم و حاصل را در تحت عددی که جذر او مطلوبست نوشتیم چنانچه آحاد حتی
محاذی مضروب نیفتاد و آن را از محاذی مضروب نقصان کنیم و باقی را در تحت
خط عرضی نوشتیم بعد از آن فوقانی را بر تحتانی افزاییم و مجموع را بجانب یمین بیک مرتبه نقل کنیم چنانچه آحادش
محاذی بین علامات اخیره شود بعد از آنکه خط عرضی بر فوق رقم تحتانی بجهت نقل کشیده باشیم باز طلب
کنیم اکر عددی از آحاد بجهت او را در نفس خود ضرب کنیم و در مجموع منقول نیز ضرب کنیم ممکن باشد طرح او
از صورت عددی که محاذی آن علامت مقدم بر علامات اخیره است و آنچه در میان او است هر کاه که چنین
عدد یافت شود بر بالای علامت مقدم بر علامات اخیره نوشتیم و همچنین در تحت او نیز نوشتیم و عمل
مذکوره بجای آوریم بعد از آن عدد فوقانی را بر تحتانی افزاییم و اینه مجموع را با مجموع اول بیک مرتبه بجانب
یمین نقل کنیم باز طلب کنیم اکر عددی از آحاد که چون در نفس خود ضرب و در مجموع منقول ضرب کنیم ممکن
باشد طرح او از صورت عددی که محاذات علامت مقدم بر آن و علامات مذکوره باشد و آنچه
در میان او باشد هر کاه که چنین عددی یافتیم با عمل سابق بجای آوریم و اکر چنین عدد
نیافتیم بر فوق علامت مقدم صفری نوشتیم و مجموعات مذکوره را بیک مرتبه بجانب یمین نقل کنیم و همچنین
عمل کنیم

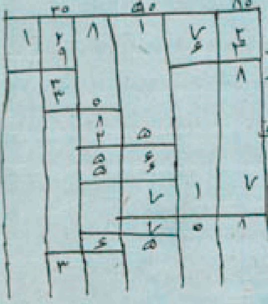
عمل میکنیم تا منتهی شود بعلامات اول بامثال همین عمل بجای آوریم پس آنچه حاصل شود بر فوق جذر ۳۹۹
جذر باشد از آنکه مطلوبست جذر را و اکر چیزی باقی نماند در صف عددی این عدد منطق الجذر باشد
و باقی که در بالای خط عرضیست جذر او باشد بتحقیق و اکر چیزی باقی ماند معلوم شود که او اصم الجذر است
پس بکیت را با تحت بالای علامات و تحت را محیز در تحت او نقلت افزاییم و مجموع عدد تحتانی
صحیح فرض کنیم و باقی را نسبت کنیم جذر او مطلوبست پس صحیح نسبت کنیم آنچه حاصل شود بر بالای علامت
با این کسر جذر عدد مذکور بعد بتقریب اصطلاحی مثالش خواستیم که این عدد را ۱۲۸۱۷۲ جذر استخراج
کنیم بیان طریق نسبت او را نوشتیم و خط عرضی و دیکر خطوط طولی بر کشیدیم و علامات چنانکه کفتیم ثبت
کردیم بعد از آن اکر عددی طلب کردیم بصفت مذکوره عدد سه را یافتیم بر فوق علامت اخیره دو نقطه
عبارتی مناسب نوشته فوقانی را در تحتانی ضرب کرده و حاصل ضرب را که نه است در تحت
که عدد بر بیست و نوشتیم از آن از عدد بالا نقصان کردیم و باقی را که است بعد از خط عرضی
عدد بر تحت نوشتیم پس فوقانی را بر تحتانی افزودیم و مجموع را که شش است بیک مرتبه بجانب یمین نقل

کردیم بعد از آنکه خط عرضی بر فوق سه تحتانی کشیدیم بدین صورت
باز طلب کردیم اکر عددی بصفت مذکوره پنج را یافتیم نوشتیم او را
بر بالای علامتی که مقدمست بر علامات اخیره و در تحت همین
علامات اخیره و در تحت همین علامت بر تحتانی آحاد منقول یعنی
شش و ضرب کردیم پنج را اولا در شش سی حاصل شد بدین صورت ۳۰ این را در تحت عدد مجذور
نوشتیم چنانچه صفر بعد از ... از محاذی او و عدد مجذور نقصان کردیم هشت
باقی ماند این را در تحت صفر نوشتیم بعد از خط عرضی بعد از آن پنج را در پنج ضرب کردیم حاصل را
که بیست و پنجست بصفت مذکوره نوشتیم از محاذی او نقصان کردیم پنجاه و شش باقی ماند این را
بعد از خط عرضی نوشتیم بعد پنج فوقانی را با پنج تحتانی جمع کردیم ده شد صفر بجای پنج تحتانی اعتبار
کرده یکی بر شش که در میان راست افزودیم و مجموع را یکبار دیکر بجانب یمین نقل کردیم بعد از تخطیط

آنچه بیشتر بود در سطر تحتانی بدین صورت
باز طلب کردیم اکر عددی بصفت مذکوره هشت را یافتیم او را
بر بالای علامت اول و در تحت او در تحت صفر تحتانی نوشتیم
و ضرب کردیم این هشت را اولا در هفت و حاصل ضرب را
از محاذی او نقصان کردیم پنج باقی ماند بعد از آن هشت
ضرب کردیم و حاصل را نقصان کردیم از آنچه در محاذات
نه و آنچه در میان او است پس باقی ماند از عدد مجذور هشت
بعد از آن هشت فوقانی را با هشت تحتانی جمع کرده یکی را افزودیم عدد تحتانی ...

وحفظ ده شد و عمل تمام شد واین است صورت

واین هفت عدد ... باقی کرانست

۲ ۵ ۴ / ۷ ۱ ۷

فصل هشتم در میزان گرفتن ... اهل حساب را میزان

است که هرگاه این میزان درست باشد عمل نیز درست باشد غالباً

واگر میزان درست نباشد بتحقیق عمل غلط باشد و طریق میزان

گرفتن چنانست که مفردات عدد را ... باعتبار ... جمیع

کند و نه نه از و طرح کند تا کم از نه باشد آنچه باقی ماند میزان

آن عدد باشد مثالش خواستیم که میزان گیریم این عدد را ۳۵۸۷۹ نه و هفت و هشت و پنج و سه را جمع

کردیم ... باقی ماند ... میزان این عدد باشد و طریق میزان گرفتن عمل ضرب آنست که میزان مضروب را در میزان

مضروب فیه ضرب کنیم و از حاصل نه نه طرح کنیم آنچه باقی ماند اگر موافق میزان حاصل ضرب شود ضرب درست بود

واگر مخالف میزان حاصل ضرب بود خطا بود ... نه نه هیچ باقی نماند باید که از حاصل ضرب

نیز هیچ باقی نماند تا عمل درست باشد والا عمل خطا بود و میزان قسمت چنان بود که میزان خارج قسمت را در میزان

مقسوم علیه ضرب کنیم و بر میزان باقی را زیاده کنیم اگر چیزی باقی مانده باشد و نه نه از وی طرح کنیم می باید

که باقی مساوی میزان مقسوم بود واگر از مقسوم علیه الا خارج قسمت بعد از طرح نه نه هیچ باقی نماند باید که میزان

مقسوم مساوی میزان باقی قسمت بود واگر از باقی قسمت چیزی باقی نمانده باشد باید که از مقسوم نیز بعد از طرح

نه نه هیچ باقی نماند تا عمل صحیح باشد والا خطا بود و طریق میزان جذر آنست که میزان جذر را در نفس خودش ضرب کنیم

و بر میزان باقی از جذر را زیاده کنیم اگر چیزی باقی مانده باشد و نه نه از و طرح کنیم اگر این باقی مساوی میزان

عدد مجذور بود عمل صحیح باشد والا خطا بود **باب چهارم** در حساب کسور و آن مشتملست بر مقدمه و ده فصل

مقدمه در تعریف کسر و کیفیت وضع آن هرگاه که یک صحیح را باجزاء متساوی تجزیه کنی هر یک از آن اجزا را مخرج

کویند و بعضی از آن اجزا را کسر و آنرا مخارج ... باشد ... کسر ... باشد که آن ... سه باشد

در یکی ثلث باشد ... از چهار ... و اما کیفیت وضع کسر آنست که کسر را در تحت صحیح

باید نوشته ... در تحت کسر واگر ... صحیح نباشد بجای صحیح صفر باید نوشت بر این صورت نصف چنین باشد

$\frac{1}{2}$ و صورت ثلثان ... و صورت ثلثه اثمان ... و بیاید ... که نسبتی که ما بین مخرج بکسر است ... از اعداد

بی نهایت است ... لکن معتبر اقل عددی است که بر آن نسبت باشد **فصل اول** در معرفت اشتراک و تباین

و تداخل و تماثل اعداد هر دو عددی که باشند غیر واحد ... کم از اکثر ... که ...

اقل را از اکثر نقصان کنیم مرة بعد اخری تا اکثر چیزی باقی نماند ... متداخلان کویند ... اکثر نکند

... ثالث غیر واحد ... نسبتی ... کرانست ...

متشارکان خوانند و متوافقان نیز کویند ... ایشان را ... ثالث مخرج ... که

باشد

باشد وفق خوانند مثلاً چهار و شش که اگر چه چهار عدد شش نیکند اما دو عدد هر دو میکند واگر دو عدد ثالث غیر واحد هیچ

که عدد هر دو نکند آن دو عدد را متباینان کویند مثلاً چهار و هفت و نیز اگر خواهیم که تماثل و تشارک و تباین ... دو عدد

بدانیم اکثر را با اقل قسمت کنیم اگر چیزی باقی نماند متداخلان باشند واگر عدد باقی ماند غیر واحد مقسوم علیه را ... بر آن

قسمت کنیم و همچنین تا آنگاه که چیزی باقی نماند یا یکی باقی ماند پس در تقدیری که چیزی باقی نماند آن متشارکان باشند

در مقسوم علیه اخیر ... مقسوم علیه اخیر ... واگر یکی باقی ماند آن دو عدد متباینان باشند مثلاً خواهیم

که بدانیم که چهار با بیست ... تداخل ... یا تشارک یا تباین بیست را بر چهار قسمت کردیم هیچ باقی نماند معلوم شد که بینهما

ایشان تداخلست و شش را با بیست خواستیم که بدانیم چه حالت بیست را بر شش قسمت کردیم دو باقی ماند باز مقسوم

علیه را که شش است بر دو قسمت کردیم چیزی باقی نماند معلوم شد که میان ایشان تشارک است ... و عدد ... میکند

و وفق ایشان نصف است و شش را با بیست و سه خواستیم که بدانیم چه حالت بیست و سه را بر شش قسمت کردیم

پنج باقی ماند معلوم شد که میان ایشان تباین است **فصل دویم** در تحصیل مخرج مشترک هر کسور مختلفه را یعنی ...

اقل عددی که هر یک از مخارج کسور مختلفه ... کند ... آنست که مخارج کسور ... را یک کنیم و ما نه مخارج متداخل

بر اکثر ... کنیم ... بر ترتیب ... مخارج ... بیاریم مثلاً اگر ... را یک کنیم ...

با باقی مخارج ... تا باقی مخارج ... قرار یابد

... تا ... با باقی مخارج ... متداخل باشند ... که مخارج بر چه قرار یافت از بین جمله اکثر را یک کنیم

و با باقی ... از مخارج ... جزو وفق ... کنیم و همچنین تا مخارج ...

یکی را در وفق دیگری ضرب کنیم و حاصل را ... ضرب کنیم ... حاصل ... ضرب کنیم و همچنین تا استیفا تمام مخارج

کنیم حاصل ضرب اخیر مخرج مطلوب باشد مثالش خواستیم که اقل عددی پیدا کنیم که کسور تسعه را شمر باشد مخارج این

کسور را ... پس ... را اسقاط کردیم ... را نگاه داشتیم وسه با شش

... اسقاط کردیم ... را نگاه داشتیم وسه با شش ... تماثل داشتند

... را نگاه داشتیم و ... ملاحظه تماثل باقی ماند از مخارج مذکوره ده و نه و هفت و

شش ... جمله یکی را ... کردیم مثلاً ده را ... با باقی مخارج ملاحظه کردیم ... هفت متباین بود

نه و هفت را نگاه داشتیم ... نصف ایشان را ... ده را

نگاه داشتیم ... هفت ...

ملاحظه کردیم ... هفت ... ساقط ... اسقاط کردیم

... نگاه داشتیم ... ده و نه و هفت و چهار ... دو را در نه ضرب کردیم

و نه شد حاصل ... در هفت ضرب کردیم ... حاصل آمد مخرج المطلوب **فصل سیم** در تجنیس کسر

و آن را تبسیط نیز کویند و آن چنان بود که عدد صحیح را بکسر ... بآن طریق که مخارج را ... ضرب کنند اگر

با صحیح کسر باشد ... حاصل ضرب افزایند مثالش خواستیم که شش را ... ما با الرابع ... نمایم

ضرب کردیم شش را در چهار ... حاصل که بیست و چهار ربع است ... بیست و هفت ربع شد **فصل چهارم**

در رفع کسور و آن چنان باشد که کسری چند باشد از یک جنس که مجموع آن از مخرج خود زیاده باشد عدد آن کسور را بر مخرج
قسمت کنیم خارج قسمت صحاح باشد و باقی عدد آن کسر از آن مخرج بود مثالش خواستیم که بیست و یک خمس را رفع کنیم بیست
و یک را بر مخرج خمس که پنج است قسمت کنیم چهار صحیح و یک خمس حاصل شد **فصل پنجم** در تضعیف کسور طریقش
آنست که اگر مخرج کسر فرد باشد صورت کسر را تضعیف کنند اگر کمتر از مخرج شود بمخرج نسبت کنند حاصل نسبت کسر مضاعف
باشد مثالش خواستیم که چهار تسع را تضعیف کنیم صورتش را که چهار است تضعیف کردیم هشت شد چون کمتر از مخرج
بود بمخرج نسبت کردیم هشت تسع شد و اگر زیاده از مخرج شود مثل مخرج را طرح کنیم و باقی را بمخرج نسبت کنند مثالش
خواستیم که هشت تسع را تضعیف کنیم صورتش را که هشت است تضعیف کردیم شانزده شد مثل مخرج را که نه است یکی
گرفتیم و باقی را که هفت است بمخرج نسبت دادیم یکی و هفت تسع حاصل شد و اگر مخرج زوج باشد تنصیف کنیم مخرج را اگر
نصف مخرج مساوی صورت کسر شود حاصل تضعیف یک صحیح باشد و اگر زیاده از صورت کسر شود صورت کسر را بآن نسبت
کنیم مثالش خواستیم که ربع را تضعیف کنیم چهار را تنصیف کردیم دو شد صورت کسر را که یکی است
بآن نسبت کردیم نصف شد و اگر کمتر از صورت کسر شود مثل آن را از صورت کسر طرح کنیم و باقی را بآن نسبت کنیم مجموع
واحد و حاصل نسبت تضعیف کسر باشد مثالش خواستیم که خمسه اسداس را تضعیف کنیم شش را تنصیف کردیم سه شد
از صورت کسر سه را یکی گرفتیم دو که باقی ماند نسبت دادیم ثلثان شد پس حاصل تضعیف یکی و ثلثان باشد **فصل**
ششم در تنصیف کسور و آن چنان بود که اگر صورت کسر زوج باشد تنصیف کنند و بعد از تنصیف بمخرج نسبت
کنند مثالش دو ثلث چون صورتش زوج بود تنصیف کردیم یکی شد بمخرج نسبت دادیم یک ثلث حاصل آمد و اگر صورت کسر
فرد باشد مخرج را مضاعف کنیم و صورت کسر را بآن نسبت دهیم مثالش خواستیم که سه ربع را تنصیف کنیم مخرج را که چهار است
تضعیف کردیم هشت شد صورت کسر را بآن نسبت دادیم سه ثمن شد **فصل هفتم** در جمع کسور طریقش آنست
که اگر کسور از یک جنس باشد کسور را جمع کنیم و اگر از اجناس مختلفه باشد مخرج مشترک بطریقی که در فصل دوم مذکور شد
پیدا کنیم بعد از آن صور این کسور را از مخرج مشترک جمع کنیم هر گاه مجموع کمتر از مخرج باشد بمخرج نسبت کنیم و اگر مساوی
مخرج باشد حاصل جمع یک صحیح بود و اگر زیاده از مخرج باشد بر مخرج قسمت کنیم خارج قسمت صحاح بود و باقی از قسمت را
بمخرج نسبت دهیم و حاصل نسبت را با خارج قسمت کنیم حاصل جمع آن مقدار صحاح و آن کسر باشد مثالش خواستیم که نصف
با ثلث و نصف و ثلثان جمع کنیم صورت این کسور را از مخرج مشترک که شش است جمع کردیم ده شد چون از مخرج بیشتر بود
بر مخرج قسمت کردیم یکی شد و چهار باقی ماند بمخرج نسبت کردیم ثلثان شد پس حاصل جمع یک صحیح و ثلثان باشد **فصل**
هشتم در تفریق کسور طریقش آنست که صورت هر یک از کسر منقوص و منقوص منه را از مخرج مشترک بگیریم
پس صورت کسر منقوص را از صورت کسر منقوص منه نقصان کنیم و باقی را بمخرج مشترک نسبت دهیم حاصل نسبت
مطلوب باشد مثالش خواستیم که نصف را از ثلث و ربع نقصان کنیم مخرج مشترک گرفتیم دوازده بود صورت نصف
که شش است از صورت ثلث و ربع که هفت است نقصان کردیم یکی باقی ماند آن را بدوازده نسبت دادیم
نصف سدس حاصل آمد و اگر صورت کسر منقوص بیشتر باشد از صورت کسر منقوص منه نقصان کردن ممکن نگردد مگر اگر
با منقوص منه صحیح باشد پس یکی از آن صحیح بگیریم و آن را در مخرج مشترک ضرب کنیم و از حاصل ضرب
کسر منقوص را

کسر منقوص را نقصان کنیم و باقی را با کسر منقوص منه جمع کرده مجموع را بمخرج مشترک نسبت دهیم مثالش
خواستیم که نصف را از یک و ثلث نقصان کنیم یکی را که گرفته در مخرج مشترک ضرب کردیم شش شد نصف
که سه است از شش نقصان کردیم سه باقی ماند با ثلث که دو است افزودیم پنج شد بشش نسبت دادیم خمسه
اسداس شد **فصل نهم** در تحویل کسر از مخرجی بمخرج دیگر اگر کسری از مخرجی معلوم شده باشد خواهیم که
همین کسر را از مخرج دیگر معلوم کنیم که چند است طریقش آنست که صورت کسر را در مخرج محول الیه ضرب
کنیم و حاصل ضرب را اگر مساوی یا زیاده از مخرج آن کسر باشد بمخرج آن کسر قسمت کنیم خارج قسمت را بمخرج
محول الیه نسبت دهیم مطلوب حاصل آید و اگر حاصل ضرب کمتر از مخرج آن کسر باشد بمخرج
آن کسر نسبت دهیم حاصل نسبت کسر مجهول از کسر محول الیه باشد مثالش خواستیم که علم کنیم سبع دینار چند
دانق است صورت کسر را که یکی است در شش که مخرج دانق است ضرب کردیم شش شد حاصل
بر هفت که مخرج کسر است قسمت کردیم خارج قسمت هیچ نشد و حاصل باقی ماند پس سبع دینار شش سبع
دانق باشد و هر سبع دانقی را اگر خواهیم بدانیم که آن چه سبع دانق از طسوجات چند است صورت کسر را
که شش است در چهار که مخرج طسوجات دانق است ضرب کنیم و حاصل ضرب را که بیست و چهار است بر هفت
که مخرج کسر است قسمت کنیم خارج قسمت سه شود و سه باقی ماند پس هر سبع دانق سه طسوج و سه
سبع طسوجی باشد اگر خواهیم که بدانیم که آن سه سبع از شعیرات چند است صورت کسر را که سه است
در چهار که مخرج شعیرات طسوج است ضرب کنیم حاصل دوازده شود چون زیاده از مخرج کسر است که
هفت است بمخرج قسمت کردیم یکی شد و پنج باقی ماند پس سه سبع طسوج یک شعیره و پنج
سبع شعیر باشد **فصل دهم** در ضرب کسور و آن در هشت نوع است نوع اول ضرب کسور در صحاح نوع دوم ضرب کسور در کسور
طریق عمل قسم اول آنست که صورت کسر را در صحاح ضرب کنند و حاصل ضرب را اگر کمتر از مخرج بود بمخرج
نسبت کنند و الا بر مخرج قسمت کنند حاصل نسبت یا خارج قسمت مطلوب بود مثالش خواستیم که ربع را
در چهار ضرب کنیم صورت کسر را که یکی است در چهار ضرب کردیم چهار شد چون بر مخرج کسر که هم چهار است
قسمت کردیم خارج قسمت یکی شد و آن مطلوب است و اما قسم دوم طریق عمل در وی آنست که صورت
کسر مضروب را در صورت کسر مضروب فیه ضرب کنیم و آنچه حاصل ضرب را نگاه داریم بعد از آن مخرج
کسر مضروب را در مخرج کسر مضروب فیه ضرب کنیم و حاصل را نگاه داریم اگر کمتر از حاصل ضرب باشد با حاصل
ضرب نسبت کنیم و الا بر حاصل ضرب قسمت کنیم حاصل نسبت یا خارج قسمت مطلوب باشد مثالش
خواستیم که دو ثلث را در سه خمس ضرب کنیم صورت هر دو کسر را در یکدیگر ضرب کردیم شش شد بمضروب
مخرجین که پانزده است نسبت کردیم دو خمس شد و هو المطلوب و اگر با احد المضروبین یا با هر دو مضروب
صحیح باشد آن صحیح را با کسر هم جنس تجنیس باید کرد و بعد از آن مجنس کسر را بجای صورت کسر بکار باید
داشت مثالش خواستیم که یکی و ربع را در چهار خمس ضرب کنیم مجنس یکی و ربع که پنج است در
چهار خمس که چهار است ضرب کردیم بیست شد بر مضروب مخرجین که هم بیست است قسمت کردیم خارج

تسمیت یکی شد پس حاصل ضرب چهار خمس در یکی و ربع یک صحیح باشد مثالی دیگر خواستیم که پنج و ثلث را
در سه و ربع ضرب کنیم تجنیس مضروب را کردیم که شانزده است در تجنیس مضروب فیه که سیزده است
ضرب کردیم دویست و هشت شد بر مضروب مخرجین قسمت کردیم خارج قسمت که هفده است و ثلث
مطلوب است **فصل یازدهم** در قسمت کسور و آن تقسیم چیزی است که کسر در هر دو جانب مقسوم
و مقسوم علیه باشد قسم دوم آنکه کسر در یک جانب تنها باشد و طریق عمل در قسم دوم آنست که هر یک از
مقسوم و مقسوم علیه را در مخرج کسر ضرب کند و حاصل ضرب مقسوم را به حاصل ضرب مقسوم علیه نسبت
کند اگر حاصل ضرب مقسوم کمتر باشد از حاصل ضرب مقسوم علیه و الا بر حاصل ضرب مقسوم علیه قسمت کند
حاصل نسبت یا خارج قسمت مطلوب باشد مثالش خواستیم که ثلثه ارباع را بر دو قسمت کنیم مقسوم را
که سه ربع است در مخرجش که چهار است ضرب کردیم سه صحیح شد و مقسوم علیه را که دو است هم در چهار
که مخرج کسر است ضرب کردیم هشت شد پس حاصل ضرب مقسوم را که سه است به حاصل ضرب مقسوم علیه
که هشت است نسبت کردیم سه ثمن حاصل شد و هو المطلوب و اگر خواهیم که دو را بر ثلثه ارباع قسمت کنیم
بر این تقدیر هشت حاصل ضرب مقسوم شود و سه حاصل ضرب مقسوم علیه هشت را بر سه قسمت کنیم
خارج قسمت دو صحیح باشد و دو ثلث و هو المطلوب مثالی دیگر خواستیم که شش و دو خمس را قسمت کنیم
بر هفت مقسوم را در مخرج ضرب کردیم سی و دو شد مقسوم علیه را نیز در مخرج ضرب کردیم سی و پنج
شد پس حاصل ضرب مقسوم را به حاصل ضرب مقسوم علیه نسبت کردیم حاصل نسبت شش سبع و دو خمس
سبع شد و هو المطلوب و اگر هفت را خواهیم که بر شش و دو خمس قسمت کنیم بر ترتیب تقدیر حاصل ضرب مقسوم سی و پنج بود و حاصل
ضرب مقسوم علیه سی و دو سی و پنج را بر سی و دو قسمت باید کرد خارج قسمت واحد و ثلثة اثمان ثمن شود و هو المطلوب
و اما در قسم اول هر دو کسر مضروب و مضروب فیه را مخرج مشترک بگیریم پس هر یک از مقسوم و مقسوم علیه را در مخرج مشترک
ضرب کنیم و بطریق مذکور در قسم دوم عمل بجا آریم مثالش خواستیم که ربع را قسمت کنیم بر ثمن مخرج مشترک ربع
و ثمن گرفتیم که هشت است مقسوم را در هشت ضرب کردیم دو شد و مقسوم علیه را در هشت ضرب کردیم یکی شد و حاصل اول را
بر حاصل دوم قسمت کردیم خارج قسمت دو شد و هو المطلوب مثالی دیگر خواستیم که دو صحیح و سه خمس را قسمت کنیم بر سه و ربع
مخرج مشترک گرفتیم بیست شد مقسوم را در وی ضرب کردیم پنجاه و دو شد مقسوم علیه را ضرب کردیم شصت و پنج شد حاصل
ضرب اول را بر حاصل ضرب دوم قسمت کردیم خارج قسمت سه خمس و هفت خمس ربع باشد و اگر خواهیم که سه را بر یک و ربع
قسمت کنیم به همین طریق شد پس بر این تقدیر حاصل ضرب مقسوم نه شود و حاصل ضرب مقسوم علیه و چهار و نیم را بر
چهار و نسبت کنیم مطلوب حاصل آید **فصل دوازدهم** در استخراج جذر کسور و طریقش آنست که صورت کسر را
در مخرجش ضرب کنیم و جذر حاصل ضرب بگیریم و بر مخرج قسمت کنیم یا او را نسبت کنیم خارج قسمت یا حاصل نسبت
جذر مطلوب باشد مثالش خواستیم که جذر نه جزو را از شانزده جزو بدانیم صورت کسر را که نه است در مخرج
که شانزده است ضرب کردیم صد و چهل و چهار شد جذر گرفتیم دوازده شد او را بر مخرج ضرب کردیم صد و چهل
و چهار شد جذر گرفتیم دوازده شد او را بر مخرج نسبت دادیم سه ربع حاصل شد و این جذر مطلوب باشد و اگر با کسر

صحیح

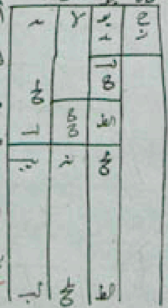
صحیح باشد تجنیس کنیم و حاصل تجنیس را جذر صورت بگیریم و جذر مخرج بیابیم مثالش خواستیم که جذر شش و ربع را
بدانیم تجنیس کردیم بیست و پنج شد در مخرج که چهار است ضرب کردیم صد شد جذر گرفتیم ده شد بر مخرج که چهار است قسمت
کردیم دو و نیم حاصل آمد و این جذر مطلوب است **مقاله دوم** در حساب اهل تنجیم و آن مشتمل است بر مقدمه و شش باب
مقدمه در بیان اصطلاحات ایشان بدانکه ایشان حروف تهجی را بترتیب ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت
ثخذ ضظغ برای مفردات اعداد تعیین کرده اند از الف تا طا بجهت آحاد تعیین کرده اند و از یا تا صاد که
عشرات است و از قاف تا ظا برای مئات و غین را برای الف تعیین کرده اند
برای اعداد مرکبه ارقام مفردات را ترکیب کنند و اکثر اعداد را تقدیم کنند مگر اعداد الوف را که اکبر الوف تقدیم کنند
یا آن معاینه باشد در رقم پنجاه و هفتاد و پنج ... **نقد** و در رقم صد و شصت و هشت **صسح** در رقم
... **یخ** و در رقم ... **نیج** ... و جایز است که جیم را به جای
نویسند به همین صورت ح و میان ... کنند ... نقطه ... تا علامت ...
ح و باقی حروف را بی نقطه و معجم ... ما ... تا ... هر ... را بر سیصد
و شصت قسمت متساوی کنند و هر قسمی را درجه خوانند و ... دقیقه ... ثانیه ... را شصت
... هر شصت را یکی اعتبار کرده و آن را مرفوع مرة کنند در رقم مرفوع ... نویسند ... مرفوع
مرة ... بشصت رسد ... شصت کرده هر شصت را یکی اعتبار کرده ... مرفوع مرة نویسند و آن را مرفوع مرتین
و ثانی ... خوانند ... مرفوع ... شصت رسد ... هر شصت را یکی اعتبار کرده ... مرفوع
ثلث مرات و ثالث ... خوانند و علی هذا ... را بشصت قسمت متساوی کنند و آن را دقایق گویند و دقیقه ...
... رقم ... نویسند ... را بشصت قسمت متساوی کنند ... ثوانی خوانند در رقم ... نویسند رقم ...
نویسند ... ثانیه را ثالثه و ثالثه را ... بشصت قسمت کنند ... و ... را ... ترتیب مذکور نویسند ...
... مراتب ... و ... که ... باشد ... نویسند ... صورت
دانستن ... اکثر ارقام ... مرتبه است ... آخر ... که از کدام مرتبه است تا باقی ارقام
... معلوم کرد ... حساب اهل هند ... باشد ... حساب اهل تنجیم ... آسان
... طریق ... نیست ... چنانکه ... خواهیم کرد ... اهل هند ...
که عدد ... یکی اعتبار کرده ... مرتبه ... نویسند ... که عدد ... شصت
... هر شصت را یکی اعتبار کرده ... مرتبه ... نویسند چنانکه ... سابق ذکر کرده شد ...
اهل هند ... یکی از ... تم ... گیرند
... اعتبار کرده ... نقصان ... نقصان کنند
نقصان ... **باب اول** در ضرب ... ارقام ... طریق ... باشد ... اهل
هند اعظم مراتب را از مضروب و مضروب فیه ... مرتبه ... بر ... مرتبات ...
واقع است ... نویسند ... قسمت کنند ... بر ... را

مضروبٌ فيه هم انيني بر يسار انا متساعدًا محجت در بعلا مضروب رقم هر مرتبه را از مضروب در ارقام مراتب مضروب فيه
ضرب می باید کرد و حاصل را در مربعات مذکور بقاعدت دار ارقام آن مراتب از آنا تا [illegible] چون احتياج بيش [illegible]
که شتا باشد بر حاصلات ضرب ايشان [illegible] از يکی تا بنجاه در طريق شبکه [illegible] که مربعی بکشند هر يکی از اضلاع
طول معرفی [illegible] بنجاه مرتبه متساوی کنند و خطوط مستقيم بفاصل وصل کنند چنانچه مربع مذکور [illegible] هزار و بنجاه
صد و هشتاد و يک مربع صغير منقسم کردد [illegible] جدول اعداد نوشته از يکی تا بنجاه در ترتيب و حاصل
ضرب هر [illegible] نويسند [illegible] که حاصل ضرب کمتر از شصت باشد تمام آن را ثبت کنند [illegible]
مربع نويسند [illegible] زياده از شصت باشد هر شصتی را يکی رفع کرده نويسند و آنچه کم از شصت باشد بر يسار [illegible]
مربع نويسند و اين جدول را جدول ستينی خوانند [illegible] حاصل ضرب را ازين جدول برکرفته مرفوع را در مثلث فوقانی
و مبسوط را در مثلث تحتانی ثبت کنند تا تمام حاصلات ضرب در شبکه ثبت شود بعد از آن از مثلث تحتانی که [illegible]
يسار سطر تحتانی شبکه است ابتدا کرده اعداد را جمع کنند بطريق مذکور در حساب هندی [illegible] اعدادی که در ميان
دو خط مورب واقع بود [illegible] زياده [illegible] رفع کرده با عددی که ما بين دو خط مورب فوق
آن بود جمع ميکردند [illegible] در مثلث تحتانی [illegible] جمع ميکردند [illegible] اعداد ميان دو خط
مورب را اکر زياده از شصت شود هر شصتی را يکی کرفته با اعداد دو خط مورب که بر فوق آنست جمع ميکنند
و آنچه کم از شصت بود [illegible] در مثلث تحتانی واقع است ثبت ميکنند مثلا خواستيم که [illegible]
[illegible] ضرب کنيم [illegible] ارقام [illegible] بصفت مذکور [illegible] مثلث تحتانی [illegible]
شبکه [illegible] اعداد ما بين دو خط مورب [illegible] جمع کرديم شصت [illegible]
[illegible] نوشتيم [illegible] شصت يکی [illegible] دو خط مورب [illegible] جمع کرديم [illegible]
[illegible] نوشتيم [illegible] شصت [illegible] دو خط مورب [illegible] جمع کرديم [illegible]
[illegible] نوشتيم [illegible] دو خط مورب [illegible] جمع کرديم هشتاد [illegible]
يکی شصت و حاصل جمع ما بين دو خط مورب [illegible] نوشتيم [illegible] در مثلث
فوقانی که [illegible] شبکه است [illegible] يافتيم آن را نيز ثبت کرده عمل ضرب را تمام ساختيم بر اين صورت

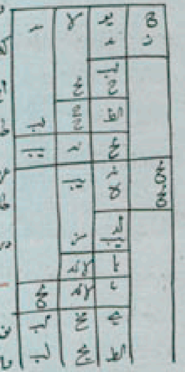

اما طريق [illegible] حاصل ضرب [illegible] مراتب [illegible]
[illegible] در باب [illegible] ذکر خواهيم کرد **باب [illegible]**
در قسمت [illegible] تنجيم [illegible] قسمت [illegible]
هند [illegible] که اعظم مراتب مقسوم را در سطر [illegible] جدول [illegible] نويسند
و اعظم مراتب مقسوم عليه را در تحت [illegible] بتفصيلی که مذکور شده است و اهل تنجيم [illegible] اعظم مراتب مقسوم را
در سطر [illegible] اين جدول نويسند و اعظم مراتب مقسوم عليه را [illegible] مراتب مقسوم [illegible] تفصيل کرده
[illegible] جدول ستينی [illegible] که حاصل ضرب [illegible] مراتب مقسوم
عليه [illegible] مقسوم [illegible] اعداد [illegible] اين [illegible] شود بر فوق خط

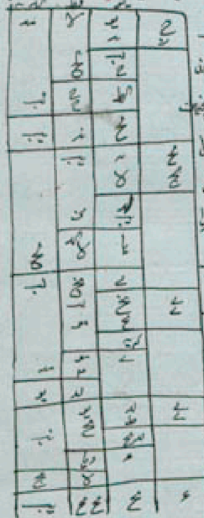
[illegible] مقسوم عليه [illegible] مراتب مقسوم [illegible]
[illegible] که [illegible] مقسوم [illegible] اعظم مراتب مقسوم [illegible]
[illegible] مقسوم [illegible] خط عرضی کشيد باقی [illegible]
[illegible] بجانب يمين نقل کنند در تحت خط عرضی [illegible] در جدول ستينی اکثر عددی بصفت مذکور طلب کنند و عمل
[illegible] مذکور [illegible] بصفت مذکور [illegible] جدول [illegible] نوشته بودند
[illegible] باقی [illegible] بجانب يمين در تحت خط عرضی [illegible] نقل کنند و [illegible] اکثر عددی بصفت
مذکور طلب [illegible] مثالش خواستيم که [illegible] را [illegible] جدول [illegible]
مقسوم [illegible] مقسوم عليه را [illegible] بصفت مذکور [illegible] يافتيم [illegible]
ثبت کرديم و حاصل ضرب [illegible] الط [illegible] جدول [illegible] در تحت [illegible]
نوشتيم [illegible] الط [illegible] نوشتيم [illegible]
[illegible] نقصان کرديم [illegible] باقی ماند خط عرضی [illegible]
[illegible] در تحت خط عرضی [illegible] الط نوشتيم [illegible] حاصل ضرب [illegible]
[illegible] که در مقسوم عليه است [illegible] بصفت مذکور [illegible]
[illegible] نقصان کرديم [illegible] باقی [illegible] خط عرضی در تحت نوشتيم [illegible] حاصل
ضرب [illegible] است در تحت نوشتيم [illegible] نقصان [illegible] حاصل ضرب
[illegible] است يعنی الط کرفتيم و باقی [illegible] است
از خط عرضی نوشتيم [illegible] شصت کرفتيم [illegible] جمع کرديم [illegible] حاصل
ضرب [illegible] است نقصان کرديم [illegible] باقی [illegible] در تحت نوشتيم [illegible]
[illegible] خط عرضی [illegible] خطوط [illegible]
صورت [illegible] مقسوم باقی ماند [illegible]

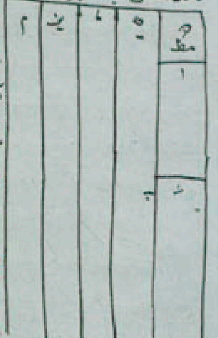
ارقام را در تحت [illegible] خط [illegible] بجانب يمين نقل کرديم و [illegible] اکثر عددی بصفت مذکور
طلب کرديم [illegible] يافتيم [illegible] جدول [illegible] نوشتيم [illegible] الط
مقسوم عليه ضرب کرديم حاصل ضرب [illegible] است در تحت [illegible] کرده باقی
مقسوم است نوشتيم [illegible] نقصان کرديم [illegible] باقی ماند خط عرضی در تحت [illegible]
[illegible] کشيده [illegible] نوشتيم [illegible] ضرب کرديم
[illegible] حاصل شد [illegible] در تحت [illegible] نقصان کرديم [illegible]
باقی ماند [illegible] خط عرضی در تحت نوشتيم و [illegible] ضرب کرديم
[illegible] نقصان [illegible] است [illegible]
[illegible] است [illegible] است در تحت [illegible]
[illegible] شصت کرفتيم [illegible] جمع کرديم [illegible] نقصان کرديم [illegible]
باقی ماند [illegible] در تحت خط عرضی نوشتيم [illegible]

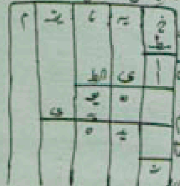

و آن ارقام باقی مانده ... این را نیز یکی بر نقل کنیم بعد از خط ...
که صحیح خطوط طولی ... از اکثر عددی ... صفت مذکور طلب کردیم ... را یافتیم
این را نیز بالای ... نوشتیم ... مضروب کردیم ...
حاصل ... نقصان کردیم ... باقی ماند ...
... نوشتیم ... مضروب کردیم ...
حاصل ... نقصان کردیم ... باقی ماند
... مضروب کردیم ... حاصل شد ...
... نقصان کردیم ... باقی ماند ... در تحت خط ...
نوشتیم بدین صورت

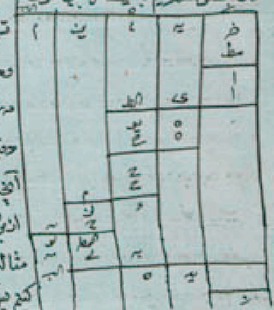

... را بتمامی منکر بجانب ... ارقام را ... کشیده ... خط ... ارقام تحتانی ...
در تحت ... ارقام ... بعد از آن ... ارقام ... مطلوب
نقل کنند ... طریقی که ... گفته شد ... سطری طولی ...
الجذر کشیده بود ... سطری ... اضافت کنند ... طریقی ...
علامات نصب کنند ... مطلوب الجذر ... باشد ...
عمل ... تحتانی ... مضاعف ...
... سطر تحتانی ... باقی ... مطلوب الجذر ...
... مطلوب باشد ...
... ارقام ... در تحت خط ...
نوشتیم ... علامات ...

٤١٠ ع ضرب کردیم ح م شد در تحت ح یه نوشتیم از نقصان کردیم د ل باقی ماند بعد از خط عرضی
ثبت کردیم بازل ب و در نقش حد فی ضرب کردیم ح ه شد در تحت لزم ثبت کردیم از نقصان
کردیم اط او باقی ماند در تحت خط عرضی نوشتیم یعنی لب را مضاعف ما اختیار کردیم بمانزد و هم
مثل و جمیع ارقام سطر تحتانی یعنی ... شد و طاق ارقام عدد مطلوب الجذر یعنی ط او شد آن عدد با قی
سطر تحتانی ثبت نمائیم که حاصل شد این جذر عدد مطلوب الجذر بجمیع ارقامه لب باشد که فوق
علامت خط شده است باین صورت باب چهارم در معرفت جذر هر کعب از حاصل ضرب خارج

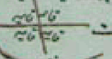

قسمت جذر یعنی آنست اگر حاصل ضرب خارج قسمت
جذر اکثر مراتب است از مراتب مرفوعات و تحقیق اجزا
در و ج مثل دقایق و ثوانی و غیر آن طریقش آنست که ابتدا
حقیقی و احد باشد ثانی ثالث مرفوعات ثالث
آنچه بعد از واحد است مرتبه یکی بعد باشد کنیم و همچنین
ابتدای مرفوع مرة واحد کنیم و مثلی ثانی ثانی
مثال ثالث ثانی آنچه فوق واحد است هر یک مرتبه یکی بعد زیاده
کنیم پس کنیم مضروب و مضروب فیه هر دو از جنس و جهاند
یا یکی از جنس و جهات دیگر تا صحیح کدام از جنس و جه نیستند و این تتم از عمال بتفصیل نیست
یکی اگر هر دو عدد یکی از جنس باشند از و جه یعنی هر دو از مرفوعات باشند یا هر دو از اجزا و جه باشد ... قسم
اگر هر یکی در جانب دیگر باشد از و جه یعنی اقسام از آنچه یعنی باشد و حاصل ضرب و قسم اول ...
و در قسم دوم از جنس مضروب دیگر یعنی حاصل ضرب و جه عدد و قیمه همان حقیقی باشد و در تکثیر همان ثانیه
و همچنین در مرفوع مرة همان مرفوع مرة و مثلها و در قسم سیم عدد هر دو مضروب تا جمع کنیم حاصل ضرب
در مرتبه سیم عدد مجموع باشد و همان جانب مضروب فیه مثال دقایق در ثوانی ثالث باشد و ثوانی در ثالث
خامس باشد و ثانی در ثالث خامس و در قسم چهارم اگر هر دو عدد مضروب و مضروب فیه برابر
باشند حاصل ضرب از جنس و جه باشد والا حاصل ضرب در مرتبه ... فصل باشد در جانب ...
ثوانی در ثالث مرفوع مرة باشد و ثانی در رابع ثوانی ... مرتبه که مثال ... مرتبه ... حاصل
ضرب ... جمیع اقسام اما معرفت جذر خارج قسمت طریقش آنست که مقسوم و مقسوم علیه همان
طریق که در مضروب و مضروب فیه گفتیم چهار قسم منقسم شود و خارج قسمت قسم اول در وجه باشد
و در قسم دوم اگر در وجه مقسوم فائق شود خارج قسمت ... عدد مقسوم علیه باشد در خلاف جانب ...
مثلا اگر در وجه را بر ثانیه قسمت کنیم خارج قسمت ثانی باشد و اگر در وجه را بر ثالث قسمت کنیم خارج
قسمت ثالث باشد و در قسم سیم اگر عدد مقسوم علیه با عدد مقسوم برابر باشند ببینیم خارج قسمت
از جنس و جه باشد بر سم خارج قسمت از جنس و جه باشد و اگر برابر نباشد اگر مرتبه مقسوم فوق مرتبه
مقسوم علیه

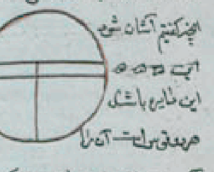
٤١١ ... مرفوعات باشد
مقسوم علیه باشد خارج قسمت تفنی عدد فضل باشد در جانب ...
و اگر مرتبه مقسوم تحت مرتبه مقسوم علیه باشد خارج قسمت ... عدد فضل باشد در جانب نزول ...
از جنس اجزاء و جه باشد مثلا اگر ثوانیه را بر رابع قسمت کنیم خارج قسمت ثانی باشد و اگر رابع را
بر دقایق قسمت کنیم خارج قسمت ثالث باشد و در قسم چهارم عدد مقسوم و مقسوم علیه را جمع کنیم
خارج قسمت ... مجموع باشد در جانب صعود اگر مرتبه مقسوم فوق مرتبه مقسوم علیه باشد ...
مجموع باشد در جانب نزول اگر مرتبه مقسوم تحت مرتبه مقسوم علیه باشد ... خارج قسمت مرفوع مرة
بر دقایق ثانی ... خارج قسمت دقایق مرفوع مرة ثوانی ... مقسوم ... مرتبه باشد که در خانه مقسوم علیه
است هر گاه که مقسوم و مقسوم علیه را در جدول ... قسمت ... مثلا اگر ... خواهیم که قسمت
کنیم مقسوم علیه ... در جدول در خانه ... ثبت خواهیم ... مرتبه ...
خواهیم ... مرتبه ... در خانه مقسوم علیه ... مقسوم ... باشد ...
اگر ... مقسوم ... است اما معرفت مرتبه جذر طریقش آنست که ببینیم که علامات ...
با اگر ... مرتبه باشد ... از جنس و جه باشد و اگر علامات ...
باشد ... در جانب همان مرتبه ...
پس جذر ... مرفوع مرة باشد و جذر ... ثانی و جذر ثوانی دقایق و جذر رابع ثوانی ...
معلوم شد ارقام ... علامات از جنس ... از جنس ... ترتیب ... جذر ... از جنس
ثوانی باشد ... علامات ... از جنس ثالث باشد ... علامات ... از جنس رابع باشد ... ترتیب ... علامات
... از جنس ثانی باشد ... از جنس مرفوع مرة باشد ... علامات ... از جنس و جه باشد ... علامات چهارم
از جنس ... باب پنجم در میزان ... میزان ... اعمال ...
... طرح ... میزان ... ضرب ...
... طرح کردیم یه باقی ماند ... نط باقی ماند ا
... ضرب کردیم لح لو ... نط باشد ... حاصل ضرب نط طرح کردیم ... باقی ماند
معلوم شد که عمل ... میزان ... نط طرح کردیم لح باقی ماند
و از مقسوم علیه نط طرح کردیم یه باقی ماند ... لح ضرب کردیم ... لط باشد ... لط
... باقی ماند از مقسوم ... طرح
... باقی ... جمع کردیم ... نط طرح کردیم ا
کردیم ... م باقی ماند ... معلوم شد که عمل ... میزان ... نط
... طرح ... لد ... نط ... لد ... ضرب کردیم
یط یه ... لد ... لط لد ... نط ... نقصان ... باقی
ماند ... نط طرح کردیم ... باقی ماند ... معلوم شد باب ششم
... که ... باشد ...

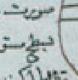
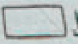
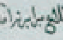
کنید پس هر برجی حیث درجه از فلک باشد در عمل جمع درجات جهت تبیین باکثر بجهة هر سی درجه یکی بر عدد بروج
افزایند و بجهة هر سی برج بعد از زه رسد باکثر ده و معاز ده را که دور فلک است از عمل طرح کنند و باقی را ثبت کنند
و اگر هیچ نماند در مرتبه بروج صفر بنویسند مثلا چون خواهند که ده برج و یازده درجه و بیست دقیقه و هشت ثانیه
که صورتش اینست ی یا ک ح با دو برج و بیست و پنج درجه و چهل دقیقه و چهار ثانیه که صورتش اینست ب که م د
جمع کنند یکی را مسیل ان آنگاه جمع کنند بر وجهی که بیچ در محاذات یکدیگر واقع شود و همچنین درجه و دقیقه و ثانیه
هر یکی در محاذات جنس خود واقع شود باین صورت ی یا ک ح ب که م د پس خطی عرضی در تحت جمیع ارقام کشند
تا فاصل باشد میان این و میان حاصل جمع و ابتدا از کنند یه را با ح افزایند حاصل را اگر اب است
خط عرضی بمحاذات یه و ح بنویسند و یک آن را با ک افزایند جهت شصت و از ان یک ثانیه
یکی در ذهن نگهدارند و صفر را در تحت ب بنویسند و یک آن را با یکی که در ذهن نگاه داشته اند
با ب افزایند لح شود و آن را در تحت صفر بنویسند و از این یکی در ذهن نگاه داشتی پس یط
با آن یکی که در ذهن نگاه داشته اند با افزایند ک شود و چون دو را که ده است از عمل طرح کنند ج باقی ماند
بر آن ح ثبت کنند بدین صورت [جدول] پس حاصل جمع هشت برج و هشت درجه و بیست
و هشت ثانیه باشد و در عمل تفریق اگر عدد بروج منقوص کمتر باشد یا اکثر از منقوص منه بروج نباشد دوازده بر منقوص منه بروج
نباشد دوازده بر منقوص منه افزایند بعد از آن بروج منقوص را از منقوص منه نقصان کنند و اگر عدد درجات منقوص زیاده باشد
یکی از عدد بروج منقوص منه کم کنند و بجهة آن یک برج سی درجه بر درجات منقوص منه افزایند بعد از آن درجات را
از درجات نقصان کنند و همچنین صورت اگر در منقوص منه برج نباشد دوازده برج افزایند بعد از آنکه برج از هم کنند
و عمل به این روش نمایند مثلا خواهیم که تفریق کنیم پنج برج و بیست درجه و یازده دقیقه و چهل ثانیه از ده برج
و ده درجه و سی دقیقه و چهار ثانیه منقوص را در تحت منقوص منه بنهایم بهمان صفت که در جمع گفتیم بدین صورت
[جدول] ما ابتدا از ثانیه کردیم چون نقصان چهل ممکن نبود دو را که دو ثانیه است بر ده ماند و دیگر
چهار ده شد یا پنج از ده نقصان کردیم نه باقی ماند این را بعد از خط عرضی حاصل در تحت نوشتیم و بیست درجه را
نه از ده درجه نقصان نمی توان کرد پس یکی از ده برج کردیم و بیست و هفت درجه نوشتیم و آن یک برج
که گفتیم بود سی درجه اعتبار کرده با ده درجه جمع کردیم چهل درجه شد بیست از نقصان کردیم بیست دیگر از آن باقی
ماند در تحت نوشتیم بدین صورت [جدول] پس مجموع باقی از نقصان هشت برج و بیست درجه
و نوزده دقیقه و ده ثانیه باشد بصورت ارقام اینست ح ا ط و در عمل ضرب درجه که از مضروب
که بروج باشد عدد بروج را در سی ضرب کنند تا درجات شود و این حاصل را با درجات اگر باشد جمع کنند و اگر زیاده آن شود
شود هر شصت را یکی مرفوع مرتبه بگیرند و باقی را ثبت را بجای خود گذارند عمل ضرب بطریق مذکور بجای آورند تا حاصل
ضرب به دست آید بطریقی مذکور پس اگر حاصل ضرب از جنس مرفوعات باشد فیها مرفوع مرتبه هر ده تا یکی کنند و عدد
مرفوع مرتبه ابتدا باشد تضعیف کنند تا عدد بروج حاصل شود و از درجات اگر چیزی رسیده باشد طرح کنند و یکی بر آن
بروج افزایند پس اگر عدد بروج به دوازده رسد یا اکثر دوازده را از عمل طرح کنند مرتبه بعد از آن چند انکار مثبت شود

تم

و باقی را ثبت را بجای خود گذارند تا حاصل
اخیر ماند در مرتبه بروج بنویسند و اگر هیچ نماند صفر در مرتبه بروج بنویسند و باقی ما ثبت را بجای خود گذارند
مضروب مطلوب به دست آید و در عمل قسمت در هر کدام از مقسوم و مقسوم علیه که بروج باشد با درجات عمل کنند کسرها مفروق
کنیم و قسمت بطریق مذکور بجای آورند تا خارج قسمت بطریق مذکور به دست آید بعد از آن بخارج قسمت حاصل عمل
کرده حاصل ضرب گفتیم بجای آورند تا خارج قسمت مطلوب به دست آید مثلا خواهیم مضروب کنیم دو برج و پانزده درجه
و بیست و پنج دقیقه را که صورتش اینست یه با کـ و بیست درجه و ضعف مرفوع مرة و بیست و هفت درجه و بیست ثانیه
که صورتش اینست ن العرک بروج را که در احد المضروبین است مرفوع مرة ساختیم یا آنچه گفتیم پنج مرفوع
مرة شد پنج را بجای بروج نوشتیم بروج را محو ساختیم و باقی ارقام را بحال خود گذاشتیم و آن عملی که در بروج
است ضرب کردیم حاصل ضرب بطریق مذکور به دست آمد بدین صورت سه یا صح که ما بعد از آن اجتماع
شد دو و عدد را که است از عمل طرح کردیم
ضرب یا که مرفوع مرة است تضعیف کردیم تا خارج کردیم و باقی را تضعیف کردیم
که باقی ماند و آن بعد بروج باشد بعد از درجه که مجاز است چون از یکی کرده است نه بحال خود گذاشتیم و باقی ارقام را هم
بحال خود گذاشتیم تا حاصل ضرب مطلوب به دست آید بدین صورت ح ح و ح ک مقالة الرابعة در مساحت و آن
مشتمل است بر مقدمه و سه باب مقدمه در بیان اصطلاحات هر چه قابل اشارت حسی بود اگر قسمت پذیر نباشد
آن را نقطه گویند و اگر در یک جهت قسمت پذیرد بعد عرض آن را خط گویند و اگر در جهت تقسیم در طول و عرض قسمت
پذیرد اما در جهت عمق قسمت نپذیرد آن را سطح گویند و اگر در جهت سیم که آن عمق است قسمت پذیرد و اما در جهت
عمق قسمت نپذیرد آن را سطح گویند و اگر در هر سه جهت قسمت پذیرد آن را جسم گویند و خط یا مستقیم بود یا منحنی
مستقیم آن بود که نقطه های مفروض او بر یک استقامت واقع شود و منحنی آن بود که نه چنین باشد
و سطح یا مستوی بود یا غیر مستوی و مستوی آن بود که میان هر دو نقطه که در آن سطح باشد اگر خطی مستقیم وصل
کنند آن خط تمام در آن سطح واقع شود و غیر مستوی آن بود که نه چنین بود و آنکه هر دو خط مستقیم آن بود که اگر امتداد دهند
بسطح متلاقی نشوند آن را متوازی گویند و اگر بعد از امتداد در جهتی باشد بر یک نقطه متلاقی شوند آن را زاویه
تامله گویند و هر یکی از آن دو خط خط باشد بر آن دیگر چنانچه در این شکل و اگر زاویهای مختلف
حاصل شود بزرگتر را منفرجه و خردتر را حاده گویند چنانچه در این شکل است و محدبه آن بود که
از اطراف یک سطح یا از زیاده جسم بنا شود هم چون کنجهای خانه و اگر خطی بر سطحی قایم شود چنانکه گرداند سطح از دو طرف
بنا بر استقامت اخراج کند با آن خط بنابر قایم تا شعاع منحرف شود آن خط با آن سطح عمود بود و جهت سطح مستوی غیر
بر سطح مستوی قایم شود چنانکه از نقطه اشتراک هر خطی که میکشی از آن سطح عمود سازند آن عمود از سطح دیگر
نیفتد هر یکی از این دو سطح عمود باشد بر آن دیگر و چون محیط فرض کنند بر بعد از آن خط دیگر بر او باشد
آن محیط را متوازی گویند و دو سطح را که بر یک صفت باشند هم متوازیات گویند پس اگر چه محیط بخط باشد
آن شکل را سطح خوانند و اگر خطی بسطح مستوی محیط شود چنانچه در نقطه فرض توان کرد که خطهای مستقیم
که از آن نقطه بآن خط کشند همه برابر باشد آن سطح را دایره گویند و آن خط محیط را خط مستدیر محیط
و این نقطه را مرکز گویند و هر یکی از آن خطهای مستقیم را نصف قطر و هر خط مستقیم که از مرکز

بعد پاره کند آن را دو قسم هر یک از دو قسم محیط و قاعده هر یک از دو قطر را بر خوانند و هر یک از دو قسم
دایره را که مشتمل بر نصف محیط و قطر دایره خوانند و هر یک از دو قسم محیط را قوس خوانند و اگر آن خط مستقیم
بر مرکز نگذرد آن را وتر خوانند و سطحی که از منصف وتر تا قوس آن را سهم آن قوس گویند و این شکل منقسم

بقطعتین آن شود و شکل حاصل از دو نصف قطر و قوسی از محیط را قطاع دایره خوانند و این
است به این صورت و جهه معلوم مساوی از یک دایره که هر یک کمتر از
این دایره باشد و سطحی مستوی که محیط شود آن سطح را اهلیلجی خوانند و خطی که
هر دو قطر بر آن است آن را قطر اطول گویند و خط منکسر که از منتصف او عمود شود بر دو طرف
آن منتهی شود آن را قطر اقصر گویند باین صورت و جهه معلوم محیط شود به سطحی
که حدبه هر دو بیک جانب باشد آن را شکل هلالی خوانند باین صورت و اگر به سطح سه خط محیط
شود آن را مثلث خوانند باین صورت و جهه یک زاویه او را اعتبار کند ضلعی که مقابل آن زاویه باشد آن
ضلع را قاعده گویند و دو ضلع باقی را دو ساق گویند و اگر چهار خط محیط شود آن را ذو اربعة اضلاع خوانند
پس اگر زوایای او قایمه باشد و اضلاع او همه برابر آن را مربع خوانند باین شکل و اگر زوایای او قایمه
باشد و اضلاع برابر نباشد آن را مستطیل خوانند باین صورت و اگر اضلاع برابر باشند و زوایا قایمه نباشد آن را
معین خوانند باین صورت و اگر زوایا قایمه نباشد و اضلاع برابر نباشد اما هر دو ضلع مقابل برابر باشند آن را
شبیه بمعین گویند باین صورت و باقی اشکال ذوات اربعة اضلاع را منحرف خوانند و خط واصل میان دو زاویه
مقابل از شکل ذی اربعة اضلاع را قطر آن شکل گویند و اگر پنج خط به سطحی محیط باشد آن را مخمس خوانند
پس اگر همه برابر باشند آن را مخمس خوانند و اگر شش خط محیط باشد از ذو مسدس اضلاع خوانند و اگر همه شش برابر
باشند آن را مسدس خوانند و هر چند با .... و اگر زاویه ضلع زیاده شود به عدد اضلاع نسبت کنند مثلا اگر اضلاع
ضلعها محیط شود ذو عشرة اضلاع گویند و ..... و اگر محیط به سطح شکل باشد از آن مجسم گویند پس اگر یک سطح
باشد لا محاله مستدیر باشد که در جهت تقعر او نقطه باشد که خطوط مستقیم که از آن نقطه به سطح اخراج
کند همه برابر باشند آن شکل را کره خوانند و آن نقطه را مرکز و آن خطوط را انصاف اقطار خوانند و اگر قسم سطح
مرکز دایره حادث شود و آن را قاعده هر یک از دو نصف کره خوانند پس اگر بر مرکز گذرد آن دایره را عظیمه خوانند
و لا محاله کره را تنصیف کند و اگر بر مرکز نگذرد آن دایره را صغیره خوانند و کره را به دو قسم مختلف قطع کند و نقطه
... بسیط متحرک کره فرض کنند که خطوط واصل میان او و محیط قاعده متحرک کره همه برابر باشند او را قطب
قطعه کره خوانند و قطب منتصف کره را قطب کره نیز گویند و به جهت خطی در سطح کشند که جهت میان دو محیط دو دایره
متساوی که هر یک بر سطحی باشند و این خط بر محیط این دو دایره ادار کنند تا دوره تمام کند و به موضع اول
باز آید شکلی که حادث شود از آن اسطوانه مستدیره گویند و خط واصل میان مرکز این دو دایره را سهم اسطوانه
مستدیره گویند و خط فاصل میان مرکز این دو دایره .... اسطوانه گویند و هر یک از آن دو دایره را قاعده اسطوانه
گویند پس اگر سهم عمود باشد بر قاعده اسطوانه آن را قایمه گویند و الا مایله گویند و اگر میان محیط دایره و نقطه که بیرون سطح

آن دایره

آن دایره باشد خطی مستقیم وصل کنند و آن خط را ادارة کنند تا به موضع اول باز آید شکلی که حادث شود او را مخروط
مستدیر گویند و خط واصل میان این نقطه و مرکز دایره را سهم مخروط گویند و هر گاه آن خط عمود باشد بر آن دایره مخروط
قطع کند به سطحی مستوی که موازی قاعده او باشد آن قسم مخروط که طرف قاعده است آن را مخروط ناقص گویند و چون
سطح کثیر الاضلاع رسم کنند از نقطه که بیرون سطح باشد خطوط بر زوایای آن سطح وصل کنند و میان هر دو خط سطح
مستوی وصل کنند لا محاله از عدد اضلاع آن سطح مثلثها رسم شود چنین که در میان هر دو خط به سطحی مستوی
کند محیط باشد اما این مثلثات و این شکل کثیر الاضلاع آن جسم را مخروط مضلع گویند و چون دو شکل کثیر الاضلاع
متساوی در دو سطح رسم کنند چنانچه هر دو اضلاع هر دو مقابل باشد هم ضلع متساوی و موازی نظیر خود باشد
میان هر دو ضلع متساوی متوازی به سطحی مستوی وصل کنند شکلی که محیط شود با این دو شکل کثیر الاضلاع و جمیع
این سطوح فاصله از شکل اسطوانه مضلع گویند و چون به سطح شش سطح متوازی الاضلاع جسمی محیط شود
آن را منشور گویند و اگر شش مربع جسمی محیط شود آن را مکعب خوانند و بعد از تمهید این مقدمات گوییم مساحت عبارت
از استعلام امثال واحد مفروض خطی یا ابعاد مربع واحد مفروض اگر مساح سطحی باشد امثال یا ابعاد مکعب واحد
مفروض اگر مساح جسم باشد   خطوط و سطوح مستوی محیط هر دایره ثلثه امثال و سبع قطر او می‌باشد
چنانکه قطر را در ثلثه و سبع ضرب کنند و حاصل ضرب را به هفت قسمت کنند خارج قسمت مقدار محیط باشد و اگر
محیط را در هفت ضرب کنند و حاصل ضرب را بیست و دو قسمت کنند خارج قسمت مقدار قطر باشد و چون
نصف قطر در نصف محیط ضرب کنند مساحت دایره معلوم شود و مساحت مثلث حاصل ضرب منتصف قاعده باشد در عمود یعنی
که از راس مثلث بر قاعده کشیم که مثلث تام الاضلاع باشد حاصل ضرب یک ضلع تا آخر و منتصف ضلع دیگر باشد مساحت او
و اگر متساوی الساقین باشد خطی که از راس مثلث بمنتصف قاعده اخراج کنند عمود بود لا جرم منتصف قاعده ضرب کنند
مساحت او باشد و در باقی مثلثات جدول ... اسقاط ... از ... یک ضلع اول را .... معلوم ... یعنی ضلع اقصر را
در فضل یکی بر دیگری ضرب کنند و حاصل ضرب را بر قاعده قسمت کنند و خارج قسمت را از قاعده نقصان کنند منتصف
الباقی باقی ماند مقدار بعید بود از قاعده میان موضع وقوع عمود و طرف اقصر اضلاع مربع آن را از مربع اقصر اضلاع نقصان
کنند جذر باقی از مربع اقصر اضلاع مقدار عمود باشد از ... در منتصف قاعده ضرب کنند مساحت مثلث معلوم شود و مساحت
ذوات اربعة اضلاع تام الزوایا حاصل ضرب یک ضلع باشد در ضلع دیگر که مجاور او باشد مساحت ... حاصل ضرب
یکی از دو قطر است در منتصف قطر دیگر و شبیه بمعین و منحرف مفروضها را بخطوط قطر به دو مثلث قسمت نماید
و مجموع مساحت بیکدیگر مساحت تمام شکل باشد و بجمیع مسطحات کثیرة الاضلاع را مثلث ... ساختند و مجموع مساحت بیکدیگر ... و جمیع
مسطحات کثیرة الاضلاع را مثلثات ساخته و مساحت بیکدیگر مثلا مخمس را به سه مثلث ساخته و مسدس را به چهار مثلث
و مساحت قطاع دایره حاصل ضرب منتصف قطر باشد در منتصف قوس قطاع ... را بان طریق مساحت کرد آنکه از آن
دایره منتصف قطر ... اخراج کنند و قطاع دایره را بان طریق مساحت کنند که از آن مایره منتصف قطر بر دو طرف
اخراج کنند تا قطاعی باشد که پیدا شود و هر یکی را علیحده مساحت کنند پس اگر قطعه کمتر از منتصف دایره باشد مساحت
مثلث را از مساحت قطاع کم کنند تا مساحت قطعه باقی ماند و اگر قطعه بیشتر از منتصف دایره باشد مساحت مثلث را

بر مساحت قطاع افزایند تا مساحت قطعه حاصل شود و هر سطحی که محاط باشد از شکل کروی مرکز مایل که بکمان است
و ما بقی آن است که نصف قاعده قطعه را در نصف خط سهم ضرب کنند و حاصل ضرب را بر سهم قطعه قسمت کنند
و بر استقامت سهم خطی اخراج کنند بقدر خارج قسمت مجموع این خط و سهم قطر دایره باشد و نصف قطر مرکز دایره
باشد و شکل اهلیلجی را باخراج قطر اطول بدو قطعه دایره بسازند و مساحت کنند و شکل هلالی را باید خط مستقیم
بدو طرف او وصل کنند دو قطعه دایره پیدا شود هر دو را جدا مساحت کنند و مساحت قطعه صغری را از مساحت
قطعه عظمی نقصان کنند باقی مطلوب باشد مساحت بسیط مخروط حاصل میشود از ضرب نصف
محیط قاعده اش اگر مخروط تام بود در خط واصل میان راس او و محیط قاعده و اگر ناقص باشد در نصف مجموع الدو
واقع در خطوط واصل میان راس او و قاعده و مساحت بسیط مخروط ناقص حاصل میشود از ضرب نصف مجموع محیط
دو قاعده علیا و سفلی در خط واصل میان این دو محیط و اینکه جسم اگر مخروط تام باشد در نصف مجموع
الطول واقع خطی واصل میان این دو محیط و اگر مخروط مایل باشد و اگر مضلع باشد مساحت بسیط او مجموع
مساحت مثلثهاست بود اگر محیط باشد و مساحت بسیط اسطوانه مستدیره حاصل ضرب محیط قاعده او است
در خط واصل میان این دو محیط قاعده او از یک جهت اگر اسطوانه تامه یا مایله متوازی القاعدتین باشد و نصف
مجموع الطول واقع خطوط واصل میان دو محیط قاعده اگر اسطوانه مایله غیر متوازی القاعدتین باشد و اگر اسطوانه
مضلع باشد مساحت مجموع سطوح ذی اربعة اضلاع که دو محیطش را وصل باشد و مساحت بسیط کره حاصل ضرب
قطر اوست در محیط دایره عظیمه او و مساحت بسیط قطعه کره مساوی دایره ایست که نصف قطر او مساوی
خطی بود که از قطب قطعه آید در مساحت اجسام مساحت کره حاصل ضرب یک سدس قطر اوست در ثلث بسیط
او و مساحت قطعه کره حاصل ضرب نصف قطر اوست در ثلث بسیط قطعه و مساحت مجسم متوازی الاضلاع
حاصل ضرب سه ضلع اوست در قاعده او و مساحت جمیع اقسام مخروطات مستدیره و مضلع و تام و مایل حاصل ضرب
قاعده اوست در ثلث ارتفاع او و مساحت جمیع اقسام مذکوره از اسطوانه یعنی مستدیره و مضلع و تام و مایل
حاصل ضرب قاعده اوست در ارتفاع او والله اعلم بالصواب تمت ۲۲۲۲